

72659

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK HALK ŞİİRİNDE ATASÖZLERİ
(BİÇİM VE İŞLEVLERİ BAKIMINDAN)

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

YÜKSEK LİSANS TEZİ
NURCAN SARI

ADANA-1988

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ	1
HALK ŞİİRİNDE ATASÖZLERİ	9
ATASÖZLERİNİN ŞİİRLERDE YER ALIŞ BIÇIMLARI	13
A- TEK DİZEDE KULLANILANLAR	19
1- Birinci Dizede Kullanılan Atasözleri	19
2- İkinci Dizede Kullanılan Atasözleri	23
3- Üçüncü Dizede Kullanılan Atasözleri	29
4- Dördüncü Dizede Kullanılan Atasözleri	35
B- İKİ DİZEDE KULLANILANLAR	43
1- Birinci ve İkinci Dizelerde Kullanılan Atasöz- leri	43
2- Birinci ve Üçüncü Dizelerde Kullanılan Atasöz- leri	46
3- İkinci ve Üçüncü Dizelerde Kullanılan Atasöz- leri	48
4- İkinci ve Dördüncü Dizelerde Kullanılan Atasöz- leri	51
5- Üçüncü ve Dördüncü Dizelerde Kullanılan Atasöz- leri	55
C- ÜÇ DİZEDE KULLANILANLAR	60
1- Dörtlüğün İlk Üç Dizesinde Kullanılan Atasöz- leri	60
2- Dörtlüğün Son Üç Dizesinde Kullanılan Atasöz- leri	63
D- DÖRT DİZEDE KULLANILAN ATASÖZLERİ	65
1- Dörtlüğün Tamamında Kullanılan Atasözleri.....	65
ATASÖZLERİNİN ŞİİRDE KULLANILIRKEN UĞRADIĞI DEĞİŞİKLİKLER. 68	
1- Şiirlerde Kalıplaşmış Biçimleriyle Kullanılan Ata- sözleri	68
2- Şiirde Kullanılırken Sözcük Sayısı Artırılan Ata- sözleri	71
3- Şiirde Kullanılırken Sözcük Sırası Değiştirilen Atasözleri	73

4- Şiirde Kullanılırken Sözcük Sayısı Azaltılan Atasözleri.....	75
5- Aynı Anlama Gelen Kimi Sözcüklerin Değiştirilmesine Rağmen Kalıplaşmış Biçimleri Bozulmayan Atasözleri	76
6- Anlam Bakımından Atasözü Özelliği Gösteren Sözler	79

ŞİİRDE KULLANILAN ATASÖZLERİNİN KONULARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

1- Aile	84
2- Alışkanlık	86
3- Aşk - Sevgi - Güzellik	86
4- Bilgi - Cehalet - Anlayış	91
5- Çalışma	95
6- Dil - Söz ve Sır Saklamak	96
7- Dostluk - Akrabalık	98
8- Fenilik ve Kader	103
9- İyilik - Kötülük	107
10- Pare ve Zenginlik	115
11- Sabır	116
12- Sağlık	117
13- Sıkıntı - Ayrılık - Gurbet	118
14- Soy - Asalet	121
15- Uzmanlık ve Değer Bilmek	122
16- Yönetici ve Toplum Düzeni	124
17- Zaman	124
18- Diğer Konular	125
METİN	126
NOTLAR	291
SÖZLÜK	292
DİZİNLER	302
I- Kullanıldıkları Dizeler	302
II- Şairler Dizini	326

KISALTMALAR	331
KAYNAKÇA	335

ÖNSÖZ

Bu çalışmamızın konusu, Türk Halk şiirinde yer alan atasözlerinin, biçimsel yapıları ve sosyal açıdan işlevlerinin incelenmesidir.

Bugüne kadar atasözleri hakkında pek çok derleme ve inceleme çalışması yapılmış, atasözlerinin edebiyatımızda kullanımını üzerinde de durulmuştur. Ancak Türk Halk şiirinde kullanılan atasözleri hakkında geniş ve bilimsel bir araştırma yapılmamıştır. Oysa tezimizin giriş kısmında da belirttiğimiz gibi ilk izlerine Orhun Yazıtları'nda rastladığımız ve tarih içinde oluşarak zamanımıza kadar ulaşan atasözleri Halk şairlerinin eserlerinde de önemli bir yere sahiptirler. Halk şairleri, bir yandan ataları olan "şaman" dan beri toplumun edebiyat, müzik ihtiyaçlarını karşılarken öte yandan gene toplumun haber taşıyıcıları, bilicileri, sorunlarına çözüm arayıcıları ve sorunları gerekli yerlere ilâticileri konumuna da sahiptirler. İşte bu konumları gereği Halk şairleri, bir yandan toplumun sanat zevkini karşılarken diğer yandan da hayat tecrübelerinin sonucu demek olan şiirleriyle topluma çeşitli mesajlar verirler; bireylerin toplum içerisindeki davranışlarını düzenlemede uyarıcı görevler üstlenirler. Bu görevlerini yerine getirirken Halk edebiyatı ürünlerinden olan atasözlerinden yararlanırlar. Çünkü atasözleri, yukarıda da değinildiği gibi hayat tecrübelerinden doğmuş, bireylerin nasıl davranacağını, davranması gerektiğini belirleyici niteliğe sahiptirler.

Çalışmamızın başında, önce Halk şairlerinin şiirleri taranarak bu şiirlerde kullanılan atasözleri tesbit edilmiştir. Ancak Halk şairlerimizin eserlerinin tamamının taranması mümkün olmamış, yayınlanmış eserlerde bulunan şiirleri ve günümüz şairlerinin elde edebildiğimiz şiirleriyle amaca ulaşmaya çalışılmıştır. Bu çalışmamıza atasözlerinin yanında halk ara-

sında çok kullanılan ve toplum üzerinde atasözleri kadar etkili olan deyim, özlüsöz ve şairlerin deneyimleri sonucu vardıkları yargıları ifade eden güzel sözler de alınmıştır.

Çalışmamızın giriş kısmında, atasözleri hakkında genel bilgiler verilmiş ve izleyen bölümde atasözlerinin edebiyatımızda kullanımını üzerinde durulmuştur.

Bu bölümden sonra yer alan iki bölüm biçimsel çalışmayı oluşturuyor. Bunlardan ilkinde atasözlerinin dörtlükte yer alış biçimleri, önce dört ana gruba ayrılıp sonra da kendi içlerinde, alt gruplara ayrılarak incelenmiştir. Bu dört ana grup şunlardır:

A- Tek Dizede Kullanılanlar, B- İki Dizede Kullanılanlar, C- Üç Dizede Kullanılanlar, D- Dört Dizede Kullanılanlar.

Bu bölümlerden ikincisinde, atasözlerinin şiirde kullanılırken şiirin yapısına uyması bakımından, uğradığı değişiklikler üzerinde durulmuştur.

Atasözlerinin şiirdeki işlevlerinin ele alındığı daha sonraki bölümde, atasözleri konularına göre gruplara ayrılmış ve bu konularla ilgili örnekler verilmiştir.

Bu inceleme bölümlerinden sonra bulunan metin bölümünde taramalar sonucunda elde edilen atasözlerinin bulunduğu dörtlükler yer alıyor. Bu bölümde önce atasözünün kalıplaşmış biçimi, sonra da o atasözünün kullanıldığı dörtlük ya da dörtlükler verilmiştir.

Çalışmamızın metin bölümünden sonraki kısmında, notlar bölümü yer almaktadır.

Sözlük bölümünde, dörtlüklerde geçen yabancı sözcükler açıklanmıştır.

Bu bölümü izleyen dizinler bölümünde, atasözlerinin dörtlüklerin hangi dizelerinde kullanıldıklarını ve dörtlüklerin ait oldukları şairleri gösteren iki dizin yer almaktadır.

Çalışmamız boyunca kullandığımız kısaltmalar da bu bölümden sonra açıklanmıştır.

Daha sonra kaynakça bölümünde ise konumuzu ilgilendiren ve bu çalışmayı hazırlarken yararlandığımız kaynaklar yer almıştır.

Bu çalışmaya başlamamı sağlayan ve çalışmamın her aşamasında ilgi ve yardımlarını esirgemeyen, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sayın Fuat Özdemir'e içten teşekkür ederim.

Adana, 1988

Nurcan Sarı

GİRİŞ

İlk izlerine Orhun Yazıtları'nda rastladığımız ve tarih içinde oluşarak zamanımıza kadar ulaşan atasözleri, dilimizin en önemli, en değerli ürünlerindedir. Yüzyılların verdiği deneme ve değerlendirmelerin sonucu olan ve kalıplaşmış biçimleriyle kullanılan bu kısa sözlerin anlamları ve mesajları çok geniştir. Özellikle Cumhuriyet öncesinde yerleşik düzene tam anlamıyla geçmeyen toplumumuzda atasözlerinin etkinliği oldukça üst düzeydedir. Toplumun dünya görüşünü, ahlakçılığını yansıtmada ve toplum düzenini sağlamada atasözleri önemli işlevlere sahiptirler.

Toplumumuz üzerinde kutsal sözler kadar etkili olan atasözlerinin tarih boyunca değişik adlarla anıldığını görüyoruz.

Divân ü Lugâti't Türk'te atasözleri, Arapça "mesel" ve Türkçe "sav" sözcükleri ile karşılanmıştır.

Divan edebiyatında ise atasözleri karşılığında "mesel" ve "darb-ı mesel" sözcükleri kullanılmıştır.

Cumhuriyetten sonraki dönemde bu adlar yerlerini yavaş yavaş Türkçe karşılıklarına bırakmıştır. Bugün tekil olarak atalarsözü ve atasözü, çoğul olarak da atasözleri diyoruz. Ayrıca hem atasözleri hem de deyimler için "meşhur sözler" adının kullanıldığını da görüyoruz.

Bazı sözlüklerimizde atasözlerinin şu şekillerde tanımlandığını görüyoruz.

" Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak kısaca söylenmiş ve halka mal olmuş öğüt" (1)

" Uzun gözlem ve tecrübelerden sonra varılmış hükümleri hikmetli bir tarzda kısa olarak ifade eden, eskilerden kalma söz, atalarsözü, eskiler sözü, mesel, darb-ı mesel" (2)

" Darb-ı mesel : Halk ağzında yeri geldikçe kullanılan meşhur söz, atalarsözü" (3)

" Bir fikri, bir öğüdü mecaz yoluyla kısa ve kesin olarak anlatan eskiden beri söylene gelmiş veciz sözler" (4)

" Ecdattan nakil ve rivayet edilen sözler ve öğütler;

durub-ı emsal" (5)

Atasözlerinin konuyla ilgilenen bazı kişiler tarafından yapılan değişik tanımları ise şöyledir:

"Durub-ı emsal ki hikmet-ül avâmdır, lisanından sâdır olduğu bir milletin mahiyet-i efkârına delalet eder. Durub-ı emsâl-i Osmaniyye ise cümleten mânidardır." (Şinasi) (6)

"Bir vak'ayı veya bir hikmeti mutazammın olarak insana bir emri iş'ar ve tenbih eder.", "Bir hâdiseyi, bir emri temsil tarikiyle ve tarif ile beraber bir hükmü tazammun eder." (Eb-büziyya Tevfik) (7)

"Darb-ı mesel: Mebni alelhikaye olup misal gibi olunan meşhur söz." (Şemsettin Sami) (8)

Milli Kütüphane Genel Müdürlüğünce hazırlanan "Türk Atasözleri ve Deyimleri" adlı iki ciltli eserde atasözü şu şekilde tanımlanıyor:

"Atasözü: Darb-ı mesel; çoğulu (Durub-ı emsal) bir hikmet taşıyan vecize yahut (özlüsöz) mahiyetinde, kalıp (klişe haline gelmiş) bir sözdür. Darb-ı mesel bir vak'a veya oluşumun (meydana gelişin) eş veya benzer mânasını ihtiva eden bir halk düşüncesini veya felsefesini dile getirir ve mutlaka bir hüküm taşır." (9)

"Atalarsözü ağızdan ağıza dolaşan ve az kelime ile çok mânâ ifade eden söz demektir." (Selim Nüzhet Gerçek) (10)

Buraya kadar atasözünün çeşitli sözlüklerdeki tanımları ve konuyla ilgilenen bazı kişilerin atasözleriyle ilgili görüşlerine değinildi. Ancak biz bu tanım ve görüşler üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde atasözlerinin halka mal olmuş öğüt olduğu belirtiliyor. Bize göre, atasözlerinin öğüt verenleri mevcut olmakla birlikte deneyimler sonucunda genel kural olarak kabul edilen yalın gerçekleri ifade edenleri de vardır.

Meydan Larousse'ta atasözü mecazlı söz olarak tanımlanmaktadır. Kimi atasözlerinde mecazlı anlatım görülmekle birlikte atasözlerinin tamamı için mecazlıdır diyemeyiz. Örneğin:

Keskin sirke kúpüne zarar (dır).	(Mecazlı)
Bal tutan parmağını yalar.	(")
Yar yıkıldığı gün tozar.	(")
Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	(")
Gül dikensiz olmaz.	(")
Ne ekersen onu biçersin.	(")
Dost kara günde belli olur.	(Mecazsız)
Dert ağlatır, aşk söyler.	(")
Dertsiz baş olmaz.	(")
Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme.	(")

Şinasi'nin tanımında ise atasözlerinin halk felsefesi olduğu söyleniyor ve daha sonra Osmanlı atasözlerinin çok anlamlı olduğu belirtiliyor.

Ömer Asım Aksoy Şinasi'nin bu tanımını atasözlerinin sadece felsefi yönüne değindiği için eksik bulunduğunu belirtiyor. Toplumumuzda felsefi düşünce sistemi gelişmediği için toplum, düşüncesini atasözleriyle ifade etmiştir. Atasözlerinde halkın düşünce sistemi ve yaşam anlayışı gizli olup birinci derecede toplum felsefesini yansıtır. Bu nedenle biz Ömer Asım Aksoy kadar bu tanımı eksik bulmuyoruz.

Atasözlerini iki biçimde tanımlayan Ebbüziyya Tefvik, bunlardan birincisinde atasözlerinin bir olay veya bir hikmeti anlatıp öğüt verdiğini, ikincisinde ise atasözlerinin bir olay ya da emri mecaz yoluyla ifade ettiğini belirtiyor.

Bu tanımlardan birincisi görüldüğü gibi Şinasi'nin tanımını andırmaktadır. İkincisinde ise mecazlı anlatım atasözlerinin bir parçası olarak görülüp atasözlerinin bir yargıyı içerdiği belirtilmektedir. Burada atasözlerinin önemli özelliklerinden ikisine değinildiğini görüyoruz. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi mecazlı anlatım birçok atasözümüzde kullanılmakla birlikte mecazsız olan atasözlerimiz de vardır. Yukarıda bu konuyu açıklayacak örnekler verilmişti.

Gene aynı tanımda dikkati çeken bir başka nokta da atasözlerinin bir yargı taşımasıdır. Atasözlerinin çoğu bir yargı

taşıyor olmakla birlikte yargı taşıyan her cümleye atasözü diyemeyiz.Örneğin:

"Ayşelerin bahçesi güzel."

"Annem eve gitti."

"Melek gibi saf." cümleleri birer yargı bulunan düz cümlelerdir.

Şemsettin Sami'nin tanımına göre ise her atasözünün temelinde mutlaka bir hikaye bulunması gerekmektedir.Oysa atasözlerimiz arasında hikayeye dayananları olmakla birlikte herhangi bir hikayeden kaynaklanmayanları da vardır.

Örneğin:

"Kurda'neden boynun kalın?" demişler, "işimi kendim görürüm de ondan" demiş."

"Yengece" niçin yan yan gidersin?" demişler, "serde kabadayılık var" demiş."

"Kalp kalbe karşıdır."

"Kara gözde olsun, yüзде olmasın" atasözlerinden ilk ikisi bir hikayeye dayanıyor, fakat son ikisi herhangi bir hikayeye dayanmamaktadır.

Sadi G.Kırımlı'nın "Atalar Sözü" adlı eserinin Selim Nüzhet Gerçek tarafından hazırlanan önsözünde atasözleri ağızdan ağıza dolaşan meşhur sözler olarak nitelendirilmektedir.Bu tanıma göre halk arasında yaygın olarak kullanılan her sözü atasözü saymak gerekmektedir.Oysa halk arasında kullanılan "Arkası önu belli olmaz", "Ayaklı kütüphane", "Güler yüzlü" gibi sözleri atasözü olarak kabul edemeyiz.

Atasözlerinin en sağlıklı tanımını bizce Ömer Asım Aksoy yapmıştır.O nedenle Ömer Asım Aksoy'un tanımını buraya aynen alıyoruz:

"Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler"(Ömer Asım Aksoy) (11)

Yukarıdaki tanıma göre atasözlerinin şu özellikleri taşı-

dağı görölüyor.

A-BİÇİM ÖZELLİKLERİ

1-Atasözlerinin kalıplaşmış şekilleri olup, bu kalıplar bozulamaz.Örneğin:"Giden gelse dedem gelirdi" atasözündeki "dedem" sözcüğü yerine "annem" ya da "babam" diyemeyiz.

2-Atasözleri kısa ve özlüdür.Az sözle çok şey anlatırlar.Örneğin şu atasözlerinde görüldüğü gibi:

Aç,yanından kaç.

Aptala malûm olur.

Bekarlık sultanlık.

3-Atasözlerinin çoğu bir,iki cümledir.

Altın anahtar her kapıyı açar.

Ananın bahtı kızına.

Can boğazdan gelir.

El üstünde gömlek eskimez.

Değirmen iki taştan,muhabbet iki baştan.

Anasına bak kızını al,kenarına bak bezini al.

Eken biçer,konan göçer.

Alçak uçan yüce konar,yüce uçan alçak konar.

Atasözlerinin kalıplaşmış biçimleriyle kullanıldıklarını ve bu kalıp biçimlerin bozulamayacağını belirtmiştik.Ancak atasözlerinin birden fazla kalıplaşmış biçiminin olduğu da görülmektedir.Bu durumda olanları ayrı ayrı atasözleri saymak gerekir.Örneğin:

Aşk ağlatır,dert söyletir.

atasözünün

Dert ağlatır,aşk söyletir.

biçimi de vardır.

Atasözlerinin kısa ve özlü olma özelliği de kimi atasözlerinde başka bir özelliği sağlamak amacıyla değiştirilmekte ve atasözü kavramı anlatmaya yeterli olandan fazla sözcükle söylenmektedir.Örneğin:

Ayıpsız yâr olmaz.

biçiminde kalıplaşmış olan atasözü,

Ayıpsız yâr isteyen yârsız kalır cümlesinin eklenmesiyle daha inandırıcı ve etkileyici hale gelmiştir.

B-KAVRAM ÖZELLİKLERİ

Herbiri genel kural niteliğinde olan atasözlerini kavram bakımından birkaç gruba ayırabiliriz. (12)

1-Sosyal olayları tarafsız bir gözle aksettiren atasözleri:

Keçi nereye çıkarsa eğlağı da oraya çıkar.

Hamama giren terler.

Mal canın yengasıdır.

2-Uzun süreli gözleme dayanarak tabiat olaylarının nasıl ola geldiklerini anlatan atasözleri:

Ağustosun yarısı yaz, yarısı kıştır.

Mart kuruluk, nisan yağmurluk.

Mart ayı, dert ayı.

3-Sosyal olayların oluşumunu anlatırken bundan herkesin ders almasını öğütleyen atasözleri:

Derdin söylemeyen derman bulamaz.

Çok gezen tavuk ayağında pis getirir.

Gönül bir sırça saraydır, kırılırsa yapılmaz.

Bu atasözlerinden birincisinde derdine derman azayan kişilerin dertlerini anlatmaları gerektiği belirtiliyor ikincisinde çok gezmenin zararlı olduğu anlatılıyor ve üçüncüsünde kırılan bir gönülün almanın zorluğuna değinilerek kırıcı olmak gerektiği öğütleniyor.

4-Doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri:

Aşını, eşini, işini bil.

Tatlı ye tatlı söyle.

Akraba ile ye iç, alışveriş etme.

5-Birtakım gerçekler, felsefe, bilgece düşünceler bildiren yol gösteren atasözleri:

Ayıpsız yâr arayan, yârsız kalır.

Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz.

Taşıma su ile değirmen dönmez.

6-Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri:

Aman diyene kılıç kalkmaz.

Emanete hiyanet olmaz.

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.

7-Bazı inanışları bildiren atasözleri:

Allah kulunu kısmeti ile yaratır.

C-ATASÖZLERİNİN YER VE ZAMAN AÇISINDAN GÖSTERDİĞİ ÖZELLİKLER

İlk biçimini bir kişinin söylediği ve halk arasında dilden dile dolaşırken birçok kişi tarafından üzerinde düzeltmeler yapılarak oluştuğu kabul edilen atasözleri, zamanla halkın ortak malı olur. Oluşumu çok eskilere dayanan atasözlerinden kimileri ufak tefek değişikliklerle günümüze kadar ulaşırken kimileri de zamanla unutulmuştur. Bu atasözlerinden bazıları yurdumuzun her yerinde kullanılırken bazıları da sadece bir ya da birkaç bölgede kullanılmaktadır. Atasözlerinin yer ve zaman açısından gösterdiği özellikler şunlardır:

1-Eskiden kullanılıp bugün unutulmuş olan atasözleri:

Otug odhuç birle üçürmes.

(Ateş alevle söndürülmez).

Buzdan suv tamar.

(Buzdan su damlar).

Teşük suvda belgürer.

(Kaşık yarığı suda belli olur).

Sünnet var cümle kesmek yok.

Eşek eti diriyle tatlıdur.

2-Bütün yurttan kullanılan atasözleri:

Altının kıymetini sarraf bilir.

Altın anahtar her kapıyı açar.

Ateş düştüğü yeri yakar.

Kılavuzsuz kuş uçmaz.

Kere gün kararıp kalmaz.

3-Sadece bir bölgede kullanılan atasözleri:

Babası ölen, ağa oldum sanır; anası ölen, hanım oldum sanır.

(Adana)

Havayı yel, insanı sel azdırır.(Ünye-Ordu)

Kurtla koyun olmaz, ciğerle oyun olmaz.(Gaziantep)

İyi söz dinletir, kötü söz esnetir.(Ereğli-Konya)

İki bülbül bir dala konmaz.(Ilgın-Konya)

4-Türkiye dışındaki Türk lehçelerinde yaşayan atasözleri:

Açlık neme iydirmez, dokluk, neme didirmez.(Azeri Türkçesi)

(Açlık ne yedirmez, tokluk ne dedirmez).

Akmak dünyesi sürer, akıllı ona hayran galar.(Azeri Türkçesi)

(Ahmak dünyasını sürer, akıllı ona hayran kalır).

Berenden al, vurandan gac.(Azeri Türkçesi)

(Verenden al, vurandan kaç).

HALK ŞİİRİNDE ATASÖZLERİ

Dilimizin önemli ürünlerinden olan atasözlerinin ilk yazılı belgeler olan Orhun Yazıtlarından itibaren birçok edebi eserde kullanıldığını görüyoruz. Edebiyatımızda atasözlerine yer veren ilk önemli kaynak XI.yüzyılda yazılmış olan Divan ü Lügâti't-Türk'tür. Gerek Divan edebiyatında gerekse Halk edebiyatında birçok şâirimiz şiirlerinde atasözleri kullanmışlar, hatta Divan şairlerimizden Güvahi, Edirneli Hıfzi gibi şairler ve Halk şairlerimizden Levni, Mir'atî, Figânî, Şikârî, Bedri gibi şâirler atasözlerini biraraya getirerek "Pendnâme", "Manzûme-i Durûb-ı Emsal", "Atalarsözü Destanı" ve "Nasihât Destanı" başlıkları altında eserler vermişlerdir.

Atasözlerinin şiirde kullanılması üzerinde duran kimi bilim adamları atasözlerinin şiirlerin biçim ve anlam bakımından yapılaşmasına büyük ölçüde etki ettiklerine dikkat çekerler. "Necâti'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı" adlı makalesinde Prof. Dr. Mine Mengi bu konuda şunları söyler:

"Bilindiği gibi, şiirde, özellikle Divan şiirinde, gerçeğin yalın olarak verilmesi yeterli değildir. Amaç, söylenmek isteneni, olabildiğince renkli ve canlı söylemektir. Şair bu amaçla ulaşmak için edebi sanatlardan yararlanır. Anlam güzelliğinin ortaya çıkmasında, edebi sanatların olduğu kadar atasözleriyle deyimlerin de katkısını unutmamak gerekir. Yani atasözleri ve deyimler, şiirde anlamın süslenip zenginleşmesine yardımcı olurlar. Bundan dolayı, atasözlerini şiir içinde kullanmak Divan şiir geleneğinin bir parçası olagelmıştır. Öyleki şiirde atasözü kullanmaya edebi sanatlar arasında yer verilerek adına "irsâl-i mesel" denmiştir." (13)

Gene bu konuyla ilgili olarak Dehri Dilçin'in söyledikleri ise şunlardır:

"Şairlerimizin birçoğu manzumeleri arasında atasözlerini almak suretiyle fikirlerini kuvvetlendirmişler, şiirlerini süslemişlerdir. Miladi onbirinci asırdan bugüne kadar geçen bin yıla yakın bir zaman içerisinde gelip geçmiş şâirlerimizden -pek

azı müstesna-hemen hepsinin şiirlerinde atasözlerine oldukça mühim yer verilmiş olduğunu görmekteyiz. Bilhassa mesnevi tarzında yazılmış olanlardan Kutadgu Bilig başta olmak üzere, siyâsetnâmeler, dini ve ahlâki eserler, tarihi destanlar, hikâyeler gibi eserlerde bu husus daha geniş bir şekilde göze çarpmaktadır".(14)

Çalışmamızın çeşitli yerlerinde toplum üzerinde önemli derecede etkili olduğunu belirttiğimiz atasözlerinin, az veya çok halk şairlerinin tamamının şiirlerinde kullanıldığını söylemiştik.

Halk şairlerinin şiirleri üzerinde yaptığımız tarama çalışmaları neticesinde şiirlerinde atasözlerine en çok yer veren şairin Karacaoğlan olduğunu tesbit ettik. Bu durum Karacaoğlan'ın uzun bir yaşam sürmesi ve çok yer gezmesiyle yakından ilintilidir.

Karacaoğlan'ın hayatı hakkında bildiklerimiz sözlü rivayetlere dayanmaktadır. Bu rivayetler ve şiirlerinden anladığımızımıza göre Çukurevalı olan şairimiz 17. yüzyılın başında doğmuş ve senfârına doğru ölmüştür. Uzun bir ömür sürdüğü anlaşılan Karacaoğlan'ın uzun sayılabilecek bir şairlik dönemi geçirdiği söylenebilir.

Uzun süren yaşamı boyunca birçok konuda deneyim kazanmış pek çok yer gezip görmüş olan şairimiz bu deneyimlerin kendisine kazandırdıklarını şiirleri aracılığı ile halka vermiş dinleyenlere öğütlerde bulunmuştur. Şairimiz aşağıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi az ve öz sözle çok şey anlatan atasözlerinden sık sık yararlanmıştı.

Giden gelmez, giden gelmez,
Anasın ağlatan gülmez.
Geyim ile meydan olmaz,
Vur kantara tart yiğidi.

Deneyimleri sonunda hiç bir zaman gidenin gelmeyeceğini anladığını söyleyen şair, başkalarını ağlatanın gülmeyeceğini ve insanları giyim kuşamına göre değerlendirmek gerektiğini

belirtiyor.

Karac'oğlan der ki müşkülüm halde,
Garip bülbül konar öter mi dalda.
Çokça keramet var şu tatlı dilde,
Deli olup gideni yola getirir.

Yukarıdaki dörtlükte tatlı dilli almanın önemini değışnen şâir, tatlı dilin insanları birbirine yaklaştıracakını hatta deli olarak nitelendirilenleri dahi topluma kazandırabileceğini belirtiyor.

Karac'oğlan der ki:Kaşların kara
Kara kaş altında ben sıra sıra
Çek varıp da gelme sevdiğin yere
Ya muhabbet kalkar ya bir hal olur.

Bu dörtlükte ise bir yere bıktırarak derecede çok gidip gelmenin sakıncalı olduğu belirtiliyor.

Şiirlerinde birçok konuyu ele alan şairimizin en çok işlediği tem ise "sevgi"dir. Sevgi konusu aslında halk şiirimizin belli başlı konusudur. Konar göçer bir topluluk içinde yetişmiş olan Karac'oğlan sevgi konusuna farklı bir yaklaşımda bulur. O'nun şiirinde sevgililer ondan kaçmaz, sevgisine karşılık verir. Şiirlerinde sevgi, aşk konusunu çok işleyen şairimiz bu konudaki duygu ve düşüncelerini dile getirirken bu konuyla ilgili atasözlerini dörtlükler içerisine ustalıkla yerleştirir. Aşağıdaki dörtlükler bunun en güzel örnekleridir:

Karac'oğlan der ki:Böyle ne imiş?
Gönül kimi sever güzel e imiş
Almanın eyisin ayı yer imiş
Bil, kara zülfüne kullar olduğum.

Karac'oğlan der ki:Yiğitler öger,
Açılmış meyvanın dalını eğer,
Güzelin kıymatı bin altın değer,
N'itmeli güzeli huy olmayınca?

Şiirlerinde sevgi konusunun yanında doğa güzelliklerinden

dünyanın fâniliğinden, toplumun bazı inançlarından bahseden Karacaoğlan bu konularla ilgili atasözlerini de şiirlerinde kullanmıştır.

Gelen gider imiş bu kara yere
Mansur cana kıydı, çekildi dâre
Hakk'ın kelâmını söyleyip bile
Diller, beni sevdiğine ulaştır.

Karac'oğlan der Ki : Yazsam bir satır
Kadir Mevlâm, işimizi sen bitir
Kismet narde ise çeker iletir
Kimse bilmez, nerde kalır ölümüz

Bu dörtlüklerden ilkinde dünyanın faniliğini anlatan, ikincisinde ise halkın kismet konusundaki inanışlarını dile getiren, atasözlerinin kullanıldığını görüyoruz.

Karacaoğlan'ın yanında, Pir Sultan Abdal, Erzurumlu Barah, Seyrani, Sümmâni, Sabit Müdamî, Köroğlu gibi halk şairlerimiz de şiirlerinde çok sayıda atasözü kullanmışlardır. Bu durum "Şairler Dizini" bölümünde görülmektedir.

ATASÖZLERİNİN ŞİİRLERDE YER ALIŞ BIÇIMLARI

Türk Halk şiirinde çok kullanılan atasözlerinin şiirin hem yapılaşmasında hem de anlamının kuvvetlenmesinde önemli etkisi vardır. Şiirlerinde ata sözlerinden yararlanan şairler bu işi gelişigüzel yapmamışlar, kullandıkları ata sözlerini dörtlüğün neresine yerleştireceklerini çok iyi tesbit etmişlerdir.

Türk Halk şiiri metinlerini incelediğimizde atasözlerinin çeşitli dizelerde kullanıldığını tesbit ettik. Bu bölümde şiiri yapı bakımından etkileyen atasözlerinin dörtlük içindeki kullanılış yerleri üzerinde durulacaktır. Önce bu kullanılışın gösterdiği özellikler maddeler halinde verilecek daha sonra bu maddeler örneklerle açıklanacaktır.

A-TEK DİZEDE KULLANILANLAR

1- Birinci Dizede Kullanılan Atasözleri

a- İlk dizede yargı niteliğinde bir atasözü kullanılır daha sonraki dizelerde bu atasözü açıklanır.

b- Dörtlüğün daha sonraki dizelerinde anlatılan olayların inandırıcılığını sağlamak amacıyla ilk dizede atasözü kullanılır.

c- İlk dizede öğüt veren bir atasözü kullanılır ve daha sonra bu atasözünü destekleyici açıklamalar yapılır.

ç- İlk dizede kullanılan atasözü daha sonraki dizelerde anlatılan olayların nedeni olarak gösterilir.

d- Asıl anlam yükünün ilk dizede atasözü aracılığıyla verilmesi ve takip eden dizelerin doldurma durumunda olması.

2- İkinci Dizede Kullanılan Atasözleri

a- Birinci dizede bir yargıyla söze başlanır, ikinci dizede atasözü söylenir ve son iki dizede atasözü açıklanır.

b- Doldurma durumunda olan ilk dizeden sonra ikinci dizede bir atasözü kullanılır ve daha sonra bu atasözü açıklanır.

c- İlk dizede öğüt verilerek söze başlanılır, ikinci dizede bu öğüde kanıt getirmek amacıyla atasözü kullanılır ve daha sonra ilk iki dize açıklanır.

ç- "Der ki", "Demişler ki", "Bu bir eski sözdür" gibi kalıp sözlerle konuya giriş yapılır, ikinci dizede atasözü kullanılır ve daha sonra bu atasözü açıklanır.

d- İlk dizede herhangi bir şekilde konuya girilir, ikinci dizede bir atasözülle öğüt verilir ve üçüncü dizede atasözülle verilen öğüdün nedeni açıklanarak son dizede tekrar öğüt verilir.

e- Bir olaydan bahsederek konuya girilip bu olayın nedeni bir atasözülle söylenilir ve daha sonra ya olay daha genişletilerek anlatılır ya da atasözü açıklanır.

3- Üçüncü Dizede Kullanılan Atasözleri

a- İlk iki dizede konuya girilir, üçüncü dizede atasözü kullanılır ve son dizede öğüt verilir.

b- İlk iki dizede konuya giriş yapıldıktan sonra üçüncü dizede atasözü kullanılır ve son dizede "Dedikleri gerçek imiş" kalıp sözüyle dörtlük anlam bakımından sonuca bağlanır.

c- İlk iki dizede konuya giriş yapıldıktan sonra üçüncü dizede yargı niteliğinde bir atasözü kullanılır ve son dizede atasözü açıklanır.

ç- İlk iki dizede düşünceler soru yoluyla anlatılır, üçüncü dizede atasözü aracılığıyla daha önce sorulan soruya cevap verilir ve dördüncü dizede atasözü açıklanıp sonuca bağlanır.

d- Birinci ve ikinci dizelerde öğüt verilerek söze başlandıktan sonra üçüncü dizede öğüt niteliğinde bir atasözü kullanılır ve son dizede yine öğüt verilir.

e- İlk iki dizede şair deneyimlerini yargı yoluyla ifade ettikten sonra üçüncü dizede bahsettiği konuyla ilgili yargı niteliğinde bir atasözü kullanır ve dördüncü dizede

bu atasözünü açıklar.

f- İlk dizede şair kendi adını söyleyip "der", "der ki" gibi kalıp sözler kullanarak söze başlar, ikinci dizede anlatacağı konuya biraz daha açıklık getirdikten sonra ,üçüncü dizede bir atasözü kullanır ve son dizede bu atasözünü açıklar.

4- Dördüncü Dizede Kullanılan Atasözleri

a- İlk dizede adıyla birlikte "der", "der ki", "dedi" gibi sözleri kullanarak söze başlayan şair, ikinci ve üçüncü dizelerde ya öğüt verir ya da konuyla ilgili bilgi verdikten sonra son dizede atasözünü açıklar.

b- İlk üç dizede öğüt verilip ya da herhangi bir konuda açıklama yapılarak konuya girildikten sonra son dizede daha önce bahsedilen konuya kanıt gösterilen bir atasözü kullanılır ve söze "demişler" sözcüğüyle son verilir.

c- İlk iki dizede öğüt verilip üçüncü dizede "bu meşhur sözdür" diyerek atasözünün söylenmesine zemin hazırlanır ve son dizede atasözü kullanılır.

ç- İlk dizede bir öğütle söze başlandıktan sonra ikinci dizede bu öğütle ilgili bir yargıya varılır ve üçüncü dizede ikinci bir öğüt verilip son dizede yargı niteliğinde bir atasözü kullanılır.

d- İlk üç dizede öğüt verilip dördüncü dizede bu öğütlerle ilgili bir atasözü kullanılır.

e- İlk üç dizede çevresinde gördüğü bazı olaylardan bahseden şair, son dizede atasözünü soru şeklinde kullanır.

f- İlk üç dizede, kişisel deneyimlerine dayanan bazı yargılardan bahseden şair, son dizede yargı niteliğinde bir atasözü kullanır.

B- İKİ DİZEDE KULLANILANLAR

1- Birinci ve İkinci Dizelerde Kullanılan Atasözleri

a- İki yargılı bir atasözündeki yargılardan biri ilk dizede, diğeri ikinci dizede kullanılır ve son iki dizede ya atasözü açıklanır ya da öğüt verilir.

b- Tek yargılı bir atasözünün bir kısmı ilk dizede bir kısmı da ikinci dizede kullanılır ve daha sonra bu atasözü açıklanır.

c- Dörtlünün ilk iki dizesinde anlam bakımından benzer ayrı ayrı iki atasözü kullanılır ve daha sonraki dizelerde ilk iki dizede verilmek istenen anlam tamamlanır.

2- Birinci ve Üçüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

a- İlk dizede bir atasözü kullanılıp ikinci dizede bu atasözü açıklandıktan sonra üçüncü dizede ikinci bir atasözü kullanılır ve son dizede bu atasözü açıklanır.

b- İlk dizede bir atasözü ve ikinci dizede "Dedikleri gerçek imiş" cümlesinin kullanılmasından sonra üçüncü dizede başka bir atasözü ve dördüncü dizede yine "Dedikleri gerçek imiş cümlesi kullanılır.

c- İlk dizede atasözü soru biçiminde kullanılır, doldurma durumundaki ikinci dizeden sonra üçüncü dizede yine soru biçiminde bir atasözü kullanılır ve son dizede üçüncü dizede soru biçiminde kullanılan atasözüne cevap verilir.

3- İkinci ve Üçüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

a- İlk dizede öğüt vererek ya da bir soru cümlesiyle söze başlayan şair ikinci ve üçüncü dizelerde anlam bakımından ilgili iki atasözü kullandıktan sonra dördüncü dizede öğüt verir ya da düşüncelerini soru yoluyla anlatır.

b- İlk dizede adını söyleyerek ya da "Bu meseldir" kalıp sözüyle konuya giriş yapan şair ikinci ve üçüncü dizelerde atasözü kullanır ve son dizede öğüt verir.

c- İlk dizede bir yargıyla söze başlanılır ikinci ve üçüncü dizelerde atasözü kullanılır ve dördüncü dizede öğüt verilir.

4- İkinci ve Dördüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

a- İlk dizede öğüt vererek söze başlayan şair ikinci di-

zede bir atasözü kullanılır ve üçüncü dizede gene öğüt verdikten sonra son dizede bu öğüdün nedeni atasözleriyle açıklar ve sözlerine " demişler" sözcüğüyle son verir.

b- İlk dizede öğüt verilerek söze başlanılır, ikinci dizede bu öğüdün nedeni olarak gösterilen bir atasözü kullanılır ve yine öğüt verilen ya da açıklama yapılan üçüncü dizeden sonra son dizede yeni bir atasözü kullanılır.

c- İlk dizede "sana bir öğüdüm var", "sana bir nasihatim var" gibi sözlerle konuya giriş yapıldıktan sonra ikinci dizede atasözü kullanılır ve üçüncü dizede ya öğüt verilir ya da dördüncü dizeye ilgili açıklama yapıldıktan sonra son dizede atasözü kullanılır.

ç- İlk dizede herhangi bir konuda açıklama yapıldıktan sonra ikinci dizede bu konuyu genelleştirmek amacıyla atasözü kullanılır ve üçüncü dizede bir sonraki dizeye ilgili bilgi verilip son dizede yeni bir atasözü kullanılır.

5- Üçüncü ve Dördüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

a- İlk iki dizede herhangi bir konuda açıklama yapılarak konuya girilir ve son iki dizede bir atasözü kullanılır.

b- İlk iki dizede öğüt verildikten sonra üçüncü dizede öğüt veren bir atasözü ve son dizede bu öğüdün nedenini açıklayan ikinci bir atasözü kullanılır.

c- Deldurma durumunda olan ilk iki dizeden sonra son iki dizede anlam bakımından ilgili iki atasözü kullanılır.

ç- İlk dizede herhangi bir konuda açıklama yapılarak konuya girilip ikinci dizede bu konuyla ilgili bir öğüt verilir ve son iki dizede bir atasözü kullanılır.

d- İlk iki dizede açıklama yapılır ve üçüncü dizede yargı ifade eden, dördüncü dizede ise öğüt veren atasözleri kullanılır.

C- ÜÇ DIZEDE KULLANILANLAR

1- Dörtlüğün İlk Üç Dizesinde Kullanılan Atasözleri

a- Dörtlüğün ilk üç dizesinde ayrı ayrı atasözleri kullanılır ve son dizede öğüt verilir.

b- İlk üç dizede yargı ifade eden atasözleri kullanan şair dördüncü dizede kendi düşünce ve gözlemlerini ifade eder.

c- İlk üç dizede atasözleri kullanan şair son dizede "Dedikleri gerçek imiş" diyerek atasözlerinde ifade edilen fikirlere katıldığını belirtir.

ç- Şair "Eski sözdür" kalıp sözüyle söze başlayıp ilk üç dizede ayrı ayrı üç atasözü kullandıktan sonra son dizede öğüt verir.

2- Dörtlüğün Son Üç Dizesinde Kullanılan Atasözleri

a- İlk dizede herhangi bir konudaki düşüncelerini belirterek söze başlayan şair son üç dizede bu düşüncesini destekleyen atasözleri kullanır.

b- İlk dizede adını anarak söze başlayan şair daha sonraki dizelerde atasözü kullanır.

D- DÖRT DİZEDE KULLANILAN ATASÖZLERİ

1- Dörtlüğün Tamamında Kullanılan Atasözleri

a- Dörtlükte iki yargılı iki atasözü kullanılır: Bu atasözlerinden birincisinin iki cümlesinde de öğüt verilir, ikincisinin ise ilk dizesinde öğüt verilip ikinci dizesinde bu öğüdün nedeni açıklanır.

b- İlk iki dizede yargı ifade eden iki atasözü kullanıldıktan sonra son iki dizede yine yargı niteliğinde üçüncü atasözü kullanılır.

c- Tek yargılı iki atasözü dört dizede kullanılır: Bu atasözlerinden ilkinin bir kısmı ilk dizede bir kısmı da ikinci dizede kullanılır, ikincisinin ise bir kısmı üçüncü dizede bir kısmı da dördüncü dizede kullanılır.

A- TEK DIZEDE KULLANILANLAR

1- Birinci Dizede Kullanılan Atasözleri

Şiirlerinde duygu ve düşüncelerini anlatan şairler, dinleyenleri üzerinde daha etkili olabilmek için sözlerine bir atasözünüyle başlarlar. Böylece anlatacaklarına kısa, kesin ve etkili bir biçimde giriş yapan şairler, sözlerine ya bu atasözünü açıklayarak ya da konuyla ilgili örnekler vererek devam ederler.

İlk dizede kullanılan atasözleri şu özellikleri göstermektedirler:

a- İlk dizede yargı niteliğinde bir atasözünü kullanılır daha sonraki dizelerde bu atasözünü açıklanır:

A kuzum çok nazdan âşık usanır
Vefasız sevdâdan gönül bulanır
Bu kadar cefâyâ can mı dayanır
Hele bir de kendin hesap et imdi.

O.U., E.E., 70:45

Söze bir atasözünüyle başlayan şairin daha sonra atasözünü açıkladığı görülüyor. Şairin vermek istediği mesaj da ilk dizedeki atasözünde gizlidir. Burada sevgilinin çok nazlanmasının, âşığı soğutacağını belirten şair bu atasözünüyle sevgilisine çok nazlanmamasını söyleyerek aksi taktirde ondan soğuyup uzaklaşacağı mesajını veriyor.

Gönülden gönüle yol gider derler
Onu sürmeğe bir hoşça can gerek
Doğru söyle yiğit işin doğrusun
Hilebaz olamaz yiğit bön gerek.

C.Ö., K.D.K., 228:38

Şair ilk dizede kullandığı atasözünüyle sevgilerin karşılıklı olduğunu belirttikten sonra bu atasözüne dayanarak sevenin kıymetini bilmek gerektiği mesajını veriyor ve daha sonra yiğitlerde bulunması gereken dürüstlük konusuna değiniyor.

Güzele bakması çok sevap derler
 Güzellere güzel bakmak güzeldir
 Güzel yar sevenler cennetlik olur
 Güzel ile yola gitmek güzeldir.

İ.A.,S.H.Ş.B.,A.İ.Ö.,52

İlk dizede sözlerine bir atasözünüyle başlayan şair daha sonraki dizelerde bu atasözünü açıklıyor.Halk arasında güzel-
 lere bakarken Tanrı'nın büyüklüğü düşünülerek hayran kalındığı için güzele bakmanın sevap olduğuna inanılır.Halkın bu in-
 anışını atasözü aracılığıyla ilk dizede anlatan şair sonraki dizelerde güzel sevmenin önemine değinerek güzel sevenle-
 ri ayıplamamak gerektiği mesajını veriyor.

b- Dörtlüğün daha sonraki dizelerinde anlatılan olayla-
 rın inandırıcılığını sağlamak amacıyla ilk dizede atasözü
 kullanılır:

Her kim ne ederse başına gelir
 Aşıkın ağlatan belasın bulur
 Bu dünya ne sana ne bana kalır
 Bir gün çöker başımıza ölüm yar.

Prof.Dr.İ.B.,A.İ.Ö.,160:95

"Eden bulur,inleyen ölür" atasözüne gönderme yaparak sö-
 ze başlayan şair bu atasözünüyle,daha sonra sevgilisine anla-
 tacağı olayların inandırıcılığını sağlamak istiyor.Şair bu-
 rada sevgilisine yaptıklarının karşılığını bir gün mutlaka
 göreceğini söyleyerek ondan kendisine iyi davranmasını isti-
 yor.

Misafir gelse kısmeti bile
 Misafirdir,Hızırdır özrünü dile
 Büyük küçük anı hep Hızır bile
 Mihmanlar siz bize safa geldiniz.

C.Ö.,P.S.A.,147:70

Halk arasında misafirin yiyeceğinden daha fazlasının Allah
 tarafından gönderileceğine inanılır.Dörtlüğün ilk dizesinde
 halkın bu inancını ifade eden bir atasözünün kullanılması

dan sonra misafirin önemine değinilerek misafire iyi davranmak gerektiği öğütleniyor. Burada şairin söze bir atasözüyle başlamasının nedeni daha sonra anlatacağı konunun inandırıcılığını sağlamaktır.

Değildir bu dünya kimseye baki
Neyzen'e de değdi feleğin oku
Döküldü badeler kahretti sâki
Gönüller coşturan meyler nic'eldü?

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,215

Dünyaya gelen herkesin öleceğini anlatan bir atasözüyle söze başlayan şair, aslında burada Neyzen'in ölümünden bahsedip bu olaya üzülenlere teselli vermeyi amaçlıyor ve bu işi yaparken de kullandığı atasözüyle söyleyeceği sözlerin daha inandırıcı olmasını sağlamaya çalışıyor.

c-İlk dizede öğüt veren bir atasözü kullanılır ve daha sonra bu atasözünü destekleyici açıklamalar yapılır:

Az söyle,öz söyle,bulasın rağbet,
Rağbet olmadıysa,olaman şöhret,
Koparır kelleni,ankayı şehvet,
Yalancı tavıztek,pozlanmıyasın.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,202:16

Az ve öz konuşmayı öğütleyen bir atasözüyle söze başlayan şair, bu öğüdün nedenini çevrede saygınlık uyandırabilmek için bunun şart olduğu şeklinde açıklıyor.

Kendin başın,kendin kaşı,
Sanayi kur güzel Türk'üm.
Senin atan neydi bil,
Sanayi kur güzel Türk'üm.

A.A.D.,76

İlk dizede kimseden kimseye fayda olmadığını açıklayıp kişilere kendi işlerini kendilerinin yapması gerektiğini öğütleyen şair daha sonraki dizelerde bu fikrini destekleyen açıklamalar yapıyor.

Ç-İlk dizede kullanılan atasözü daha sonraki dizelerde anlatılan olayların nedeni olarak gösterilir:

Bu meseldir gül içinde biter hâr
Anın için garip bülbül eder zâr
Ben bilirim seni öger durur var
Seni benden ayıranlar gülmesin.

S.N.,Ka.,25:26

Söze "Gül dikensiz olmaz" atasözüne gönderme yaparak başlayan şâir ilk iki dizede ağyârı temsil eden dikenin sevgiliyi temsil eden gülün yanında bulunmasının kendisine acı verdiğini bu yüzden âh ü feryâd ettiğini söylüyor. Daha sonra ise ayrılmalarına neden olanlara beddua ediyor. Burada bülbülün zâr etmesinin nedeni gülün yanında diken olmasına bağlanıyor.

Gülün çevresi hâr m'ola
Çektiğim âh ü zâr m'ola
Aceb bizi anar m'ola
O kaşları keman şimdi.

O.U.,E.E.,69:44

Bu dörtlüğün ilk dizesinde de yukarıda olduğu gibi "Gül dikensiz olmaz" atasözüne gönderme yapılıyor ve daha sonra aşığın ağlayıp inlemesinin nedeni ağyârı temsil eden dikene bağlanıyor.

d- Asıl anlam yükünün ilk dizede atasözü aracılığıyla verilmesi ve takip eden dizelerin doldurma durumunda olması:

Pınar başından bulanır
İner evayı dolanır
Sende çok mallar talanur.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,99:12

İlk dizede toplumdaki bozuklukların nedeninin yöneticilerle ilgili olduğunu belirten bir atasözü kullanıldıktan sonra, atasözünün mecazi anlamıyla ilgili olmayan fakat gerçek anlamıyla ilgili dizeler bulunuyor.

Ömer derde düşen inler kemâl ehli olan anlar

Katar katar olmuş benleri gerdâne yaslanmış.

S.N.E.,A.Ö.,115:232

Derdi olanın inleyeceğini, elgun kişilerin anlayışlı olacağını söyleyen şair ilk dizede "Aşk ağlatır, dert söyler" ve "Ârif olan anlar" atasözlerine işaret ediyor ve ikinci dizede sevgilinin güzelliğinden bahsediyor. Görüldüğü gibi burada asıl anlam yükü ilk dizede olup ikinci dize doldurmadır.

2- İkinci Dizede Kullanılan Atasözleri

Dörtlüğün ikinci dizesinde kullanılan atasözlerinde dörtlüğün tamamında şu özellikler dikkat çekmektedir:

a- Birinci dizede bir yargıyla söze başlanır, ikinci dizede atasözü söylenir ve son iki dizede atasözü açıklanır:

Gamı kalmaz karlı dağdan aşanın
Gözünde yaşı olmaz kendi düşenin
Adaletli Gazi Hüsrev Paşa'nın
Beş vakit ruhuna dua eyleriz.

C.Ö., U.B., Ka., 499

Bu dörtlükte şair "Gamı kalmaz karlı dağdan aşanın" dizesiyle "Amacına ulaşan kişi üzülmez" anlamında bir yargıyla konuya giriş yaptıktan sonra "Kendi düşen ağlamaz" atasözüne işaret ediyor. Şair bu sözle kişilerin yaptıkları hatanın sonucundan şikayet etmeye hakları olmadığını söylemek istiyor. Dörtlüğün son iki dizesinden bu atasözünün Gazi Hüsrev Paşa için söylendiği anlaşılıyor.

Mahzunî Şerif'im zordur bu dünya
Düşünce görülür hanyayla Konya
Ne İngiliz koydum ne de Almanya
Dostum insan olmak dile kolaydır.

S.Y., A.M., 118

Yaşam şartlarının güçlüğünden söz ederek söze başlayan şair ikinci dizede "Düşenin dostu olmaz, hele bir düş de gör" atasözüne gönderme yaparak kişinin çevresindekilerin zor du-

rumlarda onu yalnız bırakacağını ve gerçek dostun kötü durumlarda belli olacağını anlatmak istiyor. Dörtlüğün son iki dizesinde ise ikinci dizedeki atasözüne açıklık getirmek amacıyla pekçok yeri gezip gördüğünü belirten şairin, insanların her yerde hayatlarını zorluklar içinde yürüttüklerine işaret ettiği görülüyor.

Ahbâbı olanlar gönül eyletir,
Derler ki, âşığı sevdâ söyletir.
Ruhanî der benim hâlim böyledir,
Kardeşi severiz gözümüz gibi.

F.H.7S.Ş.D.A.,M.R.,64

İlk dizede sevgilileriyle birlikte olan kişilerin mutluluklarına değinen şair, ikinci dizede "Dert ağlatır, aşk söyler" atasözüne işaret ediyor ve daha sonra bu atasözüne dayanarak kendisinin de âşık olduğunu belirtiyor.

b- Doldurma durumunda olan ilk dizeden sonra ikinci dizede bir atasözü kullanılır ve daha sonra bu atasözü açıklanır:

Çağır, Karac' oğlan çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Güzel sevmek günah değil
Dört kitabda yerin gördüm.

M.C.,K.,292:413

Doldurma durumunda olan ilk dizeden sonra ikinci dizede "Taş düştüğü yerde ağır" atasözünü kullanan şair bu atasözünü herkesin değerinin kendi çevresinde bilineceğini anlatmak istiyor. Dörtlüğün son iki dizesinde ise çevresindekilere, sevdiğinden dolayı kendisini ayıplamamaları mesajını vermek isteyen şair güzel sevmenin ayıp olmadığını söylüyor.

Olsun, hey efendi olsun;
Her kişi ettiğini bulsun
Gözlerim kanlı yaş dolsun
Ölünce sevmezsem seni

M.C.,K.,370:501

Bu dörtlükte de önce doldurma bir dizeyle söze başlanıyor

ve ikinci dizede "Eden bulur, inleyen ölür" atasözüne gönderme yapılıyor. Anlam bakımından ikinci dizeyi tamamlayan son iki dizede âşîğın sevgi konusundaki ısrar ve yeminini görüyoruz.

Pir Sultan Abdal'ım kayda verile
Misafir kismetin getirir bile
Misafir mihmandır, sen özün dile
Mihman canlar bize safa geldiniz.

C.Ö., P.S.A., 147:69

Halk arasında misafirin ev sahibine fazla yük olmayacağına inanılır. Allah ev sahibine misafir ağırlıyor diye onun yiyip içtiğinden daha fazlasını verir. Halkın bu düşüncesini dile getiren şair ikinci dizede kullandığı "Misafir kismetile gelir" atasözüyle misafirine önem verilmesi gerektiği mesajını da veriyor.

c- İlk dizede öğüt verilerek söze başlanılır, ikinci dizede bu öğüde kanıt getirmek amacıyla atasözü kullanılır ve daha sonra ilk iki dize açıklanır:

Gönül sana nasihatım
Çağrılmazsan varma gönül
Seni sevmezse bir güzel
Bağlanıp da durma gönül

Ü.Y.O., A.v., D.B.H., 49

İlk dizede öğüt vereceğini belirterek söze başlayan şair, ikinci dizede "Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme" atasözüne gönderme yaparak çağrılmayan yere gitmemeyi ve son iki dizede de karşılıksız olarak sevmemeyi öğütlüyor.

Benim Hâfız Paşa düşme telaşa
Alnında yazılan gelüptür başa
Cenk arslanı bağlasınlar ateşe
Ya sana verir ya bana Bâri

A.Ş.E., A.D.

Öğüt vererek söze başlayan şair ikinci dizede bir atasözü kullanıyor ve birinci dizede verdiği öğüdün nedenini ikin-

ci dizedeki atasözüyle açıklıyor. Kişinin alnına yazılanın mutlaka başına geleceğini belirten şair, bu atasözüne dayanarak telaşlanmamak gerektiğini öğütüyor.

Konarsan güle kon dikene konma
Eski düşmanların dost olur sanma
Açıp o göğsünü hâre dayanma
Rakiplerin kasdı canadur bülbül.

M.F.K., T.S.Ş., Ku., 135:2

Bu dörtlükte "gül" dostun "diken" düşmanın sembolüdür. Bu semboller aracılığıyla düşmanlaşmaz uzak durmayı öğütleyen şair ikinci dizede kullandığı atasözü aracılığıyla bu öğüdün etkinliğini artırmaya çalışıyor ve daha sonraki dizelerde düşmanlara karşı nasıl davranılması gerektiğini söylüyor.

Ç- "Der ki", "Demişler ki", "Bu bir eski sözdür" gibi kalıp sözlerle konuya giriş yapılır, ikinci dizede atasözü kullanılır ve daha sonra ilk iki dize açıklanır ya da öğüt verilir:

Vahâbi diyor öyle denilmez
Meydan olmayınca yeğit bilinmez
Destime giren bir dahi kurtulmaz
Amansız yamansız çöl yabanım var.

A.Ş.E., A.D.

Adını andıktan sonra herhangi bir konuda düşüncelerini söyleyeceğini belirterek söze başlayan şair, ikinci dizede "Eğer Meydanda belli olur" atasözüne gönderme yapıyor ve daha sonra gücünden bahsederek övünüyor.

İngiliz de der ki; düşme peşime
Kişinin ettiği gelir başına
Dinle nasihatı, gel git işine
Ben rica eyledim Mahmud Sultan'a

C.Ö., U.P., N., 433

Karşılıklı söylenmiş bir savaş destanından alınmış olan bu dörtlükte taraflardan biri olan İngilizlerin diliyle söze başlanıyor ve "İngiliz der ki" kalıp sözüyle bir İngilizin bu konudaki düşüncesinin söyleneceği belirtiliyor ve daha

ise ikinci dizede kullanılan atasözüyle ilk dizenin nedeni açıklanarak öğüt veriliyor.

Karac'oğlan der ki:Burda durulmaz
Güleç yüze,tatlı söze doyulmaz
Gökteki yıldızdan çoktur sayılmaz
Yedi iklim dört köşeden geliyor.

M.C.,K.,323:447

Adını anarak söze başlayan şair bulunduğu yerden gitmesi gerektiğini belirtiyor ve daha sonra ikinci dizede ise kullandığı atasözüyle "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır" atasözüne işaret ederek tatlı dilli güler yüzlü olmanın önemine değinen şair son iki dizede de çevresinde güler yüzlülerin çok olduğunu söylüyor.

• İlk dizede herhangi bir şekilde konuya girilir ikinci dizede bir atasözüyle öğüt verilir ve üçüncü dizede atasözüyle verilen öğüdün nedeni açıklanarak son dizede tekrar öğüt verilir:

Gelir senin ile güler dost olur,
Kul kusursuz olmaz,kusurun bulur.
Lâbüt ondan sana bir kemlik gelir,
En iyi dostundan sakın sen seni.

H.N.O.,S.,118:84

İlk dizede dostluk konusuna değinerek söze giren şair ikinci dizede "Hatasız kul olmaz" atasözüne işaret ediyor ve daha sonra en yakın dostuna dahi güvenmemek gerektiğini öğütüyor.

Ömer aybetme sakın aşk hline bir vakt olur
Bu meseldir her neye ta'neylesen başa gelür
Sevdiğim dünyada sen sağ ol gönül dostun bilür
Yol göründü eylerim terk-i diyâr unutma hâ.

Şair burada ^{S.N.E., A.Ö., 135: 266} âşığı ayıplamamak gerektiğini söyleyerek söze başlıyor ve "Gülme komşuna,gelir başına" atasözüne gönderme yaparak sözüne devam ediyor.Son iki dizede ise sevgilisinden ayrılmak zorunda kalan âşığın sevgilisinden kendisini unutmamasını istediği görülüyor.

e- Bir olaydan bahsederek konuya girilip bu olayın nedeni bir atasözüyle söylenilir ve daha sonra ya olay daha genişletilerek anlatılır ya da atasözü açıklanır:

Cemalin gösterdi bir iki dilber
Durmayup gönül gördüğün ister
Biri kaymak satar birisi şeker
Münasip bulmuşlar kapan-kapana

F.H.,A.Ş.,71

İlk dizede güzellere bahsederek söze başlayan şair ikinci dizede "Göz gördüğünü ister" atasözüne gönderme yaparak güzellere karşı olan tutumunu dile getiriyor.

Nazardan geçirdim köhne cihanı
Herkes cennettir kendi vatanı
Anka Kaf'ı bekler, bülbül gülşanı
Baykuş da çevrilir viranesine

M.G.,S.B.,140:79

Çevresinde gördüklerinden bahsederek söze başlayan şair ikinci dizede gözlemlere dayanan bir yargı niteliğindeki "Herkes cennettir kendi vatanı" cümlesiyle kişinin vatanına karşı duygularını dile getiriyor ve daha sonra bu dizeyi açıklayıcı örnekler veriyor. Bu örneklerde Anka'nın Kaf Dağını beklediği bülbülün gül bahçesinden ve baykuşun da viranesinden ayrılmadığı söyleniyor.

Ey bağban senden bir sualim var
Bu güller yanında harın aslı ne
Çekerler bülbüller derd-ü belâyı
Ağyara yâr olur yarin aslı ne

M.F.K.,T.S.Ş.,G.,213:16

Edebiyatımızda gül, diken ve bülbül üçlüsünün bir arada kullanılması sık sık görülür. Bülbül aşığı, gül sevgiliyi ve diken ağyarı temsil eder. Bu konuyla ilgili halk arasında çok kullanılan "Gül dikensiz olmaz" atasözü de var. Bu dörtlükte de şair atasözünü daha etkili bir duruma getirmek amacıyla

soru şeklinde kullanarak sözüne devam ediyor. Daha sonra ise yârin ağyarla dost olmasından ve çektiği çilelerden bahsediyor.

3- Üçüncü Dizede Kullanılan Atasözleri

Dörtlüğün üçüncü dizesinde kullanılan atasözlerinin gösterdiği özellikler şunlardır:

a- İlk iki dizede konuya girilir, üçüncü dizede atasözü kullanılır ve son dizede öğüt verilir:

Nâçar Karac' oğlan nâçar
Pençe urup göğsün açar
Kara gündür gelir geçer
Gamlanma gönül, gamlanma.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,368:8

İlk iki dizede çaresiz ve sıkıntılı olduğunu belirten şair, üçüncü dizede kullandığı "Kara gündür gelir geçer" cümlesiyle "Kara gün kararıp kalmaz" atasözüne işaret ederek teselli buluyor.

Koyun meler, kuzu meler,
Sular hendeğine dolar,
Ağlayanlar bir gün güler,
Gamlanma gönül, gamlanma.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,368:8

Bu dörtlükten şairin her iş olacağına varır anlayışında olduğunu anlıyoruz. Şair ağlayanların bir gün güleceği inancından hareketle gamlanmamak gerektiğini söylüyor. Dörtlüğün ilk iki dizesi hazırlık niteliğinde; son iki dizeyle anlam bakımından bir birlik göstermiyor. Yalnızca kendini ferahlatan üçüncü dizedeki atasözüne uyak bakımından hazırlık durumundadır.

Muradım nasihat bunda söylemek
Size layık olan onu dinlemek
Sev, seni seveni zây(i) etme emek
Sevenin sözünden geçici olma.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,333:1

Öğüt vereceğini belirterek söze başlayan şair çevresindekiilerden kendisini dinlemelerini istiyor. Bu açıklamalarla söze başlayan şair üçüncü dizede atasözü aracılığıyla öğüdünü veriyor ve son dizeye de atasözünü destekliyor.

b- İlk iki dizede konuya giriş yapıldıktan sonra üçüncü dizede atasözü kullanılır ve son dizede "Dedikleri gerçek imiş" kalıp sözüyle dörtlük anlam bakımından sonuca bağlanır:

Bulut âsûmana ağar
Yerlere rahmet yağar
"Gün doğmadan neler doğar"
Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö.,KDK.,345:64

Hazırlık niteliğinde olan ilk iki dizeden sonra üçüncü dizede kullanılan "Gün doğmadan neler doğar" atasözüyle her kötü olayın arkasından mutlaka güzel olayların geleceği söylenerek ümitsizliğe kapılmamak gerektiği söyleniyor.

Kuloğlu der, ömür geçer
Kalmışım âlemde nâçar
"Dünya sana konan göçer"
Dedikleri gerçek imiş.

İnsanların ölüm karşısında çaresiz olduklarını belirterek söze başlayan şair, üçüncü dizede "Gelen geçer, konan göçer" atasözüne gönderme yaparak ilk iki dizede söylediği düşüncelerine tanık getiriyor ve son olarak da ataların bu sözüne hak verdiğini söylüyor.

Eğer iman, eğer melek
Yalvarırım, geçer dilek
"Bî-vefâdır çarh-ı felek"
Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö.,KDK.,345:64

Yukarıdaki dörtlükte konuya giriş durumunda olan ilk iki dizeye üçüncü dizedeki özlü söz arasında uyak ve anlam bakımından sıkı bir ilişki vardır. Ama asıl verilmek istenen üçüncü dizede feleğin vefasızlığını dile getiren özlü sözle ve-

rilmekte ve son dizede özlü sözdeki düşüncelerin gerçekliği ifade edilmektedir.

c- İlk iki dizede konuya giriş yapıldıktan sonra üçüncü dizede yargı niteliğinde bir atasözü kullanılır ve son dizede atasözü açıklanır:

İsimlerin tebdil etsem satılmaz
Cisimlerin tahvil etsem zat olmaz
Altın eğer vursan eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor.

H.A.K.,S.,211:199

Dörtlüğün dizeleri arasında anlam bakımından sıkı bir ilişki vardır.Üçüncü dize anahtar dize durumundadır.Burada kişinin özünde ne varsa şeklinin de onu yansıtacağı;şeklini ne kadar değiştirirsen değiştir özünün değiştirilemeyeceği anlatılıyor.

Güllerin çeşmine şebnemler dolar
Teşne bülbülleri çeşminden sular
Bal tutan elbette parmağın yalar
Cismime hüsnünden sor ne bulaştı.

H.A.K.,S.,52:109

İlk iki dizede doğa güzelliklerinden bahsederek söze başlayan şair üçüncü dizede kullandığı atasözüyle başkasına güzel şeyler dağıtmakla görevli olan kimsenin bu güzel şeylerden yararlanacağını anlatmak istiyor.

Şu sefil Serdarî Allah'ı bilir
Amentü billâhi lillâhi bilir
Altunun kadrini sarrâfı bilir
Kıymet bilmez ile pazar eyleme.

M.F.K.,T.S.Ş.,Ş.Ş.,687:1

Yukarıdaki dörtlükte ilk iki dizeyle asıl anlam yükünü taşıyan son iki dize arasında anlam bakımından fazla bir yakınlık olmayıp ilk iki dize son iki disenin söylenmesine zemin hazırlıyor.İlk iki dizenin son iki dizeyle sadece uyak bakımından uyumlu olduğu görülüyor.Burada herkesin herşey-

den anlamayacağı belirtilerek işi ehline bırakmak gerektiği ve herhangi bir konuda bilgisi olmayan kişilerle o konuda görüşme yapılmaması gerektiği öğütleniyor

ç- İlk iki dizede düşünceler soru yoluyla anlatılır, üçüncü dizede atasözü aracılığıyla daha önce sorulan soruya cevap verilir ve dördüncü dizede atasözü açıklanıp sonuca bağlanır:

Karadır kaşınız yaydan nic-olur,
Bugün dünya,yarın ahret nic-olur,
Bir gönül yapması yüz bin hac olur,
Siz gönül yapmasın bilmez misiniz?

H.N.O.,S.,104:75

İlk dizede soru cümlesiyle konuya girilip ikinci dizede dünyanın gelip geçici olduğundan bu yüzden ahireti de düşünmek gerektiğinden bahsediliyor.Üçüncü dizede kullanılan özlü sözle ise gönül yapmanın önemine değinen şair bu sözü daha önce söylediği fikirlerine tanık gösteriyor ve ahireti düşünerek insan kalbi kırmamayı öğütlüyor.

Viran bahçelerde bülbül öter mi?
Gönül eğlencesi gül olmayınca
Merhemsiz yaralar onar biter mi?
Bir gerçek veliden el olmayınca.

C.Ö.,P.S.A.,232:151

İlk iki dizede herşeyin yeri,zamanı ve bir nedeni olduğunu anlatan şair bülbülün ötmesinin nedeninin güle bağlı olduğunu açıkladıktan sonra üçüncü dizede"Olacakla öleceğe çare bulunmaz" atasözüne gönderme yaparak elde edilemeyecek şeyler için boş yere uğraşmamak gerektiği mesajını veriyor ve son dizede bir tekke şairi olarak mürşidin önemine değiniyor.

d- Birinci ve ikinci dizelerde öğüt verilerek söze başlandıktan sonra üçüncü dizede öğüt niteliğinde bir atasözü kullanılır ve son dizede yine öğüt verilir:

Pir Sultan'ım ulular izin izle
Kemliği terk eyleyip eyliği özle

Hasmın karıncaysa merdâne gözle
Nasihatım dinle, sakın gururdan.

C.Ö., P.S.A., 292:216

İlk iki dizede anlam bakımından birbirini tamamlayan iki öğüt veren şair üçüncü dizede "Düşmanın karınca ise de hor bakma" atasözünü kullanıyor ve son dizede verdiği öğütlerin tutulmasını istiyor.

Arap ata binip esme
Karlı buzlu dağlar aşma
Her gördüğüne sır açma
Doluları dökme gönül.

C.Ö., P.S.A., 275:197

Kendi kendine öğüt vererek kendi kişiliğinde topluma mesaj vermek isteyen şair ilk iki dizede verdiği öğütlerle üçüncü dizenin kullanımına hazırlık yapıyor ve üçüncü dizede kullandığı atasözüyle herkese sır verilemeyeceğini açıklıyor. Dördüncü dizesinden verilen öğütlerin muhatabının gönül olduğunu anlıyoruz.

Gönlünü enginde gezdir
Malını meydana düzdür
Altını sarrafa bozdur
Başka yerde pula gider.

M.S.A., T.H.Ş.A., A.T., 310

Kişilere yüksekte bakıp gizli saklı işler yapmamayı öğütleyerek söze başlayan şair üçüncü dizede kullandığı atasözüyle her işi ehline vermek gerektiğini belirttikten sonra aksi taktirde gerçek değerinin altında paha biçileceğini söylüyor.

e- İlk iki dizede şair deneyimlerini yargı yoluyla ifade ettikten sonra üçüncü dizede bahsettiği konuyla ilgili, yargı niteliğinde bir atasözü kullanır ve dördüncü dizede bu atasözünü açıklar:

Gönül bir deryadır dalgası dinmez
Her güzele meyil verip dost denmez

Taşıma su ile değirmen dönmez
Dökülür çarka su kendinden olur.

Ü.Y.O.,A.v.,D.B.H.,51

Kişisel deneyimleri sonucunda gönlün dalgası dinmeyen bir denize benzediği yargısına varan şair bu düşüncesini ilk dizede belirttikten sonra ikinci dizede her güzele bağlanıp kalmamak gerektiğini söylüyor.Üçüncü dizede kullandığı atasözünü ise taşıma su ile değirmen dönmeyeceğini,çarkı döndürecek suyun kaynaktan gelmesi gerektiğini anlatıyor.Görüldüğü gibi burada dörtlüğün ilk iki dizesiyle son iki dizesi arasında yakın bir ilgi olmayıp bu dört dize sadece biçimsel açıda birbiriyle yakından ilintilidir.

Nefise uyan,çürüğünü sağlamaz,
Vefasız dünyaya,meyil bağlamaz,
Bir misal var:"Kendi düşen ağlamaz",
Düşüp bir çukura sızlanmıyasın.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,202:16

İlk iki dizede nefse uyup dünya malına körü körüne bağlanmamak gerektiğini belirterek söze başlayan şair üçüncü dizede bir atasözü kullanacağını belirttikten sonra"Kendi düşen ağlamaz"atasözünü kullanarak kişilerin yaptıkları hata sonucunda sızlanmaya hakları olmadığını bu yüzden hata yapmadan önce tedbirli davranmak gerektiğini söylüyor.

← İlk dizede şair kendi adını söyleyip"der","der ki" gibi kalıp sözler kullanarak söze başlar,ikinci dizede anlatacağı konuya biraz daha açıklık getirdikten sonra üçüncü dizede bir atasözü kullanır ve son dizede bu atasözünü açıklar:

Aşık Gülhani der:İnsanlar boy boy
Her birinde vardır türlü tevir huy
Kesilmeyen eli öp başına koy
Gücün yetmeyince ne yapacaksın.

E.A.,A.G.D.,,70

Şair burada adını söyleyip bir konudaki düşüncelerini belirterek söze başladıktan sonra,insanların çok farklı ki-

şiliklere sahip olduklarını ifade ettikten sonra üçüncü dizede "Bükemediğin(ısıramadığın)eli öp,başına koy." atasözüne işaret ederek kişilere yenemedikleri düşmanlara iyi davranarak onların korunabileceklerini söylüyor.

Dadaloğlu der ki,belim bükülür
Gözümün gevheri yere dökülür
Yalnız taştan duvar olmaz yıkılır
Koç yiğide emmi,dayı,il gerek.

C.Ö.,KDK.,128:38

"Dadaloğlu der ki" diyerek söze başlayan şair ilk iki dizede yaşlandığından bahsediyor ve üçüncü dizede atasözü aracılığıyla kişinin yalnız başına başarılı olamayacağını, başarılı olabilmesi için akraba ve dost çevresinin bulunması gerektiğini söylüyor.

Karac'oğlan,der ki;Yazsam bir satır,
Kadir Mevlâ'm işimizi sen bitir,
Kısmet nerde ise çeker iletir,
Kimse bilmez,nerde kalır ölümüz.

M.C.,K.,328:452

Bu dördlüğün ilk dizesinde de adını anarak söze başlayan şair ikinci dizede ölmek istediğini söylüyor.Üçüncü dizede ise "Kısmet ise gelir Hint'den,Yemen'den, kısmet değilse ne gelir elden?" atasözüne işaret eden şair kısmet olmazsa elden birşey gelmeyeceğini vurguluyor ve son dize üçüncü dizeyi destekliyor.

4- Dördüncü Dizede Kullanılan Atasözleri

Bu bölümde atasözlerinin dördüncü dizede kullanılmasına örnekler verildi ve atasözlerinin dördlüğün yapısındaki yeri üzerinde duruldu.Dördlüğün dördüncü dizesinde kullanılan atasözlerinin gösterdiği özellikler şunlardır:

a- İlk dizede adıyla birlikte "der","der ki","dedi" gibi sözleri kullanarak söze başlayan şair ikinci ve üçüncü dizeleerâ ya öğüt verip ya da konuyla ilgili bilgi verdikten sonra son dizede atasözünü açıklar:

Karac'oğlan der ki;Yiğitler öğer,
 Açılmış meyvanın dalını eğer,
 Güzelin kıymatı bin altın değer,
 N'itmeli güzeli huy olmayınca?

M.C.,K.,88:129

"Karac'oğlan der ki" diyerek söze başlayan şair,övgünün yiğitliğin bir özelliği olduğunu belirterek sözlerine devam ediyor ve üçüncü dizede güzelliğin önemine değindikten sonra son dizede huy güzelliği olmayınca yüz güzelliğinin hiç bir anlam ifade etmeyeceğine anlatan bir atasözü kullanıyor.Burada dörtlüğün ilk iki dizesiyle son iki dizesi arasında anlam bakımından fazla yakınlık olmayıp ilk iki dize asıl anlam yükünü taşıyan son iki dizenin söylenmesine zemin hazırlıyor.

Dedim Kemâli'yi ağlatma yârim,
 Dedi âşıkları ağlatmak kârım,
 Dedim kalmadı hiç zabra kararım,
 Dedi sabrın sonu hep selâmettir.

M.F.K.,T.S.Ş.,A.Ke.,646:1

Bu dörtlükte âşıkla sevgilinin karşılıklı söyleşmesini görüyoruz.İlk dizede âşık sevgilisinden kendisini ağlatmamasını istiyor ve sevgilisinden işinin âşıkları ağlatmak olduğu cevabını alıyor.Üçüncü dizede ise sevgilinin verdiği acılara dayanamayacak duruma geldiğini belirten âşığa,dördüncü dizede sevgilinin "Sabrın sonu selâmettir" atasözüyle cevap verdiğini görüyoruz.Burada ilk üç dizede anlatılanların dördüncü dizede kullanılan atasözüyle sonuca bağlandığını ve dördüncü dizenin teselli mahiyetinde olduğu görülüyor.

Karac'oğlan der ki:Böyle olmasın,
 Arada engeller murad almasın,
 Sana senden olmuş benden olmasın,
 Herkes ettiğini bulmaz mı sandın?

M.C.,K.,30:44

Adını anarak söze başlayan şair,bazı isteklerde bulunup

bed'ua ettikten sonra dördüncü dizede "Eden bulur, inleyen ölür" atasözüne işaret ediyor. Şair anlatımını daha canlı bir hale getirmek amacıyla atasözünü soru şeklinde kullanmıştır. Burada ilk üç dizede son dizede kullanılan atasözünüyle ilgili açıklamalar yapılarak son dizede kullanılan atasözünün söylenmesinin hazırlandığını görüyoruz.

b- İlk üç dizede öğüt verilip ya da herhangi bir konuda açıklama yapılarak konuya girildikten sonra son dizede daha önce bahsedilen konuya kanıt gösterilen bir atasözü kullanılır ve söze "demişler" sözcüğüyle son verilir:

Sefine-i kalbin engine salma,
Aşk bahrinde rüzgar eser demişler,
Gark olup girdâb-ı mihnete dalma,
Gemisin kurtarmak hüner demişler.

C.Ö., D.v.S., 41:24

İlk dizede âşık olmamayı öğütleyerek söze başlayan şair ikinci dizede aşkın tehlikeli olduğunu belirterek ilk dizede verdiği öğüdün nedenini açıklıyor. Üçüncü dizede ise zor işlerle uğraşıp yorulmamayı öğütleyen şair bu öğüdün nedenini de son dizede kullandığı atasözünüyle açıklıyor. Burada dört dizenin de anlam bakımından sıkı ilişki içinde olduğunu görüyoruz. Burada son dize ilk üç dizeyi anlam bakımından sonuca bağlıyor.

Rızk için teessüf çekme âlemde,
Rezzâk ismi varken levh-ü kalemde,
Usrün yüsrü vardır, kalma âlemde,
Attan inen yine biner demişler.

M.F.K., T.S.Ş., A.D., 807:32

Rızk için kaygılanmamak gerektiğini öğütleyerek söze başlayan şair, ikinci dizede bu öğüdün nedenini Allah'ın herkesin rızkını vereceğini belirterek açıklıyor ve üçüncü dizede kötü durumlarda üzülmemeyi öğütleyerek söze devam ediyor. Son dizede ise daha önce verdiği öğüdün nedenini atasözünüyle açıklıyor.

Yâr ile ettiğın kavle ver karar
 Kâr etmezsen bâri eyleme zarar
 Aza kanaat et, olma tama'kâr
 Ucuz satan tizcek satar demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 428

Sevgiliye verilen sözü tutmayı öğütleyerek söze başlayan şair, son üç dizede ticaret konusunu ele alıyor. Kanaatli olmayı öğütleyen şair bu öğüdün nedenini son dizede kullanılan atasözle açıklıyor. Burada ilk dizeye son üç dize arasında anlam bakımından yakınlık yoktur. İlk dizenin dörlüğü sadece biçimsel açıdan tamamladığı ve son üç dizenin birbiriyle yakın olduğu görülmektedir.

c- İlk iki dizede öğüt verilip üçüncü dizede "Bu meşhur sözdür" diyerek atasözünün söylenmesine zemin hazırlanır ve son dizede atasözü kullanılır:

Sarf et ihtiyarın var iken elde,
 Ara ki bulasın Hakk'ı gönülde,
 Bu söz meşhur sözdür söylenir dilde,
 Kişi bulur Evvelâsın arayınca.

O.U., E.E., 46:2

İlk iki dizede dinleyenlere, yaşlanıp güçsüz kalmadan önce Allah'ı aramayı (ibadet etmeyi) öğütleyen şair üçüncü dizede bir atasözü kullanacağını belirtiyor ve son dizede ilk iki dizeye ilgili atasözü kullanıyor.

Emrahî bu remzin keşfine delil,
 İstersen evvelce sen kendini bil,
 Meşhûrdur söylenir dillerde ey dil,
 Sağ iken bir şahsın kadri bilinmez.

O.U., E.E., 149:182

Bu dörtlükte de ilk iki dizede öğüt veren şair üçüncü dizede meşhur bir söz kullanacağını belirttikten sonra son dizede kişilerin gerçek değerinin ölümlerinden sonra anlaşılaca-

ğını ifade eden bir atasözü kullanılmıştır.
 Nuri bu sözlerim gel eyle tekmil,
 Eyle suretini siyrete tebdil,
 Bu meshur kelâmdır âlemde ey dil,
 Sağ iken kimsenin kadri bilinmez.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,T.A.N.,293

İlk iki dizede düşünerek konuşmayı ve düşüncelerle konuşmaların uyum içinde olmasını öğütleyen şair üçüncü dizede halk arasında çok kullanılan bir söz kullanılacağını belirttiikten sonra son dizede kişilerin sağ iken kıymetinin bilinmeyeceğini ifade eden bir atasözü kullanmıştır.

ç- İlk dizede bir öğütle söze başladıktan sonra ikinci dizede bu öğütle ilgili bir yargıya varılır ve üçüncü dizede ikinci bir öğüt verilip son dizede yargı niteliğinde bir atasözü kullanılır:

Gönül melûl olup eyleme âhı,
 Aşıka ayrılık ola gelmiştir.
 Dinle nasihatım hûbların şâhı,
 Her dem ağlayanlar güle gelmiştir.

S.N.,Ka.,34:37

İlk dizede üzülüp ağlamamayı öğütleyerek söze başlayan şair ikinci dizede bu öğütünün nedenini ayrılığın her zaman görülen bir olay olduğunu belirterek açıklıyor.Üçüncü dizede ayrılık derdinden perişan olan güzele,verdiği öğüdü dinlemesini söyleyen şair,dördüncü dizede kullandığı atasözüyle onu teselli etmeye çalışıyor.

Deli Boran bilin cümleden gani,
 Hem yaratır alır Allah bu canı,
 Sen kendini yokla nefsini tanı,
 Boğaz kırk boğumdur,dilde sır olmaz.

M.S.a.,T.H.Ş.A.,D.B.,243

Adını anarak söze başlayan şair her şeyden önce bilinmesi gereken şeyin canı yaratmanın da alanın da Allah olduğudur diyor.Nefsi kontrol altında tutmayı öğütleyen şair dördüncü dizede kullandığı atasözünü daha önce verdiği öğütlere tanık getiriyor.

d- İlk üç dizede öğüt verilip dördüncü dizede bu öğütlerle ilgili bir atasözü kullanılır:

Gel ömrüm Ömer'in yaşını dökme,
Adet budur gönül buna gam çekme,
Böyle bir âşıkın kaddini bükme,
Goncanın yanında bir hâr bulunur.

S.N.E.,A.Ö.,78:140

İlk üç dizede şair kendi kendine teselli mahiyetinde öğütler veriyor.Sevgilinin yanında ağyârın bulunmasına üzülmemeyi öğütleyen şair bu öğütünün nedenini son dizede "Gül dikensiz olmaz" atasözüne gönderme yaparak açıklıyor,bu sözle teselli buluyor.

Ey Ömer vefâ-yi ahdi belâ kıl,
Türâbın çeşmine ayn-ı cilâ kıl,
Çek elin gurbetten azm-i sıla kıl,
Demişler herkesin vatanı Bağdâd.

S.N.E.,A.Ö.,31:27

Bu dörtlükte sılanın önemine değinen şair dörtlüğün ilk üç dizesinde sılanın kıymetini bilip nerede olunursa olunsun sılaya gitmeyi öğütlüyor ve kişinin en iyi asıl vatanında rahat edeceğini belirtiyor.Bu açıklamalardan sonra son dizede kullandığı "Herkesin vatanı Bağdad" güzel sözüyle düşüncelerini sonuca bağlıyor.

Terk eyle benliği edebin takın,
Beyhude dağları aşarsın var git.
Kimseye serkeşlik eyleme sakın,
Kazdığın kuyuya düşersin var git.

M.G.,S.B.,185:136

Şair ilk üç dizede bazı açıklamalar yapıp öğütler vererek son dizede kullanacağı atasözünün kullanılmasına zemin hazırlıyor. Nefse uyup başkalarına kötülük yapmamayı öğütleyen şair son dizede kullandığı atasözüyle başkalarına kötülük yapmak isteyenlerin o kötülüğün zararını kendilerinin göreceklerini anlatmak istiyor.

e- İlk üç dizede çevresinde gözlediği bazı olaylardan bahseden şair son dizede atasözünü soru şeklinde kullanır:

Bin üç yüze târîh kondu,
Ne gün belli ne bir saat,
Büyük küçük belli değil,
Ârife târif ne hâcet?

E.C.G.,R.,218:244

Bu dörtlükte bin üç yüz yıllık olaylardan bahsedilerek o tarihlerde zamanlı zamansız işler yapıldığı, büyük küçük belli olmadığı söyleniyor ve son dizede ârif olanın bu durumu anlayacağı "Ârife târif ne hâcet" atasözüyle anlatılıyor.

Tipi eser ocağında,
Poyraz gezer bucağında,
Müzevirin ocağında,
Yaş yanmaz mı kuruyunan?

H.A.K.,S.,161:128

Yukarıdaki dörtlüğün ilk iki dizesinde çevresinde gördüğü olaylardan bahseden şair üçüncü dizede atasözünün söylenmesine zemin hazırlıyor ve dördüncü dizede "Yaşın yanında kuru da yanar atasözünü soru şeklinde kullanıyor.

Aciz kaldım şu gönlümün elinden,
Benim gitmediğim yollar mı kaldı?
Cevr idi ki yüz çöndürüp serime,
Başıma gelmedik hallar mı kaldı?

M.C.,K.,2:2

Dörtlüğün ilk üç dizesinde gönlünden ve sevgilisinden şikâyetçi olan şair son dizede "Başa gelmez iş olmaz, ayağa değmez taş olmaz" atasözüne işaret ederek teselli buluyor.

f- İlk üç dizede kişisel deneyimlerine dayanan bazı yargılardan bahseden şair son dizede yargı niteliğinde bir atasözü kullanır:

Muhabbet koyunun güdenler bilir,
Her taamın tadını tadanlar bilir,
Ağrıya tiryâkin yudanlar bilir,
Bal tutan parmağın yalanır gider.

H.A.K.,S.,206:193

İlk üç dizede bazı deneyimlerinden söz eden şair herşeyi en iyi başına gelenin bileceğini söylüyor ve son dizede "Bal tutan parmağını yalar" atasözünü kullanıyor.

Bir körün gözüne girsem de olmaz,
Bir yiğide sırrım versem de almaz,
Bir kötü dilim var irahat durmaz,
Kötü dil başıma belâ getirir.

M.F.K.,T.S.S.,K.,341:13

İlk iki dizede iyilikten bilmeyen birine yardım etmenin yararsız olduğuna ve herkese sır vermemek gerektiğine değinen şair üçüncü ve dördüncü dizelerde dilinin rahat durmadığını bu yüzden de başından belânın eksik olmadığını belirtiyor. Şair dörtlüğün son dizesinde "Dil ebsem, baş esendir" atasözüne işaret ederek kişinin başına gelenlerin dilleri yüzünden olduğunu anlatmak istiyor.

B- İKİ DİZEDE KULLANILANLAR

1- Birinci ve İkinci Dizelerde Kullanılan Atasözleri

Bu bölümde atasözlerinin ilk iki dizede kullanılması üzerinde durulup örnekler verildi. Atasözlerinin dörtlüğün ilk iki dizesinde kullanılırken gösterdiği özellikler şunlardır:

a- İki yargılı bir atasözündeki yargılardan biri ilk dizede diğeri ikinci dizede kullanılır ve son iki dizede ya atasözü açıklanır ya da öğüt verilir:

Elden gelen öğün olmaz,
O da vaktinde bulunmaz,
Onun da bize hayrı olmaz,
Sanayi kur güzel Türk'üm.

A.A.D., 70

Dörtlüğün ilk iki dizesinde iki yargılı bir atasözünün kullanıldığını görüyoruz. Burada anlam yükünü ilk dizedeki yargı taşımakta, ikinci dize ise ilk dizeyi anlam bakımından tamamlamaktadır. Üçüncü dizeye ilk iki dize destekleniyor ve son dizede verilen bu bilgilere dayalı öğüt veriliyor. Bu dörtlükte bir insanın sürekli ihtiyaçlarının başkalarından gelen yardımlarla karşılanamayacağı karşılanırsa da zamanında olmayacağı anlatılarak kişilerin başlarının çarelerine bakmaları gerektiği öğütleniyor.

Dinleyene sivrisinek saz olur,
Anlamayana davul zurna az olur,
Sûrete insanlar hilebaz olur,
Böyledir mânası hayvan olanlar.

H.A.K., S., 182:157

İlk iki dizede birbirleriyle zıt iki yargıdan oluşan bir atasözü kullanılıp son iki dizede ilk iki dizeye ilgili açıklama yapılıyor. Burada anlayışlı insanlarla anlayışsız insanlar karşılaştırılıp anlayışlı insanın söz ne kadar kapalı söylenirse söylensin anlayacağı, anlayışsızların ise söz ne kadar açık

olursa olsun anlamayacağı ifade ediliyor.

Bildin gelen geçer imiş,
Bildin konan göçer imiş,
Aşk şarabın içer imiş,
Bu mânadan her kim doyar?

C.Ö.,Y.E.,333:253

İlk iki dizede herkes tarafından kabul edilen gerçeklerden bahseden iki yargılı bir atasözü kullanan şair son iki dizede bu gerçeklerden ders alarak hareket etmeyi öğütüyor. Bu dörtlükte gelenin geçip konanın göçeceği söylenerek bu dünyada hiç bir şeyin sürekli olmadığı anlatılmak isteniyor.

b- Tek yargılı bir atasözünün bir kısmı ilk dizede bir kısmı da ikinci dizede kullanılır ve daha sonra bu atasözü açıklanır:

Gel oğul besleme sen bu kargayı,
Bir gün gelir oyar iki gözünü.
Câhilden şefaât bekleme boşa,
Zindan eder baharını yazını.

G.A.,A.K.A.,58

Dörtlüğün ilk iki dizesinde "Besle kargayı oysun gözünü" atasözü kullanılıyor. İlk dizede iyilik bilmeyen kişilere yardım etmemeyi öğütleyen şair ikinci dizede bu öğüdün nedenini açıklıyor ve iyilik bilmeyen kişilerin eline fırsat geçince yardım gördüğü kişilere kötülük yapabileceğini anlatıyor. Daha sonra ise câhil kişilerden yardım beklememek gerektiği öğütleniyor.

Sen de varıp elin kuyusunu kazma,
Kuyuya düşersin yolundan azma,
Barış hasmın ile küsülü gezme,
Yüzü kara götürürler,divâne.

C.Ö.,P.S.D., 127:53

İlk iki dizede "Kazma kuyuya kendin düşersin" atasözü kul-

lanılıp son iki dizede ilk iki dizeyi destekleyici açıklamalar yapılıyor. İlk dizede başkasını tuzağa düşürmeye çalışmamak gerektiği öğütleniyor ve ikinci dizede kişinin başkası için kazdığı kuyuya kendisinin düşeceği söyleniyor. Dörtlüğün son dizesinde ise küs olmanın kötülüğüne değinilip barış öğütleniyor.

c- Dörtlüğün ilk iki dizesinde anlam bakımından benzer ayrı ayrı iki atasözü kullanılır ve daha sonraki dizelerde ilk iki dizede verilmek istenen anlam tamamlanır:

Önceden gülmeyen sonra gülemez,
Dert çekmeyen dert kahrini bilemez,
Şimden sonra gönül mesut olamaz,
VELİ'nin yanında yâri de olsa.

İ.A.,A.V.,21:5

Dörtlüğün ilk iki dizesinde anlam bakımından birbirini tamamlayan iki atasözükullanılıp son iki dizesinde dörtlük anlam bakımından tamamlanıyor. Dörtlükte kullanılan ilk atasözüyle bir kimsenin doğduğunda iyi şartlarla karşılaşması halinde ömrünün sonuna kadar mutlu olacağı ve baştan mutsuz olan kişinin sonradan gülmesinin mümkün olmayacağı düşüncesi anlatılıyor. Dörtlüğün ikinci dizesinde kullanılan atasözüyle ise dertlinin halinden derdi olmayanların anlamayacağı ifade ediliyor.

Hekim kadrini bilmez olmıyan hasta,
Çıraklık etmiyen olamaz usta,
Dün tekkeye gelen şeyh olsa posta,
Eski post şeyhine olamaz mürit.

H.A.K.,S.,231:228

Bir şeyin gerçek değeri ihtiyaç duyulduğunda anlaşılır. Örneğin, hasta olmayan kişinin yanında doktorun fazla değeri olmaz ancak zaman ki hasta olur doktor onun yanında çok değer kazanır. İlk dizede bu düşünceler anlatıldıktan sonra ikinci dizede kullanılan atasözüyle de ustalığın yolunun çiraklıktan geçtiği anlatılıyor. Takip eden dizelerde ise bir konuda uzman ol-

mak için bu yolda uğraş vermek ve zaman harcamak gerektiği ifade ediliyor.

Kara çadır is mi tutar,
Altın tabak pas mı tutar,
Kozanoğlu ölmeyilen,
Avşar kızı yas mı tutar?

C.Ö.,K.D.K.,193:17

Dörtlüğün ilk iki dizesinde varlıkların gerçek yapılarında olan aslı özelliklerin değiştirilemeyeceğini ifade eden iki atasözü kullanıldıktan sonra son iki dizede sevgilerin sürekli olmadığı belirtiliyor.

2- Birinci ve Üçüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

Bu bölümde atasözlerinin birinci ve üçüncü dizelerde kullanılması üç gruba ayrılarak örneklerle incelendi. Bu özellikler şunlardır:

a- İlk dizede bir atasözü kullanılıp ikinci dizede bu atasözü açıklandıktan sonra üçüncü dizede ikinci bir atasözü kullanılır ve son dizede bu atasözü açıklanır:

Ârif olan canlar ilimden bilir,
Vâde yeter bir gün nöbetin gelir,
Sanma ettiklerin yanına kalır,
Ettiğin günahlar sorulur bir gün.

İ.A.,A.V.,50:46

Şair sözüne anlayışlı insanın söz ne kadar kapalı söylenirse söylensin anlayacağını ifade eden "Ârif olan anlar" atasözüne işaret ederek başladıktan sonra ikinci dizede ölümün herkesin başına geleceğini belirtiyor. Anlayışlı insanlar çevresindekilerin ölümünden bunu anlamalı ve ona göre hareket etmelidir. Üçüncü dizede ise kimsenin ettiğinin yanına kalmayacağını ifade eden bir atasözü kullandıktan sonra son dizeyle bu atasözüne açıklık getiriliyor.

Daima yiğidin sözü sağ olur,
 Zenginlerin kavukçusu çok olur,
 Yiğit yerde kalmaz bir gün bey olur,
 Şardan şara gider şanı yiğidin.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,S.,275

Yiğitlik konusunun ele alındığı bu dörtlükte bu konunun yanında zenginlik konusuna da değiniliyor.İlk dizede "Yiğidin sözü demirin kertiği" atasözüne işaret edilerek mert insanın sözünden dönmeyeceği anlatılmak isteniyor.İkinci dizede ise zenginlere dalkavukluk edenin çok olduğu belirtiliyor.Üçüncü dizede de "Yiğit başından devlet ırak değildir" atasözüne işaret edilerek mert kişinin layık olduğu yere geç de olsa ulaşacağı hatırlatılarak adının dört bir yanda duyulacağı söyleniyor.

b- İlk dizede bir atasözü ve ikinci dizede "Dedikleri gerçek imiş" cümlesinin kullanılmasından sonra üçüncü dizede başka bir atasözü ve dördüncü dizede yine "Dedikleri gerçek imiş" cümlesi kullanılır.

"Älemde doğru dost yoktur"

Dedikleri gerçek imiş.

"Kulunu saklayan Hak'tır"

Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö.,K.D.K.,345:64

Görüldüğü gibi ilk dizede atasözü kullanılmış ve ikinci dizede "Dedikleri gerçek imiş" kalıp cümlesi kullanılmıştır.Şair dostlarına kırılmış olmalı ki burada onlara sitem ediyor.Uğradığı haksızlık karşısında ataların bu sözüne hak verdiğini söylüyor.Daha sonraki dizede ise teselli mahiyetinde bir atasözü kullanıyor ve bu zor durumdan kurtulmasına Allah'ın yardımcı olacağına inandığını belirtiyor.

c- İlk dizede atasözü soru biçiminde kullanılır,doldurma durumundaki ikinci dizeden sonra üçüncü dizede yine soru biçiminde bir atasözü kullanılır ve son dizede üçüncü dizede soru

biçiminde kullanılan atasözüne cevap verilir:

Ataş yanmayınca tütün mü tüter?
Ak göğsün üstünde uban mı biter?
Vakti gelmeyince bülbül mü öter?
Öter gider yaylasına bir gelin.

M.C.,K.,83:122

İlk dizede "Ateş olmayan yerden duman çıkmaz" atasözü soru biçiminde kullanılarak bir olayın gerçekten meydana gelmiş olup olmadığını anlamak için gizli kalamayan belirtilerin yeterli olacağı anlatılmak isteniyor. İkinci dizede yine bir soru cümlesi ve üçüncü dizede "Vakti gelmeyince bülbül mü öter" cümlesiyle "Her şeyin vakti var, horoz bile vaktinde öter" atasözüne gönderme yapılarak her işin vaktinde yapılması gerektiği vakitsiz yapılan işin zararlı olacağı ifade ediliyor. Son dizede ise üçüncü dizeye cevap verilip bazı işlerin zararlı da olsa yapıldığı söyleniyor. Burada amaç soru sorup cevap almak değil anlatımı daha etkileyici bir hale getirmektir.

Kuru kütük yanmayınca tüter mi?
Ak memede cifte benler biter mi?
Vakti gelmeyince bülbül öter mi?
Ötüp gider bir gözleri sürmeli.

M.C.,K.,226:329

Yine 'Karac' oğlan' dan bir dörtlük; ilk dizede atasözünün soru şeklini , ikinci dizede sevgiliden bahsadedildiğini ve üçüncü dizede ikinci bir atasözünün soru şeklini görüyoruz. Dördüncü dizede ise üçüncü dizeye cevap veriliyor.

3- İkinci ve Üçüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

Bu bölümde de atasözlerinin ikinci ve üçüncü dizelerde kullanılırken gösterdiği özellikler incelenip örnekler verildi. Bu özellikler gösterdiği değişikliklere göre şöyledir:

a- İlk dizede öğüt vererek ya da bir soru cümlesiyle söze

başlayan şair ikinci ve üçüncü dizelerde anlam bakımından ilgili iki atasözü kullandıktan sonra dördüncü dizede öğüt verir ya da düşüncelerini soru yoluyla anlatır:

Ağlama Mahzunı yiğit ol n'olur,
Her akşamın sonu sabahla gelir,
Sanma ettiklerin yanına kalır,
Sana da bir çorap örülür bir gün.

S.Y.,Y.B.H.P.A.M.,116

İlk dizede dertli olan şairin kendi kendini teselli edici sözler söylediği görülüyor. Tesellisinin dayanağı ise derdinin bir gün sona ereceği umududur. Bu umut "Her akşamın sonu sabahla gelir" dizesinde "Her gecenin bir sabahı olur" atasözüne işaret edilerek ifade ediliyor. Üçüncü dizede kullanılan ikinci atasözyle ise kimsenin ettiğinin yanına kalmayacağı belirtildikten sonra son dizede edenin bir gün mutlaka bulacağı söyleniyor.

Altın da bir pula olur mu kabil,
Ehli ile konuş olasın ehil,
Câhille konuşma olursun câhil,
Kişi ayarından düşer mi düşer.

C.Ö.,P.S.A.,310:237

İlk dizede altınla pulun aynı değerde olamayacağı belirtilerek konuya girilip ikinci ve üçüncü dizelerde ise "Kişi arkadaşından bellidir" atasözünde belirtildiği gibi arkadaşın kişinin karakteri üzerindeki önemi ifade ediliyor. Burada bilgili olmak için bilgili kişilerle konuşmak ve câhil olmamak için câhillerden uzak durmak gerektiği öğütleniyor. Görüldüğü gibi burada ilk dizeye konuya girilip ikinci ve üçüncü dizelerde öğüt veren atasözü kullanıldıktan sonra son dizede dörtlük anlam bakımından sonuca bağlanıyor.

B- İlk dizede adını söyleyerek ya da "Bu meseldir" kalıp sözüyle konuya giriş yapan şair ikinci ve üçüncü dizelerde ata-

sözü kullanır ve son dizede öğüt verir:

Karac'oğlan der ki:Böyle ne imiş?
Gönül kimi sever güzel o imiş,
Almanın eyisin ayı yer imiş,
Bil kara zülfüne kullar olduğum.

M.C.,K.,151:220

Doldurma durumundaki ilk dizede adını anan şair ikinci dizede "Gönül kimi severse güzel odur",üçüncü dizede ise "Armutun iyisini dağda ayılar yer" atasözlerini kullanıyor ve son dizede sevgilisine bu bilgileri unutmamasını öğütlüyor.

Atalardan kalma bir eski meseldir bu haber,
Kim ne kadar keder etse kişiye kendi eder.
Hayr isen hayrın olur şer ise şerrin yine şer,
Ahırın hayr ola dersin şerrini kalbden çıkar.

S.N.E.,A.Ö.,324:536

Bir atasözü söyleyeceğini belirterek söze başlayan şair "Kişinin kendine ettiğini kimse (âlem bir yere gelse) edemez." atasözünün yardımıyla kişilerin kendi hataları sonucu çok büyük zararlara uğrayabileceklerini,böyle bir kötülüğü başkalarının yapmasının imkansız olduğunu anlatıyor.Daha sonra üçüncü dizede kullanılan atasözüyle ise kişilerin yaptıklarının karşılığını bir gün mutlaka göreceklerini,iyilik yapanın iyilik kötülük yapanın kötülük bulacağını vurguluyor.Bu açıklamalardan sonra son dizede iyilik bulmak isteyen kişilere kötülüklerden uzak durmaları öğütleniyor.

c- İlk dizede bir yargıyla söze başlanılır ikinci ve üçüncü dizelerde atasözü kullanılır ve dördüncü dizede öğüt verilir:

Dokunur hatıra kendisin bilmez,
Asılzâdelerden hiç kemlik gelmez,
Sen iyilik et de o zayi olmaz,
Darılıp da başa kakıcı olma.

İlk dizede kendini bilmeyen ahlaksız bazı kişilerin kırıcı olabileceği belirtilerek giriş yapılıyor ve ikinci dizede soylu kişilerden zarar gelmeyeceğini ifade eden bir atasözü kullanılıyor. Üçüncü dizede kullanılan, yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağını ifade eden ikinci atasözünden sonra dördüncü dizede yapılan iyilikleri başa kakmamak gerektiği öğütleniyor.

Kalkıp riyâ ile ceme gelinmez,
 Ârif isen bu mânadan fark eyle,
 Eğri hacat ile kumaş dokunmaz,
 Üstat isen endâzeni doğru eyle.

C.Ö., P.S.A., 368:300

İlk dizede iki yüzlülüğün kötülüğüne değinerek söze giriş yapan şair ikinci dizede "Ârif olan anlar" atasözüne işare ediyor. Üçüncü dizede ise "Eğri hacat ile kumaş dokunmaz" güzel sözüyle doğruluğun önemine değinildikten sonra son dizede doğruluktan ayrılmamak gerektiği öğütleniyor.

4- İkinci ve Dördüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

Atasözlerinin dörtlüğün ikinci ve üçüncü dizelerde kullanılırken gösterdiği özellikler dört grupta incelendi. Bu özellikler gösterdiği değişikliklere göre şöyledir:

a- İlk dizede öğüt vererek söze başlayan şair ikinci dizede bir atasözü kullanır ve üçüncü dizede bu öğüdün nedenini atasözleriyle açıklar ve sözlerine "demişler" sözcüğüyle son verir:

Arzyle bu pendî kendi özüne,
 Dost addetme her gülünü yüzüne,
 İncinme dostunun doğru sözüne,
 Doğru söz insana batar demişler.

M.S.A., T.H.Ş.A., L., 212

Şair ilk dizede söyleyeceği sözü dikkatle dinlemeyi öğüt-

leyerek sözüne başlıyor ve ikinci dizede atasözü aracılığıyla her yüze güleni dost sanmamak gerektiğini söylüyor. Üçüncü dizede de dostların doğru sözüne incinmemeyi öğütledikten sonra dördüncü dizede bu öğütle ilgili "Doğru söz insana batar" atasözünü kullanıyor ve sözünü "demişler" sözcüğüyle sonuca bağlıyor.

Tut atalar sözün kalbi selim ol,
Gönülden gönüle yol var demişler.
Gider yavuzluğun tab'ı hâlim ol,
Sert sirke kabına zarar demişler.

M.F.K., T.S.ŞL, 426

İlk dizede atalarsözünü dinleyip üzülmemeyi öğütleyen şair ikinci dizede bu öğüdünün kanıtı olan "Gönülden gönüle yol gider" atasözünü kullanıyor. Üçüncü dizede sert olmayıp yumuşak tabiatlı olmayı öğütleyen şair bu öğüdünün nedenini de son dizede kullandığı "Keskin sirke küpüne zarar" atasözüyle açıklıyor.

b- İlk dizede öğüt verilerek söze başlanılır, ikinci dizede bu öğüdün nedeni olarak gösterilen bir atasözü kullanılır ve yine öğüt verilen ya da açıklama yapılan üçüncü dizeden sonra son dizede yeni bir atasözü kullanılır:

Deli gönül melûl olup gam yeme,
Ağlamanın elbet gülmesi vardır.
Adûya intikam kalır mı böyle,
Herkes ettiğini bulması vardır.

S.N., Ka., 35:38

Şair kendi kendini teselli edici sözlerle konuya giriş yapıyor ve ikinci dizede ilk dizeye ilgili bir atasözü kullanıyor. Buradan şairin dertli olduğunu anlıyoruz ve kendi kendini teselliye çalışırken de dayanağının bir atasözü olduğunu anlıyoruz. Şair ağlayanların bir gün güleceği inancından hareketle üzülmemek gerektiğini söylüyor. Dörtlüğün son iki dizesinde ise

kimsenin ettiğinin yanına kalmayacağı belirtilip "Eden bulur inleyen ölür" atasözüne işaret ediliyor.

Yürü yiğit yürü, yolundan kalma,
Her yüze güleni dost olur sanma,
Ölümden korkup da sen geri durma,
Yiğidin alnına yazılan gelir.

C.Ö.,K.D.K.,258:65

İlk dizede yürünen yolda ilerlemeyi öğütleyerek söze başlayan şair ikinci dizede kullandığı atasözünüyle öğüt vermeye devam ediyor. Üçüncü dizede de ölümden korkmamayı öğütleyen şair bu öğüdünün nedenini son dizede kullandığı atasözünüyle açıklıyor.

Aklın başına topla câhil kardeşim,
Kader defterinde olan olurmuş.
Diline sahip ol selâmet başın,
Suçlu eşek değil palan olurmuş.

E.A.,A.G.D.,98

Şair sözüne düşünerek hareket etmeyi öğütleyerek başladıktan sonra kişilerin kaderlerini değiştirmelerinin mümkün olmadığını söylüyor. Daha sonra üçüncü dizede olur olmaz yerde çok konuşmamayı öğütleyen şair bu öğüde uyulduğunda rahat edileceğini belirtiyor ve son dizede aksi takdirde çok zarar görüleceğini söylüyor.

c- İlk dizede "sana bir öğüdüm var", "sana bir nasihatim var" gibi sözlerle konuya giriş yapıldıktan sonra ikinci dizede atasözü kullanılır ve üçüncü dizede ya öğüt verilir ya da dördüncü dizeyle ilgili açıklama yapıldıktan sonra son dizede atasözü kullanılır:

Dinle sana bir nasihat edeyim,
Hatırdan gönülden geçici olma.
Yiğidin başına bir iş gelince,
Anı yâd illere açıcı olma.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,333:1

Nasihat edeceğini belirterek söze başlayan şair ikinci dizede kullandığı güzel sözle hatır yapmanın önemine değinip kırıcı olmamayı öğütlüyor. Dörtlüğün daha sonraki dizelerinde ise sır saklamanın önemine değinen şair öğrenilen sırları başkalarına anlatmamayı öğütlüyor.

Deli gönül sana bir öğüdüm var,
Eski dostu düşman olur yiğidin.
Yokla kend(i) özünü gafletten uyan,
Eski dostu düşman olur yiğidin.

M.F.K., T.S.Ş., Ka., 144:12

Bu dörtlükte de öğüt vereceğini belirterek sözüne başlayan şair ikinci dizede "Eski dost düşman olmaz" atasözüne işaret ediyor. Burada atasözünde belirtilen düşüncenin tam tersinin savunulduğunu görüyoruz. Şair böyle yaparak dikkati çekmek istiyor olabileceği gibi dostlarından gördüğü kötülükler üzerine sitem ediyor da olabilir. Daha sonra bu durumu göz önünde tutarak uyanık olmak gerektiği öğütleniyor ve son dizede ikinci dizede kullanılan atasözü tekrar kullanılıyor.

Gel gönül eyleyem sana nasihat,
Her coşkun çay ile çağlamak olmaz.
Çalış ki yapasın gamdan şeragat,
Faydasız ateşe dağlanmak olmaz.

H.N.O., S., 130:92

Nasihat edeceğini belirterek söze başlayan şair kişilere gördükleri her şeyi isteyip bilip bilmeden bazı şeyleri yapmaya kalkışmamayı öğütlüyor. Daha sonra boş yere üzülüp gamlanmamayı öğütleyen şair yararsız işlerle boş yere uğraşmamak gerektiğini de belirtiyor.

Ç- İlk dizede herhangi bir konuda açıklama yapıldıktan sonra ikinci dizede bu konuyu genelleştirmek amacıyla atasözü kullanılır ve üçüncü dizede bir sonraki dizeye ilgili bilgi verilip son dizede yeni bir atasözü kullanılır:

Aşağıdan Yusuf Paşa'm geliyor,
 Düşmanına karşı koyan merd olur.
 Şahin tocasa da vermez avını,
 Aslı kurt yavrusu , yine kurt olur.

C.Ö.,K.D.K.,186:11

İlk dizede daha sonra kahramanlıklarından bahsedilecek olan Yusuf Paşa'nın kahramanlıklarından bahsedilerek giriş yapılıyor ve ikinci dizede "Er meydanda belli olur" atasözüne gönderme yapılıyor.Daha sonra kişilikte mevcut özelliklerin yaşlanmakla kaybolmayacağı söyleniyor ve "Aslı kurt olan yine kurt olur " güzel sözüyle bir kişinin içinde bulunduğu şartlar ne olursa olsun asıl özelliklerin korunacağı anlatılmak isteniyor.

Anlatamam derdimi derdsiz insana,
 Derd çekmeyen derd kıymetin bilemez,
 Derdim bana derman imiş bilmedim,
 Hiç bir zaman gül dikensiz olamaz.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,40

Şair ilk dizede derdi olmayana derdini anlatamayacağını söyledikten sonra ikinci dizede bu düşüncesinin nedenini "Dert çekmeyen dert kıymetin bilmez" cümlesiyle açıklıyor.Daha sonraki iki dizede ise dertten şikayet etmemek gerektiğini,dertsiz baş olmayacağını "Gül dikensiz olmaz" atasözüyle açıklıyor.

5- Üçüncü ve Dördüncü Dizelerde Kullanılan Atasözleri

Atasözlerinin dörtlüğün son iki dizesinde kullanırken gösterdiği özellikler şunlardır:

a- İlk iki dizede herhangi bir konuda açıklama yapılarak konuya girilir ve son iki dizede bir atasözü kullanılır:

Bitmez oldu harmanların eyisi,
 Hurma tadı verir erik kayısı,
 Sadriâzam etsen eğer seyisi,
 Ölmüş eşek arar nalın sökecek.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,S.,285

Dörtlüğün ilk iki dizesinde içinde bulunulan şartlardan şikayet edilerek artık iyi ürünler elde edilmediğine değiniliyor ve meyvelerin dahi değişik tat verdiği söyleniyor. Son iki dize de ise atasözü aracılığıyla kişinin alışkanlıklarını kolay kolay bırakamayacağı anlatılıyor.

Gönül aradığı maksuda erse,
Arzu iştiyakın fikrine dalsa,
Dünyada eskiye itibar olsa,
Her sabah nur yağar bit pazarına.

H.N.O.,S.,115:82

Birinci ve ikinci dizelerde insanların her istediklerinin gerçekleşmeyeceği belirtilerek konuya giriş yapılıyor ve son iki dizede "Eskiye itibar olsaydı bit pazarına nur yağardı" atasözü kullanılıyor.

Gurbet ele giden er yiğide bes,
Düşmanım gurbete etmesin heves,
Bülbüle yaptırsan altından kafes,
Yine inler imiş âh ü vâh vatan.

S.N.,B.G.,36:15

Gurbette yaşamının zorluğundan bahsederek sözüne başlayan şair dinleyicilerine gurbete özenmemeyi öğütüyor. Daha sonra dörtlüğün son iki dizesinde kullanılan atasözü bu düşünceye tanık olarak kullanılmıştır.

b- İlk iki dizede öğüt verildikten sonra üçüncü dizede öğüt veren bir atasözü ve son dizede bu öğüdün nedenini açıklayan ikinci bir atasözü kullanılır:

Aldanma cihânın sakın varına,
Düşmeyegör anın âh ü zârına,
Bugünkü işini koyma yarına,
Yar yıkıldığı gün tozar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

Birinci ve ikinci dizelerde öğüt veriliyor ve asıl anlam yükünü son iki dizede kullanılan atasözleri taşıyor. Bu dünyada

hiç bir şeyin sürekli olmadığı bu yüzden dünya işlerine fazla bağlanmamak gerektiğini belirten şair üçüncü dizede atasözü aracılığıyla bugün yapılması gereken işleri yarına bırakmamayı öğütlüyor. Dördüncü dizede üçüncü dizeye açıklık getirmek amacıyla ikinci bir atasözü kullanılmıştır.

Gel beri Hakk'ı bil serseri gezme,
Dergâh kapısında elini üzme,
Sakın ha kimsenin kuyusun kazma,
Taş atma başına düşer dediler.

M.G.,S.B.,90:11

İlk dizede Allah yolunda çalışma, boş gezmeme ve tarikat yoluna girme öğütleniyor ve üçüncü dizede kullanılan atasözyle başkaları için kötülük yapmayı düşünmemek gerektiği söyleniyor ve son dizede kullanılan atasözyle bu düşüncenin nedeni açıklanıyor.

Gerek sakıy ol gerekse sa'id,
Kerim.kereminden eylemez'teb'id,
Böyledir Mevlâ'dan kesme sen ümid,
Gün doğmadan neler doğar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,36:15

Önce Allah'ın bütün insanlara yardımcı olacağı belirtiliyor ve üçüncü dizede "Allahtan ümit kesilmez" atasözüne gönderme yapılıyor ve son dizede kullanılan atasözyle bu atasözü açıklanıyor.

c- Doldurma durumunda olan ilk iki dizeden sonra son iki dizede anlam bakımından ilgili iki atasözü kullanılır:

Başına bağlamış ibrişim poşu,
Her dâim böyledir feleğin işi,
Tırnağın var ise başını kaşı,
Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş.

M.C.,K.,216:314

İlk dize doldurmadır. ikinci dizeye konuya yaklaşılmaya çalışılıyor ve üçüncü dizede düşünceler atasözyle kısa yoldan

anlatıldıktan sonra son dizede kullanılan ikinci atasözüyle birinci atasözü açıklanıyor.

Kayanın başında bostan olur mu,
Böyle zulmetler de kasten olur mu,
Çakalın eniği aslan olur mu,
Aslanın yavrusu gözünden belli.

E.C.G.,R.,75

Herşeyin oluşması için gerekli, uygun yer ve zaman vardır. Önemli olan bunu bulabilmektir. Örneğin kaya başında bostan olmaz, bostan olması için verimli toprak gerekir. Bu düşünce bir soru cümlesiyle insanların bilinçli olarak başkalarına kötülük yapmamaları gerektiği söyleniyor ve son dizede kullanılan güzel sözle bu düşünce açıklanmaya çalışılıyor.

ç- İlk dizede herhangi bir konuda açıklama yapılarak konuya girilip ikinci dizede bu konuyla ilgili bir öğüt verilir ve son iki dizede bir atasözü kullanılır:

Emrahî her yerde bulunur ağıâr,
Her kim âkil olup bu pendim tutar,
Kubbenin altında ne erler yatar,
El elden üstündür arşa varınca.

O.U.,E.E.,46:2

Şair ilk dizede her yerde yabancıların bulunduğunu belirtilip akıllı olan kişilerden söyleyeceği sözlere uymalarını istiyor ve sözlerini atasözüyle sonuca bağlıyor.

Nefs-i emmâreye olunca hâdim,
Bâtıl zihinlere olursun âzim,
Evvel eder, sonra olursun nâdim,
Her kusurun sonu pişman demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.

İlk iki dizede nefsin isteklerine uymanın kötü sonuçlar doğuracağını belirterek söze başlayan şair hataların sonunda mutlaka pişmanlık duyulacağını söyleyerek pişman olmamak için

düşünerek hareket ete yi öğütüyor.

d- İlk iki dizede açıklama yapılır ve üçüncü dizede yargı ifade eden ,dördüncü dizede ise öğüt veren atasözleri kullanılır:

Kaçırma cânını dosta fedâdan,
Böyle haber aldım bâî ü gedâdan,
Bize cevredenler bulur Hydâdan,
Herkes etteğini bulduğı zama.

Sözüne dostlar için fedakarlıktan kaçınmamayı öğütleyerek başlayan şair ikinci dizede daha sonraki dizelerde kullanacağı atasözüne giriş yaparak söyleyeceğı sözlerin herkes tarafından kabul edilen gerçekler olduğunu söylüyor.Bu atasözyle kimsenin ettiğinin yanına kalmayacağını anlatmak istiyor.

Dadaloğlu der ki belim bükülür,
Gözümün çevheri yere dökülür,
Yalnız taştan duvar olmaz yıkılır,
Koç yiğide emmi dayı il gerek.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,D.,239

İlk dizede belinin büküldüğünü,ikinci dizede de gözünün görmez olduğunu belirten şairin bu sözlerinden yaşanıp güçsüz kaldığını anlıyoruz.Dörtlüğün üçüncü ve dördüncü dizelerinde kullandığı atasözleriyle şair bu düşüncelerinin nedenini açıklıyor.Üçüncü dizede "Yalnız taştan duvar olmaz" atasözünü kullanan şair dördüncü dizeye bu atasözünü destekliyor.Şair burada güçsüz kalmasının nedenini kimsesizliğe bağlıyor.

C- ÜÇ DİZEDE KULLANILANLAR

1- Dörtlüğün İlk Üç Dizesinde Kullanılan Atasözleri

Atasözlerinin dörtlüğün ilk üç dizesinde kullanılırken gösterdiği özellikler dört gruba ayrılarak incelendi. Bu özellikler şunlardır:

a- Dörtlüğün ilk üç dizesinde ayrı ayrı atasözleri kullanılır ve son dizede öğüt verilir:

Hatırın yıkarlar hatır ykınca,
Gözyaşı yenilmez taşıp akınca,
El elden üstündür arşa varınca,
Nasihatim dinle, sakın gururdan.

C.Ö., P.S.A., 292:216

İlk iki dizede hatır yıkanın hatırının yıkılacağını ve bir sorunun büyümeden halledilmesi gerektiğini ifade eden güzel sözlerin kullanılmasından sonra üçüncü dizede "El elden üstündür, arşa erince" atasözü kullanılıyor. Bu atasözle bir konuda çok ileri durumda bulunan kişilerin kendilerini en yüksekte sanmayıp kendilerinden ileride ve daha yüksek kişilerin olabileceğini hatırlarından çıkarmamalarını söylüyor. Bu açıklamalardan sonra gururdan sakınmak öğütleniyor.

Yiğid yiğide yâd olmaz,
Eyilerde ham süt olmaz,
Bin kaygu bir borç ödemez,
Gamlanma gönül gamlanma.

M.C., K., 363:491

Yiğitlerin birbirinin dostu olduğunu belirterek yiğitlerde bulunan özelliklerden birine değinen şair ikinci dizede ise soyluluğun önemini dile getiriyor. Daha sonra borçlunun üzülerek borcunu ödeyemeyeceği, borcun çalışarak ödeneceği belirtilerek boş yere üzülmemek gerektiği söyleniyor.

b- İlk üç dizede yargı ifade eden atasözleri kullanan şa-

ir dördüncü dizede kendi düşünce ve gözlemlerini ifade eder:

Çok olur insanın insana kasti,
Aranmaz yanında arslanın postu,
Kara gün düşmanı da iyi gün dostu,
Zindanın başıma dar diye geldim.

A.Ş.E.,A.D.,35:3

İnsanlar birbirleri hakkında her zaman düşmanca duygular taşıyabilirler.Kişinin yiğitliği hareketlerinden bellidir,giyim kuşamla ilgisi yoktur.İlk iki dizede bu düşünceler dile getirildikten sonra üçüncü dizede dostluk konusu ele alınıyor. İnsanlar dost seçiminde çok dikkatli olmalıdır.Çünkü iyi günde dost görünüp kötü günde düşman olan insanlar çoktur.Dost görünümlü kişilerden zarar görmek kişileri çok üzer.Bu yüzden daha baştan dikkatli olmak gerekir.

Zannetme ağlayan gülmez,
Arslan yatağı boş kalmaz,
Yalınız gidenler gelmez,
Her gelen insan ağladı.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,174

ilk dizede "Geceler gebedir","Gün doğmadan neler doğar" atasözlerinde anlatılmak istenen düşünceye benzer bir konuyu ele alan "Ağlayanlar bir gün güler" güzel sözülle umut veriliyor.İnsan üzüntülü olduğu zaman bu üzüntüsünün sürekli olacağını düşünmemeli çünkü acılar da gelip geçicidir.Daha sonra ise yiğitlik konusuna değinilip yiğidin ölümü halinde yerine geçenlerin onun yerini tutmayacağı söyleniyor.

c- İlk üç dizede atasözleri kullanan şair son dizede "Dedikleri gerçek imiş" diyerek atasözlerinde ifade edilen fikirlere katıldığını belirtir:

Aşkın ağlatan gülmez,
Asık âhı yerde kalmaz,
"Eyilerde kemlik olmaz"
Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö.,K.D.K.,344:63

İlk dizede "Ağlatan gülmez" ikinci dizede "Kimsenin âhı kimsede kalmaz" atasözlerine işaret edildikten sonra üçüncü dizede iyilerde kötülük olmayacağını ifade eden bir güzel söz kullanılıyor ve son dizede "Dedikleri gerçek imiş" kalıp cümlesiyle dörtlükte verilmek istenen düşünceler sonuca bağlanıyor.

Kim ki ahde vefâ kılmaz,
Sanmanız ki, eden bulmaz,
"Dost cevrenden âşık ölmez,"
Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö.,K.D.K.,344:63

İlk dizede verilen söze uymak gerektiği belirtiliyor, ikinci dizede Kimsenin ettiklerinin yanına kalmayıp yaptıklarının karşılığını mutlaka göreceği söyleniyor ve üçüncü dizede dosttan zarar gelmeyeceği vurgulanıyor. İlk üç dizede verilen bu bilgilere şair de katıldığını belirtiyor.

ç- Şair "Eski sözdür" kalıp sözüyle söze başlayıp ilk üç dizede ayrı ayrı üç atasözü kullandıktan sonra son dizede öğüt verir:

Eski sözdür: "Arsız güleğen olur"
Hıfzıî gibi dertli söyleğen olur,
Her başa bir belâ gelegen olur,
Durma dertli diller söz eyyâmıdır.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,H.,24:22

Şair ilk dizede "Eski sözdür" kalıp sözüyle giriş yaptıktan sonra "Arsızın yüzüne tükürmüşler," "yağmur yağıyor" demiş" atasözüne gönderme yapıyor. İkinci dizede ise "Aşk ağlatır, dert söyletir" atasözüne gönderme yaparak dertli insanın sürekli derdinden bahsedeceğini söyledikten sonra üçüncü dizede "Dertsiz baş olmaz" atasözüne işaret ederek herkesin dertli olduğunu söylüyor ve son dizede yukarıda kullanılan atasözleriyle ilgili olarak dertli dillerden dertlerini anlatmalarını istiyor.

2- Dörtlüğün Son Üç Dizesinde Kullanılan Atasözleri

Atasözlerinin dörtlüğün son üç dizesinde kullanılırken gösterdiği özellikler iki grupta incelendi. Bu özellikler şunlardır:

a- İlk dizede herhangi bir konudaki düşüncelerini belirterek söze başlayan şair son üç dizede bu düşüncesini destekleyen atasözleri kullanır:

Tavlada bağlıdır yiğidin atı,
Aslı pâk olanın söylenir zâtı,
Altuna batsa da iy(i) olmaz kötü,
Aslı ham demirden cevâhir olmaz.

M.F.K., T.S.Ş., D.B., 684:2

Çevresindeki gözlemlerinden bahsederek söze başlayan şair ikinci dizede iyi huylu insanların çevredekiler tarafından sevilip sayılacağını söyleyerek sözüne devam ediyor. Dörtlüğün son iki dizesinde ise şartlar ne olursa olsun aslı bazı özelliklerin değiştirilemeyeceği ifade ediliyor.

Lütfeyle sevdiğim sana yazıktır,
Sen bir cevâhirsin, sarrafın yoktur,
Bâr veren ağacı taşıyan çoktur,
Keserler kökünden yaşamaz burda.

M.F.K., T.S.Ş., C., 624:3

Şair söze sevgilisine kendi kendine kötülük etmemesini söyleyerek başlıyor ve ikinci dizede sevgiliyi cevhere benzeterek onun gerçek değerini anlayacak kişinin olmadığını ifade ediyor. Son iki dizede ise "Meyveli ağacı taşlarlar" atasözünün yardımıyla değerli kişilere zarar vermek isteyen çok olacağını belirtiyor.

Yoksulluk dediğin ömürü söker,
Katrani kaynatsan olur mu şeker,
Cinsi bozuk adam cinsine çeker,

Aslı Kara demir gevherdâr olmaz.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,Süm.,290

Fakirliğin zorluğuna işaret ederek söze başlayan şair dördürlüğün ikinci ve üçüncü dizelerinde "Katrandan olmaz şeker, olsa da cinsine çeker" atasözüne işaret ederek soysuğ birine iyi bir kişilik kazandırmak için ne kadar uğraşılırsa uğraşıl-sın yine de kişiliğinde aslından kötü bir iz kalacağını vur-guluyor ve son dizeyle de bu düşünçesini destekliyor.

b- İlk dizede adını anarak söze başlayan şair daha son-raki dizelerde atasözü kullanır;

Karac'oğlan der ki;Yorup yormadan
Usandım ben il işine yelmeden
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp bir dem sürmek yeğ imiş.

M.C.,K.,216:314

Adını anarak söze başlayan şair sürekli başkalarının işi için koşuşturmaktan yorulduğunu belirtiyor ve son iki dizede çok yaşayıp sürünmekten az ve mutlu yaşamının üstün olduğunu söylüyor..

Dök Seyranı gözden yaşı
Sağlıktır her işin başı
Merdin eşiğinin taşı
Kuş tüyünden döşek olur.

Bu dördürlükte de adını anarak söze başlayan şair ikinci dizede,kişi için sağlığın önemine işaret eden bir atasözü kullanıyor ve daha sonra son iki dizede ise yiğit insanın evin-de,kapı önünde yatılsa da rahat edilebileceğini söylüyor.

D- DÖRT DİZEDE KULLANILAN ATASÖZLERİ

1- Dörtlüğün Tamamında Kullanılan Atasözleri

Kimi şairler dinleyenlere verecekleri mesajın daha etkili olmasını sağlamak amacıyla dörtlüğün tamamında bir ya da birden çok atasözü kullanırlar. Bu durum gösterdiği değişikliklere göre şöyledir:

a- Dörtlükte iki yargılı iki atasözü kullanılır: Bu atasözlerinden birincisinin iki cümlesinde de öğüt verilir, ikincisinin ise ilk dizesinde öğüt verilip ikinci dizesinde bu öğütün nedeni açıklanır:

Teklifsiz bir yere gitme, geri dur
Davet olan yere geç de bıyık bür
Bir söyle, iki duy, üç de kulak ver
Her büyük mecliste söz güzâr olmaz.

H.N.Ö., S., 134:94

İlk iki dizede "çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme" atasözüne gönderme yapan şair bu atasözle çağrılan yere gitmeyi çağrılmayan yere ise gitmemeyi öğütlüyor. Daha sonra üçüncü dizede sözlerine az konuşmayı ve söylenen her şeyi duyup başkalarına söylememeyi öğütleyen şair dördüncü dizede bu öğütünün nedenini açıklayarak her yerde çok konuşmanın hoş karşılanmayacağını belirtiyor ve nerde nasıl konuşulacağını bilmek gerektiğine dikkat çekiyor.

Yoldaş olma yolun bilmez yolsuza
Komşu olma sözün bilmez densize
Meyil verme edepsiz arsız
Akibet ırzına hile getirir.

M.F.K., T.S.S., K., 341:13

Şair ilk iki dizede nerde nasıl davranacağını bilmeyen huysuz insanlarla arkadaşlık etmemeyi ve düşünmeden konuşan kişilerle komşuluk etmemeyi öğütledikten sonra üçüncü dizede de edepsiz ve utanmaz birine gönül bağlamamayı öğütlüyor ve son dizede öğütünün nedenini seven kişinin namusuna ilerde söz getirebileceğini belirterek açıklıyor.

Olacak oğlan bilünürmiş girince yaşına
 Göz göre zerger olan gevher demez çay taşına
 Adımın atmaz anın tâ urmayınca başına
 Sözden olur mu eşek bin kerre dersen dahi çuş
 S.N.E.,A.Ö.,357:584

İlk dizede "Adam olacak oğlan doğuşundan bellidir" atasözüne gönderme yapan şair kişinin daha küçükken kişiliğinin belli olacağını anlatmak istiyor. Daha sonra ikinci dizede ise "Altının kıymetini sarraf bilir" atasözüne işaret edilerek işinin ehli olanların değerli ile değersiz ayırabileceği vurgulanıp son iki dizede de bütün canlıların cinsinin özelliklerine uygun hareket edeceği, bunun değiştirilemeyeceği anlatılıyor.

Güneş balçık ile sıvanmaz ey dil
 Bi-zeban da olsa bellidir kâmil
 Kendüden gayriyi beğenmez câhil
 Kendi çalar kendi oynar demişler
 M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Dörtlüğün anlam bakımından ilgili ilk iki dizesinde önce "Güneş balçıkla sıvanmaz" atasözü kullanılarak zeki bir insanın hangi koşullarda olursa olsun kendini belli edeceği ifade edilip ikinci dizede olgun ve bilgeliliğinin konuşmadan hareketleriyle kendini göstereceği belirtilerek ilk dizedeki düşünceler destekleniyor. Dörtlüğün ilk iki dizesinde ilgili insanın özelliklerinden bahsedildikten sonra son iki dizede de cahil kişilerden bahsedilerek cahilin kendinden başka kimseyi beğenmeyip en bilgili olarak kendini kabul ettiği söyleniyor.

c- Tek yargılı iki atasözü dört dizede kullanılır;

Bu atasözlerinden ilkinin bir kısmı ilk dizede bir kısmı da ikinci dizede kullanılır, ikincisinin ise bir kısmı üçüncü dizede bir kısmı da dördüncü dizede kullanılır:

Bu dünyaya gelenlerin
Hiç birisi kalmaz imiş
Fena imiş dünya işi
Giden geri gelmez imiş.

C.Ö.,Y.E.,343:264

Dörtlüğün ilk iki dizesinde "Gelen gider,konan göçer" atasözüne son iki dizesinde ise"Giden gelse dedem gelirdi" atasözüne gönderme yapıldığını görüyoruz.Anlam bakımından birbirini tamamlayan bu iki atasözüyle dünyaya gelen herkesin bir gün öleceği ve hiç bir zaman da geri gelemeyeceği anlatılıyor.

Kıymet mi biçilir cevher taşına
Kâmilce bir sarraf karışmayınca
Kimse üstad olmaz kendi başına
Bulup erbabına danışmayınca

M.F.K.,T.S.Ş.,T.N.,566:3

Dörtlüğün ilk iki dizesinde "Altının kadrini sarraf bilir" atasözüne son iki dizesinde ise "Kılavuzsuz kuş uçmaz" atasözüne gönderme yapılarak bir işi en iyi konunun uzmanı olanlar tarafından yapılacağı anlatılıyor ve amacına ulaşmak için yol göstericinin önemi vurgulanıyor.

ATASÖZLERİNİN ŞİİRLERDE KULLANILIRKEN UGRADIĞI DEĞİŞİKLİKLER

Atasözlerinin önemli özelliklerinden biri de bu sözlerin kalıplaşmış olmalarıdır. Her atasözü belli bir kalıp içerisinde söylenir ve bu kalıbın dışına çıkılamaz. Atasözlerinin bilinen kalıplaşmış sözleri arasına yeni sözcükler katılamaz, sözcük sayısı azaltılamaz ve sözcükleri arasında yer değişikliği yapılamaz. Aksi takdirde bu sözler atasözü sayılamayıp aslı bilinen atasözlerine işaret kabul edilebilir.

Atasözlerinin şiirde çok kullanıldığını görüyoruz. Şairlerimiz gerek Divan şiirinde gerekse Halk şiirinde halka verecekleri mesajların daha etkili olmasını sağlamak amacıyla zaman zaman atasözlerinden yararlanmışlardır. Şairlerimizin atasözlerinden yararlanmaları değişik biçimlerde olmuştur. Atasözlerinin şiirde kimi zaman bilinen kalıp biçimleriyle kullanıldıklarını kimi zamansa kalıplaşmış biçimlerinin vezin uyak gibi nedenlerden dolayı bozulduğunu görüyoruz.

Bu bölümde Halk şiirinde kullanılan atasözlerinin biçimsel açıdan gösterdiği değişiklikler üzerinde duruldu. Atasözlerinin şiirde kullanılış biçimleri altı grupta toplanmaktadır:

- 1-Şiirlerde kalıplaşmış biçimleriyle kullanılan atasözleri
- 2-Şiirde kullanılırken sözcük sayısı artırılan atasözleri
- 3-Şiirde kullanılırken sözcük sırası değiştirilen atasözleri
- 4-Şiirde kullanılırken sözcük sayısı azaltılan atasözleri
- 5-Aynı anlama gelen kimi sözcüklerin değiştirilmesine rağmen kalıplaşmış biçimleri bozulmayan atasözleri
- 6-Anlam bakımından atasözü özelliği gösteren sözler

1-Şiirlerde Kalıplaşmış Biçimleriyle Kullanılan Atasözleri:

Bu bölümde halk arasında yaygın olarak kullanılan atasözlerinin şiirde kalıplaşmış biçimleriyle kullanılması üzerinde duruldu ve bu durumu açıklayıcı örnekler verildi;

Emrahî her yerde bulunur ağıâr
 Her kim âkil olup bu pendim tutar
 Kubbenin altında ne erler yatar
 El elden üstündür arşa varınca

O.U.,E.E.,46:2

Şair her yerde yabancıların bulunduğunu belirterek söze başladıktan sonra öğüt vereceğini söylüyor ve akli olan herkesin vereceği öğüdü tutması gerektiğini ifade ediyor. İzleyen dizelerde ise halk içinde çok yetenekli kişilerin olduğu, bir konuda çok ileri seviyede bulunanların kendilerini en üstün kabul etmeyip kendilerinden daha üstün olanların da bulunacağını unutmamaları gerektiğini anlatıyor. Dörtlüğün son dizesinde "El elden üstündür, arşa varınca" atasözünün kalıplaşmış biçimiyle kullanıldığını görüyoruz.

Gerek şâkî olsun gerekse saîd
 Kerim kereminden eylemez tebd
 Böyledir Mevlâ'dan sen keşme ümid
 Gün doğmadan neler doğar demişler.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,L.,213

Allah'ın kullarına her zaman yardımcı olacağı, ümitsizliğe düşmemek gerektiği ifade edildikten sonra, bu düşünceye "Gün doğmadan neler doğar" atasözü tanık gösterilmiştir. Bu sözle de yarının ne getireceğinin belli olmadığı, iyi bir durumun bir gün sonra kötüleşebileceği, kötü bir durumun ise düzelebileceği anlatılıyor.

Aldanma cihanın sakın varına
 Düşmeye gör anın âh ü zârına
 Bugünkü işini koyma yarına
 Yar yıkıldığı gün tozar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

Dünya malına güven olmayacağını belirterek söze başlayan

şair mutlulukların da üzüntülerin de sürekli olmadığını bu yüzden dünya işlerine bağlanıp kalmamak gerektiğini öğütlüyor. Daha sonra ise zamanı iyi kullanıp olayları anında değerlendirmeyi bugünkü işi yarına bırakmamayı öğütleyerek sözüne devam ediyor ve dizede bu öğütlerini bir atasözüne dayandırarak "Yar yıkıldığı gün tozar" atasözünü kullanıyor. Şair bu atasözünü bir olayın meydana geldiği anda büyük yankı uyandıracaklarını fakat zamanla unutulacağını anlatmak istiyor.

Başına bağlamış ibrişim poşu
Her daim böyledir feleğin işi
Tırnağın var ise başını kası
Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş.

M.C.,K., 216:314

Dörtlüğün ilk iki dizesi dolguyma olup asıl anlatılmak istenen son iki dizede veriliyor. Üçüncü dizede ise halk arasında çok yaygın olarak kullanılan "Tırnağın var ise başını kaşı" atasözü asıl biçimiyle kullanılıp dördüncü dizede de "Kimseden kimseye hayır yok" atasözüne işaret ediliyor.

Gönül bir deryadır dalgası dinmez
Her güzele meyil verip dost denmez
Tasıma su ile değirmen dönmez
Dökülür çarka su kendinden olur

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.E., 51

Şair ilk dizede gönlün çöşkunluklarını bir deryanın dalgalarına benzetererek söze başlıyor ve takip eden dizede her güzele bağlanıp kalmamak gerektiğini öğütlüyor. Şair ilk iki dizede düşüncelerini bu şekilde dile getirdikten sonra üçüncü dizede halk arasında yaygın olarak kullanılan "Tasıma su ile değirmen dönmez" atasözünü kullanıyor ve son dizede atasözüne kısa bir açıklama getiriyor. Şair burada kişinin kendi yetenek ve gücü olmayınca dışardan gelecek yardımlarla büyük işler başaramayacağını anlatmak istiyor.

Nefise uyan, çürüğünü sağlamaz
 Vefasız dünyaya, meyil bağlamaz
 Bir misal var: "Kendi düşen ağlamaz
 Düşüp bir çukura sızlanmıyasın

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,202:16

Şair nefse uymamayı, vefasız dünyaya bağlanmamayı öğütleyerek söze başladıktan sonra bu öğüdünün nedenini nefse uyanların kendi yaralarını dahi saramayacaklarını söyleyerek açıklıyor. Bu açıklamalardan sonra üçüncü dizede "Bir misal var" diyerek atasözü söyleyeceğini belirten şair "Kendi düşen ağlamaz" atasözünü kullanıyor ve son dizede de bu sözü kısaca açıklıyor. Şair bu sözle kendi hatası yüzünden zarara uğrayan kişilerin ağlayıp sızlamaya hakkı olmadığını anlatmak istiyor.

2-Şiirde Kullanılırken Sözcük Sayısı Artırılan Atasözleri:

Halk arasında kalıplaşmış biçimleriyle bilinen kimi atasözlerine şiirde kullanılırken bazı sözcükler eklenir:

Her dergaha koçlar kurban kesilmez
 Her kaleye kılıç kalkan asılmaz
 Birdenbire Hak'tan umut kesilmez
 Her yokuşun enişi var düzü var

C.A.,A.K.A.,44

İnsanların her yerde istedikleri gibi davranamayacaklarını belirterek söze başlayan şair burada her işin yer ve zamanı olduğunu önemli olanın o zamanı yakalayabilmek olduğunu vurguluyor. Üçüncü dizede "Allah'tan umut kesilmez" atasözüne gönderme yaparak işler çok kötü gitse de ümitsizliğe kapılmamayı öğütlüyor. Şair son dizede de "Her yokuşun inişi vardır" atasözüne işaret ederek daha önce belirttiği düşüncelerini pekiştiriyor. Görüldüğü gibi yukarıda kalıplaşmış biçimleri görülen bu iki atasözü dörtlükte "Birdenbire" ve "düzü var" sözcükleri eklenerek kullanılmıştır.

Gurbet ele giden ar yiğide bes
 Düşmanım gurbete etmesin heves
 Bülbüle yaptırırsan altından kafes
 Yine inler imiş âh ü vah vatan

S.N., B.G., 36:15

İlk iki dizede gurbette yaşamanın zorluğu anlatılarak, boş yere gurbette yaşamaya özenmemek gerektiği öğütleniyor. Üçüncü ve dördüncü dizelerde ise "Bülbülü altın kafese koymaşlar, "ah vatanım" demiş" atasözü kullanılarak kişi için vatanın önemine değiniliyor. Görüldüğü gibi atasözünün kalıplaşmış biçimine şiirde kullanılırken "vah" sözcüğü eklenmiştir.

Gönül aradığı maksuda erse
 Arzu iştiyakın fikrine dalsa
 Dünyada eskiye itibar olsa
 Her sabah nur yağar bit pazarına

H.N.O., S., 115:82

Şair ilk iki dizede kişinin her istediğinin olmayacağı ve hayallerinin gerçekleşmeyebileceğini belirterek söze başladıktan sonra atasözüyle herkesin yeni şeylerden hoşlanacağını, eskiyi kimsenin istemeyeceğini belirtiyor. Dörtlükte "Eskiye itibar (rağbet) olsaydı bit pazarına nur yağardı" atasözüne "her sabah" sözcüklerinin eklendiğini görüyoruz.

Güllerin çeşmine şebnemler dolar
 Tesne bülbülleri çeşminden sular
 Bal tutan elbette parmağın yalar
 Cismime hüsnünden sor ne bulaştı

H.A.K.-S. 52-SH.109

Seher vaktinin güzelliklerinden bahsederek söze başlayan şair güllerin üzerine düşen çiğ tanelerinden ve bülbülün gül için feryat etmesinden bahsediyor. Üçüncü dizede ise "Bal tutan parmağını yalar" atasözünün anlamını pekiştirmek için ve zin gereği "elbette" sözcüğünü ekleyerek kullanıp daha sonra da bu atasözüyle ilgili olarak sevgilinin güzelliğinden ken-

đine de geğtiğini sđylüyor.

Çoktur bu âlemde boşa yelenler
Kande bilenler ile bilmeyenler
Eskiden âdettir dağdan gelenler
Bağda olanları kovar demişler.

M.S.A.-T.H.Ş.A.-L.-212

İlk iki dizede konuya giriş yapılarak, bu dünyada başaramayacakları işe kalkışanların, iyilikten bilenlerin de bilmeyenlerin de olduğu belirtildikten sonra üçüncü dizede "Eskiden âdettir" diyerek atasözünün söylenmesine zemin hazırlanmış ve daha sonra da "Dağdan gelen bağdakini kovar" atasözü "olanları" sözcüğü eklenerek çoğul biçiminde kullanılmıştır.

3-Şiirde Kullanılırken Sözcük Sırası Değiştirilen Atasözleri

Şairler şiirde kullandıkları atasözlerinin orjinal sözcük dizimini çeşitli nedenlerden dolayı bozmuşlardır. Burada bu tür değişiklikleri açıklayıcı örnekler verildi:

Hazreti Musa'ya indi Mâide
Yine bozulmağı eski kaide
Sağ gözden sol göze yoktur faide
Bak kendi başının selametine

H.A.K.S., 95

İlk iki dizede giriş yapılıyor, asıl anlam yükünü ise üçüncü dizedeki atasözü ve dördüncü dizedeki öğüt cümlesi taşıyor.

Öteden beri etkili olan bazı gerçeklerin değişmesinin çok zor olduğunu açıkladıktan sonra kimseden kimseye fayda olmayacağını ifade eden şair "Sağ gözden sol göze faide yoktur" atasözünü kullanarak her kesin kendi başının çaresine bakması gerektiği mesajını veriyor. Şair burada atasözünün sonda bulunan yüklemine ortaya getirerek kullanmıştır. Cümle- nin sonu "yoktur" sözcüğü ile bitiyor oysa uyak gereği cümle sonunda "e" bulunmalı, şair bunu sağlamak amacıyla "yoktur" sözcüğü ile "faide" sözcüğünün yerini değiştirmiştir.

Karşı çıktık haksızlığın hepine
İhtar çektik azmışların topuna
Keskin sirke zarar imiş küpüne
İşte Enosis'in koktuğu gündür

F.H.,S.Ş.D.A.,A.O.F.,206

Şair haksızlığa karşı çıkıp azmışlara baş kaldırdıklarını anlatarak söze başlıyor.Bu açıklamalardan sonra "Keskin sirke küpüne zarar" atasözüyle başkalarına zarar vermek isteyenlerin sonunda kendilerinin zarar göreceğini belirtiyor.Şair yine uyak gereği bu atasözünde de "zarar" ve "küpüne" sözcükleri arasında yer değişikliği yapmış ve vezin gereği de "emiş" ekini eklemiştir.

Ahmet Bey gönlünü yapak
Birikin komşular elini öpek
Kaynar kazan tutar mı kapak
Akıyor gözümde sel emnimoğlu

A.Ş.E.,A.D.

Bir destandan alınmış olan bu dörtlükte duygularını coşkuyla dile getiren şair,Ahmet Bey adında birinin gönlünü hoş etmek için O'nun elini öpmek istediğini belirtiyor ve bunu çevresindekilere de öneriyor.Üçüncü dizede ise"Kaynar kazan kapak tutmaz" atasözünün soru şeklinde kullanıldığını ve uyak gereği "kapak" ve "tutar mı" sözcüklerinin yer değiştirdiğini görüyoruz.Şair bu sözle gizli gizli büyüyen bir olayın veya duygunun önlenemeyeceğini ifade ettikten sonra çok dertli olduğu için göz yaşlarını dindiremediğini belirtiyor.

Kıbrıs bizim Türkler savaş başında
Tapulu mülkümüz oku karşında
Aç tavuklar çarı görür düşünde
Hayal pilavları yal olur sonra

İ.A.,S.E.Ş.B.,A.İ.Ö.,51

Şâir, burada Kıbrıs'a göz koyanlara yani Rumlara seslenerek Kıbrıs'ın bize ait olduğunu, O'nu bizden almanın mümkün olmadığını belirtiyor. Kıbrıs'ı alma hayallerini ise aç tavukların rüyasında darı görmelerine benzeterek bu hayallerinin gerçekleşemeyeceğini söylüyor. Şâir burada atasözünün asıl biçiminde cümlenin sonunda bulunan "darı görür" sözcüğü ile "düşünde" sözcüğü arasında uyak gereği yer değişikliği yapmıştır.

Ümit Allah'tan kesilmez
Bu ne hikmet kimse bilmez
Türlü derdi çeker gülmez
Yine onda umut yaşar.

Ü.Y.O., A.V., D.B.H., 234

Yukarıdaki dörtlük Aşık Veysel'in Ü.Y.Oğuzcan için yazdığı bir şiirden alınmış olup şâir dörtlüğün bu ilk dizisinde "Allah'tan umut kesilmez" atasözüne işaret ederken, diğer taraftan da şâir Ümit Yaşar Oğuzcan'a sesleniyor. Görüldüğü gibi şâir burada da Ümit ve Allah sözcüklerinin yerlerini değiştirmiştir. İlk dizide şâir atasözünü sözünü başladıktan sonra pek çok derdin olsa, sürekli üzülse de ümidini kesmemek gerektiğini öğütüyor.

4-Şiirde Kullanılırken Sözcük Sayısı Azaltılan Atasözleri:

Bu bölümde atasözlerinin kalıplaşmış şekillerinde bulunan bazı sözcüklerin çeşitli nedenlerden dolayı şiirde kullanılırken atasözünden çıkarılması üzerinde duruldu. Aşağıda verilen örneklerde görüldüğü gibi ya vezin gereği ya da o anda ifade edilecek anlam ifade ettiği için şiirde kullanılan atasözlerinden bazan bir veya bir kaç sözcüğün bazansa bir cümlenin çıkarıldığını görüyoruz.

Dedim cevretme ey âfet
Dedi hüblarda âdettir
Dedim yok çekmeğe takat
Dedi sabret selâmettir.

M.S.A., T.H.Ş.A., Y.H., 335

Duygu ve düşüncelerini karşılıklı şöyleşi şeklinde veren şâir önce kendi ağzından konuşup daha sonra bu sözlerinin cevabını sevgilinin ağzından veriyor. Sevgiliden kendisine işkence etmemesini isteyen şair, bu isteğine güzellerin âdetinin işkence olduğunu belirterek cevap veriyor. Daha sonra bu işkencelere dayanma gücü olmadığını söyleyen şâire sevgili cevap olarak sabrın sonu selamettir diyerek ondan sabretmesini istiyor. Son dizede "Sabrın sonu selamettir" atasözünü kullanan şair bu atasözünden "sonu" sözcüğünü çıkartarak şiirde kullanmıştır.

Gönül sana nasihatım
 Çağrılmazsan varma gönül
 Seni sevmezse bir güzel
 Bağlanıp da durma gönül.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,49

Şâir ilk dizede nasihat edeceğini belirterek söze başlıyor ve ikinci dizede atasözü aracılığı ile çağrılmayan yere gitmemeyi öğütüyor. Daha sonra öğütlerine devam eden şair, sevmeyen kişiye boş yere bağlanıp kalmamayı öğütüyor. Bu dörtlükte "Çağrıldığın yere git, ar eyleme, çağrılmadığın yere gidip yerini dar eyleme" atasözünün ilk bölümünün kullanıldığı görülüyor.

Gönlünü enginde gezdir
 Malını meydana düzdür
 Altını sarrafa bozdur
 Başka yerde pula gider.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,A.T.,310

Dinleyenlere bir dizi öğüt veren şairin ilk öğüdü gönlü enginde gezdirmek, ikincisi mevcut malı gizlemeyip ortada tutmak ve üçüncüsü de altını sarrafa bozdurmak gerektiğidir. Son dizede ise üçüncü öğüdün nedeni açıklanıyor. Burada "Altının değerini sarraf bilir" atasözüne işaret edilerek başka yerde gerçek değerinin bilinmeyeceği söyleniyor.

5- Aynı Anlama Gelen Kimi Sözcüklerin Değiştirilmesine

Rağlen Kalıplaşmış Biçimleri Bozulmayan Atasözleri:

Atasözlerinin bugün kullanılan kalıplaşmış biçimlerinde bulunan bazı sözcüklerin yerine şiirde kullanılırken aynı anlamda başka sözcükler kullanılır. Örneğin bugün halk arasında "Ateş düştüğü yeri yakar" biçiminde yaygın olarak kullanılan atasözümüzü ünlü şairimiz Karacaoğlan'ın "Od, düştüğü yeri yakar" biçiminde kullandığını görüyoruz. Görüldüğü gibi bu cümlenin sözcük sırasında bir değişiklik olmamış sadece "ateş" sözcüğünün yerine aynı anlamda bir sözcük olan "od" sözcüğü kullanılmıştır. Bu durum iki biçimde açıklanabilir. Sözcüklerin değişik olması vezin ya da uyak gereği yapılmış olabileceği gibi şiirde kullanılan biçim atasözünün eski biçimi olarak da düşünülebilir.

Od, düştüğü yeri yakar
Değme dalda gül mü biter
Ko dört dilin çok kuş öter
Bülbül ünü gelmemiştir.

M.C.K., 320:44

Kötü olaylar başına gelen insanları derin üzüntülere boğar ve bu acılar kolay kolay unutulmaz. Üzücü olaylar karşısında dostların üzülmeleri ise kısa süreli ve geçici olur. İlk dizede ata özüyle bu düşünce anlatıldıktan sonra her dalda gül açmayacağı, gülün yalnızca gül dalında bulunacağı belirtiliyor. Son iki dizede ise her kuşun kendine özgü bir ötüşü olduğu fakat bülbülün sesiyle hiçbirisinin karşılaştırılamayacağı belirtiliyor.

Hiyleyi irtikâp etme kıl hazer
Desinler sana: Bir er oğludur er
Sen ilim kapusun kakarsan eğer
İl de senin kapun kakar demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 429

İlk dizede hileli davranmayıp hileden uzak durmak öğütlenerek söze başlandıktan sonra ikinci dizede dürüst olan

kişilerin çevredekiler tarafından sevilip sayılacağı belirtiliyor. Bu açıklamalarla konuya giren şair üçüncü ve dördüncü dizelerde bugün "Çalma elin kapısını, çalarlar kapını" biçiminde bilinen atasözünü "Sen ilin kapusun kakarsan eğer il de senin kapun kakar" biçiminde kullanılmıştır. Burada "çalmak" yerine "kakmak" sözcüğünün kullanıldığını görüyoruz, "kakmak" sözcüğü "kapı çalmak, vurmak" anlamlarına da gelmektedir.

Levni nasihatî pîrlerin böyle
Durûb-ı emsâlden nazm ile söyle
Meydân-ı hünerde ağırlık eyle
Ağır bassa yeğni ağır demişler.

M.F.K., T.S., Ş., L., 429

İlk iki dizede eskilerin deneyimleri sonucu vardıkları yargıları kapsayan atasözleri aracılığıyla öğüt vereceğini belirten şair her yerde ağır durmayı öğütlüyor ve bu öğütünün nedenini son dizede kullandığı "Ağır bassa yeğni kalkar" atasözüyle açıklıyor. Bu atasözünde kalkmak sözcüğü yerine "kalkmak, yükselmek" anlamına gelen "ağmak" sözcüğünün kullanıldığını görüyoruz.

Küçüklükten çıktım gurbet illere
Hakikat râhına düştüm gezerken
Eski sözdür, gelir yazılan sere
Aşk atına bindim, yayan giderken.

M.F.K., T.S.Ş., A.K., 458:2

Şair daha çok küçükken gurbete çıktığını ve bu arada hakikat yoluna düştüğünü yani aşık olduğunu söylüyor. Başından geçen bu olayların nedenini ise üçüncü dizede "Başa yazılan gelir" atasözünü "Sere yazılan gelir" biçiminde ve uyak gereği sözcük sırasını değiştirip kullanarak açıklıyor. Son dizede ise aşık olmadan önceki yaşamını yaya, sonraki dönemi ise atlı olarak nitelendiren şair burada da aşık olduğu için mutlu olduğunu belirtiyor.

Borçlu der ki bu söz belimi bükür
 Üstad /.../ kılanlar burda mal döker
 Meşhur sözdür demir demiri söker
 Belki ikbal döner çarh-ı devrandır.

A.Ş.Ş.,A.D.

Borçlu ile alacaklı arasında karşılıklı söylenmiş bir destandan alınmış olan bu dörtlükte borçlu alacaklıdan şikayetçi oluyor. Alacaklının sözlerinin kendisine çok dokunduğunu belirten borçlu bir gün kendisinin de zengin olacağını ümit ettiğini söylüyor. Bu açıklamalardan sonra üçüncü dizede "Meşhur sözdür" diyerek atasözünün söylenmesine zemin hazırlayan şair "Çivi çiviye söker" atasözünü "Demir demiri söker" biçiminde kullanıyor. Bilindiği gibi çivinin hamedesi demirdir. Buradan hareketle ve iki sözün aynı anlamı karşılaması bakımından bu söz "Çivi çiviye söker" atasözünün eski şekli olarak düşünülebilir. Şair borçlunun ağzından söylediği bu sözle ileride kendisinin de güçleneceğini ve alacaklıyı etkisiz hale getireceğini belirtiyor.

6- Anlam Bakımından Atasözü Özelliği Gösteren Sözler:

Bu bölümde kullanılan atasözleriyle biçim bakımından benzemeyen fakat anlam bakımından bugünkü bazı atasözlerini aynen karşılayan özlü sözlerin halk şiirinde kullanılması üzerinde duruldu ve açıklayıcı örnekler verildi:

Karac'oğlan der ki:Kaşların kara
 Kara kaş altında ben sıra sıra
 Çok varıp da gelme sevdiğin yere
 Ya muhabbet kalkar ya bir hal olur.

M.C.,K.,220:320

Şair ilk iki dizede sevgilinin güzelliklerinden bahsettikten sonra üçüncü dizede sevilen yere çok gidip gelmemeyi öğütüyor. Son iki dizede ise bu öğüdünün nedenini açıklıyor. Şair dörtlüğün son iki dizesinde tam olarak bir atasözü kullanılmamakla birlikte bu iki dizede "Seyrek git dostuna, kalksın ayak üstüne" atasözüne işaret ediyor.

Darılsan yâr işine,
 İnciler değer dişine,
 Karışırırsan el işine,
 Didelerinden yaş gelir.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,265:17

İlk iki dizede dostlarla darılmanın zor olduğunu belirten şair son iki dizede "El için ağlayan (iki) gözden olur" atasözüne işaret ediyor.

Türlü yaylayı görünce
 Soğuk suları içince
 Kocayıp vaktin geçince
 Taşlar alır döğünürsün.

M.C.,K.,299:422

İlk iki dizede yaykaların güzelliklerinden bahseden şâirin bu güzelliklerin tadını çıkarmak gerektiği düşüncesinde olduğu anlaşılıyor.Çünkü iş işten geçip yaşlanınca pişman olunacağı görüşündedir.İlk iki dizede konuya giriş yapan şair son iki dizede "Gençliğin değeri kocalıkta bilinir" atasözüne işaret ediyor.

Faydası olmayan bahardan yazdan
 Yüce dağ başınının kışı makbuldür.
 Câhilin yaptığı sohbetten sözden
 Alimin hayâli düşü makbuldür.

S.Y.,Y.B.H.P.,A.H.,97

Şâir ilk iki dizede yararlı şeylerin güzelliğini belirtirerek söze başlıyor; O'na göre en güzel mevsim olan bahar dahi yararsız olduğu zaman karlı kış mevsiminden daha kötüdür.Bu açıklamalardan sonra câhille âlim arasında karşılaştırma yapan şâir âlimin cahile olan üstünlüğünü belirtiyor.Burada "Câhilin dostluğundan,âlimin düşmanlığı yeğdir" atasözüne işaret edildiği görülüyor.

Er odur gamsız uyuya
 Kem,hele hicap yok eyiye

Herkes kazdığı kuyuya

Ameli ile bile düştü.

C.Ö.,K.D.K.,290:10

İlk iki dizede kötülük görmek istemeyenlerin, karşısındaki iyi insanlara kötülük yapmamaları gerektiğini belirten şair üçüncü ve dördüncü dizelerde "El için kuyu kazan, evvelâ kendi düşer" atasözüne işaret ediyor. Şâir burada başkalarına tuzak kurup, zarar vermek isteyenlerin bu zarara önce kendilerinin uğrayacağını anlatmak istiyor.

Evvel Şam demişler, âhır da Şam'dır

Ârifler işitsin bu ne kelâmdır

Ben giderim, bunda kalacak nâmdır

Adım andırmaya cihane geldim.

M.F.K.,T.S.Ş.,B.A.H.,496:8

Şâir ilk dizede bir şeyin başı neyse sonucunun da öyle olacağını söyledikten sonra ikinci dizede söyleyeceği sözleri herkesin dinlemesini istiyor. Burada dünyanın fanî olduğunu belirten şair, herkesin bir gün öleceğini bu yüzden adını ölümsüzleştirmek isteyenlerin bu dünyada ölümsüz eserler ve iyilikler bırakması gerektiğini söylüyor. Şair bu dörtlüğün son iki dizesinde "Yiğit ölür adı kalır" atasözüne işaret ettiği görülüyor.

ŞİİRDE KULLANILAN ATASÖZLERİNİN KONULARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Türk halkı üzerinde dinsel yargılar ve hukuk kuralları kadar etkili olan atasözleri insan ve sosyal yaşamla ilgili, hemen her konuyu ele alırlar. Doğrudan doğruya insan karakteri ve kişiliği ile ilgili olan atasözlerinin yanında insanın toplum içindeki durumunu gösteren ve insanlıkla ilgili değerlerin konu edildiği atasözlerimiz de vardır. Bu değerlerden bazılarının yüceltildiği bazılarının ise yerildiğini görüyoruz. Ayrıca atasözlerinde tabiat olaylarını toplumun ahlak anlayışını, âdetlerini ve inanışlarını da bulabiliriz.

Bu bölümde uzun deneyimler sonucu ortaya çıkmış olup halkın inançlarını, gelenek ve göreneklerini ifade eden atasözlerinin konuları üzerinde durularak sosyal işlevleri belirtildi.

Şiirlerinde herhangi bir konuyu işlerken dinleyenlere mesaj vermek isteyen şairler düşüncelerini daha kısa ve özlü olarak etkili bir biçimde anlatabilmek için halk felsefesini ifade eden, halk üzerinde oldukça etkili ve inandırıcı olan atasözlerinden yararlanırlar. Böyle durumlarda atasözleri düşüncelere tanıklık eder.

Toplumla ilgili hemen her konuyu ele alan atasözlerimizi H. Fethi Gözler içeriklerine göre yedi ana bölüme ayırıyor. Bu bölümler şunlardır:

- 1- Eğitimle ilgili atasözlerimiz
- 2- Sosyal konulara ait atasözlerimiz
- 3- Şahsi değerlerle ilgili atasözlerimiz
- 4- Ekonomik kavramları dile getiren atasözlerimiz
- 5- Türk milletinin genel karakter ve niteliklerine dair atasözlerimiz
- 6- Türk halkının nefret duyduğu ve tiksindiği olaylar ve davranışlar ait atasözlerimiz.
- 7- Atalarımızın çeşitli konulardaki görüş ve düşüncelerini belirten atasözlerimiz. (15)

Atasözlerinin şiirlerde genellikle şu üç amaç için kullanıldığını görüyoruz.

1- Uyarmak,

Karac'oğlan der ki:Kaşların kara
Karakaş altında ben sıra sıra
Çok varıp da gelme sevdiğin yere
Ya muhabbet kalkar,ya bir hal olur.

Uyarı niteliğinde olan bu dörtlükte "Seyrek git sen dostuna,kalksın ayak üstüne" atasözüne gönderme yapılarak sevilen yere çok gidip gelmemek gerektiği vurgulanıyor.

2- Yermek,

Karac'oğlan der ki:Yiğitler öğer,
Açılmış meyvanın dalını eğer,
Güzelin kıymatı bin altın değer,
N'itmeli güzeli huy olmayınca?

Bu dörtlükte ise yüz güzelliğinin önemli olmadığı,önemli olanın huy güzelliği olduğu söylenerek kötü huylular yeriliyor.

3- İnandırmak,

Kısmatın var ise gelir Yemen'den
Kısmatın yoğ ise ne gelir elden?
Hüccetin kağıdan,berâtim senden;
Hiç yazılan yazı karalanır mı?

Burada kismet ve kader inanışlarını dile getiren şair kismet olan bir şeyin mutlaka elde edileceğini kismet olmayan bir şey için uğraşmanın boş olduğunu söylüyor.

Bu bölümde atasözleri önce konuları bakımından yakınlık derecelerine göre bir araya getirilerek ana başlıklar altında toplandı.Sonra bu ana başlıklar altında alt gruplar oluşturuldu ve daha sonra her konuya örnekler verilip dörtlüklerde kullanılan atasözleri kısaca açıklanarak işlevleri üzerinde duruldu.Ayrıca atasözlerinin sosyal işlevleri belirtilirken daha çok hangi konularda yoğunlaştıkları ve ne amaçla kullanıldıkları üzerinde de duruldu.

Halk şiirinde kullanılan atasözlerini ele aldıkları konular bakımından şu şekilde sınıflandırabiliriz:

- 1- Aile
- 2- Alışkanlık
- 3- Aşk-Sevgi-Güzellik
- 4- Bilgi-Cehalet ve Anlayış
- 5- Çalışma
- 6- Dil-Söz-Sır Saklamak
- 7- Dostluk-Akrabalık
- 8- Fanilik-Kader
- 9- İyilik-Kötülük
- 10- Para ve Zenginlik
- 11- Sabır
- 12- Sağlık
- 13- Sıkıntı-Ayrılık-Gurbet
- 14- Soy-Asalet
- 15- Uzmanlık ve Değer Bilmek
- 16- Yönetici ve Toplum Düzeni
- 17- Zaman
- 18- Diğer Konular
- 1- AİLE

Toplumun en küçük birimi olan aile ile ilgili; toplumumuzun aile yapısını ve aile fertlerine bakışını dile getiren atasözleri de zaman zaman şiirde kullanılmıştır.

Tükendi cümbüşüm yoktur gıybetim,
 Bir yatsıya kaldı benim mühletim,
 Bilemedim ana baba kıymetin,
 Arkamızda karlıca bir dağ imiş.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,364:20

Ana ve babanın aile içindeki önemini anlatan bu dörtlükte ana ve babanın kişi için en büyük dayanak olduğu söylenerek, kıymetlerinin bilinmesi gerektiği vurgulanıyor.

Ana kız karındaş hem kız evladı,
 Evde bulunsa da elden sayılır.

Leylâ'nın Mecnûn'u Şirin Ferhâd'ı
Yad yabancı dağda belden sayılır.

H.A.K.,S.,198:181

Toplumumuzda baba ocağına erkek evladınıyakacağına in-
nılarak "oğul"a ayrı bir önem verilir.Kız evladı evlenip gide-
ceği için misafir olarak görülür ve evde bulunduğu zaman dahi
yabancı sayılır.Dörtlükte toplumumuzun çocuklara bakış tarzı-
nın ifade edildiğini görüyoruz.

Bilmem küstah mıdır, adama tapan,
Adamın başında güllerin kokan,
Dişi kuş değil mi yuvayı yapan?
Erkek aslan ise eşi değil mi?

C.Ö.,P.S.A.,262:182

Bu dörtlükte kadının aile içindeki yer ve önemine deği-
nen şair ekkeğin de kadının en büyük yardımcısı olduğunu söy-
lüyor.

Bulgar Dağı iki çatal
Arasında güller biter
Bir yiğide bir yâr yeter
İki seven deli olma mı?

M.C.,K.,247:353

Toplumumuzda öteden beri bazı erkeklerin dini nikahla bir-
den fazla kadınla yaşadığı görülmüştür.Toplumumuzun bu anla-
yışının hatalı olduğunu dile getiren şair bir kişinin birden
fazla sevmesini delilik olarak nitelendiriyor.

Karac'oğlan, ben korkarım haramdan,
Ayrı düştüm yurddan, harab hânemden,
Bir yiğidi ayırsalar anadan,
Anasından ayrı düşen sağ olmaz.

M.C.,K.,43:63

Sılasından ve ailesinden ayrı kaldığını belirterek söze
başlayan şair "Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz" ata-
sözüne işaret ederek ana sevgisinin yüceliğine değiniyor.

2- ALIŞKANLIK

Alışkanlıkları ele alıp alışkanlıkların kişilik üzerindeki etkisini dile getiren atasözleri:

Münâfıkın yeri her dem nâr iken
Düşman olsa korkma Mevlâ var iken
Bir adamın ezel vakti var iken
Sonu yoksul olsa gözü dar olmaz.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,Süm.,290

Alışkanlıkların kişiliği önemli ölçüde etkilediğini söyleyen şair alışkanlıkları bırakmanın zorluğuna işaret ediyor.

Bitmez oldu harmanların eyisi,
Hurma tadı verir erik,kayısı,
Sadrazam etsen eğer seyisi,
Ölmüş eşek arar nalın sökecek.

C.Ö.,U.P.,S.,598

Alışkanlıkları bırakmanın zorluğuna işaret edilen bu dörtlükte kişilere çok iyi olanaklar sağlansa da eski alışkanlıkların devam ettirileceği söyleniyor.

Eşek at yanına koşulsa,göre,
Huy alır huyundan ol göre göre,
Hizmet eyler isen eyle bir ere,
Su aktığı yere akar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Sosyal çevrenin kişi üzerindeki etkisinin anlatıldığı bu dörtlükte kişilerin arkadaş çevresinden önemli derecede etkilendikleri hatta onlar gibi düşünüp konuşmaya başladıkları söyleniyor ve daha sonra bu açıklamalara dayanılarak iyi alışkanlıklar edinmek için iyi insanlarla arkadaş olmak gerektiği öğütleniyor.

3- AŞK-SEVGİ-GÜZELLİK

Halk şiirimizin belli başlı konularından olan aşk,sevgi ve güzellik konularıyla ilgili atasözleri de şiirde yeri gelince kullanılmıştır:

a) Aşk konusuyla ilgili olanlar:

Bülbül daldan dāla yapıyor sekiş
 O sebepten güller ediyor çekiş
 Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
 Kıyamete kadar sökölmez imiş.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.S.,558:6

Dörtlüğün ilk iki dizesinde ölümsüz aşkın temsilcisi gül ile bülbül hikayesine değinildikten sonra son iki dizede aşkın önemi ifade ediliyor.Bu dörtlükte gerçek aşkın ömür boyunca bitmeyeceği söyleniyor.

Hakk'ı sevenlerin gerekmez yaşı
 Hayvandan kötüdür aşkı yok kişi
 Merhamet etmektir dervişin işi
 Bizi ağlatan yine güldürür.

C.Ö.,P.S.A.,170:92

Yaşlı genç herkesin Allah'ı sevmesi gerektiğini ve sevmenin yaşı olmadığını belirterek söze başlayan şair aşksız insanın hayvandan farkı olmadığını söyleyerek aşkın yüceliğini vurguluyor.

Ali'nin yarası yâr yarasıdır
 Buna merhem olmaz dil yarasıdır
 Ali'yi sevmeyen Hakk'ın nesidir
 Seversen Ali'yi değme yarama.

C.Ö.,P.S.A.,78:1

Alevi-Bektaşî bir şair olan Pir Sultan Abdal'ın şiirlerinden Hz.Aliye çok bağlı olduğunu anlıyoruz.Bu dörtlüğün ilk dizesinde de Hz.Aliye olan sevgisinden bahseden şair ikinci dizede "Buna merhem olmaz dil yarasıdır" cümlesini kullanıyor. Bu cümle iki anlamda kullanılmış olabilir: Birincisi kötü sözün unutulmayacağı ikincisi ise aşk yarasının çaresinin olmadığıdır.Şair daha sonra Hz.Ali'yle ilgili düşüncelerini anlatmaya devam ederek Allah'a kulluğun şartlarından birinin Ali'yi sevmek olduğunu belirtiyor ve Hz.Ali'den yardım beklediğini söylüyor.

b- Sevgi Konusuyla İlgili Olanlar:

Sevginin yüceliğini, sevenlerin bir arada bulunması gerektiğini ve sevilen yere çok gidip gelmenin soğukluk getireceğini ifade eden atasözleri:

Git teslim ol bir mürşide
Hikmetini gör herşeyde
Güzel sevmeyen kişide
Vallahi, din iman olmaz.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,169:31

İlk iki dizede tarikate girmeyi öğütleyen şair son iki dizede sevgiyle inançlar arasında ilgi kurarak sevginin önemini vurguluyor.

Tut atalar sözün, kalbi selim ol,
Gönülden gönüle yol var demişler.
Gider yavuzluğun, tabi hâlim ol,
Sert sirke kabına zarar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

Atasözlerinin gerçekleri ifade ettiğini belirterek atasözlerinde verilen öğütleri dinlemeyi söyleyerek söze başlayan şair aşk derdinden muzdarip birine "Gönülden gönüle yol vardır" atasözünden yararlanarak sevgilerin karşılıklı olduğu mesajını veriyor.

Yavruyu sorarsan hilal kaşlıdır
Eşinden ayrılmış gözü yaşlıdır
Muhabbet dediğin iki başlıdır
Tahammül olunmaz göz var ucunda.

E.C.G.,R.,29:11

Sevgilinin güzelliğinden bahsederek söze başlayan şair sözüne sevgiliden ayrı kalmanın verdiği üzüntüden bahsederek devam ediyor. Üçüncü dizede kullandığı atasözü aracılığıyla ise sevgilerin karşılıklı olduğunu anlatarak son dizede yine sevgilinin güzelliğinden bahsederek sözlerine son veriyor.

Karac'oğlan der ki:Kaşların kara
Kara kaş altında ben sıra sıra
Çok varıp da gelme bevdüğün yere

Ya muhabbet kalkar, ya bir hal olur.

M.C.,K.,220:320

Şairin vermek istediği mesaj dördlüğün son iki dizesinde olup giriş mahiyetinde olan ilk iki dizede sevgilinin güzelliklerinden bahsediyor. Son iki dizede ise sevilen kişilerle bir arada bulunmanın usandırıcı olduğu mesajı veriliyor.

Veysel bu sevdadan vazgeç dediler

Olup bitenleri yaz geç dediler

Sevdiğin kapıdan az geç dediler

Acı sözü sevdiğimden işittim.

Ü.Y.O.,A.V.D.B.H.,35

Çevresindekilerin kendisine verdiği öğütleri sıralayan şairin vermek istediği mesaj üçüncü dizede bulunuyor. Şair bu dizede "Seyrek git dostuna, kalksın ayak üstüne" atasözüne işaret ederek sevilen kişilerle fazla bir arada bulunmanın sakıncalı olduğunu vurguluyor.

Eğlene bire de gönlüm eğlene

Ay gele de orta yeri dolana

Yiğidin sevdiği yanınd'olana

Günde düğün, bayram etmiş gib'olur.

C.Ö.,K.D.K.,261:68

Dördlüğün ilk iki dizesi doldurma olup anlam yükünü taşıyan son iki dizede ise sevginin önemi belirtilerek sevgililerin bir arada olmasının vereceği mutluluk anlatılıyor.

c- Güzellik Konusuyla İlgili Olanlar:

Güzellik anlayışını dile getiren, güzelliğin fani olduğunu anlatan ve güzel sevmenin önemine değinerek güzel sevmek gerektiğini anlatan atasözleri;

İnsan dedikleri hep bir şey imiş

Kudret ölçüsünde hep bir boy imiş,

Gönül kimi sever güzel o imiş,

Sen Hak'tan dileğin al kara gözlüm.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.S.,559:8

Şair ilk iki dizede insanların aynı soydan geldiklerini ve Allah katında eşit olduklarını belirterek konuya giriş yaptıktan sonra, sözüne güzellik anlayışını dile getiren bir atasözüyle devam ediyor. Şair bu sözle güzellik anlayışının kişiden kişiye değişip birine güzel gelen bir şeyin, başka birine çirkin gelebileceğini ve sevilen kişinin çirkin de ol- sa göze güzel görüneceğini anlatmak istiyor.

Karac'oğlan der ki: Yiğitler öğer,
Açılmış meyvanın dalını eğer,
Güzelin kıymatı bin altın değer,
N'itmeli güzeli huy olmayınca?

M.C.,K.,88:129

Doldurma durumunda olan ilk iki dizeden sonra üçüncü di- zede güzelliğin önemine değiniliyor ve son dizede "Güzele kırk günde doyulur, iyi huyluya kırk yılda doyulmaz" atasözüne gönderme yapılarak huy güzelliğinin yüz güzelliğinden daha de- ğerli olduğu ve iyi huylu olmayan güzelin hiç bir anlam ifade etmeyeceği anlatılıyor.

Demeyin ki, filân bizden güzeldir,
Ya filâkeş, felan kızdan güzeldir,
"Ahlak güzelliği yüzden güzeldir,"
Belkis'e, Zeliha'ya eştir gelinler.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,205:22

Şair insanları dış görünüşüne göre değerlendirip şu güz- zel bu çirkin gibi yorumlar yapmanın hatalı olduğuna değine- rek önemli olanın yüz güzelliği değil ahlak güzelliği olduğ- nu söylüyor.

Ne bilir güzelin sevmesin ahmak
Sevaptır güzelin yüzüne bakmak
Ersatın bulup da yanaktan öpmek
Can cefa götürmez tez, kara gözlüm.

M.C.,K.,211:307

Güzel sevmenin bir marifet olduğunu belirten şair herke- sin güzel sevmeyi beceremediğini söylüyor. Şiirlerin-

de sevgi konusunu çok işleyen halk şairimiz Karacaoğlan sevginin önemine değinen ilk dizeden sonra güzellik konusunu ele alıp güzeli, güzelliği seyretmenin yararına değinir. Bu düşüncesini "Güzele bakmak sevaptır" atasözüyle dile getiriyor.

Severler güzel ezer âr değil
Derûnumda olan sanma nâr değil
Aşıkım başımda aklımda yâr değil
Anınçün kusûra kalma sevdiğim.

M.F.K., T.S.Ş., K.Mu., 157:9

İlk dizede "Güzeli herkes sever" atasözüne işaret eden şair bütün insanların güzelleri, güzel şeyleri seveceğini, bu durumun normal olduğunu söylüyor. İkinci dizeden aşık olduğunu anladığımız şair ilk dizede kullandığı atasözüyle çevresindekilere sevgisinde haklı olduğunu ispatlamaya çalışıyor.

Güzel ile yola giden yorulmaz
Güzel seven kuldân günah sorulmaz.
Çirkin altın saray olsa girilmez
Güzeller yurduna kon çıkarırım.

Prof.Dr.İ.B., A.A.İ.Ö., 112:54

Güzelliğe verilen önemi vurgulamak isteyen şair güzel ile birlikte olunca çok zor işlerin dahi bir zevk haline geleceğini ve Allahın güzel seven kulların günahlarını affedeceğini söylüyor ve daha sonra bu fikrini daha net bir biçimde belirtmek için çirkin güzel karşılaştırması yapıyor.

4- BİLGİ-CEHALET VE ANLAYIŞ

Bilgi konusunu ele alıp bilgili ve cahil insanlar arasında karşılaştırma yaparak bilginin cehalete olan üstünlüğünü açıklayan atasözleriyle anlayış konusunu ele alıp anlayışlı insanların durumunu dile getiren atasözleri:

a-Bilgi-Cehalet Konularını Ele Alanlar:

Bilgiden, bilginin cehalete olan üstünlüğünden ve bilgiyi elde etmek için rehberin önemine değinen atasözleri:

Bizim komşu bizlen açmış arayı,
 Şimdi yasa girmiş, giymiş karayı,
 Herkes bilir sağıalacak yarayı
 Saran Türk'tür, Türk'ten başka olamaz.

F.H., S.Ş.D.A., A.Ş.T., 208

Komşuluk ilişkilerinden bahsederek söze başlayan şair "Herkes bilir sağıalacak yarayı" dizesiyle ortada olan bazı gerçeklerin saklanamayacağını, herkes tarafından görülüp bilineceğini anlatmak istiyor.

Deme şu kâzibtir, şu ehl-i riyâ
 Kendi noksanını bilmektir kimyâ
 Sen seni bil seni âkıl-ı dâna
 Pesendi ne'ylesin eli, hey deli.

M.F.K., T.S.Ş., K.P., 656:3

İnsanların arkalarından konuşmamaya öğütleyen şair "Kendi noksanını bilmektir kimyâ" dizesiyle kişinin haddini bilmesi gerektiğini söylüyor. Şair bu dörtlükte kişinin başkalarını eleştirip öğüt verebilmesi için önce kendi hareketlerini kontrol etmesi gerektiğini açıklıyor.

Faydası olmayan bahardan yazdan,
 Yüce dağ başının kışı makbuldür.
 Câhilin yaptığı sohbetten sözden,
 Alimin hayâli düşü makbuldür.

S.Y., Y.B.H.P., A.H., 97

İlk iki dizede yarar konusuna değinen şair üçüncü ve dördüncü dizelerde cahil ile alim arasında karşılaştırma yaparak bilginin ve bilgili kişilerin önemini vurgulamak istiyor.

Güneş balçık ile sıvanmaz ey dil,
 Bî zeban da olsa bellidir kâmil,
 Kendüden gayriyi beğenmez câhil
 Kendi çalar, kendi oynar demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 428

İlk dizede herkes tarafından bilinen gerçeklerin gizlenip değiştirilemeyeceğini ifade eden "Güneş balçıkla sıvanmaz" atasözünün kullanılmasından sonra ikinci dizede kamil insanın konuşmasa da hareketleriyle kendini belli edeceği söyleniyor ve son iki dizede cahilin tutum ve davranışlarından bahsediliyor. Bu dörtlükte kamil ile cahil karşılaştırılması yapılarak kamilin cahile olan üstünlüğü anlatılmak isteniyor.

Bir yanmış yerime dökmezsen suyu
Başını yastıktan kaldırma uyu
Câhilin misali bir susuz kuyu
Elden su koymakla dolmaz ki dolmaz.

H.A.K., S., 239:238

İnsanların zor durumlarda birbirlerine yardım etmesi gerektiğini ifade eden ilk iki dizeden sonra cehalet konusuna değiniliyor. Şair dörtlüğün son iki dizesinde cahil insanları susuz boş bir kuyuya benzetiyor.

Hacca vardım der isen
Kanda vardın hacca sen
Kılavuzsuz kuş uçmaz
Bunca dağ u dereeden.

M.S.A., T.H.Ş.A., 49

Kişilerin doğruyu öğrenip başarılı olabilmeleri için iyi bir yol göstericiye gereksinim duyduklarını anlatan bu dörtlükte, hayat yolunun bir takım tumsaklarla dolu olduğu bunları aşabilmek için, iyi bir öğretici ve yol göstericinin gerektiği söyleniyor.

Eğer ister isen Hakk'ı bulasın
Sanma kendi aklın ile bilesin
Eriş bir mürşide menzil alasın
Gökte uçan kılavuzsuz kuş olmaz.

M.G.S.B., 133:71

Dörtlüğün ilk üç dizesinde kişinin, amacına akli ile ulaşmasının mümkün olmadığı, mutlaka bir yol göstericiye ih-

tiyaç duyduğu belirtilip bu düşünce son dizede kullanılan "Kılavuzsuz kuş olmaz" atasözüyle pekiştirilmiştir.

b- Anlayış Konusuyla İlgili Olanlar :

Ârif ve kâmil insanların özelliklerini dile getiren atasözleri:

Açıl ey gonca-i bağ-ı lelâfet,
Bülbülü zâr eden sen değil misin?
Meseldir ârife târif ne hâcet?
Beni nâçar eden sen değil misin?

Güzellik bağının gülü olarak adlandırdığı sevgilinin verdiği üzüntülerden şikayet eden şair, sevgiliye kendisini çaresiz hale getirdiğini söylüyor ve "Ârife târif ne hacet" atasözünden yararlanarak sevgiliden anlayış beklediğini söylemek istiyor.

Bir nükte yetmez mi ârife kâfi
Sırma mahrem olan eylemez lâfı
Çık aradan sofi değilsin sâfi
Tekye-i aşk içre devran bizimdir.

O.U.,E.E.,132:150

Anlayışlı insanların verilen bir işaretle anlatılmak istenileni anlayacağı söylendikten sonra, boş konuşmamak gerektiğine değiniliyor ve aşk tekkesinde gerçek aşıklardan başka kimseye yer olmadığı belirtiliyor.

Dinleyene sivrisinek saz olur
Anlamayana davul zurna az olur
Sûrete insanlar hilebaz olur
Böyledir mânâsı hayvan olanlar.

H.A.K.,S.,182:157

Yukarıdaki dörtlükte olduğu gibi bu dörtlükte de anlayışlı kişilerle anlayışsızlar karşılaştırılarak anlayanlara küçücük bir işaretin yeterli anlayışsızlara ise açık açık anlatmanın dahi yararsız olduğu söyleniyor.

Ârif olan âdem kılı kırk seçer.
Herkes bu dünyada ektiğin biçer
Çıplağın gönlünden kırk gömlek geçer

Amma çoğun azı azın çoğusun.

H.K.A.,S.,172:146

İlk dizede "Arif olan anlar" atasözüne işaret ederek âriflerin anlayışını ve ufacık ipuçlarını değerlendirme yeteneklerini dile getiren şair daha sonraki dizelerde kullandığı atasözleriyle ise herkesin yaptığının karşılığını mutlaka göreceğini ve yoksul kişinin zenginlik hayalleri kuracağını ifade ediyor.

5- ÇALIŞMA

Çalışmanın önemine değinip çalışkanlığı yücelterek çalışmaya teşvik eden atasözleri:

Ârifler bu yola verdiler emek
Emek olmayınca yapılmaz yemek
Petek tutup bal yapamaz her sinek
Yapan bilir, yapmayanlar ne bilir?

M.G.,S.B.,188:139

Her şeyin çalışmaya bağlı olduğunu belirten şair yaşayabilmek, harçayabilmek için mutlaka çalışmak gerektiğini söylüyor.

Ehlullah yoludur râh-ı tarikat
Erişir maksûda edenler hizmet
Azizim var isesende bir niyyet
Merd olup bu yolda merdâne yürü.

O.U.,E.E.,148:181

Allah'a giden yolun tarikat yolu olduğunu belirten şair bu arada çalışıp hizmet edenlerin amaçlarına mutlaka bir gün kavuşacaklarını söylüyor.

Aşka uy ki âb-ı Kevser içile
Meydanına müşk ü anber saçıla
Hakkı zikret kalp aynası açıla
Demir işlemezse pası silinmez

M.G.,S.B.,193:143

Çalışmanın insan sağlığı üzerindeki etkisine değinen şair çalışmayıp tembel tembel oturan kişilerin zaman geçtik-

çe daha çok tembelleşip çalışamaz duruma geleceğini ve çalışan kişilerinse, çalıştıkça gelişip daha yararlı bir hal alacağını belirtiyor.

6- DİL-SÖZ VE SIR SAKLAMAK

Dili kullanmanın kişiler üzerindeki etkisini ele alan, kullanılan sözlerin kişiliği gösterdiğini söyleyen ve sır saklamayı öğütleyen atasözleri:

Dil ve Sözle İlgili Olanlar:

Dil konusu ele alıp tatlı dilin kişiye kazandırdıklarını ve kötü sözlerin kişiye zararlarını ele alıp az konuşmayı öğütleyen ve kişinin konuşmalarının kişiliğini gösterdiğini ifade eden atasözleri:

Gönül pervaz edip gökte dönünce
Bize de bir kanlı zalimden oldu
Ademin çektiği dili belâsıdır.
Sabrını etmemiş, dilinden oldu.

C.Ö., P.S.A., 343:274

Yukarıdaki dörtlükte kişilerin başlarına gelen belaların nedeni olur olmaz her yerde her şeyi konuşmalarına bağlanarak kişilere dillerini tutup her yerde her şeyi söylememeleri mesajı veriliyor.

Karac'oğlan der ki müşkülüm hâlde,
Garip bülbül konar öter mi dalda
Çokça keramet var şu tatlı dilde,
Deli olup gidene yola getirir.

M.C.K., 194:280

Düşüncelerini ifade etmede "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır." atasözünden yararlanan şair tatlı dilli olmanın insanları birbirine yaklaştıracığını ve deli denilen kişilerin dahi tatlı dille topluma kazandırılabilceğini anlatmak istiyor.

Bir körün gözüne girsene de olmaz,
Bir yiğide sırrın versene de olmaz,
Bir kötü dilim var, irahat durmaz,

Kötü dil başıma bela getirir.

M.C.,K.,193:280

Bu dörtlükte de kötü sözün sakıncalı olduğunu ifade eden "Kötü söz insanı dinden çıkarır,tatlı söz yılanı inden çıkarır" atasözüne işaret edilerek kötü sözler söylemenin kişiye kötülük getireceği anlatılmak isteniyor.

Az söyle,öz söyle,bu lasın rağbet,
Rağbet olmadıysa, alaman şöhret,
Koparır kelleni,ankayı şehvet,
Yalançı tavuztek pozlanmıyasın.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,202:16

Toplum içinde sevilen sayılan bir kişiolabilmek için az konuşmak gerektiğini belirten şair bu konuyla ilgili öğüt veriyor.

Gelip şunda gitmek olmaz
Çok söyleyip ötmek olmaz
Kahvede tav atmak olmaz
Gelin gelin duruşalım.

C.Ö.,K.D.K.,64:35

Bu dörtlükte ise çok konuşmanın hoş bir davranış olmadığı vurgulanıyor.

Sır Saklamayla İlgili Olanlar

Sır saklamanın önemine değinip bu işin zor olduğunu ve herkese sır verilmemesi gerektiğini belirten atasözleri:

Seherden uğradım bülbül sesine,
Ötüşün bülbülü dile getirir.
Yiğit olan kimse saklar sırrını,
Kötü kalbindekin dile getirir.

M.C.,K.,193:280

Doldurma durumunda olan ilk iki dizeden sonra üçüncü dizede sır saklamak yiğitliğin özelliklerinden biri olarak nitelendirilip dördüncü dizede duyulanları her yerde söylemek kötü kişiliğin belirtilerinden biri olarak kabul edilerek sır saklamanın önemini vurgulanıyor.

Arap ata binip esme
 Karlı buzlu dağlar aşma
 Her gördüğüne sır açma
 Doluları dökme gönül.

C.Ö., P.S.A., 275:197

İlk iki dize doldurma olup anlam yükünü taşıyan son iki dizede herkese sır açmamak gerektiği öğütleniyor.

Deli Boran bilin cümleden ganî
 Hem yaratır, alır Allah bu cenî
 Sen kendini yokla nefsini tanı
 Boğaz kırk boğumdur, dilde sır olmaz.

M.F.K., T.S.Ş., D.B., 694:2

Düşünmeden konuşmanın sakıncalı olduğunu söylemek isteyen şair "Boğaz kırk boğumdur" atasözüyle bir konuda konuşurken boğazın her boğumunda düşünüp eğer söylenmemesi gerekiyorsa vazgeçmek gerektiğini vurguluyor.

❖ DOSTLUK-AKRABALIK

Sosyal bir varlık olan insan yaşamını sürdürebilmek, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için mutlaka diğer insanlara gereksinim duyacaktır. Hiç bir kimse tek başına yaşayıp gereksinimlerini kendi kendine karşılayamaz. Bu nedenlerden dolayı topluluk halinde yaşamak zorunda olan insanlar arasında, zamanla dostluk ve arkadaşlıklar oluşur. Toplum bu dostluk ve arkadaşlıkların düzenli olarak devamını sağlamak amacıyla bazı kurallar koymuştur. Bu kuralların atasözleriyle ifade edilen kimileri halkın yol göstericisi durumunda olan halk şairlerimiz tarafından şiirlerde de kullanılmıştır.

a- Dinleyenlere herkesin kendi işini kendisinin yapıp başkalarından yardım beklememesi gerektiğini öğütleyen atasözleri:

Sakin elin dostluğuna güvenme
 Elini yıkarsın kir ile gider
 Hiç elden olurmu bir muhubbî

Darılırsa bir kenar ile gider.

E.A.,A.G.D.,82

Elden dost olmayacağını, ele güvenmemek gerektiğini öğütleyerek söze başlayan şair bu öğüdün nedenini ikinci dizede elin dostluğunun görünüşte kalacağını ve gelip geçici olacağını belirterek açıklıyor.

Başına bağlamış ibrişim poşu
Her daim böyledir feleğin işi
Tırnağın var ise başını kaşı
Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş

M.C.,K.,216:31

Dörtlüğün ilk iki dizesi doldurma durumunda olup verilmek istenen düşünce son iki dizede bulunuyor. Şair dörtlüğün üçüncü dizesinde kullandığı "Tırnağın varsa başını kaşı" atasözüyle kimseden yardım beklemeyip herkesin kendi işini yapması gerektiğini öğütlüdür ve son dizede bu atasözünü açıklıyor.

Hazret-i Musa'ya indî mâide
Yine bozulmadı eski kâide
Sağ gözden sol göze yoktur fâide
Bak kendi başının selâmetine

H.A.K.,S.,95

Bu dörtlükte de anlam yükünü son iki dize taşımaktadır. Dörtlüğün üçüncü dizesinde kullanılan "Sağ gözden sol göze fayda yoktur" güzel sözüyle kimseden yardım beklememek gerektiği açıklanıyor ve son dizede herkesin kendi işini yapması öğütleniyor.

b- Eski düşmanın dost ve eski dostun düşman olmayacağını ifade edip arkadaş seçiminde dikkatli olmayı öğütleyen atasözleri:

Karac'oğlan güle kon,dikene konma,
Eski düşmanların dost olur sanma,
Açıp o göğsünü hâra dayanma,
Rakiplerin kastı canadır,bülbül.

C.Ö.,K.D.K.,301:200

Dörtlüğün ilk dizesinde dostu temsil eden güle yaklaşıp düşmanı temsil eden dikenden uzak durmayı öğütleyerek söze başlayan şair ikinci dizede eski düşmanın hiç bir zaman dost olmayacağını söylüyor ve düşmanlara karşı dikkatli olmak gerektiğini öğütlüyor.

Bir can için olma ağ yâre minnet
Düşmân düşmanlığın edecek elbet
Kayseri'den gelirken sağ u selâmet
Çıktılar karşıma bir iki nâdan.

A.Ş.E.,A.D.

Bir çatışma destanından alınmış olan bu dörtlükte, gururlu bir edayla konuştuğu, saldırıya uğrayan kişinin ağzından, ölümden korkmadığını söyleyerek söze başlayan şair, ikinci dizeyle düşmandan dostça davranış beklenemeyeceği mesajını veriyor.

Deli gönül sana bir öğüdüm var
Eski dostu düşman olur yiğidin
Yokla kend(i) özünü gafletten uyan
Eski dostu düşman olur yiğidin

M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.,144:12

Dinleyenlere öğüt vereceğini belirterek söze başlayan şair, "Eski dost düşman olmaz" atasözünde savunulan tezin aksine eski dostun bir gün düşman olabileceğini belirtiyor. Şair ikinci dizedeki sözleriyle dostlukların sürekli olmadığını dost sanılan kişilerin düşman olabileceğini hatırlattıktan sonra dost seçimine dikkat etmeyi öğütlüyor.

Hakkı seven halka yârân ne imiş
Hak irâde-i cüz'iyeyi vermiş
Kişi emsâlinden azar denilmiş
İblisin hem demi bulur esfeli

M.F.K.,T.S.Ş.,K.P.,656:3

Allah sevgisine ve dostluk konusuna değinerek söze başlayan şair ikinci dizede "Kişi refikinden azar" atasözüne gönderme yaparak arkadaşın kişi üzerindeki önemini vurguluyarak kötü arkadaşın kişiyi kötü yola sürükleyeceğini söylüyor.

Eğer çoban isen sürüye alış
 Derdini dökersen gerçeğe konuş
 Bir duvar örersen ustaya danış
 Dost acı söylerse sakın darılma

G.A.,A.K.A.,52

Bu dörtlükte dinleyenlere bazı öğütler veren şair, ilk dizede herkesin işine alışmaya çalışmasını, ikinci dizede, sır verecek kişiyi dikkatle seçmeyi, üçüncü dizede, bir işi yaparken ehline danışmayı öğütledikten sonra, dördüncü dizede de "Dost acı söyler" atasözünü kullanıyor ve son olarak da dostun sözlerine kırılmamayı öğütlüyor.

Âkibet ticaret nârına yandım
 Her yüze güleni dost olur sandım
 Dünya yalan imiş şimdi inandım
 Çokların aldatmış bu kahpe cihan.

A.Ş.E.,A.D.,52:4

Ticarette zarara uğradığını belirterek söze başlayan şair dinleyenlere her yüze güleni dost sanmamak gerektiği mesajını veriyor.

Çok olur insanın insana kasti
 Aranmaz yanında arslanın postu
 Kara gün düşmanı iyi gün dostu
 Zindanın başıma dar diye geldim.

Çoğu insanın birbirlerine düşmanca davranışlarda bulduklarını belirterek söze başlayan şair ikinci dizede yiğidin kendini her yerde belli ececeğini söylüyor ve daha sonra iyi günde dost görünümünde olan bazı kişilerin sonra dan düşman olabileceğini hatırlatarak dost seçimine dikkat etmeyi öğütlüyor.

Bahar olmayınca dağlar donanmaz
 Başa hal gelmeyince dost sınıanmaz
 Dostum, diyenlere kalbim inanmaz
 Dost ile düşmanım bilmek isterim.

Tağların bahar mevsiminde güzelleştiğini belirten şair burada herşeyin zamanı olduğunu vurgulayarak konuya giriş yaptıktan sonra gerçek dostun kötü günde belli olacağını, her yüze gülene dost sanmamak gerektiği mesajını veriyor.

c- Dostluğu kuvvetlendiren bağlardan biri olan misafirlik ve bir araya gelip yiyip içmekten, bahsederek misafirin önemini dile getiren atasözler :

Karac'oğlan der ki halim sorulmaz
Bahanesiz dost köyüne varılmaz
Bin dahi yaşasam çare bulunmaz
Ruh çıkarsa sal görünür gözüme

M.C.,K.,152:222

Dostları tarafından aranıp sorulmamaktan şikayet ederek söze başlayan şair "Bahanesiz dost köyüne varılmaz" güzel sözüyle işi düşmeyen kişilerin dost ziyaretinde bulunmadığını ifade ediyor.

Pir Sultan Abdal'ım kayda verile
Misafir kısmetin getirir bile
Misafir mihmandır, sen özün dile
Mihman canlar bize safa geldiniz

C.Ö.,P.S.A.,147:69

Sözlerinin kaydedilmemesini isteyerek söze başlayan şair ikinci dizede "Misafir kısmeti ile gelir" atasözüne işaret ederek misafirin kısmetinin Tanrı tarafından gönderilip misafirin ev sahibine yük olmayacağını anlatmak istiyor. Daha sonraki dizelerde ise misafiri hoş tutmak gerektiği öğütleniyor.

Karac'oğlan der ki bizi kayıran
İki canı birbirinden ayıran
Mihnet sofrasından karnın doyuran
İki elle zehir yemiş gib(i) olur.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,343:22

Doldurma durumundaki ilk dizeden sonra ikinci dizede seven iki kişiyi ayıranları kötüleyerek sözüne devam eden şair üçüncü ve dördüncü dizelerde "Muhannes kapısı yılan ağzı" atasözüne işaret ederek muhannet insanların cimriliklerini dile getiriyor.

d- Akrabalığın önemini anlatan atasözleri:

Dadaloğlu der ki, belam bükülür
Gözümün gevheri yere dökülür
Yalnız taştan duvar olmaz yıkılır
Koç yiğide emmi, dayı, il gerek

Kişi için akrabasının önemine değinen şair yalnızlığın zorluğuna belirtiyor. İlk iki dizede söylediklerinden yaşlandığını anladığımız şair son iki dizede yaşamı boyunca kazandığı deneyimleri dile getirerek kişinin tek başına başarılı olamayacağını mutlaka dost ve akrabalarının yardımlarına gereksinim duyacağını söylüyor.

Aşık olan yetmişinde sorulur
Sahipsiz kuş kanadında kırılır
Ol mahşer yerine iki ev kurulur
Biri cennet-âla bir de nirân var

E.C.G.,R.,174:185

Şair dörtüğüün ikinci dizesinde kullandığı "Sahipsiz kuş kanadında kırılır" güzel sözüyle kişi için dost ve akrabasının önemini vurguluyor ve akraba çevresi olmayan kişinin çok zarar göreceğini dile getiriyor.

8- FANİLİK VE KADER

Kötü bir durumla karşılaşıldığında kader inancına sığınarak yapacak bir şey olmadığı söylenir. Halka yol gösterip mutluluklarını ve acılarını paylaşan halk şairleri kötü durumlarda, ölüm anında dünyanın fani olduğunu ve kâderde ne varsa onun mutlaka görüleceğini söyleyerek insanları teselliye çalışırlar.

a- Fanilik konusunu ele alıp dünyada hiçbir şeyin sürekliliği olmadığını, yaşamın bir gün sona ereceğini anlatan atasözleri:

Bildin gelen geçer imiş
 Bildin konan göçer imiş
 Aşk şarabın içer imiş
 Bu mânadan her kim doyar

C.Ö.,Y.E.,333:253

İlk iki dizede "Gelen geçer, konan göçer" atasözüne gönderme yapılarak dünyada hiçbir şeyin sürekli olmayıp değiştiği anlatılıyor. Toplumun deneyimleri sonucu varılan yargıları ifade eden bu atasözünün kullanılmasından sonra aşkın yüce bir duygu olduğu belirtilerek, dünyaya gelen herkesin bir gün aşık olacağı söyleniyor.

Bizden evvel gelen mâhlûk ne oldu
 Ecel camın içti hâkisâr oldu
 Kem iyi her kişi ettiğın buldu
 Hiç kimseye bâki kalmadı dünyâ

M.G.,S.B.,192:142

Şair dünyanın faniliğini isbatlamak için geçmişten örnek veriyor. Daha önceden yaşayan herkesin öldüğünü ve yaptıklarının karşılığını bulduğunu anlattıktan sonra dünyanın kimseye kalmadığını söylüyor.

Bir ekmenin olur bir de biçmesi
 Bir konmanın olur bir de göçmesi
 Her kimin var ise yeyip içmesi
 Değirmenden alsın dersin karındaş

H.A.K.,S.,221:212

Dörtlüğün ilk iki dizesinde "Eken biçer, konan göçer" atasözüne gönderme yapılarak her şeyin mutlaka bir sonucu olduğu yapılan emeğin mutlaka bir gün karşılığının alınacağı söylenmek isteniyor.

b- Dünyanın fani olduğunu hatırlatarak ölümsüzleşmek isteyenlere, dünyada iyi bir isim ve ölümsüz bir eser bırakmalarını, öğütleyen atasözleri:

Bir yahşî ad bırak, cihana gönül,

Yiğit ölür, nâmı kalır meydanda,
Kem kelâm getirme, dihana gönül,
Hakikat kelâmı kalır meydanda.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,182:2

Sözlerine dünyada iyi bir ad bırakmayı öğütleyerek başlayan şair bu öğüdünün nedenini insanın ölümlü, bırakılan iyi bir adın ise ölümsüzlüğü şeklinde açıklıdır ve daha sonra kötü söz söylememeyi öğütleyerek gerçeklerin ölümsüz olduğunu söylüyor.

Nemrut, Firavun'un kötü nâmı var,
Şeddat, cennet yapmış, bağ-iremi var,
Halebî, Buharî, Molla Câmî var,
Yazan ölmüş, câmî kalır meydanda.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,182:2

Dünyaya gelen herkesin öldüğünü fakat, kimilerinin kötü ad bırakıp kimilerininse bıraktığı güzel eserlerle ölümsüzleştiğini söyleyerek dinleyicilere iyi bir adla anılmak için, iyi işler yapıp güzel eserler bırakmak gerektiğini öğütüyor.

Kuluna aşk, bir feyz-i rehbanîdir,
Hak'kı bilen hakikati tanıdır,
İsmim Sabit amma cismim fânîdir,
Bir şâir Mücâmi, kalır meydanda.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,183:2

Aşkın önemini anlatarak söze başlayan şair bedeninin ölümlü olup ölümsüz olanın bırakılan iyi bir ad olduğunu söylüyor.

c- Zor durumda kalıp sorunlarını çözemeyen kişiler, yapacak bir şey olmadığını, her şeyin Allah'ın istekleri doğrultusunda oluştuğunu dile getiren, atasözleriyle teselli bulurlar. Halkın yol göstericisi, bilicisi durumunda olan şairler de kötü durumlar karşısında dinleyicilerine teselli vermek amacıyla kader inancını dile getiren atasözleri kullanmışlardır:

Küçücükten çıktım gurbet illere
 Hakikat râhına düştüm gezer ken
 Eski sözdür, gelir yazılan sere
 Aşk atına bindim, yayan giderken

M.F.K.,T.S.Ş.,A.K.,458:2

Dörtlüğün ilk iki dizesinde başından geçenlerden bahsederek şair, küçücükken gurbete gittiğini, aşık olduğunu söylüyor ve üçüncü dizede başına gelen her şeyin nedenini alın yazısına bağlıyor.

Ordu geldi karşımıza düzüldü
 Alnımıza kara yazı yazıldı
 Yek-bıyık vuruldu ordu bozuldu
 Kırın aslanlarım, derdi Apalak

C.Ö.,K.D.K.,184:9

Çatışmayı konu olan bir destandan alınan bu dörtlükte de kader inancının dile getirildiğini görüyoruz. Burada kötü durumun nedeni, alna yazılan kara yazıyla açıklanıyor.

Toy iken ölüme aklım ermezdi
 Ayrılık ne kulağıma girmezdi
 Şu cört hatırıma bir dem gelmezdi
 Başa ne gelecek bilinmez imiş.

M.F.K.,T.S.Ş.,M.,591:3

Gençliğinden bahsederek söze başlayan şair, kişinin başına her şeyin gelebileceğini belirterek kader inancını dile getiriyor.

Neler gelir koç yiğidin serine
 Gece gündüz yanar aşkın nârına
 Gün bu gündür Hak kefiledir yarına
 Bil sevdiğim geld(i) ayrılık günleri.

F.K.,T.S.Ş.,K.Me.,69:4

İlk dizede "Başa gelmez iş olmaz, cyağa değmez taş olmaz" atasözüne gönderme yaparak kişinin başına her şeyin gelebileceğini vurgulayan şair, bu sözle daha sonra anlatacağı olayları etkili bir nedene bağlıyor.

d- Her şeyin Allah'ın kismet etmesine bağlı olduğunu kismet olmayan şeyin zorla elde edilemeyeceğini anlatan atasözleri:

Kismatin var ise gelir Yemen'den,
Kismatin yoğ ise ne gelir elden?
Hüccetin kadıdan, berâtım senden,
Hiç yazılan yazı karalanır mı?

Dörtlüğün ilk iki dizesinde kismet olan bir şeyin mutlaka elde edilip kismet olmayan bir şey içinse uğraşmanın yararsız olduğunu ifade eden bir atasözü kullanılıyor ve daha sonra alın yazısının değiştirilemeyeceği anlatılıyor.

Karac'oğlan der ki: Yazsam bir satır,
Kadir Mevlâm, işimizi sen bitir,
Kismet nerde ise çeker, iletir,
Kimse bilmez nerde kalır ölümlüz.

M.C.,K.,328:452

Doldurma durumunda olan ilk dizeden sonra ölmek istediğini belirten şair üçüncü dizede kismet konusunu dile getirerek ölümünün nerede, ne zaman olacağını belli olmayacağını söylüyor.

9- İYİLİK-KÖTÜLÜK

İyilik ve kötülük konularını ele alıp iyi ya da kötü sayılmanın ölçülerini gösteren, iyilik yapıp kötülükten uzak durmayı öğütleyen, atasözleri:

a- İyilik yapanın iyilik kötülük yapanın kötülük bulacağını, başkasına kötülük yapmayı planlayanların aynı harekete kendilerinin maruz kalacaklarını ifade eden, iyilikle kötülüğün birbirine çok yakın hatta bir arada olduğunu anlatan ve kimsenin âhını almamak gerektiğini belirten atasözleri:

Dayıma böyledir dünyanın işi,
Kişi ettiğini bulur demişler,
İstersen eylik et, istersen kemlik,
Ettiğin başına gelir, demişler.

Dünyaca eskiden beri etkili olan gerçeklerden bahsedeceğini belirterek söze başlayan şair ikinci dizede "Eden bulur, inleyen ölür" atasözünü kullanarak herkesin iyi ya da kötü,yaptığı her şeyin karşılığını mutlaka bulacağını belirtiyor ve son dizede yine aynı atasözüne gönderme yaparak düşüncelerini daha da kuvvetlendirmeye çalışıyor.

İngiliz de der ki: düşme peşime
Kişinin ettiği gelir başına
Dinle nasihatı, gel git işine
Ben rica eyledim, Mahmud Sultan'a

C.Ö., U.P.,N.,433

Karşılıklı söylenmiş bir savaş destanından alınmış olan bu dörtlükte taraflardan biri olan İngiliz karşısındakinden peşine düşmemesini, kendisinden uzak durmasını istiyor ve bu isteğini bir atasözüne dayandırarak bir gün yaptıklarının başına geleceğini söylüyor.

Koroğlu düşmüştür gama, savaşa
İster elli yaşa, ister yüz yaşa
Her ne eder isen o gelir başa
Mukadder yerini bulur demişler.

C.Ö.,K.F.K., 135:11

Acı içinde olduğunu belirterek söze başlayan şair, daha sonra kişinin bir gün mutlaka yaptıklarının karşılığını göreceğini ve kaderde ne varsa başa geleceğini söylüyor.

Karac'oğlan der ki: Böyle olmasın
Arada engeller mudad olmasın
Sana senden olmuş benden olmasın
Herkes ettiğini bulmaz mı sandın

M.C.,K.,30:44

Doldurma mahiyetinde olan ilk dizeden sonra sevenlerin arasına girenlere beddua eden şair kişinin en büyük kötülüğü kendi kendine yapacağını ve yaptıklarının karşılığını bulacağını söylüyor.

Ellem çekip öeli gönül gam yeme
 Bir gün ağlamanın gülmesi vardır
 Adûya intikam kalır mı deme
 Herkes ettiğini bulması vardır.

S.N.E.,A.Ö.,31:10

Kendi kendini teselliye çalışan şair dertlerin gelip geçici olduğunu belirterek boş yere üzülmemek gerektiğini söylüyor. Kötülük yapan düşmanların yaptıklarının yanlarına kalmayacağını bir gün ettiklerini bulacaklarını açıklıyor.

Ağlama Mahzunf yiğit ol n'olur
 Her akşamın sonu sabahla gelir
 Sana ettiklerin yanına kalır
 Sana da bir çorap örülür bir gün

İlk dizede mahlasına kullanıp kendi kendine, cesaretini kaybetmemesi gerektiğini, öğütleyen şair "Her akşamın sonu sabahla gelir" güzel sözülle dertlerin bir gün mutlaka sona ereceği inancında olduğunu belirtiyor. Dörtlüğün son iki dizesinde ise kimsenin ettiğinin yanına kalmayacağını, herkesin ettiğini bir gün bulacağını söylüyor.

b- Başkalarının kötülüğü için plan yapanların herkes-
 ten önce bu kötülükle kendilerinin karşılaşacağını anlatan
 atasözleri:

Gel beri Hakk'ı bir serseri gezme
 Dergâh kapısından elini üzme
 Sakın ha kimsenin kuyusun kazma
 Taş atma başına düşer dediler.

M.G.,S.B.,90:11

İlk iki dizede amaçsız boş bir şekilde gezmeyip tarikate girmeyi öğütleyen şair daha sonra da başkalarının kötülüğü için uğraşanların önce kendilerinin zarar göreceğini belirterek başkaları için kuyu kazmamak gerektiğini öğütüyor.

Çeken bilir dayim derd-i firakı
 Söndürmek olur mu yanan çırağı

Sakin bir kimseye kurma tuzağı
Kişi ettiğine düşer, demişler.

C.Ö.,K.D.K.,135:11

Her işi, en iyi başına gelenin bileceği gibi, ayrılık derdini de çekenlerin bileceğini belirterek söze başlayan şair, başkalarına kötülük yapmayı düşünmemeyi öğütlüyor ve bu öğüdünün nedenini de yapılanların karşılığının görüleceğini belirterek açıklıyor.

Der ki Cemal sırrın kimseye açma
Çekil inzivaya nasa karışma
Kimseye hor bakıp, kuyusun eşme
Eşen düşer bir gün eştığı çâha

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,113:1

İlk üç dizede bazı öğütler veren şair, son dizede üçüncü dizede verdiği öğüdün nedenini açıklıyor. Şair ilk olarak sır verilmeyeceğini, sonra insanlardan uzak durmayı ve son olarak da başkalarının kötülüğü için planlar hazırlamamayı öğütlüyor ve bu öğüdün nedenini başkaları için kuyu kazanların önce o kuyuya kendilerinin düşeceklerini belirterek açıklıyor.

Sen de varıp elin kuyusun kazma
Kuyuya düşersin yolundan azma
Barış haşmın ile küsülü gezme
Yüzü kara götürürler, divâne.

C.Ö.,P.S.D.,127:58

İlk iki dizede "El için kuyu kazan, evvelâ kendi düşer" atasözüne işaret edilerek doğru yoldan çıkıp başkalarının kötülüğü için uğraşmanın sakıncalı olduğu belirtiliyor. Daha sonra da küşlüğün hoş bir davranış olmadığı belirtilerek düşmanla daha barışmak gerektiği öğütleniyor.

Aşıklar maşuka boyun eğerler
Ah dine sadakat gösterip erler
Bir gün olur, gelir, kapun döverler
Dövmüş isen eğer el kepisini.

Aşıkların sevgili karşısındaki tutumunu dile getiren şair verilen söze bağlı kalmayı yiğitliğin şartlarından biri olarak nitelendiriyor ve son iki dizede "Çalma elin kapısını çalarlar kapını" atasözüne işaret ederek başkalarına kötülük yapanların, bir gün aynı kötülükle karşılaşacakları mesajı veriliyor.

c- Güler yüzlü, tatlı dilli olmanın yararlarını konu alan ve iyilik yapılan kişilerden uzak durmayı öğütleyen atasözleri:

Karac'oğlan der ki: Burda durulmaz
Güleç yüze tatlı söze doyulmaz
Gökteki yıldızdan çoktur sayılmaz
Yedi iklim dört köşeden geliyor.

M.C.,K., 323:447

Doldurma durumunda olan ilk dizeden sonra "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır" atasözüne gönderme yapılarak tatlı dilli güler yüzlü olmanın önemi vurgulanıyor.

Yiğidin iyisini neden bileyim?
Yüzü güleç kendi yaman olmalı
Kasavet serine çöktüğü zaman
Gönlünün gamını alan olmalı

M.C.K., 227:330

Yiğit kişinin güler yüzlü olması gerektiğini belirten şair böylece güler yüzün önemine değiniyor ve daha sonra dostluk konusuna geçerek kişinin dertli anında dertlerini dinleyip teselli verecek dosta ihtiyaç duyacağını söylüyor.

Alacaklı der ki vaz mı geçeyim
Yoksa üstüne bir su mu içeyim
Sağlam adamları nasıl seçeyim
Beni de aldatan tatlı lisanıdır

A.Ş.E.,A.D.

. Borçlu ile alacaklı arasında karşılıklı söylenmiş bir destandan alınan bu dörtlükte borçlunun, alacaklı hakkındaki yakınmalarıyla karşılaşılıyor. Borcunu alamayan alacaklı ,

"Üstüne su içmek" deyiimiyle borcundan belki de vazgeçmek zorunda kalacağını belirtiyor ve daha sonra tatlı dilin kişiler üzerindeki etkisini dile getiriyor.

Köroğlu der atan hem anan ağlar
Size mâlûm olsun beyler ağalar
Gidi felek ciğerciğimi dağlar
İy(i)lik ettiğinden sakın kendünü

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,100:13

Zor durumda olduğunu belirten şair, ana ve babasının durumuna üzüлp ağladığını söylüyor. Son dizede "iyiliğe "nereye gidiyorsun" demişler, "kötülüğe" demiş" atasözüne gönderme yapan şair, iyilikler karşılığında kötülük görülebileceğini, bu yüzden iyilik yapılan kişilere karşı dikkatli olmak gerektiğini öğütüyor. Dörtlüğün son dizesinden şairin iyilik yaptığı bir kişiden zarar gördüğünü anlıyoruz.

Burada üzerinde durulması gereken bir konu dikkati çekiyor. Yukarıda "iyilik-kötülük" konusunun "a" maddesinde iyilik yapanların iyilik, kötülük yapanların kötülük bulacağını anlatan atasözleri üzerinde durulmuştu. Burada ise iyilik yapan kişilerin, iyilik yaptıkları kişilerden zarar görebileceklerini anlatan atasözlerine örnekler verildi. Bu örneklerde de görüldüğü gibi atasözleri içinde anlam bakımından birbirine karşıt olanlar vardır. Bu durumun nedenini çevremizde gelişen olaylara bakarak kolayca bulabiliriz. Çünkü çevremizde gelişen olaylar da çelişkilerle doludur. O halde bu olaylara kanıt olarak gösterilen atasözleri de çelişik olacaktır. Diğer bir durum da aynı olayın, değişik şartlarda değişik sonuçlar vermesidir. Öyle ki yalan söylenenin kötülüğünü anlatan atasözlerinin yanında doğru söylemenin sakıncalı olduğunu belirten atasözleri de vardır. Örneğin "Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış" atasözüyle "Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar" atasözü anlam bakımından birbirine karşıttır. Bu atasözlerinin hepsi genel kural gibi söylenmekle birlikte, bunlardan

kimileri doğru yargılı olmayıp ya taşlama ya uyarma amacıyla söylenmiştir, ya da bir öfke kötümserlik anlatımıdır.

d- Halk arasında kötülük yaparak beddua alanların mutlaka bir gün kötülük göreceklerine inanılır ve bu yüzden âh almamak gerektiği konusunda öğütler verilir:

Sanma isteyenler murâda ermez
Kimsenin ettiği yanına kalmaz
Zalimin zulmüne Hak kail olmaz
Ya mazlûmun âhı kalır mı yerde.

S.N.E.,A.Ö.,33:31

İsteyen herkesin bir gün muradına ereceğini belirterek söze başlayan şair, ikinci dizede "Eden bulur, inleyen ölür" atasözüne gönderme yapıyor. Üçüncü dizede ise Allah'ın kimseye kötülük yapılmasına izin vermeyeceğini belirten şair son dizede "Alma mazlumun âhını, çıkar aheste aheste" atasözüne işaret ederek başkalarına kötülük yaparak âh alanların bir gün cezalarını çecekleri anlatılıyor.

Ezelidir gönül ezel
Okur bencileyin gazel
Gel ahımı alma güzel
Bu ah yerde kalmaz imiş

C.Ö.,P.S.A.,338

İlk iki dize doldurma durumunda olup verilmek istenen mesaj son iki dizede bulunmaktadır. Sevgisine karşılık vermeyip kendisine dert çektiren sevgiliden şikayet eden şair sevgiliye, ahını almamasını öğütlüyor ve bu öğüdün nedenini son dizede "Kimsenin ahı kimsede kalmaz" atasözüne işaret ederek açıklıyor.

Aşıkın ağlatan gülmez
Aşık âhı yerde kalmaz
"Eyilerde kemlik olmaz"
Dedikleri gerçek imiş

Dörtlüğün ilk üç dizesinde anlam bakımından birbiriyile ilgili üç atasözüne işaret eden şair ağlatanların gülmeye-

ceğini, ah alanların bir gün mutlaka kötü duruma düşeceğini ve iyi insanların kötülük yapamayacağını söylüyor.

e- Edebiyatımızda çok kullanılan gül ile bülbül motifleri ile ilgili de atasözleri vardır. Bu konuyla ilgili atasözleri şiirde kullanılırken, genelde iyilikle kötülüğün bir arada bulunup iyiliğin değerinin, kötülük sayesinde anlaşılacağını ifade eden.

Bu meseldir gül içinde biter hâr
Anın için garip bülbül eder zâr
Ben bilirim seni öger durur var
Seni benden ayıranlar gülmesin.

S.N.,Ka.,25:26

İlk dizede "Gül dikensiz olmaz" atasözüne gönderme yapan şair gül ile bülbül hikayesine telmih yapıyor ve ikinci dizede, bülbülün ağlayıp inlemesinin nedenini ağyarı temsil eden dikenin gülün yanında bulunmasına bağlıyor. Bu dörtlükte ağyarın sembolü olarak kullanılan diken, aynı zamanda kötülüğü de temsil etmektedir. Çünkü o sevenlerin arasına girmiştir.

Kar suyundan süzen çeşme göl olmaz
Gül dikende biter diken gül olmaz
Dız dız eden her sineğin bal'olmaz
Peteksiz arının balı yalandır

Ü.Y.O.,A.V.,I.B.H.,60

İlk dizede büyük bir şeyi başarmak için temel gerektiği, gelip geçici güç ve yardımlarla köklü bir işin yürütülemeyeceği anlatılıyor ve ikinci dizede bu görüş biraz daha genişletilerek, bir şeyin asıl biçiminin değiştirilemeyeceği anlatılıyor. Burada gül ve diken sembolleriyle, iyilik ve kötülüğün karşılaştırıldığı görülüyor.

Ey bağban senden bir suâlim var
Güllerin yanında hârın aslı ne
Anların çektiği derd ü belâyı
Ağyâra yâr olur bunun aslı ne

S.N.E., A.Ö., 36:39

Bahçivana seslenip bir soru soracağını belirterek söze başlayan şair, ikinci dizede "Gül dikensiz olmaz" atasözüne gönderme yaparak gülün yanında diken bulunmasının nedenini soruyor. Daha sonra şairin dert çekmesinin nedeni, sevgilinin yanında başkalarının bulunması olarak açıklanıyor.

10- PARA VE ZENGİNLİK

Kişilerin paraya olan tutkusunu dile getirip, paranın bir çok sorunu halledebileceğini belirten atasözleri, şiirde kullanılarak kişilere paranın önemli olduğu mesajı veriliyor.

Bu söz eski sözdür, söylenir ezel
Dilbeñ akçe ister, dinlemez gazel
Zengince bir âşık bulsa bir güzel
Züğürdü feryâda salması vardır.

M.F.K., T.S.Ş., Ka., 143:9

Söze, eskilerden kalma bir söz kullanacağını belirterek başlayan şair, ikinci dizede kullandığı atasözleriyle, sevgi konusunda dahi paranın etkili olduğunu vurguluyor ve daha sonraki dizelerle bu düşüncesini destekliyor.

Ya bir zenaatkâr ol ya bir memur ol
Düşün her tarafı ehl-i zamir ol
Eline geçeni harcama bol bol
Beyhude sarfolan aittin tunç olur

Ü.Y.O., A.V., D.B.H., 64

İlk dizede sanatkar ya da memur olmayı öğütleyen şair ikinci dizede de düşünerek hareket etmeyi öğütledikten sonra son iki dizede sahip olunan parayı harcarken dikkatli olup savurganlıktan kaçınmayı öğütüyor ve boş yere para harcamak gerektiği mesajını veriyor.

Eğer olsaydı âlemde varlık
Hiç âdem çeker mi dünyada darlık
Vallahi sultanlık şimdî bekarlık
Zîr-i hükümededir çün heft kişver

A.Ş.E., A.D.

İlk iki dizede insanların dünyada rahat ve mutlu olmalarının para ve varlığa bağlı olduğu söylenerek paranın kişiler için önemli olduğuna dikkat çekiliyor ve daha sonra bekarlığın sultanlık olduğu söyleniyor.

11-SABIR

Zor durumda kalındığında sabretmeyi öğütleyen, sabrın kişiyi rahata kavuşturacağını belirten, atasözlerimiz vardır. Bu bölümde sabrın yararına değinip sabretmeyi öğütleyen atasözleri üzerinde duruldu:

Sabırda vardır kerâmet
Sabreden bulur selâmet
Bu yolda yok bir felâket
Hele sabreyle, sabreyle

E.C.G.,R.,54:39

Sabırda keramet olduğunu belirterek söze başlayan şair sabredenlerin sonunda rahata kavuşacağını söyleyerek sabretmeyi öğütlüyor.

Gülü yetiştirir dikenli çalı
Arı her çiçekten yapıyor balı
Kişi sabır ile bulur kemâli
Sabretmeyen maksudunu bulamaz.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,40

İyi ile kötünün, güzel ile çirkinin bir arada bulunduğunu belirterek söze başlayan şair, iyi bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda çirkinliklerin de güzelleşebileceğini söylüyor. Şair, izleyen dizelerde ise sabretmenin kişiyi olgunlaştıracağını ve istenilen amaca sabretmekle ulaşılabileceğini söylüyor.

İedim Kemâlî'yi ağlatma yârim
İedi âşıkları ağlatmak kârım
İedim kalmadı hiç sabra karârım
İedi sabrın sonu hep selâmettir

M.F.K.,T.S.Ş.,A.Ke.,646:1

Düşüncelerini sevgiliyle karşılıklı söyleşi biçiminde dile getiren şair, sevgilinin cefalarına katlanamadığını belir-
tip sevgiliden şikayetçi oluyor ve son dizede kullandığı "Sab-
rın sonu, selamettir" atasözüyle kendi kendini teselliye çalı-
şıyor.

12- SAĞLIK

Denyada en önemli şeyin sağlık olduğu, sağlıklı olun-
madığı takdirde, yaşamın zevkine varılamayacağını açıklaya-
rak, sağlığın kıymetini bilmek gerektiğini öğütleyen atasözleri:

Dök Seyrânî, gözden yaşı
Sağlıktır her işin başı
Merdin eşiğinin taşı
Kuş tüyünden döşek olur

H.A.K., S., 215:205

Sağlığın önemini göstermek isteyen şair, her işin vücut
sağlığına bağlı olduğunu belirterek, sağlık olmazsa hiç bir
iş yapılamayacağını söylüyor. Dörtlüğün son iki dizesinde ise
merd insanın yüceltiildiği görülüyor.

Ağrır başım, kulaklarım çınlar
Varalarım göz göz oldu yeniler
Ahtelarım derdî vardır iniler
Sağlar melil melil, bilmem nedendir

M.C., K., 120:175

Ağrılarından şikayetçi olup sağlık durumunun bozuk ol-
duğunu belirten şair, bu şikayetlerinin nedenini "Derdü olan
iniler" atasözüne gönderme yaparak açıklıyor.

Âlimler ilmiyle eylemez amel
Hiç yıkılan binâ tutar mı temel
Âlemde söylenir bu darb- ı mesel
Ölecek hastanın olmaz dermanı

S.N., B.G., 15:2

Bilgili kişilerden bahsederek söze başlayan şair, yıkı-
lan bir binanın tamir edilemeyeceğini söylüyor ve daha sonra
kullanacağı atasözüne zemin hazırlıyor. Üçüncü dizede , halk

arasında çok kullanılan bir atasözü kullanacağını belirten şair, son dizede kullandığı atasözüyle ömrü tamamlanmış bir hastanın tekrar iyi olamayacağını vurguluyor.

13- SIKINTI-AYRILIK-GURBET

Acıları, dertleri dile getiren, ayrılıklardan şikayet eden ve gurbetin zorluklarından bahseden atasözleri:

a- Sıkıntı konusuyla ilgili olanlar

İnsanları üzen, onlara acı veren konulardan bahsedip kişilerin, zorluklar karşısındaki tutumlarını ve bu konudaki düşüncelerini dile getiren atasözleri:

Felekler aksine devran ediyor
Bak tecelli takdir neler ediyor
Kim ki der derdim yok, yalan söylüyor
Gelen gider ağlar, gam dünyasıdır

Dr.E.A., D.A.S.Ş., S.M., 72:42

Dünyadaki düzenden, sosyal yaşamdaki terslikler den şikayet ederek söze başlayan şair bütün bu olayların Allah'ın istekleri doğrultusunda gerçekleştiğini belirttikten sonra dünyada herkesin bir derdi olduğunu söylüyor. Bu dörtlükte dertlerden bunalmış olan şairin feleğe sitemiyle karşılaşırız.

Her kuşun elbette vardır yuvası
Yaylasına göre âb-u havası
Elbette her derdin var bir devâsı
Ben derdime ümit kesmem çareden

H.A.K., S., 158:126

Bir önceki dörtlükte herkesin bir derdi olduğunu belirten şairin bu yüzden feleğe sitem ettiğini gördük. Bu dörtlükte ise bu düşüncenin tersine ümit verici bir düşünceyle karşılaşırız. Şair burada nasıl ki her kuşun yuvası vardır, her yaylanın havası farklıdır diyerek her derdin de kendine göre bir çaresi vardır diyor.

Anlatamam derdimi derdsiz insana
İerd çekmeyen derdö kıymetin bilemez

Derdin bana derman imiş bilmedim
 Hiç bir zaman gül dikensiz olamaz
 Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.

Derdi olmayanlara derdini anlatmayacağını söyleyerek konuya giriş yapan şair bu sözlerinin nedenini, ikinci dizede derdi olmayanların derdîlilerin halinden anlamayacağı biçiminde açıklıyor. Daha sonra aşk cendinden hoşnut olduğunu belirten şair bu hoşnutluğun nedenini de "Gül dikensiz olmaz" atasözüyle açıklıyor. Şairimizin bu görüşleriyle, ünlü şairimiz Fuzulî'nin "Yârabbelâ-yı aşk ile kıl âşnâ beni/Bir cem belâ-yı aşkdan etme cüdâ beni" dizelerinde verilmek istenen düşünce arasında bir yakınlık olduğu da görülüyor.

b- Ayrılık konusu ile ilgili olanlar

Toplumun duygu ve düşüncelerini dile getiren şairlerin şiirlerinde çok işlediği konulardan biri de "ayrılık" tır. Kişiler için aileden, sıladan hele de yârdan ayrılmak çok zordur. Şairlerimiz üzücü bir durum olan ayrılık konusunu ele alırken şiirlerinde, bu konuyla ilgili atasözleri de kullanmışlardır.

Ebrûlar mâh yüzde katar diyorlar
 Kirpikler hançeri atar diyorlar
 Ölümden ayrılık beter diyorlar
 Belki Kerem gibi yanam gözleme

E.C.G.,R.,57:44

İlk iki dizede sevgilinin güzelliklerinden bahseden şair, ayrılığın zorluğuna işaret eden bir atasözü kullanarak ayrılığın ölümden zor olduğuna belirtiyor ve son dizede Kerem ile Aslı hikayesini hatırlatarak ayrılık ateşiyle yanabileceğini söylüyor.

Nedendir de kömür gözlüm nedendir
 Şu geceki benim uyumadığım
 Çetin derler ayrılığın derdine
 Ayrılık derdine doyamadığım

İlk iki dizede kendi kendine geceleri uyuyamamasının nedenini soran şair, üçüncü dizede bu duruma düşmesinin nedeninin ayrılıktan kaynaklandığını söylüyor.

Zâlim düşman iş bozmaya çalışır
Rakipler de kol kol olup yılışır
Elbet ayrı düşen bir gün kavuşur
Bir bâde ver içip kanam gözleme

İlk dizede düşmanların sevgilisiyle aralarını bozmaya çalıştığını söyleyen şair, rakiplerin bu durumdan yararlanarak sevgilinin etrafında dolandıklarını belirtiyor. Ayrılığın verdiği üzüntüden şikayetçi olan şair, üçüncü dizede kullandığı atasözleriyle kendisini teselliye çalışıyor.

c- Gurbet Konusuyla İlgili Olanlar:

Gurbette yasamanın zorluklarını, gurbete gidenlerin sıla ile ilgili duygularını ve kişilere sılalarının her yerden güzel görüldüğünü anlatan atasözleri:

Gittim gurbet ile geri gelinmez
Kim ölüp de kim kaldığın bilinmez
Ölsem gurbet ilde gözüm yumulmaz
Anam atam bir ağlarım yok benim

M.F.K., T.S.Ş., K., 361:40

Gurbete gidip geri dönemediğini belirterek söze başlayan şair ikinci dizede sılada olup bitenleri merak ettiğini söylüyor. Daha sonra gurbetin sıkıntılarını ve sılaya duyulan özlemi "Gurbette ölenin gözü yumulmaz" güzel sözüyle açıklamak isteyen şair, son dizede de gurbette kimsesiz olduğunu belirterek bu durumdan şikayetçi oluyor.

Karac'oğlan der dünyaya gelmeden
Ben usandım il işine yelmeden
Gurbet ilde padişahlık sürmeden
Vatanında züğürt olmak yeğ imiş

M.F.K., T.S.Ş., K., 346:20

İlk iki dizede dünyanın sıkıntılarından başkalarının işleri için koşuşturmaktan şikayetçi olan şair son iki dize-

de gurbet ile sıla arasında karşılaştırma yapıyor ve "Gurbette sultan olacağına yurdunda züğürt ol" atasözünü işaret ederek kişiler için sılanın önemini vurguluyor.

Gurbet ele giden er yiğide bes
Düşmanım gurbete etmesin heves
Bülbüle yaptırсан altından kafes
Yine inler imiş âh ü vâh vatan

S.N.,B.G.,36:15

Gurbette yaşamının zor olduğunu belirtip gurbete heveslenmemeyi öğütleyen şair, "Bülbülü altın kafese koymuşlar, "ah vatanım" demiş" atasözünden yararlanarak kişiler için vatanın önemine değiniyor.

Terk-i vatan edip belde dolanma
Göz göre iftirak oduyla yanma
Gurbet iyi derler ise inanma
Bağdat'dan şirindir vatan demişler

M.F.K.,T.S.Ş.,A.L.,665

Sıladan ayrılıp gurbete giderek ayrılık ateşiyle yanmamayı öğütleyen şair, "Bağdat'dan şirindir vatan" öizesiyle "Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz" atasözüne işaret ediyor ve kişilerin vatanlarının kendilerine, en güzel şehir olan Bağdat'dan da güzel görünceğini anlatmak istiyor.

14- SOY-ASALET

Soylu kişilerden zarar gelmeyeceğini, onların hareketleriyle kendilerini her yerde belli edeceğini anlatan ve aslî özelliklerin değiştirilemeyeceğini anlatan atasözleri:

Gelin arkadaşlar gidek meydan yerine
Arap at gelişi tozundan belli
Yağlı kucaktadır kuyruk yelkende
Beygir yürüyüşü izinden belli

E.C.G.,R.,83:75

Bu dörtlükte asalet sahibi kişilerin kendilerini hareketleriyle belli edeceği anlatılmak isteniyor.

Terkeyle benliği irfana karış
 Neylersin benliği kulluğa ĉalıř
 Câhil kâmil ile edemez yarış
 Serçe kuşu Anka ile eş olmaz

M.G.,S.B.,132:71

İlk iki dizede nefsin isteklerine uymayıp Allah için ibadet etmeyi öğütleyen şair son iki dizede,cahillerle olgun bilgili kişilerin ve serçe ile Anka kuşunun eş tutulamayacağını söyleyerek soyluluğun önemine dikkat çekiyor.

İsimlerin tebdil etsem satılmaz
 Cisimlerin tahvil etsem zât olmaz
 Altın eğer vursan eşek at olmaz
 şimdi kişi bildiğine gidiyor.

H.A.K.,S.,211:199

Dış görünümü değiştirmekle kişiliğin değişmeyeceğini anlatmak isteyen şair son iki dizede "Kalıp kıyafetle adam adam olmaz" atasözüne gönderme yaparak bu düşüncesini, atasözü aracılığıyla etkili bir biçimde vermek istiyor.

15- UZMANLIK VE DEĞER BİLMEK

Bir şeyin değerini en iyi o konunun ehli olanların bileceğini, herkesin değer bilmeyeceğini ve bir kişiye layık olduğu ölçüde değer verileceğini ifade eden atasözleri:

şu sefil Serdarı Allah'ı bilir
 Amentü billâhi lillâhi bilir
 Altunun kadrini sarrâfı bilir
 Kıymet bilmez ile pazar eyleme

M.F.K.,T.S.ř.,ř.s.,687:1

İlk iki dizede Allah'a inancı olduğunu belirten şair daha sonra uzmanlık konusuna değiniyor ve bir şeyin gerçek değerinin, konunun uzmanları tarafından bilineceğini belirtiyor.

Gönlünü enginde gezdir
 Malını meydana düzdür
 Altını sarrafa bozdur

Başka yerde pula gider

M.S.A., T.H.Ş.A., A.T., 310

Altının değerini en iyi sarrafın bileceğini belirterek, altını sarrafa bozdurmayı öğütleyen şair, burada bir şeyin gerçek değerinin ancak konunun uzmanları tarafından bilineceğini vurguluyor.

Amana da deli gönül amana

Kalmadı iyi gün devr-i zamana

Cevheri de denk ettiler samana

Yük masnıtı bulmaz denk olmayınca

M.C., K., 88:129

Doldurma durumunda olan ilk dizeden sonra yaşadığı dönemden şikayetçi olan şair, son iki dizede "değer bilmek" konusuna değiniyor. Şair burada değerliyle değersiz eş tutmanın hatalı olduğuna değinerek değerli olanın kıymetini bilmek gerektiğini öğütlüyor.

Çağır, Karac'öçlan, çağır

Taş düştüğü yerde ağır

Güzel sevmek günah değil

Dört kitapta yerin gördüm

M.C., K., 292:413

Şair bu dörtlükte kişinin değerinin en iyi kendi çevresinde bilineceğini ve kendi çevresinde saygı göreceğini anlatıyor.

Hekim kadrin bilmez olmıyan hasta

Çıraklık etmiyen olamaz usta

Dün tekkeye gelen şeyh olsa posta

Eski post şeyh olamaz mürit

H.A.K., S., 231:228

İlk dizede kullandığı atasözü yardımıyla bir şeyin değerinin anlaşılması için ona ihtiyaç duyulması gerektiğini belirten şair hiç değeri yokmuş gibi gelen bir şeye dahi ge-

reksinin duyulunca ona çok değer verileceği mesajını veriyor.

Cihan mı görünür çeşm-i uşşâka
Firâk-ı mihnette nâra yanınca
Âfâka ser çekse kanma ağyâra
Herkes feyz bulur itibarınca

O.U.,E.E.,45:2

Aşıkların gözünün hiçbir şey görmeyeceğini belirten şair aşığa, ağyarın hareketlerinden etkilenip üzülmemeyi öğütüyor ve bu öğüdünü "Herkes feyz bulur itibarınca" güzel sözüne dayandırıyor.

16- YÖNETİCİ VE TOPLUM DÜZENİ

Toplum düzenini sağlamada liderin fonksiyonunu dile getiren atasözleri:

Pınar başından bulanır
İner ovayı dolanır
Sende çok mallar talanır

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,99:12

Bu dörtlükte toplumdaki bözuklukların nedeni baştaki yöneticilerin tutumuna bağlanıyor. Şair burada toplumdaki bözukluğun önce üst kademelerde başlayıp yavaş yavaş bütün toplumu etkisi altına aldığına söylüyor.

Neye üzülürsün, neye şaşarsın
Balık ilkin baştan kokar dediler
Önüne bakmadan durmaz koşarsın
Kırarsın testiği akar dediler

S.Y.,Y.B.H.P.,E.A.D.,59

Doldurma durumunda olan ilk dizeden sonra ikinci dizede kullanılan atasözleriyle baştakilerin idare biçiminin ve davranışının bozuk olmasının toplum düzeninin bozulmasına neden olacağını anlatıyor.

17- ZAMAN

Her işin bir zamanı olduğunu belirten, içinde bulunulan zamanı değerlendirmek gerektiğini öğütleyen ve zamanın her

şeyi halledebileceğini ifade eden atasözleri:

Gider bu zenginlik, gelir züğürtlük

Gün bugünkü gündür, dün ele girmez

Gider bu yiğitlik, gelir bir pirlik

Gençlikte sürülen dem, ele girmez

M.F.K., T.S.Ş., B.O., 697:3

Dünya malına güven olmayacağını ve geçmişe geri dönülemediğini belirten şair içinde bulunulan zamanı iyi değerlendirmek gerektiğini öğütlüyor.

18- DİĞER KONULAR

Bu bölümde Halk şiirinde kullanılan atasözleri on yedi konu başlığı altında toplanarak incelenmiştir. Ancak bu konuları yukarıdaki gibi sınırlandırmak mümkün olmayıp daha, pek çok konuyla ilgili atasözleri Halk şiirimizde kullanılmıştır. Fakat biz burada taramalarımız neticesinde, çok kullanıldığını tesbit ettiğimiz konularla ilgili atasözlerini açıkladık.

METİN

Acele ile menzile alınmaz.

- 1- Ey Müdâmi, sen ol nefsin güden
Cüz-i irâdeyi, Hak vermiş yed'en
Ulaşır menzile, âheste giden
Beş bin üç yüz voltla hızlanmayasın.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,202:16

- 2- Sümmani bu derde oldu müşterek
Kul ermez maksuda meğer everek
Bugün bir gün yarın iki diyerek
Yâr siyah zülfünde beyaz gül açtı.

H.N.O.,Süm.,32:10

Aç tavuk (düşünde) kendini buğday (arpa,darı) ambarında sanır.

- 3- Ârif olan âdem kılı kırk seçer
Herkes bu dünyada ektiğin biçer
Çıplağın gönlünden kırk gömlek geçer
Amma çoğun azı azın çoğusun.

H.A.K.,S.,172:146

- 4- Kıbrıs bizim Türkler savaş başında
Tapulu mülkümüz oku karşında
Aç tavuklar darı görür düşünde
Hayal pilavları yal olur sonra.

İ.A.,S.H.Ş.B.,A.İ.Ö.,51

Adam olacak oğlan doğuşundan bellidir.

- 5- Olacak oğlan bilinürmiş girince yaşına
Göz göre zerger olan gevher demez çay taşına
Adımın atmaz anın tâ urmayınca başına
Sözden alur mu eşek bin kerre dersin dahi çuş.

S.N.E.,A.Ö.,357:584

Adamın tersine giderse işi, muhallebi yerken kırılır dişi.

6- Kimin ters giderse bir zaman işi

Muhallebi yerken kırılır dişi

E.K.E., A.Ö.D., F., 4

Ağaç yaş iken eğilir.

7- Çubuğu yaş iken eğmek gerektür

Küçükden yetişir sibyan demişler.

E.K.E., A.Ö.D., M., 5

Ağır basar yeğni kalkar.

8- Levni nasihatı pırların böyle

Durûb-ı emsâlden nazm ile söyle

Meydân-ı hünerde ağırlık eyle

Ağır bassa yeğni ağır demişler

M.F.K., T.S.Ş., L., 429

Ağlatan gülmez.

9- Aşıkın ağladan cihanda gülmez

Rahat olup çeşmim yaşını silmez

Senin ettiklerin yanına kalmaz.

Kurulu yayımı bastın Abdullah

S.N.E., A.Ö., 37:41

10- Aşıkın ağlatan gülmez

Aşık âhı yerde kalmaz

Eyilerde "kemlik olmaz"

Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö., K.D.K., 344:63

11- Bu güzellik bâki kalmaz sevdiğim

Aşıkı ağlatan gülmez sevdiğim

İyilerden kemlik gelmez sevdiğim
Hakk'ı bir bilürsen ağlatma beni
M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.,144:11

12- Emrah'ı ağlattın sen dahi, gülme
Şu fânide bir gün ber-murâd olma
Öldüğün vakitte hiç iman bulma
Yılanı çok bir mezara düşesin.
O.U.,E.E.,103:95

13- Gevheriyi kimse bilmez
Aşıkın ağlatan gülmez
İsmi söylemek olmaz
Fılan kızı filan gelsün
M.F.K.,T.S.Ş.,G.,238:5

14- Giden gelmez giden gelmez
Aşnasın ağlatan gülmez
Geyim ile meydan olmaz
Vur kantara tart yiğidi.
M.C,K.,284:401

15- Tozar Arab atlar tozar
Derd üstüne derdler katar
Alan yiğitten âh ü zâr
Daim ağlar gülmez imiş.
M.C,K.,305:431

Ağlayanlar bir gün güler.

16- Çâr köşe fâni dünyada
Keç yiğitler olmasaydı
Dünyayı zulmet alurdu
Ağlayanlar gülmeseydi.
M.F.K.,T.S.Ş.,Kö.,103:17

17- Deli gönül melûl olup gam yeme
 Elbet ağlamanın gülmemi vardır
 Düşmana intikam kalır mı sandın
 Herkes ettiğini bulması vardır
 O.U.,E.E.,128:143

18- Deli gönül melûl olup gam yeme
 Ağlamanın elbet gülmesi vardır.
 Adûya intikam kalır mı böyle
 Herkes ettiğini bulması vardır.
 S.N.E.,Ka.,35:38

19- Dünyâya geleni ölmez belleme
 Her dem ağlayanı gülmez belleme
 Aşık Ruhsâti'yi bilmez belleme
 Buna delilimiz nûr-u Kur'an var.
 E.C.G.,R.,174:185

20- Elem çeküp deli gönül gam yeme
 Birgün ağlamanın gülmesi vardır
 Adûya intikam kalır mı deme
 Herkes ettiğini bulması vardır.
 S.N.E.,A.Ö.,31:10

21- Gönül melûl olup eyleme âhı
 Aşık ayrılık ola gelmiştir
 Dinle nasihatım hubların şâhı
 Her dem ağlayanlar güle gelmiştir.
 S.N.E.,Ka.,34:37

22- Gönül melûl olup eyleme âhı
 Aşık ayrılık ola gelmiştir.
 Gel sözümü dinle hubların şâhı
 Ağlıyanlar birgün güle gelmiştir.
 M.F.K.,T.S.Ş.G.,207:7

23- Halk için ibâdet eder sâdıklar
 Mevlâsını bulur kalbi yanıklar
 Bî-vefâ dilberi sever âşıklar
 Gâh ağladup gâhi gülmesi vardır.
 S.N.E.,A.Ö.,31:10

24- Koyun meler,kuzu meler
 Sular hendeğine dolar
 Ağlayanlar birgün güler
 Gamlanma gönül gamlanma.
 M.F.K.,T.S.Ş.,K.,368:8

25- Pir Sultan'ın Emirzade
 Gel sırrını verme yâde
 Gaziler fâni dünyada
 Ağlamadan gülmez imiş
 C.Ö.,P.S.A.,338:268

26- Şu benim ah edip ağladığımı
 Sevgîli yârime bildir ya Kerim
 Ömrümüz hod gelip geçmek içinde
 Ağlayan kulunu güldür ya Kerim.
 M.C.,K.,201:292

27- Zannetme ağlayan gülmez
 Arslan yatağı boş kalmaz
 Yalnız gidenler gelmez
 Her gelen insan ağladı.
 Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,174

Ahlatın(armudun)iyisini(dağda)ayılar yer.

28- Karac'oğlan der ki:Boyle ne imiş?
 Gönül kimi sever ise güzel e imiş
 Almanın iyisini,ayı yer imiş
 Bil,kara zülfüne kullar olduğum.
 M.C.,K.,151:220

29- Karac'oğlan der:Bu da neyimiŝ?
Gönl berelendi,karlı dağ imiş
Meyvanın ey'sini ayılar yer imiş
Gel kara zülfüne kullar olduğum.

M.C.,K.,100:146

Ak akça kara gün içindir.

30- Figani yaŝuni dök rüz-ı hecr-i zülfünde
Ak akça kara gün içündürür meseldürür bu

E.K.E.,A.v.D.,F.,7

Akıl başa yâr değil.

31- Karac'oğlan der ki:Gezdin yurtları,
Konuŝalım başa gelen dertleri,
Sevmeseydim senin gibi sertleri,
Ah,n'eyleyim,akıl başa yâr değil.

M.C.,K.,96:141

32- Severler güzeli ezel âr değil
Derunumda olan sanma nâr değil
Aşıkım başımda aklım yâr değil

E.K.E.,A.v.D.,K.K.M.,7

Akla gelen başa gelir.

33- Ey lülfissi kere bol gadiri gayyum
Ne bu bahdiŝum
Kırk beş yılda bir gülmedi hadırı mağrum
Hala da meş'um
Birer birer başa gelir gelenler akla
Beterden sakla
Bizim becada tünedi virandaki bum
Bağrına kurşun

Dr.E.A.,D.A.S.ŝ.,S.M.,270:2

Alan satandan umar.

34- Dilden ister ise gill-ü giş gide
Metâ-ı râzını açma hâside
Kıyma müşteriye, az al fâide
Alan da satandan umar demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 428

Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar.

35- Ala göze sürme çekme
Başını bir yana eğme
Sakın yücelere çıkma
Dokanırsın göze gelin.

M.C., K., 300:424

36- İl âriftir, yoklar senin bendini
Dağatırlar tuzağını fendini
Alçaklarda otur gözet kendini
Katı yükseklerden uçucu olma.

M.C., K., 317:441

37- Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur alçakta dura
Yüceden bakan göz değil.

C.Ö., Y.E., 217:140

38- Yüksek kayalarda şahinler olmaz
Kısırdır katırlar kulun kunnamaz
Bazı hocalar da çalgı dinlemez
"Nedir kuru ağaç bize din gerek."

M.S.A., T.Ş.H.A., D., 239

Alçak yerde yatma sel alır, yüksek yerde yatma yel alır.

39- Alemdе güzeller pâdişah olsa
Ona hizmet eden kul incinir mi?
Alçak uçan taştan taşa dökunur
Dalgası çok olan sel incinir mi?
M.C.,K.,34:50

Aldatan aldanır.

40- Eğer âkil isen dinle bu pendi
Kendine edersin ettiğın fendi
E.K.E.,A.v.D.,M.,10

41- Sen sen el kimseye eyleme hile
Hileye uğrarsın çekersin çile.
E.K.E.,A.v.D.,F.,10

Alıcı kuşun ömrü az olur.

42- Havayı da deli gönül,havayı
Alıcı kuş yüksek yapar yuvayı
Türkmen kızı katarlamış mayayı
"Hani yaylam"der de arzular gider.
M.C.,K.,197:285

Alışmış kudurmuştan beterdir.

43- Münafiğın yeri her dem nâr iken
Düşman olsa korkma mevla var iken
Bir adamın ezel vakti var iken
Senu yoksul olsa gözü dar olmaz.
M.S.A.,T.H.Ş.A.,Süm.,290

Allah çam isteyene çam,mum isteyene mum verir.

44- Her muradını veren sensin gerek kulda telep
Anın için din için çalışmadayız rûz u şeb
Feyz alır vaslın şerabından şehid-i teşne leb
Yâreli gazilere cüz'f naimindir tabib.
S.N.E.,A.Ö.,162:307

Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar.

45- Ağlama Mahzunî kara gün geçer
Kapıyı kilitleyen birgün de açar
Bir âşık görmedim olmasın naçar
Bir Hüseyin'le bir de Mervan bulunur.

S.Y.,A.M.,127

46- Hakkı bul nâ-hakı eyleme tapu
Yâr için ağıyâra kılma tekâpû
Bir kapı kaparsa açar bin kapu
Fâtih-ül ebvâptır Allah efendi.

O.U.,E.E.,71:47

Allah kulundan geçmez.

47- "Alemdede doğru dost yoktur"
Dedikleri gerçek imiş
"Kulunu saklayan Hak'tır"
Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö.,K.D.K.,345:64

Allah kulunu kısmeti ile yaratır.

48- Affeder Ömer'in cürmün götürür
Kullananın murâdını yetürür
Yerde gökte kısmetini bitirir
Herkesin rızkının razzâkı Mevlâ.

S.N.E.,A.Ö.,24:11

49- Ezelden cinsinde meymenet yoktur
Ettiğin işlere ah eden çoktur
Cümlenin rızkını verici Hak'tır
Görmedim sen gibi bir alçak denî.

M.F.K.,T.S.Ş.,S.N.,609

50- Sevmem rakibi nâdandır
 Altun bilmeğe madendir
 Rızkı veren yaradandır.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,Müd.,332

Allahtan korkan kimseden korkmaz.

51- Cenabı Mevladan korkan bir âdem
 Dünyada kimseden korkmaz demişler.

E.K.E.,A.v.D.,Ş.,13

Allahtan korkmaz kuldan utanmaz.

52- Bir sözüm vardır tutana
 Er ödur hak'tan utana
 Kul olmuşuz Pir Sultan'a
 Eşiği de Kiblegâhtır.

C.Ö.,P.S.D.K.,146:69

53- Hâlâ da borç eylemekten usanmaz,
 Allahtan korkmıyan,kuldan utanmaz,
 Bu kadar borç,kazanmakla ödenmez,
 Al bir tüfek yellan dağa batakcı.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,226:11

54- Sofra kıyısın bükmeyen
 Meydana ekmek dökmeyen
 Hakk'ın korkusun çekmeyen
 Kulun kadrini ne bilir?

C.Ö.,P.S.A.,413:337

Allahtan umut kesilmez.

55- Her dergâha keçlar kurban kesilmez
 Her kaleye kılıç kalkan asılmaz
 Birden bire haktan umut kesilmez
 Her yokuşun enişi var düzü var

A.K.A.,G.A.,44

56- Ümit Allah'tan kesilmez
 Bu ne hikmet kimse bilmez
 Türlü derdi çeker gülmez
 Yine onda umut yaşar.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,234

Alna yazılan (alında yazılı olan)başa gelir(Başa yazılan gelir).

57- Alnıma yazılan kara yazıdır
 İmirza'm babanın iki gözüdür
 Sarayda beslenmiş körpe kuzudur
 İmirza'mı hoşça tutun ağalar.

M.F.K.,T.S.Ş.,Ö.D.,76:1

58-Benim Hâfız Paşa düşme telaşa
 Alnında yazılan gelüptür başa
 Cenk arslanı başlasınlar ateşe
 Ya sana verir ya bana Bâri

A.Ş.E.,A.D.

59- Cümle takdirindir her iş yazılan başa gelir
 İki gönül bir olunca isteyen dostun bulur
 Ya ölem ya sağ olam ben kim bilür Mevla bilür
 Dili bülbül saçı sünbül şivekârım elveda.

S.N.E.,A.Ö.,125:251

60-Çöllerde süründük yaralı melil
 Yoktur önümüze düşe bir delil
 Halimize rahmede ganf celfil
 Alnımızda yazı budur dediler.

M.F.K.,T.S.Ş.,N.,437

61- Kuzum senin budur alnında yazı
 Hiç elin kuzusu olur mu kuzu
 Yüreğimde vardır bir ince sızı
 Kuzum kuzum der de meler bir koyun.

F.K.,T.S.Ş.,K.M.71:6

62- Küçücükten çıktım gurbet illere
Hakikat râhına düştüm gezerken
Eski sözdür, gelir yazılan sere
Aşk atına bindim, yayan giderken.

M.F.K., T.S.Ş., A.K., 458:2

63- Ordu geldi karşımıza düzüldü
Alnımıza kara yazı yazıldı
Yekbıyık vuruldu ordu bezüldü
Kırın aslanlarım, derdi Apalak.

C.Ö., K.D.K., 184:9

64- Ömer bu yazılan gelir bilâ şüphe tahkik,
Ki zira dest-i kudretle ezel anı kalem yazmış.

S.N.E., A.Ö., 116:237

65- Ömer her sağ olan yazısın görür
Tâlibe Hüdü'dan hidayet irür
Bizim Kerbelâ'mız haşre dek sürür
Dahi adûlarda çok kanımız.

M.F.K., T.S.Ş., A.Ö., 289:26

66- Pazvandoğlu der, uyutma uyandır
Yedi kıralın arzusu Vidin'dir.
İman getirmişim Yaradan birdir
Sere yazılmış olan gelir başa.

C.Ö., U.P., 271

67- Selâmet isteyen girmez savaşa
Yazılanlar elbet gelirmiş başa

E.K.E., A.v.D., F., 241

68- Takdirde yazılan hep gelir başa
Keskin düştü böyle yangın ataşa
Simsiyah oldu da dağdaki meşe
Döküldü gazeli dallar perişan.

C.Ö., U.P., 154:617

69- Yazılan ne ise gelir serine
 Der'akap yetiştik yangın yerine
 Rast geldik bir gözlü birine
 Galiba nazar-ı düşmanadüstük.
 C.Ö.,U.P.,54:643

70- Yine havalandı gönlümün kuşu
 Hiç hesaba sığmaz feleğin işi
 Dünyada belalı Veysel'in başı
 Herkes çilesini çeker nihayet.
 Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,150

Altın eğer vursan eşek at olmaz.

71- İsimlerin tebdil etsem satılmaz
 Cisimlerin tahvil etsem zât olmaz
 Altın eğer vursan eşek at olmaz
 Şimdi kişi bildiğine gidiyor.
 H.A.K.,S.,211:199

Altın pas tutmaz(deli yas tutmaz).

72- Kara çadır is mi tutar
 Altın tabak pas mı tutar
 Kozanoğlu ölmeyilen
 Avşar kızı yas mı tutar
 C.Ö.,K.D.K.,193:17

Altının kıymetini(kadrini)sarraf bilir.

73- Cehd-etmeyince karlı dağ aşılmaz
 Sarrafın yanında altın pul olmaz
 Yeğidin başına gelmez hal olmaz
 Başına gelene gülmeli değil.
 C.Ö.,P.S.D.,Kü 242:17

74- Çıkamazsın altından
 Geç üstünden altından

Dile temeşşük olmaz

Sarrafa bilir altından

C.Ö.,P.S.D.,K.N.,183:II

- 75- Ey Nesimi gevheri hâdân-eline vermegil
Gevheri sarraf ne bilsün kıymetinden bellidir.

C.Ö.,K.N.,88:100

- 76- Gönlünü enginde gezdir

Malını meydana düzdür

Altını sarrafa bozdur

Başka yerde pula gider.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,A.T.,310

- 77- İtibar yoktur dile

Gevheri sarraf bile

Doğru bağbant değilsen

Kurudur sanma göle

C.Ö.,P.S.D.,K.N.,183:2

- 78- Kıymet mi biçilir cevher taşına

Kâmilce bir sarraf karışmayınca

Kimse üstad olmaz kendi başına

Bulup erbabına danışmayınca

M.F.K.,T.S.Ş.,T.N.,556:3

- 79- Lütfeyle sevdiğim sana yazıktır

Sen bir cevahirsin,sarrafa yoktur

Bar veren ağacı taşılayan çoktur

Keserler kökünden yaşamaz burda

M.F.K.,T.S.Ş.,C.,624:3

- 80- Müdâmi dilersen olasın sarraf

Mürşid-i kamile git ol müşerref

Ne bilir cevheri acemi sarraf

Elması taş görür lal'i lekeler.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,205:21

- 81- Sual itsem bilür sarraf olanlar cevherin kadrin

Ayan oldu başında lâl'i Yakub maden-i çeşmin

F.H.,A.Ş.,50

82- Şu sefil Serdarı Allah'ı bilir
 Amentü billâhi lillâhi bilir
 Altunun kadrini sarrafı bilir
 Kıymet bilmez ile pazar eyleme.

M.F.K.,T.S.Ş., Ş.S.,687:1

Ana gibi yâr olmaz,Bağdat gibi diyâr olmaz.

83- Ey Ömer vefâ-yi ahdi belâ kıl
 Türâbın çeşmine ayn-ı cilâ kıl
 Şek elin gurbetten azm-i sıla kıl
 Demişler herkesin vatanı Bağdad.

S.N.E.,A.Ö.,31:27

84- Hum-i mey pâyimiz meyhanedir meskânımız şindi
 Meseldir herkesin kendi vatanı kendüye Bağdad.

F.H.,A.Ş.,12

85- Karac'oğlan ben korkarım barandan
 Ayrı düştüm yurddan,harab hânenden
 Bir yiğidi ayırsalar anadan
 Anasından ayrı düşen sağ olmaz.

M.C.,K.,43:63

86- Karac'oğlan eydür;gelir yazları
 Kuzum kime eden sen bu nazları
 Ananın,atanın kötü sözleri
 Bal oldu,gidelim bizim illere.

M.C.,K.,148:16

88- Koç yiğidin Bağdad olur vatanı
 Aramazlar gurbet ilde yitene
 Ak gülün yerine kara diken
 Sarah da eğlenem belki gelmiyem.

M.F.K.,T.S.Ş.,A.S.,482:1

89- Nazardan geçirdim köhne cihânı
Herkes cennettir kendi vatanı
Anka Kaf'ı bekler, bülbül gülşânı
Baykuş da çevrilir virânesine.

M.Ö., S.B., 140:79

90- Terk-i vatan edip belde dolanma
Gözüne iftirak öduyla yanma
Gurbet iyi derler ise inanma
Bağdad'dan şirindir vatan demişler.

M.F.K., T.S.Ş., A.L., 665

91- Tükendi cümbüşüm yoktur gıybetim
Bir yatsıya kaldı benim mühletim
Bilemedim ana baba kıymetin
Arkamızda karlıca bir dağ imiş.

M.F.K., T.S.Ş., K., 346:20

Ana hakkı ödenmez.

92- Anaların hakkı kolay ödenmez
Analara ne yakışmaz ne denmez
Kan uykudan gece kalkar gücenmez
Emzirdi salladı uyuttu anam.

Ü.Y.O., A.V., D.B.H., 211

Anadan geçilir yardan geçilmez.

93- Evlerinin önu söğüt
Atalardan almış öğüt
Yârinden ayrılan yiğit
Sılasına döner gelir.

M.C., K., 272:384

94- Gonçedir güllerin solmaz
Yârinden ayrılan gülmez

Kâtibi der tâbir olmaz
Açılmış sümbülün dağlar.

M.F.K., T.S.Ş., Ka., 147:15

95- Gökten turnalar çekilir
İner yerlere dökülür
Onbeş yaşında bükülür
Beli yârdan ayrılanın.

M.F.K., T.S.Ş., K., 373:14

96- Gönül serden geçer yârdan geçemez
Bağlanmış ikrâra kavî özlüyüm
Her sözüm dinleyen özüm seçemez
Sırat köprüsünden ince sözlüyüm.

M.S.A., T.H.Ş.A., S., 279

97- Hey ağalar böyle m(i) elur
Hâli yârdan ayrılanın
İner ummana dökülür
Seli yârdan ayrılanın.

M.F.K., T.S.Ş., K., 373:14

98- Karac'öğlan, bu olamaz
Yârdan ayrılan gülömez
Elinden kimse alamaz
Eğer düşersen peşime.

M.C., K., 298:421

99- Karac'öğlan geçmez dilek
Ateş aldı yandı yürek
Sağ yanında hazır gerek
Salı yârdan ayrılanın.

M.F.K., T.S.Ş., K., 373:14

100- Severler güzeli şivekârından
Candan geçer âşık geçmez yârından
Gectim bu cihânın gül ü hârından
Emrah bir dilhâna meftûn olalı

O.U., E.E., 64:35

101- Turnalar havadan geçer
 Mah yüzlere nurlar saçar
 Ah ile vâh ile geçer
 Günü yârdan ayrılanın
 M.F.K.,T.S.Ş.,K.,373:14

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

102- Dinleyene sivrisinek saz olur
 Anlamayana davul zurna az olur
 Sürete insanlar hilebaz olur
 Böyledir mânâsı hayvan olanlar.
 H.A.K.,S.,187:157

Araba ile tavşan avlanmaz.

103- Osman Paşa dedi;ey sığır güden
 Böyle boş sözleri dinlemezen ben
 Hiç mi işitmedin bu meseli sen
 Osmanlı arabayla avlar tavşanı.
 A.Ş.E.,A.D.

Arayan Mevlâsını da bulur,belâsını da.

104- Mahabbet bağına giremez miyiz?
 Gül maksûdumuz deremez miyiz?
 Sa'y ile visâle eremez miyiz?
 Bulur Mevlâsını murâd eyleyen.
 S.N.E.,A.Ö.,62:104

105- Güzelsin sevdiğim ben de bilirim
 İltifat edersin deyu gelirim
 İncinme sevdiğim gider bulurum
 Mecnun Leylâsını bula gelmiştir.
 M.F.K.,T.S.Ş.,G.,207:7

106- Sarf et ihtiyârın var iken elde
Ara ki bulasın Hakk'ı gönülde
Bu söz meşhur sözdür söylenir dilde
Kişi bulur Mevlâ'sın arayınca.

O.U.,E.E.,46:2

107- Tarık-i aşk içre buldum Mevlâ'yı
Mevlâ'yı bulaklar neyler Leylâ'yı
Duyma başımızda olan sevdâyı
Mevlevî hûbunun külâhıdır bu.

O.U.,E.E.,144:173

Arı kızdırmaı sokar.

108- Çalışır çabalar durmamasına
Gezer çiçekleri gezer hasına
Savunur kovana can pahasına
Arı kuyruğundan sokar dediler.

S.Y.,Y.B.H.P.,E.A.D.,59

Arife t̄arif gerekmez(Arife t̄arif ne gerek)(Arif olan an-
lar).

109- Açıl ey gonca-i bağ-ı letâfet
Bülbülü zâr eden sen değil misin?
Meseldir ârife t̄arif ne hacet
Beni nâçar eden sen değil misin?

H.A.K.,S.169:142

110- Ahirete dünya pazar efendi
Arif olan bunu sezer efendi
Aynı okur,aynı yazar efendi
Dil ayrı mı birbîrinden iyce bak

A.K.G.

111- Arif olan bundan çok hisse kapar
Ahmak olan kişi yolundan sapar

Semada yumurtlar yavrusun kapar
Simurg-u Anka'nın yuvası olmaz.

F.H.,A.Ş.,104

112- Ârif olan canlar ilimden bilir
Vade yeter bir gün nöbetin gelir
Sanma ettiklerin yanına kalır
Ettiğin günahlar sorulur bir gün.

İ.A.,A.V.,50:46

113- Arifler ârifi gelir
Arife târif vız gelir
Uzak yakın hep bir gelir
Hassına Bektâşilerin

C.Ö.,P.S.A.,184:105

114- Bin üç yüze târif konu
Ne gün belli ne bir saat
Büyük küçük belli değil
Arife târif na hacet.

E.C.G.,R.,218:244

115- Bir nükte yetmez mi ârife kâfi
Sırra mahrem olan eylemez lâfı
Çık aradan sofi,değilsin sâfi
Tekye-i aşk içre devran bizindir.

O.U.,E.E.,132:150

116- Bu bir ağır yükür,yükünü götür,
Ârifsen bu sırrın mânasın yetür
Anası kız,oğlu koynunda yatur
Gel bunun mânasın verindi sofu.

C.Ö.,P.S.A.,345:276

117- Değme ârif bunun sırrın bilemez
Bilsə de künhüne âgâh olamaz
Her dede ölüyü diri kılamaz

Hünkâr Hacı Bektaş Veli olmayınca

C.Ö.,P.S.A.,232:151

- 118- Emrâhi olduğun hâce-i tasnif,
Ne hâcet eylemek ârife târif
Elbette fehmeder ehl-i ma'arif
Kadrimiz ma'lumdur güftârimizden
O.U.,E.E.,98:85

- 119- Her işi fehmeder dil-i fettâhın
Odur rûşen eden aşkın misbâhın
Ulûm-ı esrârdır dersi Emrah'ın
Anlarsa bu ilmi ârifan anlar.
O.U.,E.E.,114: 116

- 120- İlm-i muammâdan var mı haberdâr
Ârife iyandır her türlü esrâr
Bu rub'i meskûnda dört şuarâ var
Her dem birbirine meydan okurlar.
S.N.E.,A.Ö.,70:121

- 121- Kalkıp riyâ ile ceme gelinmez
Arif isen bu mânâdan fark eyle
Eğri hacat ile kumaş dokunmaz
Üstad isen endâzeni doğru eyle
C.Ö.,P.S.A.,368:300

- 122- Kâmil olup anlayana söylerim
Kulak verip dinleyene söylerim
Ehl-i kemâlâtın medhin eşlerim
Başladım söze bâ izn-i Subhâni.
M.F.K.,T.S.Ş.,A.D.,466

- 123- O yâr bize yine nâme yollamış
Ârif olan sözlerinden anlamış
Al yanaklar demur demur terlemiş
Rahmetin güllere yağdığı gibi.
M.C.,K.,42:62

- 124- Ömer derde düşüp ağlatır
Anı kâmil olan anlar
Katar katar siyah benler
Gümüş gerdana yaslanmış.
M.F.K.,T.S.Ş.,A.Ö.,291:1
- 125- Pir Sultan yardımcın Yaradan olsun
Â şık olan,âidarın bulsun
Ârif olan anlar,câhil ne bilsin
Her mânadan dilleri var turnanın.
C.Ö.,P.S.A.,296:221
- 126- Târih üç yüz üçe konu
Ne gün bellidir ne saat
Âdil kalktı zulüm indi
Ârife târif ne hâcet
E.C.G.,R.,217:243
- 127- Ulûm-ı akl ile âmîl olanlar
Mi'râc-ı kemâle vâsıl olanlar
Bir kılı kırk yarmış kâmil olanlar
Yine demişler ki kemâl incedir.
O.U.,E.E.,134:154
- 128- Üsküdâri daim Hakk'a şükr eyle
Leyl-ü nehâr tevhid eyle zikr-eyle
Ârif isen bu suâli fikr-eyle
Vechin nedir,ya sağ nedir,sol nedir
M.F.K.,T.Ş.Ş.,Ü.,170:2
- 129- Yüz on dört sûredir noktada beyân
Fark eylemek âriflerin işidir.
İ.A.,A.V.,82:7

Ârif olur el tez duyar.

- 130- Kûy-ı dilârâya eylersen akın
Zinhar gâfil olma etrâfa bakın
Karda yürü izin bildirme sakın

İl oğlu ârîftir duyar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,429

Arsızın yüzüne tükürmüşler,"yağmur yağıyor"demiş.

131- Eski sözdür:ârsız güleğen olur
Hıfzî gibi dertli söyleğen olur,
Her başa bir bela geleğen olur,
Durma dertli diller söz eyyâmıdır.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,H.,24:22

Arslan yatağından bellidir.

132- Ervâhı Pîrîm der:"Al iç evlâdım"
Arslan yatağından,şikâr evlâdım,
Hoşamedî ile ömür tavladım,
Gece gündüz kaygu hicran içinde.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,223:10

Aslı ne ise nesli de odur.

133- Kara çalıda gül bitmez
Karga bülbül olup ötmez
Gündüz hayalîmdan gitmez
Girer gece düşlerime.

M.C.,K.,264:373

134- Kayalar başında bostan olur mu
Böyle zulümkarlık kasden olur mu
Çakalın yavrusu aslan olur mu
Aslan yavrusu da gözden bellidir.

M.F.K.,T.S.Ş.,R.,583:11

135- Merhem sargı tutmaz kalpteki yara
Kurda temiz ahlâk insanlık ara

Güzel olmuş zengin olmuş kaç para
Aslından azmayan asalet imiş.

H.K.K.

136- Mert yiğidin kahve, çayı bel olur,
Nâmert yatar atâşlarda kül olur,
Soysuz gider bir alçağa kul olur,
Merteoğlunun asla nesli sorulmaz.

Dr.E.A., D.A.S.Ş., Z., 83:63

137- Muhabbetten geçen Hak'tan da geçer
Muhabbet de muhabbetten hasıldır.
Ârifler boyuna bir kaftan biçer
Neslin yitirmeyen yine asıldır.

C.Ö., P.S.A., 116:43

138- Mürşitsiz kâmilden aş'ar umulmaz
Dervişin aslından haber sorulmaz
Saz ü sözle asla şâirlik olmaz.
Onda bir kaç türlü hüner olmalı.

O.U., E.E., 64:36

Âşığa Bağdat uzak (ırak) değil (gelmez)

139- İneyim, gideyim, Osmanili'ne
Sevdâya düşenler yorulmaz imiş.
Herkes sevdiğini almış yanına,
Garibin hatırı sorulmaz imiş.

M.C., K., 135:198

Âşığa öğüt faydasız

140- Âşık kişi bilmez öğüt, zira assı kılmaz öğüt
Unutur ol kibr-ü kini, terkeyler gider dükkânı.

C.Ö., Y.E., 167:91

141- Gördiler te'sir kılmazmış nasihat âşığa
 Cümleten yâhû deyüb ihvân döndürdi yüzün.
 E.K.E.,A.v.D.,F.,20

Âşıkta âr olmaz.

142- Âşıklar cümlesi bilir mü kerku
 Hastaya bu zulüm olur mu yahu
 Müsaade bilmez kâfiyedir bu
 Vardır erbâb-ı destan insanlar.
 A.Ş.E.,A.D.,58:14

143- Eyisi bu sevda devam eylesin
 Âşığa gerekmez ârı neylesin
 Herkes ne söylerse bana söylesin
 İşitmez anlamaz bir baş olurum.
 E.K.E.,A.v.D.,A.V.,23

144- Kabul et kapunda beni de kul say.
 Dost yolunda ölür âşık âr etmez.
 E.K.E.,A.vD.,A.V.,23

145- Sazımızı ele aldık
 Koşmamızı çala geldik
 Namusumuzu yere saldık
 Biz âşıkız ar bilmeyiz.
 M.S.A.,T.H.Ş.A.,M.A.,96

Aşk ağlatır,dert söyletir.

146- Ahbabı olanlar gönül eyledir,
 Derler ki,âşığı sevda söyletir.
 Ruhani der benim hâlim böyledir,
 Kardeşi severiz gözümüz gibi.
 F.H.,S.Ş.D.A.,M.R.,64

147- Aşık olan n'eyler malı

Ağlamaktır anın kârı

Sevdiğim karşımdan bâri

Gitme beni ağlatırsın.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,Aş.,131.

148- Aşk ağlatur derd söyletür insanı

Öz ağlarsa gözde ağlar dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.23

149- Dünyada dertsiz baş olmaz

Derd'olanın âhi dinmez

Yanar yüreğim söyünmez

Yaram erişmiştir cana.

C.Ö.,Y.E.192:16

150- Eski sözdür: "arsız güleğen olur"

Hıfzî gibi dertli söyleğen olur,

Her başa bir belâ geleğen olur,

Durma dertli diller söz eyyâmıdır.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,H.,24:22

151- Gösterir kendözünü, pinhana çekmiş özünü

Gören ol dest yüzünü dertli olanlar iniler.

C.Ö.,Y.E.,337/22:258

152- Hep âh ile zârdır âşıkın işi

Kan ile karıştı çeşminin yaşı

La'l-ü mercan olmuş toprağı taşı

Cevher bulunduğu yerlere geldim.

M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.,138:4

153- İnilerim dü-ü günü dertli olan iniler

Bu iniltim işiten sayrı vü sağlar iniler.

C.Ö.,Y.E.,337/22:258

At ölür meydan (nalı)kalır,yiğit ölür şan(namı) kalır.

154- Bir yahşi ad bırak,cihana gönül,

Yiğid ölür,nâmı kalır meydanda.

Kem kelâm getirme, dihana gönül,
Hakikat kelâmı kalır meydanda.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,182:2

155- Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,14

156- Kuluna aşk,bir feyz-i rehbanidir
Hakk'ı bilen hakikatı tanır
İsmim Sâbit amma cismim fânidir,
Bir Şâir Müdâmi,kalır meydanda.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,183:2

Ateş düştüğü yeri yakar.

157- Od,düştüğü yeri yakar.
Değme dalda gül mü biter?
Ko dört dilin,çok kuş öter:
Bülbül ünü gelmemiştir.

M.C.,K.,320:444

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

158- Ataş yanmayınca tütün mü tüter?
Ak göğsün üstünde uban mı biter?
Vakti gelmeyince bülbül mü öter?
Öter,gider yaylasına bir gelin.

M.C.,K.,83:122

159- Ataş yanmayınca tütün mü tüter?
Ak göğsün üstünde çimen mi biter?
Vakti gelmeyince bülbül mü öter?

Öter, gider bir gözleri sürmeli.

M.C.,K.,200:290

160- Kuru kütük yanmayınca tüter mi?
Ak memede çifte benler biter mi?
Vakti gelmeyince bülbül öter mi?
Ötüp gider bir gözleri sürmeli.

M.C.,K.,226:329

Ateşle oyun olmaz.

161- Bizi kendin gibi belleyemezsin.
Yaralı aslanı elleyemezsin
Kükremiş volkanı külleyemezsin.
Ateşnen oynama yakar dediler.

S.Y.,Y.B.H.D.,E.A.D.,59

Atı alan üsküdarı geçer.

162- Bir söz var "At alan üsküdar geçti",
Sine bağlarında beyaz gül açtı,
Avcı uyuriken, maral da kaçtı,
Yağ eller yar oldu, biz de yabancı.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,189:14

Atın eşkini yiğidin kıvı.

163- Atın eşkini de yiğidin kıvı,
Güzelin üstüne kurulu dâvi,
Gökte gövel ördek şahanın avı,
Çalıp kanadını uçamıyorum.

M.C.,K.,127:185

Attan inen yine biner.

164- Rızık için teessüf çekme âlemde
Rezzâk ismi varken levh-ü kalemede
"Usrûn yüsri" vardır kalma elemde
Attan inen yine biner demişler.

C.Ö.,D.v.S.,41:24

Avrat var, arpa unundan aş yapar, avrat var, buğday unun-
dan keş yapar.

165- Eksik avradın kötüsü dizini dikip oturur
İşinin kolayın bulmaz yüzünü yıkıp oturur.

M.S.A.,T.H.Ş.A.~~KA~~,48

Avrada oğlana (çocuk) meyhera râz deme.

166- Avratla oğlana sırrını deme.

E.K.E.,A.v.D.Ş.,38

Ayağıyla gelene ölüm olmaz.

167- Karacaoğlan eydür:Andın yalan
Olur olmaz ayağı ile gelen
Akşam kavi verip yatsıda dönen
Yalancıdan iman gider,din gider.

M.C.,K.,216:315

Ayrılanlar bir gün kavuşur.

168- Dâim kış olmaz ya devr-i âlemdir
Hazer kıl sevdiğim yaz var ucunda
Elbet ayrı düşen bir gün kavuşur
İkramımız kavi söz var ucunda.

E.C.G.,R.,28:11

169- Karac'öğlan sırrın kime danışır?
Siyah zülfü mah yüzüne kıvrışır
Ayrılanlar elbet bir gün kavuşur
"Ağlama sevdiğim gül" dedi bana.
M.C.,K.,195:282

170- Zalim düşman iş bozmaya çalışır
Rakipler de kol kol yılışır
Elbet ayrı düşen bir gün kavuşur
Bir bade ver içip kanam gözleme.
E.C.G.,R.,58:44

Az söyle, çok dinle.

171- Gelip şunda, gitmek olmaz
Çok söyleyip ötmek olmaz
Kahvede tav atmak olmaz
Gelin gelin duruşalım.
C.Ö.,K.D.K.,64:35

172- Karacaöğlan der ki müşkülüm halde
Garip bülbül kenar öter mi dalda
Çokça kerâmet var şu tatlı dilde
Del(i) olup gideni yola getirir.
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,341:13

173- Şeref der, içimde aşkı yanası
Kısa sözün olgun olur mânası
İlme karşı Atam anılacaktır.
F.H.,S.Ş.D.A.,Ş.T.,72

Aza demişler: "-Nereye?" "-Çoğun yanına" demiş, ("Azca ne-
reye" "-Çokçanın yanına").

174- Çok şükür olsun Gani Mevlâ'ya
Çoğu fark etmezdik az olmayınca

Kışı cehenneme misal yaratmış
Cenneti bilmezdik yaz olmayınca
E.C.G.,R.,25:7

Babasından mal kalan, merteği içinden bitmiş sanır.

175- Vefâsı yok imiş şunda fenânın
Hisabı yok imiş mülke konanın
Yavrusun aldırılmış garip ananın
Parlayı parlayı yanarken gördüm.
C.Ö.,P.S.A.,291:215

Bahanesiz dost köyüne varılmaz.

176- Karacaoğlan der ki, halım sorulmaz
Bahanesiz dost köyüne varılmaz
Bin dahi yaşasam çare bulunmaz
Ruh çıkarsa sal görünür gözüm.
M.C.,K.,152:222

Bal tutan parmağını yalar.

177- Adet-i Hak budur ezel-ü ebed
Kul kula sebeptir ey dil-i nâşâd
Bâyeye gedâ hâzmet etmekten murad
Bal tutan parmağın yalar demişler.
M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

178- Muhabbet koyunun güdenler bilir
Her tağamın tadını tadanlar bilir
Ağrıya teryâkin yudanlar bilir
Bal tutan parmağın yalanır gelir
H.A.K.,S.,206:193

179- Güllerin çeşmine şebnemler dolar

Teşne bülbülleri çeşminden sular
Bal tutan elbette parmağın yalar
Cismime hüsnünde sor ne buluştı.

H.A.K.,S.,52:109

Balık baştan kökar.

180- Dünyadan ahrete gidip gelmemek
Olmasa iktiza eder ölmemek
Balık baştan kökar bunu bilmemek
Seyrâni gafîlin ahmaklığından

H.A.K.,S.,160:127

181- Neye üzülürsün neye şaşarsın
Balık ilkin baştan kökar dediler
Önüne bakmadan durmaz koşarsın
Kırarsın testiği akar dediler.

S.Y.,Y.B.H.P.,E.A.D.,59

182- Pınar başından bulanır
İner evayı dolanır
Sende çok mallar talanır.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,99:12

Baş nereye giderse ayak da oraya gider.

183- Kahbe felek, sana nettim neyledim
Attın gurbetile taşımı, felek
İbtida gülmeyen sonra güler mi
Akıttın gözünden yaşımı felek.

C.Ö.,P.S.A.,383:313

184- Tecellim tersine çalmış kalemi
Önünden gülmeyen sonra güler mi
Veysel benim çekeceğim çile mi
Gitmez ölüm ecel bekler başımda.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,44

Başa gelmez iş olmaz, ayağa değmez taş olmaz.

185- Âciz kaldım şu gönlümün elinden,
Benim gitmediğim yollar mı kaldı?
Cevr idi ki yüz döndürüp serime,
Başıma gelmedik hallar mı kaldı?

M.C.,K.,2:3

186- Aşıkın başına gelmez hal olmaz
Ulaş yetiş pirim İmam Hüseyin
Sende bende deyü sual olanmaz
Ulaş yetiş pirim İmam Hüseyin.

C.Ö.,P.S.A.,206:127

187- Bitmedik işlere Mevlâ ulaşa
Daha neler gelir sağ olan başa
Geçerse bu yaz da kalırık kışa
Korkarım kapanır yolu salanın

M.C.,K.,135:197

188- Cehd-etmeyince karlı dağ aşılmaz
Sarrafın yanında altın pul olmaz
Yeğidin başına gelmez hal olmaz
Başına gelene gülmeli değil.

C.Ö.,P.S.D.,KÜ,242:17

189- Gel gönül bu dertten elalım âri
Görelim sonunda ne kılar Bâri
Gevheri der ben de ederim zâri
Başıma gelmedik haller mi kaldı?

M.S.A.,T.H.Ş.A.,G.,148

190- Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Destlar beni hatırlasın.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,14

191- Neler gelir koç yiğidin serine
Gece gündüz yanar aşkın nârına

Gün bu gündür Hak kefieldir yarına
 Bil sevdiğim geld(i) ayrılık günleri
 M.F.K.,T.S.Ş.,K.M.,69:4

192- Toy iken ölüme aklım ermezdi
 Ayrılık ne kulağıma girmezdi
 Şu dert hatırıma birden gelmezdi
 Başa ne gelecek bilinmez imiş.
 M.F.K.,T.S.Ş.,Min.,591:3

Baş yazılan gelir.

193- Takdir-i Mevlâ hep gelir,ne çâre
 Hicrânı aşk ile dil pâre pâre
 Ne giderse gitsin visâl-i yâre
 Yek vuslat bezâran dinar demişler.
 M.F.K.,T.S.Ş.,L.,429

Baş başa bağlı baş da şeriata(yasaya,parişaha)

194- Baş başa bağlıdır baş padişâhe
 Sürüye lazımdır çoban demişler.
 E.K.E.,A.v.D.,M.,217

Bekarlık sultanlık.

195- Eğer olsaydı âlemde varlık
 Hiç âdem çeker mi dünyada darlık
 Vellahi sultanlık şimdi bekarlık
 Zir-i hükmindedir çün heft kişver.
 A.Ş.E.,A.D.

196- Ger olsa adamın elinde varlık
 Beyhûde çeker mi dünyada darlık
 Yâhû vezirliktir şimdi bekarlık
 Zirâ destindedir çok hefti kişver.
 S.N.E.,B.G.,25:4

Besle kargayı oysun gözünü.

197- Gel oğul besleme sen bu kargayı
 Bir gün gelir oyar iki gözünü
 Cahilden şefaata bekleme boşa
 Zindan eder baharını yazına
 G.A.,A.K.A.,58

Beyhude harcanan altın tunç olur.

198- Ya bir zenaatkâr ya bir memur ol
 Düşün her tarafı ehl-i zamir ol
 Eline geçeni harcama bol bol
 Beyhude sarf olan altın tunç olur.
 Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,64

Bin bilsen de bir bilene danış.

199- Kendin çün bilmesen bilire danış
 Danışık dağlardan aşar mı aşar
 Danışmadan yola varsa bir kişi
 Şaşırır bellerden şaşar mı şaşar.
 C.Ö.,P.S.A.,910:237

Bin tasa bir borç ödemez.

200- Yiğid yiğide yâd olmaz
 Eyilerde ham süt olmaz
 Bin kaygu bir borç ödemez
 Gamlanma gönül gamlanma.
 M.C.,K.,363:491

Bir çöplükte iki herrez ötmez.

201- Bir yalaktan iki öküz sulanmaz
 Irmaklar bulanır derya bulanmaz
 Hakikate mecaz ili ulanmaz
 İncelip Seyrâni üzölmeyince.
 H.A.K.,S,85

Bir elle iki etek tutulmaz.

202-Yûsufuz el çektik elden etekten
Tutulmaz bir el iki dâmen dimişler.
E.K.E.7A.v.D.,M.22

Bir gönülde iki sevda yaşamaz.

203- Bir olur kişver-i dilde iki sultan olmaz
iki mâh olsa semada nûr-i dirahşân olmaz.
F.H.,A.Ş.,77

Bir tahtta iki padişah olmaz.

204- Evveli bir âhiri bir dost da bir cânan da bir
Olması mümkün değil bir tahtta hünkar iki
F.H.,A.Ş.,77

205- Geçinmez bir sofu ile beynamaz
Bir ocakta iki kazan kaynamaz
Ârif köçek çalmayınca oynamaz
Ahmaklar Seyrâni çalmadan oynar.
H.A.K.,S.,184:160

Bir uyuz keçi bir sürüyü boklar.

206- Alem ile hoş geçinmek güzeldir
Derler ki ziyankar ömrü kısaldır
Eskilerden kalma darb-ı meseldir:
"Bir dana bir nahar malı lekeler"
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,204:21

207- Gerçek erenleri arşta teperi,
Mâzi müstakbelden vermiş haberi,

Tatlı aşı katsan acı biberi,
Yakın bil kaymağı balı lekeler.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,204:21

Bir yiğide bir yâr yeter.

208- Bulgar dağı iki çatal
Arasında güller biter
Bir yiğide bir yâr yeter
İki seven deli olma mı?

M.C.,K.,247:353

Boğaz dokuz boğumdur.

209- Deli Boran bilin cümleden gani
Hem yaratır alır Allah bu canı
Sen kendini yokla,nefsini tanı
Boğaz kırk boğumdur dilde sır olmaz.

M.F.K.,T.S.Ş.,D.B.,694:2

Borç yiğidin kamçısıdır.

210- Fıçıkların dibi pek serin olur
Borcuma keder yemem o beni bulur
O da benim gibi içer yıkılır
Bize kapı baca dâva ne.

A.Ş.E.,A.D.

Borçlu ölmez benzi sararır.

211- Kul borcu zordur kurtara Mevla
Aman yaman bilmez ister daima
Yaradana da borcun Aşık Kadriyâ
Bu kadar ibadet dahi bir candır.

A.Ş.E.,A.D.

Boş kaşık ağıza uymaz.

212- Herkes kâr peşinde koşar
Boş kaşık ağıza uymaz demişler.
E.K.E.,A.v.D.,Ş.,48

Bugünkü(akşamın)işini(yarına(sabaha)bırakma(koyma).

213- Aldanma cihanın sakın varına
Düşmeye gör anın âh-ü zârına
Bugünkü işini koyma yarına
Yar yıkıldığı gün tozar demişler.
M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

214- Kasım gün eyyâmın sakın fevt etmen
Vakitsiz çıkıp da yollara gitmen
Avcılar duyarlar,çağırıp ötmen
Sağ esen menzile erin turnalar.
C.Ö.,K.D.K.,321/40

215- Sermayesi olan gider kârına
Bugünün işini koyma yarına
Mısır'da Züleyha aşkın nârına
Yanmıştır Yusuf-u Kenan diyerek.
H.A.K.,S.,130:84

Bugünün yarını var,yarının da yarını.

216- Sevdanın serini var,
Bu derdin derini var,
Sen herkesle hoş ol git,
Bugünün yarını var.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,167:27

Bükemediğin(ısramadığın)eli öp, başına koy.

217- Altmışımda bulamadım tadımı
 Çok çalıştım alamadım dâdımı
 Nâçarlıktan gene sevdim yâdımı
 Gücüm yetmedi, dost oldum düşmana
 M.F.K.,T.S.Ş.,A.Vq,448

218- Aşık Gülhani der insanlar boy boy
 Her birinde vardır türlü tevir huy
 Kesilmeyen eli öp başına koy
 Gücün yetmeyince ne yapacaksın.
 E.A.,A.G.D.,70

Bülbülü altın kafese koymuşlar,"ah vatanım" demiş.

219- Bülbülü koysalar altın kafese
 Gine özler ister vatan demişler.
 E.K.E.,A.v.D.,M.,51

220- Gurbet ele giden er yiğids bes
 Düşmanım gurbete etmesin heves
 Bülbüle yaptırсан altından kafes
 Yine inler imiş âh ü vâh vatan
 S.ME,B.G.,36:15

Bülbülün çektiği dili belasıdır.

221- Gerçek aşık olan düşermiş dile
 Ömrünü harcamış yaş sile sile
 Rağbet mi olurdu her gonca güle
 Bülbülde o eşsiz dil olmasaydı.
 M.S.A.,T.H.Ş.A.,M.Ç.,331

222- Mecnun yârdan ayrı çölleri gezdi
 Ferhad Şirin için dağları ezdi

Bülbülün kadrini kimse bilmezdi
Onu ağlatan gül olmasaydı
M.S.A.,T.H.Ş.A.,M.C.,331

Cahil olan kimse vakitsiz öten horoz gibidir.

223- Cahil olan söyler sözünü bilmez
Meydana gelince özünü bilmez
Üç şey vardır cennet yüzünü görmez
Bir münkir, bir münâfık, bir gammaz
C.Ö.,P.S.A.,355:288

Cahilin dostluğundan âlimin düşmanlığı yeğdir.

224- Faydası olmayan bahardan yazdan
Yüce dağ başının kışı makbuldür
Cahilin yaptığı sohbetten sözden
Âlimin hayâli düşü makbuldür
S.Y.,Y.B H.P.,A.H.,97

Can tatlıdır.

225- Karac'oğlan der ki : cenge doyulmaz
Can tatlıdır, tatlı cana kıyılmaz
Ordusu yıldızdan çoktur, sayılmaz
Sultan Murad kalkmış, kendi geliyor
M.C.,K.,334:457

226- Karac'oğlan bu sevdaya doyamam
Ak gerdana çifte benler sayamam
Can tatlıdır, tatlı cana kıyamam
Meğer ağı yedireler aş ile
M.C.,K.,156:228

Canı veren Allah alır.

227- Kanı karacaoğlan kanı
Veren alır tatlı canı
Yakışmazsa öldür beni
Yeşil bağla ala karşı.

M.C.,K.,307:434

228- Yine boralandı dağların başı
Akıttın gözünden kan ile yaşı
Emâneti alır 0 veren kişi
Bir dost bulamadım gün akşam oldu.

C.Ö.,P.S.A.,341:272

229- Yunus kim öldürür seni veren alır yine canı
Yarın göresin sen onu er nazarından gitmegil.

C.Ö.,Y.E.,215:137

Canı yanan eşek attan yürük olur.

230- İşin gerçeği bu eyleyim beyan
Bilmem anlar mışın kafadan yayan
Daha güçlenirmiş darbeyi yiyen
Canı yanmış eşek kehlan olurmuş.

E.A.,A.G.D.,98

Cefayı çekmeyen sefanın kadrini bilmez.

231- Var mı Eyup gibi çeken cefâyı
Cefâyı çekmeyen bulmaz sefâyı
Akibet derde bin bir şifâyı
Verir Berverdigar böyle de kalmaz.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,H.,33:32

Cimrinin zararı cömerdin harcından çok olur.

232- Karac'oğlan çıkmış yârin bağından
Çifte benleri var solu sağından

Güzel bir buse ver al yanağından
Nekeslikten kimse bezirgan olmaz.

M.C.,K.,126:183

Çalışan kazanır.

233- Varlıkta darlık yoklukta dirlik
Gice gündüz çalış kazan demişler.

E.K.E.,A.V.D.,M.,56

Çalma elin kapısını,çalarlar kapını.

234- Aşıklar mâşuka boyun eğerler,
Ahtine sadakat gösterir erler,
Bir gün olur,gelir,kapun döverler
Dövmüş isen eğer el kapısını.

H.N.O.,Sey,121:86

235- Hiyleyi irtikâp etme kılchazer
Desinler sana: Bir er oğludur er
Sen ilin kapusun kakarsan eğer
İl de senin kapun kakar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,429

Çam ağaçından ağıl olmaz,el çocuğundan oğul olmaz.

236- Bugün koyun tuz taşına gelmedi
Elin kuzusu da kuzu olmadı
Arayıp da kuzusunu bulmadı
Kuzum kuzum der de meler bir koyun.

F.K.,T.S.Ş.,K.M.,71:6

237- Kuzum senin budur alnında yazı
Hiç elin kuzusu olur mu kuzu
Yüreğimde vardır bir ince sızı
Kuzum kuzum der de meler bir koyun.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,K.M.,91

Çirkin ile bal yeme, güzel ile taş taşı.

238- Güzel ile yola giden yorulmaz
Güzel seven kuldân günah sorulmaz
Çirkin altın saray olsa girilmez
Güzeller yurduna kon çıkararım.
Prof.Dr.İ.B.,A.A.İ.Ö.,112:54

239- Çivi çiviye söker.

Borçlu der ki bu söz belimi bükür
Üstad /.../ kılanlar burda mal döker
Meşhur sözdür "demir demiri söker"
Belki ikbal döker çarh-ı devrândır.
A.Ş.E.,A.D.,

Çok naz âşık usandırır.

240- A kuzum çok nazdan âşık usanır
Vefâsız sevdâdan gönül bulanır
Bu kadar cefâyâ can mı dayanır
Hele bir de kendin hesap et imdi.
O.U.,E.E.,70:45

Çok söyleyen çok söz işitir.

241- Gelüp şunda gitmek olmaz
Çok söyleyip ötmek olmaz
Kahvede tav atmak olmaz
Gelin gelin duruşalım.
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,98:8

Çok yaşayıp sürünmekten, az yaşayıp devran sürmek yeğdir.

242- Karac'oğlan der ki: Yorup yormadan
Usandım ben il işine yelmeden
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp bir dem sürmek yeğ imiş.
M.C.,K.,216:314

243- Kulak verdim dört bir yanı dinledim
 Arkam sıra gıybet eden çoğ imiş
 Çoğ yaşayıp mihnet ile ölmeden
 Az yaşayıp devran sürmek yeğ imiş.
 M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.,346:20

244- Kulak verdim dört köşeyi dinledim
 Meğer gıybetimi eden çoğ imiş
 Çek yaşayıp mihnet ile ölmeden
 Az yaşayıp dem sürmek yeğ imiş.
 M.S.A.,T.H.Ş.A.,D.,236

Çongar uça da toy olmaz.

245- Toy olmaz uça da çongar dimişler.
 E.K.E.,A.v.D.,F.,60

Çorak yerde sümbül bitmez.

246- Eş gerekdür işe iş gerek aşa
 Çorak yerde bitmez mantar dimişler.
 E.K.E.,A.v.D.,F.,60

Dağ başında duman eksik değil (olmaz).

247- Eksik olmaz dağ başında duman hem
 Yiğidin başından boran dimişler.
 E.K.E.,A.v.D.,M.,61

Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar.

248- Pir Sultan'ım eydür,kalbimiz nurdur
 Müminler gözlüdür,münâfık kördür
 Erenlerin yolu kadimdir,özdür
 Her tepenin başında bir yol olmaz.
 C.Ö.,P.S.A.,356:289

Dağdaki gelir,bağdakini kovar.

249- Çoktur bu âlemde boşa yelenler
Kande bilenler ile bilmeyehler
Eskiden âdettir,dağdan gelenler
Bağda olanları kovar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,427

Damlaya damlaya göl olur(akalaka sel olur).

250- Beni kınamayın Hakk'ı sevenler
Rüzgar esmeyince dal irganır mı
Küllü boş değildir aşka düşenler
Damla düşmeyince sel uyanır mı

M.F.K.,T.S.Ş.,C.,623/1

251- Kimi gider bir namerde kul olur,
Kimi fakirlikten yanar kül olur,
Yağmur yağar damla damla göl olur,
Kimi böyle yağar mal ağır ağır.

Dr. E. Z. ,D.A.S.Ş.,Z.,71:41

Danışan dağı aşmış,danışmayan(ın) yolu şaşmış.

252- Danışmayan düzde yolın şaşırır
Danışan dağlar aşar demişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,63

253- Kendin çün bilmezsen bilire danış,
Danışık dağlardan aşar mı aşar.
Danışmadan yola varsa bir kişi,
Şaşırır bellerden şaşar mı şaşar.

C.Ö.,P.S.A.,310:237

Dar yerde yemek yemektense bol yerde dayak yemek yeğdir.

254- Sıdkı'ya gel Hakk'a tevekkül eyle
Akibet endiş ol teemmül eyle
Cevr-ü cefâlara tahammül eyle
Dar kapta kaynama taşar dediler.

M.G.,S.B.,90:11

Davetsiz gelen döşeksiz oturur.

- 255- Çağrılmadık yere ayağın atma
Davetli varanın yeri dar olmaz.
E.K.E.,A.v.D.,B.,64

Davul dengi dengine çalar.

- 256- Amana da deli gönül amana
Kalmadı iyi gün devr-i zamana
Cevheri de denk ettiler samana,
Yük masnıtı bulmaz denk olmayınca.
M.C.,K.,88:129

- 257- Karac'oğlan der ki dengim dengime,
Çuhalar geydirdim çifte benlime,
Bir bade doldurdu,sundu elime,
İçtim ama ben de kanamıyorum.
M.C.,K.,209:304

- 258- Yücesine çıktım baktım engine
Ovasının köpüklenmiş selleri
Yiğit olan düşmez ise dengine
Kendisine güldürür bütün elleri.
C.Ö.,K.D.K.,238:48

Davulun sesi uzaktan hoş gelir.

- 259- Şaşma gönül doğru yoldan
Meydan olmaz kuru bühtan
Söz çalarlar sarı telden
Yanık gelir ses ıraktan.
Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,66

Deli ile devletli ikisi de bildiğini işler.

- 260- Deli ile devletli bildiğini işler
Sıbyanlar dinlemez ferman demişler.
E.K.E.,A.v.D.,M.,65

Delilsiz cennete bile gidilmez.

261- Delilsiz cennete gitemez insan
Kuş bile kanatsız uçmaz dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,M.,65

Dert ağlatır,aşk söyletir.

262- Ağrır başım,kulaklarım çınlar,
Yaralarım göz göz oldu yeniler,
Hastaların derdi vardır iniler,
Sağlar melil melik,bilmem nedendir.

M.C.,K.,120:175

263- Aşk eseri olan karar bağlamaz
Yüreğinde dert olmayan ağlamaz
Bizi bu yerlerde kimse eğlemez
Giden gelsin bizimle aşk iline.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,K.H.,179

264- Karşiki görünen yapraklı dağlar
Hastanın halından ne bilsin sağlar
Her nere vardınsa derdililer ağlar
Aradım cihanı derdsiz yoğ imiş.

M.C.,K.,158:232

Dertli uyumaz.

265- Dertliler subhadek elur uyanık
Zahmına ararken tabib-i hâzık
Mansûr gibi dâre çekilse âşık
Yârdan ağıârine şikayet etmez.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.A.S.,504:5

Dertlinin halini dertli bilis.

266- Akılsız diyerek dost beni taşlar
Artık adam olmak dile kolaydır
Ne bilir belâyı belâsız başlar
El davulu çalmak dile kolaydır.

S.Y.,A.M.,118

267- Alay geçmiş yurda uğradım
 Bir acıkmiş kurda uğradım
 Bir acayip derde uğradım
 Çekmeyenler bilmez imiş.

C.Ö.P.S.A.,338:368

268- Anlatamam derdimi derdsüz insana
 Derd çekmeyen derd kıymetên bilemez
 Derdim bana derman imiş bilmedim
 Hiç bir zaman gül dikensiz olamaz.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,40

269- Önceden gülmeyen sonra gülemez
 Dert çekmeyen dert kahrini bilemez
 Şimdiden sonra gönül mesut olamaz
 VELİ'nin yanında yâri de olsa.

İ.A.,A.V.,21:5

270- Var mı bir âşık ki cünûn ilinde
 Hâmûş olup dinlemeye derdini
 Benim tek küçükden sevdâ yolunda
 Dertli gerek anlamaya derdini.

O.U.,E.E.,76:52

271- Yaz görmemiş kışa benzer
 Dert görmemiş başa benzer
 İçmiş de sarhoşa benzer.

M.F.K.,T.S.Ş.,Kör.,99:12

Dertsiz baş olmaz.

272- Belâlı başıma taş eksik değil,
 Ağrı dağı gibi,kış eksik değil,
 Gözümde kan ile yaş eksik değil
 Bu fâni dünyaya vardım varalı.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,H.,5:1

273- Dünyada dertsiz baş olmaz
 Derd'olanın âhı dinmez

- Yanar yüreğim söyünmez
Yaram erişmiştir cana.
C.Ö.,Y.E.,92:16

274- Felekler aksine devran ediyor
Bak tecelli taktir neler ediyor
Kim ki der derdim yok,yalan söylüyor,
Gelen giden ağlar,gam dünyasıdır.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,72:42

275- Karşı ki görünen yapraklı dağlar,
Hastanın halından ne bilsin sağlar?
Her nere vardım sa derdliler ağlar,
Aradım cihanı,derdsiz yeğ imiş.
M.C.,K.,158:238

276- Sen elin aybını görürsün niçin?
Arif oldur göre öz kendi suçun
Kimi dünya için,kimi Hak için
Bu cihanda ağlamadık baş olmaz.
M.G.,S.B.,132:71

Deve boynuz ararken kulaktan olmuş.

277- Kanâat halkasın bırakma elden
Elinden çıkmasın der isen dümen
Deve âhû gibi boynuz isterken
İki kulaktan da çıkar demişler.
M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Devlet kuşu başa bir defa konar.

278- Kılavuz der tuz biberdir aşına
Henüz girmiş on üç on dört yaşına
Bir devlet kuşudur konu başına
Derler namzet olan kısmetin diler.
A.Ş.E.,A.D.,

Devletin malı deniz,yemeyen domuz.

279- Emir Süleyman der ki yiğit duramaz

Ali Paşa gibi vezir olamaz
Devlet umuruna sâdık yaramaz
Şevketli Nünkâr sen binler yaşa.
A.Ş.E.,A.D.

Dikenden gül biter gülden diken.

280- Mehmet İlbars biter gülden diken
Gözlerimiz hep uykulu
Gül bitirir kara çalı
Çok şalvarı bollar gördüm.
M.İ.

Dikensiz gül olmaz.

281- Bu divane gönlüm nasihat tutmaz
Hercâi dilberden feragat etmez
Bülbülün meskeni gülşenden gitmez
Gonçenin etrafı hâre bağlıdır.
M.F.K.,T.S.Ş.,G.,216:20

282- Bu meseldir gül içinde biter hâr
Anın için garip bülbül eder zâr
Ben bilirim seni öğer durur var
Seni benden ayıranlar gülmesin.
S.N.,Ku,25:26

283- Eğer çiftçi isen sarıl tutaktan
Ne ekersen onu biçen topraktan
Yaklaşma tenbele geç git uzaktan
Tenbelin çenesi gevezec'olur.
Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.64

284- Ey bağban senden bir سوالim var
Bu güller yanında hârın aslı ne
Çekerler bülbüller derd-ü belâyı
Ağyâra yâr olur yârin aslı ne
M.F.K.,T.S.,Ş.,G.,213:16

- 285- Ey bağban senden bir suâlim var
Güllerin yanında hârın aslı ne
Anların çektiği derd ü belâyı
Ağyâra yâr olur bunun aslı ne
S.N.E.,A.Ö.,36:39
- 286- Gel ömrüm Ömer'in yaşını dökme
Böyle bir âşıkın kaddini bükme
Adet budur gönül buna gam çekme
Goncanın yanında bir hâr bulunur.
S.N.E.,A.Ö.,78:40
- 287- Gül der ki mihnetsiz çile dolamaz
Ser-i kuy-i yârı hâlf bulamaz
Gül dikensiz yar ağyârsız olamaz
Bulunmaz bir nesne rakipsiz asla
S.Nf.,B.G.,10:1
- 288- Gül dikensiz bitmez imiş
Bülbül gülsüz ötmez imiş
İşe güce yetmez imiş
Eli yârdan ayrılanın.
M.C.,K.,246:351
- 289- Gülün çevrâsi har m'ola
Çektiğim âh ü zâr m'ola
Acep bizi anar m'ola
O kaşları keman şimdi.
O.U.,E.E.,69:44
- 290- Kar suyundan süzen çeşme gül olmaz
Gül dikende biter diken gül olmaz
Dız dız eden her sineğin bal'olmaz
Peteksiz arının balı yalandır.
Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,60
- 291- Kırmızı gül bitişiktir hâr ile
Mansur dârda bağlı bir ikrar ile

Musahip olma da kallaş yâr ile
Altın adınızı pula getirir.

C.Ö.,P.S.A.,329:260

292- Kimi dikenini gülünden seçer
Herkes ektiğinin mahsülün biçer
Gam yeme Seyrânî bu gün de geçer
Yüce dağ başında duman geziyor.

H.A.K.,S.,212:200

293-Salınmaz bu cihan bağında herkes
Ne yâr ağıyârsız olmaz gül dikensiz

F.H.,A.Ş.H.V.Ş.,105

Dil ebsem,baş esendir.

294- Bir körün gözüne girsen de olmaz
Bir yiğide sırrın versen de almaz
Bir kötü dilim var,irahat durmaz
Kötü dil başıma belâ getirir.

M.C.K.,193:280

295- Gönül pervaz edip gökte dönüncek
Bize de bir kanlı zâlimden oldu
Âdemin çektiği dili belâsıdır
Sabrını etmemiş dilinden oldu.

C.Ö.,P.S.A.,343:274

296- Seyran edip şu âlem de gezerken
Ah bana bir kanlı zâlimden oldu
Yine dilim ile düştüm belâya
Sabır edemeyip dilimden oldu.

C.Ö.,P.S.A.,342:273

Dilber para ister,gazel dinlemez.

297- Bu bir eski sözdür söylenir ezel
Dilber ekçe ister dinlemez gazel

Zengince bir âşık bulsa bir güzel
Züğürdü feryâda salması vardır.

M.F.K.,T.S.S.,Ka.,143:9

298- Bu bir eski sözdür söylenir ezel
Dilber para ister dinlemez gazel
Zengin âşıkı bulunca bir güzel
Züğürdü feryâda salması vardır.

S.N.E.,A.Ö.,31:10

Dillenme, bellenme, ellenme.

299- Elsiziz belsiziz, dilsiziz ammâ
Gezeriz âlemde erkekcesine

E.K.E.,A.V.D.,M.,73

Dilsiz de olsa kâmil bellidir.

300- Güneş balçık ile sıvanmaz ey dil
Bi-zebân da olsa bellidir kâmil
Kendüden gâşiyi beğenmez câhil
Kendi çalar kendi oynar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Dünyada pirince giderken evdeki bulgurdan oldu.

301- Hikmetinden sual olmaz piyasa
Bir bakarsın savan padişah olmuş
Pirinç alam diye gittim Payas'a
Evdeki bulgurda hayat mı kalmış

S.Y.,A.M.,220

302- Yine cûş eyledi bu dertli yürek
Sınemi çâk etti bu devr-i felek
Mevlâ'nın verdiği kanâat gerek
Gönül çok isterken az elden gitti.

S.N.E.,A.Ö.,40:48

Dipsiz kile, boş anbar.

303- Bir mürşid-i kâmil bulmayanlara
Pırlar nasihatını almayanlara
Sözünün isbatı olmayanlara
Bir dipsiz kile boş anbar demişler.
M.F.K., T.S.Ş., L., 427

Doğru söyleyenin tepesi delik olur.

304- Âlimler de azdırdılar ameli
Hiç birinin hak söze dönmez dili
Doğru söyleyene diyorlar deli
Puşt ile deyyusa itibar şimdi.
A.Ş.E., A.D.

305- Doğru söyleyene delidir derler
Kimi deli, kimi velidir derler
Sümmâni'ye Hakk'ın kuludur derler
Hakk'tan ayrı bir kul berhûdâr olmaz.
H.N.O., Sın. 135:94

Doğru söz insana batar.

306- Arzeye bu pendî kendi özüne
Dost addetme her güleni yüzüne
İncinme dostunun doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler.
M.F.K., T.S.Ş., L., 427

Doğrunun yardımcısı Allah'tır.

307- Ali'dir bu iş eden
İncinmez doğru giden
Zarın elden gidince
Kimdi devayı yiden
G.Ö., B.S.A., 189:II

Dost acı söyler.

308- Eğer çoban isen sürüye alış
Derdini dökersen gerçekle konuş

Bir duvar örersen ustaya danış
Dost acı söylerse sakın darılma.

G.A., A.K.Â., 52

Dostun attığı taş baş yarmaz.

309- Kim ki ahde vefâ kılmaz
Sanmanız ki eden bulmaz
"Dost cövrinden âşık ölmez"
Dedikleri gerçek imiş.

C.O., K.D.K., 344:63

Dost kara günde belli olur.

310- İlimsiz insanın gözü küllölör
Müşkül işler sabır ile hallölör
Gerçek dostlar kara günde bellölör
Dostunu kaldırır düştüğü zaman.

H.K.K.,

311- Kani ya bir böyle canan bulunmaz
Bulunursa ne olduğu bilinmez
Yalancılık ile dostluk olunmaz
Dost gerektir dost yoluna ölücü.

M.F.K., T.S.Ş., A. Mec 440:2

Dökme suyla değirmen dönmez.

312- Bir yanmış yerime dökmezsen suyu
Başını yastıktan kaldırma uyu
Câhilin misali bir susuz kuyu
Elden su koymakla dolmaz ki dolmaz.

H.A.K., S, 239:238

313- Gönül bir deryâdır dalgası dinmez
Her güzele meyil verip dost denmez
Taşıma su ile değirmen dönmez
Dökülür çarka su kendinden olur.

Ü.Y.O., A.V., D.B.H., 51

Dökülen su kabını doldurmaz.

314- Her güzel âlemde dengini bulmaz
 Dökülen çanaklar meseldir dolmaz
 Canlı kulda böyle beyaz ten olmaz
 Bu ne kırcı bu ne bora bu ne kar
 H.Â.K.S., 177, 152

Dövene elsiz gerek sövene dilsiz gerek.

315- Dövene elsiz gerek
 Sövene dilsiz gerek
 Derviş gönülsüz gerek
 Sen derviş olamazsın.
 C.Ö., Y.E., 317:236

Dumansız baca olmaz, çekişmedik karı koca olmaz.

316- Görüp haddini hattinde Figâni âh ü vâh itme
 Ki yanma dehr ocağında muhakkak bi-duhan âteş.
 E.K.E., A.v.D., F., 77

Dünya bir köprüdür.

317- Bindirirler cansız ata
 İndirirler tuta tuta
 Var dünyadan yol ahrete
 Yelgin gider salın bir gün.
 M.C., K., 252:358

Dünya bir yağlı kuyruktur, yiyebilene aşkolsun.

318- Alacaklı der ki böyle diyebilene
 Feleğin fendini evvel bulana
 Dünya bir kuyruktur yiyebilene
 Aşkolsun yer isen beni inandıktı.
 A.Ş.E., A.D.

Dünya fâni âhîret bâki.

319- Ağalar içmesi hoştur
 O da züğürtlere güçtür

Can kafeste duran kuştur
Elbet uçar gider bir gün
M.C.,K.,251:358

320- Karac'oğlan halımı kimse bilmez
Her güzel de öğmeye lâıık olmaz
Bu yalan dünyadır ki giden gelmez
Hep gidenler Şu toprağa belendi.
M.C.,K.,110:151

321- Kuloğlu, dem-be-dem dolular içer
Kişi sevdiğine dibâlar biçer
Bu dünya fânidir, tez gelir geçer
Bu bahçenin sonu fenadır, bülbül.
E.Ö.,K.D.K.,301:20

322- Yedi iklim dört köşeyi dolandım
Meğer dünya her tarafta bir imiş
Ben dünyayı Al'Osman'ın sanırdım
Meğer dünya dört sultanlık yer imiş.
M.S.A.,T.E.Ş.A.,D.,236

323-Yeyip yedirmesi hoştur
Dayan,kahbe yürek taştır
Can dedikleri bir kuştur
Kuş kafesten uçar bir gün.

C.Ö.,P.S.A.,306:233

324- Yürü bire yalan dünya
Yalan dünya değil misin
Hasan ile Hüseyin'i
Alan dünya değilmisin

C.Ö.,P.S.A.

Dünya geaçten gence, dinçten dince.

325- Dünya bir gelinir beli bükülmez
Sefâsı az olur kahrı çekilmez
Vefâsız zamanda hiç kimse gülmez
Yaktın ciğerimi hân ettin felek

A.Ş.E.,A.D.

Dünya malı dünyâda kalır.

326- Bakmayın dünya varına
Komaz bugünü yarına
Şahin gibi şikârına
Sunan yiğide aşk olsun

C.Ö.,K.D.K., 340:59

327- Neyleyim şu dünyanın ziynetin,
Akibeti ölüm olduktan geri?
İstemem bahçamda bülbüller ötsün
Benim gonca gülüm solduktan geri

M.C.,K.,166:242

328- Yığılmış balıklar anlamaz dilden
Merhamet eyleyin ayrıldım gülden
Yüz bin liram olsa ne gelir elden,
Güven olmaz bu dünyanın varına.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,Z.,52:2

Dünya(peygamber)Süleyman'a bile kalmamış.

329- Birin bilir binin bilmez
Bu dünya kimseye kalmaz
Bâr ismini desem olmaz
Düşer dillere dillere.

O.U.,E.E.,51:12

330- Bizden evvel gelen mahlûk ne oldu
Ecel camın içti hâkisâr oldu
Kem iyi her kişi ettiğın buldu
Hiç kimseye bâki kalmadı dünya

M.G.,S.B.,192:142

331- Bu dünyaya verme gönül
Dünya sana kalır değil
Dünya seven dost katına
Yüz ağıyla varır değil

M.S.A.,T.H.Ş.A.,37,E.R

332- Çok güvenme mülke mala,bu dünya sana da kalmaz
Ne bir geda,ne bir sultan,o mülk-i hana da kalmaz.

Ne âşığa, ne maşuğa, o şirin cana da kalmaz,
Alır bir gün salar kabre, Cemal Turan'a Kalmaz
Dr.E.A., D.A.S.Ş., C.H., 177

333- Değildir bu dünya kimseye bâki
Neyzen'e de değdi feleğin oku
Döküldü badeler kahretti sâki
Gönüller çoşturan meyler nic'oldu.
Ü.Y.O., A.V., D.B.H., 215

334- Gafil durma şaşkın bir gün ölürsün
Dünya sana bâki değil ne fayda
Ettiğin işlere pişman olursun
Pişmanlığın ele girmez ne fayda
M.S.A., T.H.Ş.A., T.A., 117

335- Gelin tanışık edelim
İşin kolayın tutalım
Sevelim sevillelim
Dünyaya kimse kalmaz.
Ç.Ö.Y.E., 354:373

336- Kimseye bâki değil fâni cihan ey Şem'i'ya
Âkibet bir gün olur bu ten de mihmanın arar.
F.H., A.Ş.H.V.Ş., 98

337- Muradım yerini bulmadı
Kul Gazi'm kurbanın oldu
Yalan dünya kime kaldı
Bir gün de göçtü duydu mu.
A.K.G.

338- Pir Sultan Abdal'ım bâki değildir
Tuz ekmek her âşık hakkı değildir
Bu dünya kimseye bâki değildir
Sal Allah'ım sal sılama varayım.
Ç.Ö., P.S.A., 280:203

339- Yunus bunda gelen gülmez
 Kişi muradına ermez
 Bu fânide kimse kalmaz
 Derdim vardır inilerim.
 C.Ö.,Y.E.,277:194

340- Yunus sözün anlarsan
 Mânâsını dinlersen
 Sana bir dirlik gerek
 Burda kimesne kalmaz.
 C.Ö.,Y.E.,354:373

341- Zamana uygundur bu sözüm nâçâr
 Alan veren ancak ol Perverdigâr
 Vefâsız dünyaya aldanma zinhâr
 Padişah olsan da âhir ölüm var.
 M.S.A.,T.H.Ş.A.,Y.H.,341

Dünya ölümlü,gün akşamlı.

342- Birin bilir,Binin bilmez
 Bu dünyâ kimseye kalmaz
 Yâr ismini desem olmaz
 Düşer dillere dillere.
 M.F.K.,T.S.Ş.,E.E.,763:5

343- Bu dünya kimseye kalmaz
 Anadur ölmeğin aman
 Kimseler de gider gelmez
 Anadur ölmeğin,aman.
 C.Ö.,Y.E.,291:209

344- Bülbülün zârı figânı
 Doldurur iki cihanı
 Şu dünyanın sonu fânî
 Kavli yahana düşüptür.
 M.S.A.,T.H.Ş.A.,D.,139

345- Deryâlarda oynar balık
 Kimi sarhoş kimi ayık
 Dünyâ fâni insan konuk
 Demlerin süren öğünsün.
 M.C.,K.,304:430

346- Dünyâ fâni hepsi yalan
 Cümle gider bunda gelen
 Bi-namaz ile dost olan
 Beni düşman bilsin demiş.
 A.Ş.E.,A.D.

347- Dünyâ, Karac'oğlan, fâni
 Toprak emer tatlı canı
 Hastalandım, ilaç kani?
 Bir acısız ölüm de yok.
 M.C.,K.,286:404

348- Dünyâya gelenler ölmeğe
 Görüp birbirinden ibret almağa
 Hercaî sevmeden fâriğ olmağa
 Beni bana komaz divâne gönül.
 M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.,146

349- Fâni imiş şu dünyânın ötesi
 Söylerim, sözümün var mı hatası
 Hasan ile Hüseyin'in atası
 Aman Şah-ı Merdan, sana sığındım..
 C.Ö.,P.S.D.,K.H.,107:37

350- Güzel oldum diye yukarı bakma
 Kanlarım kurudup yüreğim yakma,
 Hatırlar incidip gönüller yıkmı
 Bu yalan dünyânın sonu ölamdür.
 M.C.,K.,43:64

351- Kul Himmet'im ne yanarsın
 Kurulmuş çarhı dönersin

Ne konarsın, ne göçersin
Yalan dünya değil misin?

C.Ö., P.S.D., K.H., 132:56

352- Kuloğlu dembedem dolular içer
Kişi sevdiğine dîbâlar biçer
Bu dünyâ fânidir tez gelir geçer
Bu bahçenin sonu fenâdur bülbül.

S.N., Kul., 27:3

353- Öksüz Aşık senin dertli kulundur
Aşıka ettiğin cevr ü zulümdür
Bu dünyânın önü sonu ölümdür
Saçı sünbül zülfü siyâhım benim.

M.F.K., T.S.Ş., Ö.D., 80:5

354- Ömür tamam olur defter dürülür
Sırat köprüsüyle mizan kurulur
Hakk'ın dergâhına kullar derilür
Buyruğu tutulur ferman eğlemez.

M.F.K., T.S.Ş., A.Ö., 305:3

355- Şu dünyanın ne olacağı malûmdur
Bu ilmin sırrına eren âlimdir
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Bana hırka ile çul nemeyetmez.

C.Ö., P.S.A., 228:149

356- Unutma Al'İzzet'i şaşkın fakiri
Bu dünyadan konan göçer âhiri
Allah'ısmarladık gidiyom gayri
Gözüme göründü yol dertli dertli.

Prof.Dr.İ.B., A.A.İ.Ö., 91:36

357- Yalana da deli gönül yalana
Yedi iklim, çâr köşeyi dolana
Soğuk sulu yaylalarda sulana
Meğer bu dünyânın sonu yoğ imiş.

358- Yalanmış dünyanın ötesi yalan
 Felektir muradım elimden alan
 Mısır'a sultan olsam istemem kalan
 Dost ağlayıp düşman güldükten geri
 M.C.,K.,166:242

Dünya tamah dünyası.

359- Būsene dil kaani' olmaz vaslünün şeydâsıdır
 Dostum mâ'zur tut dünyâ tama' dünyâsıdır
 E.K.E.,A.v.D.,F.,79

Dünyanın ucu uzundur.

360- Dünya bir dolaptır bilinmez eni
 Hicranlar içine düşürdün beni
 Kıyamet mahşerde görürsem seni
 Hükm-i Allah /.../ dirilesin felek.
 A.Ş.E.,A.D.

Düşenin yâri(dostu)olmaz(hele bir düş de gör).

361- Hey ağalar zaman azdı
 Düşmüş dost(a) el düşer oldu
 Küllükte sürünen eşek
 Cins atla yarışır oldu.
 M.F.K.,T.S.Ş.,G.,244:14

362- Kötü günde beraberdir dost düşman
 Kazanırsan bari gine dost kazan.
 E.K.E.,A.v.D.,M.,81

363- Mahzunî Şerif'im zordur bu dünya
 Düşünce görülür Manyâ'yla Konya
 Ne İngiliz koydum ne de Almanya
 Dostum insan olmak dile kolaydır
 364 S.Y.,A.M.,118

364- Unutma ki dostu olmaz düşenin
 İbtidâ dost olur yakan dimişler
 E.K.E.,A.v.D.,F.,79

Düşman düşmana gazel okumaz.

365- Bir can için olmaz ağıya minnet
Düşman düşmanlığın edecek elbet
Kayseri'den gelirken sağ u selamet
Çıktılar karşıma bir iki nâdan.

A.Ş.E., A.D.

Düşman gözden ağlar, özden ağlamaz.

366- Gözden ağlar, düşman özden ağlamaz dost mevtine
Eğri özde bulamadım ben doğru sözlü ara bul.

H.A.K.,S., 262-III

Düşman karınca ise de hor bakma

367- Pir Sultan'im ulular izin izile
Kemliği terk eyleyip eyliği özele
Hasmın karıncaysa merdâne gözle
Nasihatım dinle, sakın gururdan.

C.Ö.,P.S.A., 292:216

Eğreti ata binen tez iner

368- İl atına binen pek çapuk iner
Tez eskir eğreti kaftan dimişler.

E.K.E.,A.v.D., 84

Eğri cetvelden doğru çizgî çıkmaz.

369- Kalkıp riya ile ceme gelinmez
Arif isen bu mânadan fark eyle
Egri hacat ile kumaş dokunmaz
Üstat isen endazeni doğru eyle.

C.O., P.S.A., 368:300

Eğri otur, doğru söyle.

370- Eğri otur doğru söyle efendi
Baş torbaya gelmez kulan dimişler.

E.K.E.,Avv.D.,M., 84

Eden bulur inleyen ölür.

371- Al-(i) Osman askeri ... yolunda pâk
Adû olanları ettiler sad-çak
Sana kem bakanlar oldular helâk
Etiler, buldular bunça vukuat.

M.F.K., T.S.Ş., İ.S-559

372- Ârifler cihanda sürmüş safâyı
Değme güzelde görmedim vefâyı
Eyleme efendim gel bu cefâyı
Herkes ettiğini bula gelmiştir.

S.N., Ka., 34:37

373- Bana çektirmede zahmet komadı bende hiç râhat
O yâr ettiğini elbet bulur ammâ neden sonra

S.N.E., A.Ö., 89:160

374- Bilmez misin kanı kanla yumazlar
Kul hakkını el üstünde komazlar
Falan oğlu Filan imiş demezler
Ettiğin var ise bulsan gerektir.

S.N.E., A.Ö., 427:664

375- Bir âhû gözlüye gönül veresin
Bakmaya payine yüzler süresin
Ettiğin işlere pişmân olasın
Herkes ettiğini bula bir zaman.

S.N.E., A.Ö., 27:4

376- Bir kişi ittiğin elbette bulur
Sanma kim zerrece yanına kalır
Her kuşun kuyruğu kanadı olur
Tavuz kuşu gibi vefası olmaz.

F.H., A.S., 104

377- Bizden evvel gelen mahlûk ne oldu
 Ecel camın pati pâkisâr oldu
 Kem iyi her kişi ettiğın buldu
 Hiç kimseye baki kalmadı dünya
 M.G., S.B., 192:142

378- Çeken bilir dayım derd-i firak
 Söndürmek olurmu yanan çırağı
 Sakın hiç kimseye kurma tuzağı.
 Kişi ettiğine düşer, demişler.
 C.Ö ., K.D.K 135:11

379- Dayıma böyledir dünyanın işi
 Kişi ettiğini bulur demişler
 İstersen eylik et, istersen kenlik
 Ettiğın başına gelir, demişler.
 C.Ö., K.D.K 135:11

380- Deli gönül melûl olup gam yeme
 Ağlamanın elbet gülmesi vardır
 Adûya intikam kalır mı böyle
 Herkes ettiğini bulması vardır.
 S.N. : Katibi: Şh 35-38

381- Deli gönül melûl olup gam yeme
 Elbet ağlamanın gülmesi vardır
 Düşmana intikam kalır mı sandın
 Herkes ettiğini bulması vardır.
 O.U. : E.E. : 128-143

382- Elem çeküp deli gönül gam yeme
 Birgün ağlamanın gülmesi vardır
 Adûya intikam kalır mı deme
 Herkes ettiğini bulması vardır.
 A.Ö. : 31-10

383- Ey yârenler ey kardeşler korkarım ben öleyim deyi
Öldüğüme kayırmazam ettiğimi bulam deyi
M.S.A., T.H.S.A., Şh.10, 4E.

384- Gam değil her kişi ettiğini bulur
Sanma kim zerrece yanına kalır
Aşıka merhamet böyle mi olur
Merhametin kadar yüzün ağ olsun.

M.F.K., T.S.Ş., G., 234:46

385- Gerçi kâr etmez sana hiç şimdi ettiğim dilek
Sonra duyarsın güzellik gidicek bu ne demek
Çün benim gibi çekersin sen dahi âşık emek
Hep bulursun ettiğin hercâyilik hoş âmedi hoş
S.N.E., A.Ö., 355:581

386- Gittiler gittiler, geliriz deyü
Ya gelir, ya onda kalırız deyü
Bir gün ettiğimiz buluruz deyü
Gitmez oldu kalblerinden gümanı
C.Ö., K.D.K., 292:11

387- Hoş ede kahrı Hüdâ'nın bir olursun târumar
Ettiğin bulsan gerektir böyle ettim inkisâr
Ağlarım ben Hazret-i Yûsuf için leyhü nehâr
Bunca dem Yakub veş göz yaşım aldın felek
S.N.E., A.Ö., 187:344

388- Kaçırma cânı dosta fedâdan
Böyle haber aldım bây. gedâdan
Bize cevredenler bulur Hudâdan
Herkes ettiğini bulduğu zaman
S.N., Ka., 6:3

389- Karac'oğlan der ki: Böyle olmasın
Arada engeller murad olmasın
Sana senden olmuş, benden olmasın
Herkes ettiğini bulmaz mı sandın?

390- Kendine mağrur olma akibet ölen gerek
 Bunca yıllar türâb olup inleyip kalsan gerek
 Hep bana ettiklerini sevdiğim bulsan gerek
 Bu cefâdan kıl ferâgat Ârş-ı Rahman aşkına
 S.N.E., A.Ö., 153:293

391- Kim ki ahde vefa kılmaz
 Sanmanız ki, eden bulmaz "
 "Dost cevrenden âşık ölmez"
 Dedikleri gerçek imiş.
 C.Ö., K.D.K., 344:63

392- Köroğlu düşmüştür gama, savaşa
 İster elli yaşa, ister yüz yaşa
 Her ne eder isen o gelir başa
 Mukadder yerini bulur, demişle.
 C.Ö., K.D.K., 135:11

393- Merhamet yok imiş senin şanında
 Ettiğin bulâsın tatlı canında
 Gayriler izzetli senin yanında
 Hemen ancak bana hakaret oldu
 M.F.K., T.S.Ş., Ka., 142:8

394- Olsun, hey efendim, olsun
 Her kişi ettiğini bulsun
 Gözlerim kanlı yaş dolsun
 Ölünce sevmezsem seni.
 M.C., K., 370:501

395- Ömer'i şâdetsen n'olur sevdiğim
 Hiç bitmez iş olmaz olur sevdiğim
 Herkes ettiğini bulur sevdiğim
 Hatıra gelmez mi rûz-i kıyâmet.
 S.N.E., A.Ö., 79:144

396- Pir şultan Abdal'ım bu böyle olur
 Herkes ettiğini elbette bulur

Alıcı kuşların ömrü az olur
Akbaba zararsız yaşar mı yaşar
C.Ö.,P.S.A.,310:237

397- Sen sanırsın ki edenler bulmaya
Kimi gördün şu cihanda ölmeye
Kangı günü gördün akşam olmaya
Gönül şen ol niçün melül olursun
C.Ö.,K.D.K.,352:71

398- Seyrânî'ye acep n'olmuş
Derûnu derd ile dolmuş
Kimi etmiş,kimi bulmuş
Bulan ağlar eden ağlar
M.F.K.,T.S.Ş.,S.,563:14

399- Yeniçeri derdi el'aman solduk
Ettiğimiz başa gelince bulduk
Padişahım sana biz âsi olduk
Koptu başımıza yevm-i kıyamet
M.F.K.,T.S.Ş.,İ.S.,595

400- Yine büktük İspanya'nın belini
On dört beyzâdeyle aldık malını
Loş eğlenir için kısır yolunu
Hele ettiklerin bulmuş ol senin
M.S.A.,T.H.Ş.A.,G.M.,69

401- Yüksek uçan gönül yorulur bir gün
Mizan terazisi kurulur bir gün
Herkesin ettiği sorulur bir gün
Döner mi yarabbi dil yavaş yavaş
M.S.A.,T.H.Ş.A.,Mes.,255

Ehl elinde gonca solmaz.

402- İçmeynen piyâle olmaz
Dost dostu erteye salmaz
"Ehl elinde gonca solmaz"
Dedikleri gerçek imiş
C.Ö.,K.D.K.,344:63

Dedikleri gerçektir imiş.

C.Ö.,K.D.K., 344:63

Eken biçer, konan göçer.

403- Bir ekmenin olur bir de biçmesi
Bir konmanın olur bir de göçmesi
Her kimin var ise yeyip içmesi
Değirmenden alınsın dersin karındaş.

H.A.K., S.221:212

El el üstünde olur, ev ev üstünde olmaz.

404- Gerçektir sözlerim değildir yalan
El kumaşını giyme kendin yamalan
Yabancı bir evde misafir kalan
Fazla yatmaz sabah er ile gider

E.A., A.G.D., 82

El elden üstündür (ta arşa kadar)(arşa çıkıncaya, varınca-ya kadar).

405- Emrahî Her yerde bulunur ağyâr
Her kim âkil olup bu pendim tutar
Kubbenin altında ne erler yatar
El eâden üstündür arşa varınca.

O.U., E.E., 46:2

406- Hatırın yıkarlar hatır yıkınca
Gözyâşı yenilmez tasıp akınca
El elden üstündür arşa varınca
Nasîhatim dinle sakın gururdan.

C.Ö., P.S.A., 292:216

407- Ulular hoş dimiş düşünüb ince
El elden üstündür arşa varınca.

E.K.E., A.v.D., M., 86

El elin nesine gülerek gider yasına.

408- Karacaoğlan der ki:Çile çekilmez
Hazan tarlalara sünbül ekilmez

Salt yabancı ile başa çıkılmaz
İçinden sıdk ile yanan olmalı
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,335:3

El için ağlayan (iki) gözden olur,(yâr için dövünen diz-
den olur).

409- İl için ağlayan gözünden olur
Yâr için dövünen dizinden olur.
E.K.E.,A.v.D.,M.,87

410- Darılsan yâr işine
İnciler değer dişine
Karışırsan el işine
Didelerinden yaş gelir.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,265:17

El için kuyu kazan,evvelâ kendi düşer,(Kazma kuyuyu ken-
din düşersin)

411- Der ki Cemal sırrın kimseye açma
Çekil inzivaya nasa karışma
Kimseye hor bakıp,kuyusun eşme,
Eşen düşer bir gün estiği çâha.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,113:1

412- Er odur gamsız uyuya
Kem,hele hicap yok eyiye
Herkes kazdığı kuyuya
Ameli ile bile düştü.
C.Ö.,K.D.K.,290:10

413- Gel beri Hakk'ı bil serseri gezme
Dergâh kapısından elini üzme
Sakin ha kimsenin kuyusun kazma
Taş atma başına düşer dediler.
M.G.,S.B.,90:11

414- Münâfıklar tutustular davaya
Onlar düştü kazdıkları kuyuya

Ehl-i Beyte kasteyledi Maviya(Muaviye)
Fesat tohumunu ekti savuştu.

M.G.,S.B.,191:141

415- Sen de varıp elin kuyusunu kazma
Kuyuya düşersin yolundan sapma
Barış hasmın ile küsülü gezme
Yüzü kara götürürler, divâne

C.Ö.,P.S.D.,KH.,127:53

416- Terk eyle benliği edebin takın
Beyhude dağları aşarsın var git
Kimsiye serkeşlik eyleme sakın
Kazdığın kuyuya düşersin var git.

M.G.,S.B.,185:136

417- Zinhar gönül evinde tutma yavuz endişe
Beriki çün kuyu kazan âkıbet kendi düşe.

C.Ö.,Y.E.,131:157

El yarası onulur(geçer),dil yarası onulmaz(geçmez).

418- Abdal Pir Sultan'ım hayat süresi
Okuttu ağı da çıktı karası
Şu dünyada kötü sözün yarası
Bir dahi sağalır,hergiz çıkar mı?

C.Ö.,P.S.A.,263:183

419- Ali'nin yarası yâr yarasıdır,
Buna merhem olmaz dil yarasıdır
Ali'yi sevmeyen Hakk'ın nesidir
Seversen Ali'yi değme yarama.

C.Ö.,P.S.A.,78:1

Elden gelen övün olmaz,o da vaktinde bulunmaz.

420- Elden gelen övün olmaz
O da vaktinde bulunmaz
Onun da bize hayrı olmaz
Sanayi kur güzel Türk'üm.

A.A.D.,70

Eldeki yara yarasıza (bende) duvar deliği (gibidir).

421- Aşıklar alemde gülmez dediler
Akar göz yaşlarım silmez dediler
El elin derdini bilmez dediler
Kimler gelip hatırımı soracak
Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H., 33

422- Kendin bak, il bakmaz il yarasına
Her tabib el koymaz mil yarasına
İfâkat bulmaya dil yarasına
Yârim bana verdi em gizli gizli.
M.F.K.,T.S.Ş.,Ba, 615:2

Elin ağzı torba değil ki (çekip) büzesin.

423- İl ağzı tutulmaz her sözü duyma
Bugünkü işini yarına bırakma.
E.K.E.,A.v.D.,M., 89

Emek olmadan(emeksiz) yemek olmaz.

424- Ârifler bu yola verdiler emek
Emek olmayınca yapılmaz yemek
Petek tutup bal yapamaz her sinek
Yapan bilir,yapmayanlar ne bilir
M.G.,S.B.,188:139

425- Bu şâdi'yi şâd eylersen yahş'olur
Her emeğin karşılığı bahş'olur
Bizim için ceylanları vahş'olur
Yâd avcılar girmiş illerimize
A.Ş.E.,A.D.

Er düştüğü yerden kalkar.

426- Er düştüğü yerden kalkar dimişler
E.K.E.,A.v.D.,F., 91

Er olana bir söz yeter.

427- İkrarından dönmez er olan bir er
And içme er ise bir sözün yeter.
E.K.E., A.v.D., F., 91

428- Verdiğin bir sözden ölsen de cayma
Er olan sözünü sınımaz dimişler.
E.K.E., A.v.D., Ş., 91

Erenlerin sağı solu olmaz.

429- Dirler erenlere birdir sağ u sol
Bulunur her yüzden Girdigâre yol.
E.K.E., A.v.D., M., 92

Eski çamlar bardak oldu.

430- Alaman bizimle ortak dediler
İngiliz Fransız oynak dediler
Kör Moskof çoksa da korkak dediler
Eski çamlar şimdi bardakta kaldı.
C.Ö., U.P., 450

Eski dost düşman olmaz, yenisinden vefâ gelmez.

431- Ara yerde hak ve hukuk olunca
Unutmamak gerek yiğit ölünce
Ecel gelüp ömür âhir olunca
Eski dostu düşman olur yiğidin.
M.F.K., T.S.Ş., Ka., 145:12

432- Deli gönül sana bir öğüdüm var
Eski dostu düşman olur yiğidin
Yokla kend(i) özünü gafletten uyan
Eski dostu düşman olur yiğidin
M.F.K., T.S.Ş., Ka., 142:12

433- Dostun zemmi deryâsını boylama
Utanursun kemliğini söyleme
Dostum değil imiş kıyâs eyleme
Eski dostu düşman olur yiğidin
M.F.K., T.S.Ş., Ka., 145:12

434- Elem gelse bir yiğidin özüne
Söylemesi yeğdir yârin yüzüne
Uymamak gerekdir kendi sözüne
Eski dostu düşman olur yiğidin.

M.F.K., T.S.Ş., Ka., 145:12

Eski düşman dost olmaz(olsa da dürüst olmaz) (it derisinden post olmaz).

435- Konarsan güle kon, dikene konma
Eski düşmanların dost olur sanma
Açıp o göğsünü hâra dayanma
Rakiplerin kasdı canadır, bülbül.

C.Ö., K.D.K., 301:20

436- Yürü gönül yürü dostundan kalma
Dâim hatırını soruver gitsin
Eski düşman sakın dost olur sanma
Arkasından bıyık buruver gitsin.

M.F.K., T.S.Ş., A.D., 790:4

437- Yürüyüp meydanda hışma gelenler
Evvel tevbe edüb pişman olanlar
Tâ ezelden sana düşman olanlar
Sakın teslim olma, kafadar olmaz.

H.N.O., S., 131:93

Eskiye itibar(râğbet)olsaydı sit pazarına nur yağardı.

438- Gönül aradığı maksuda erse,
Arzu iştiyâkın fikrine dalsın
Dünyada eskiye itibar olsa
Her sabah nur yağar bat pazarına.

H.N.O., S., 115:82

Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir.

439- Olacak oğlan bilinürmiş girince yaşına
Göz göre zerger olan gevher demez çay taşına
Adımın atması anın tâ urmayınca başına
Sözden alır mu eşek bir kerre dersin dahi çuş.

S.N.E., A.Ö., 357:584

Eşğine gücü yetmeyen semerini döver.

440- Aklın başına topla câhil kardeşim
Kader defterinde olan olurmuş
Diline sahip ol selâmet başın
Suçlu eşek değil, semer olurmuş.

E.A., A.G.D., 98

441- Ocak yanmaz olsa yaşa bahâne
Kendi düşen bulur taşta bahâne
Akıl yoksa bulur başta bahâne
Bilmezdim fark ettim bu da var imiş.

E.C.G., R., 212:236

Ev alma komşu al.

442- Pir Sultan Abdal'ım hakkına bakar
Kâmil olan çatlar gönlümü yıkar
Kötünün kokusu komşuya sızar
Gelse hayrın görmez şerrinden gayrı.

C.Ö., P.S.A., 374:305

443- Sabahtan kalk selâm verme nурсuza
Komşu olma edepsiz arsıza
Yalnız git yoldaş olma pirsiz
Ahiri işine hile getirir.

C.Ö., P.S.A., 330:260

444- Varıp yoldaş olma sen uğursuza
Komşu olma namussuza arsıza
Sabah selâmını verme pirsiz
Adamın başına belâ getirir.

C.Ö., P.S.A., 320:248

Ev yıkanın evi olmaz.

445- Nice ırmak gördüm akar her yerde
Selden ırmak yoktur hiç bir diyârda
Ev yıkanın evi olmaz bir yerde

Emeklerim zay'eyledi sel benim.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,152

Evdeki pazar(hesap)çarşıya uymaz.

446- Vaslı metâin alur idim nakd-i cân ile

Bâzâr içinde rast değül evdeki hisâb

E.K.E.,A.v.D.,F.,96

Fırsat her vakit ele geçmez.

447- Fursatı fevt itme geçürme çağı

Kuş budağa bir kez konar demişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,100

Garibe bir selam bin altın değer.

448- Gülmez nere gitse garibin yüzü

Kirlidir yakası yaşlıdır gözü

Açmaz bir yol kimseye gizli sırrı

Muhabbettir hep sırdası garibin.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,A.G,58

Garip(kör) kuşun yuvasını Allah yapar.

449- Takdîrinde varsa bir garip kuşun

Yuvasını Allah yapar demişler.

E.K.E.,A.v.B.,F.,101

Geçme nâmert köprüsünden ko aparsın su seni.

450- Dediler bu pendî sordumsa kime

Tuz ekmek bilmeze müşkilin deme

Kal kömür ye,nâmert lokmasını yeme

Gün olur başına kakar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,427

451- Zehirdir kötünün ekmeği,yenmez

Merd olan erkeğin ışığı sönmez

Bir güzel seversen sözünden dönmez

Sevdiğinin halîhdan da bilmeli.

M.C.,K.,69:102

Gel denilen yere gitmeye ar eyleme, gelme denilen yere gidip yerini dar eyleme.

452- Aştı gitti göremedim boyunu,
Çene tutmuş kaşlarının yayını,
Yeni belledim güzellerin huyunu,
Gel denmeyen yere varılmaz imiş.

M.C.,K.,136:198

453- Gönül sana nasihatım
Çağrılmazsan varma gönül
Seni sevmezse bir güzel
Bağlanıp da durma gönül.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,49

454- Teklifsiz bir yere gitme geri dur,
Davet olan yere geç de bıyık bur,
Bir söyle, iki duy, üç de kulak ver,
Her büyük mecliste söz güzâr olmaz.

H.N.O.,S.,134:94

455- Aşka düşen bâde içer,
Yâr yoluna candan geçer,
Bu dünyâda konan göçer,
Bu il bizim iller değil.

M.C.,K.,288:407

456- Bâki sanman çerh-ı gerdûnun serâyın fânidür
Her vücade gelenün şehâ ademdür menzili.

E.K.E.,A.v.D.,F.,103

457- Bildin gelen geçer imiş
Bildin konan göçer imiş
Aşk şarabın içer imiş
Bu mânâdan her kim doyar.

C.O.,Y.E.,333:253

458- Bu dünyaya gelenlerin
Hiç birisi kalmaz imiş

Fenâ imiş dünya işi
Giden geri gelmez imiş.

C.Ö.,Y.E.,343:264

459- Bu yurt senin değil,konar göçersin
Ali'nin dolusun bur gün içersân
Körpe kuzulardan nasıl geçersin
Seversen Ali'yi değme yarama.

C.Ö.,P.S.A.,78:1

460- Bülbül-i can kanat urup âkibet uçmaktadır,
Su cihan bâki değildir hep gelen geçmektedir
Gün bugün saat bu saat ömrümüz geçmektedir
Zinde iken çâr ü nâçar olmağa şübhen mi var?

S.N.E.,A.Ö.,325:538

461- Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han konan göçer
Ay dolamaz yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın.

Ü.Y.O.,A.V.,B.B.H.,14

462- Cilâ-yı kalptir aşk olmaz mı vaki
Bu cihan kimseye kalmadı bâki
Mevlâyı seversen mey sunan sâki
Nevbetim gelditçe kesme çabayı.

F.H.,A.Ş.,111

463- Dünyaya gelenler göçer
Bir bir şerbetin içer
Bu bir köprüdür geçer
Câhiller onu bilmez.

C.Ö.,Y.E.,354: 373

464- Eğer fidanın var ise büyür selvi dal olur
Va'de saatte yetende emr Hak'dan gel olur
Bir gün gelir"can alıcı"bülbül diller lâl olur.
Dünya dedikleri handır konanlar handan çıkar.

C.Ö.,K.N.,36:17

465- Gelen geçer, konan göçer
Nasip oldukça yer içer
Ecel ömre kefen biçer
Anadur  lmeğin, aman.

C. .,Y.E.,291:209

466- Gelen gider imiş bu kara yere
Mansur cana kıydı,çekildi d re
Hakk'ın kelâmın söyleyip bile
Diller,beni sevdiğime ulaştır.

M.C.,K.,202: 294

467- Hey ağalar gönül asla tek olmaz
Konar,göçer hiç kimseye y k olmaz
Can em net bir kimseye y k olmaz
Bu d ny ya gelen gitmek iind r.

M.F.K.,T.S.ř.,S m,620:1

468- Hey Sümmâni gönül asla tek olmaz
Konar,göçer hiç kimseye y k olmaz,
Can em net,bir kimseye mülk olmaz,
Bu dünyaya gelen gitmek içindir.

H.N.O.,S.,69:44

470- Kuloğlu der ömür geçer
Kalmışım âlemde nâçar
"Dünya sana konan göçer"
Dedikleri gerçek imiş.

C. .,K.D.K.,345:64

471- Yalancı dünyaya aldanma y hu
Bu dernek dağılır,bu  n eğlenmez
iki kapılı bir viranedir bu
Bunda konan göçer mihman eğlenmez.

M.F.K.,T.S.ř.,A. .,304:3

472- Yarattı Hak dünyayı Peygamber dostluğuna
Dünyaya gelen gider,bâki kalası değil.

C. .,Y.E.,2ř3:134

473- Yek nazar kıl on sekiz bin âleme
 Gelen gider bu cihanda kalınmaz
 Mevlâ sücut emri verdi Adem'e
 Putüperestlere secde kılınmaz.

M.G., S.B., 192:143

474- Yörü bire yalan dünya
 Sana konan göçer bir gün
 İnsan bir ekin misali
 Seni eken, biçer bir gün

M.C., K., 251:358

Gelen gideni aratır.

475- Oğlan der ki benim bahtım karadır
 Bağrım delik delik sinem yaradır
 Geçen günlerimi belki aratır
 Sokma garip başım gel derde peder.

Gemisini kurtaran kaptan(-dır).

476- İl için kendini ateşe atma
 Gemisin kurtaran kaptan demişler.

E.K.E., A.v.D., M., 103

477- Sefine-i kalbin engine salma
 Aşk bahrinde rüzgâr eser demişler
 Gark olup girdâb-ı mihnete dalma
 Gemisin kurtarmak hüner demişler.

C.Ö., D.v.S., 41:24

Gençliğin kıymeti ihtiyarlıkta bilinir.

478- Geldi geçti güzellerin kervanı
 Sürüldü savruldu yârin haşmanı
 Gençlik elde iken sürün devranı,
 Kocalıkta devran sürülmeği imiş.

M.F.K., T.S.Ş., M., 590:3

479- Gençlik yaza benzer, kocalık güze
Yüreğim başlıdır, dertlerim taze
Boynun eğ de hizmet eyle Üstâze
Şeytan benlik ile menzil almadı.
C.Ö., P.S.D., K.H., 172:187

480- Gider bu zenginlik, gelir zügürtlük
Gün bugünkü gündür, dün ele girmez
Gider bu yiğitlik, gelir bir pirlik
Gençlikte sürülen dem ele girmez.
M.F.K., T.S.Ş., B.O., 697:3

481- Karac'oğlan, geldi güzel kervanı,
Ben olayım devesine sarvanı,
Fırsat elde iken sürün devranı,
Kocalıkta devran sürülmez imiş.
M.C., K., 136:198

482- Köroğlu der, yârim gelmez,
Akan gözün yaşın silmez,
Eski gençlik ele girmez,
Kocaldım eyvâh, pir oldum.
C.Ö., K.D.K., 46:21

483- Türlü yaylayı görünce
Soğuk suları içince
Kocayıp vaktin geçince
Taşlar alıp döğünürsün
M.C., K., 299:422

Gez dünyayı gör Konya'yı.

484- Ez-kadim darb-ı meseldir Konya'ya var bak deydü
Söylenir dillerde dâim dâsitani Konya'nın.
F.H., A.Ş., 86

Giden gelse dedem gelirdi.

485- Ahret yavlak ıraktır
Doğruluk key yaraktır

Ayrılık sarp firaktır
Hiç varan geri gelmez.

C.Ö.,Y.E.,354:373

486- Giden gelmez,giden gelmez
Aşnasın ağlatan gülmez
Geyim ile meydan olmaz
Vur,kantara tart yiğidi
M.C.,K.,284:401

487- Karac'oğlan ağlar,gülmez
Halın nedir? diyen olmaz
Giden yavru geri gelmez
Yitik yavrı bulunur mu?
M.C.,K.,252:359

488- Köroğlu der giden gelmez
Bir yaram vardır unulmaz
Attan civandan ayrılmaz
Ben gönlümü bilmez miyim?
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,95:7

489- Yunus gözün görürken yarağın eyle bugün
Gelmedi anda varan geri gelesi değil.
C.Ö.,Y.E.,213:134

490- Zannetme ağlayan gülmez
Arslan yatağı boş kalmaz
Yalnız gidenler gelmez
Her gelen insan ağladı
Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,174

Göl yerinde su eksik olmaz.

491- El yamandır gâfil beyler,elyaman
Geliyoruz,geleceğiz her zaman
Göl yerinden su eksik olmaz bir zaman
Daha çok Daimi çıkar dediler.
S.Y.,Y.B.H.P.,E.A.D.,59

Gönül bir sırça saraydır, kırılırsa yapılmaz.

492- Ak sakallı bir hoca
Bilemez hali nice
Emek yemesin hacca
Bir gönül yıkar ise.
C.Ö.,Y.E.,130:55

493- Dil bina-yı kibriyâdır yıkma gönlün kimsenin
Genc-i esrâr-ı Hüdâdır yıkma gönlün kimsenin
C.Ö.,K.N.,72:72

494- Gönül Çalab'ın tahtı
Çalab gönüle baktı
İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkarsa.
C.Ö.,Y.E.,130:55

Gönül kimi severse güzel odur.

495- İnsan dedikleri hep bir soy imiş
Kudret ölçüsünde hep bir boy imiş
Gönül kimi sever güzel o(y) imiş
Sen Hak'tan dileğin al, kara gözlüm.
M.F.K.,T.S.Ş.,X.S.,559:8

496- Karac'oğlan der ki:Böyle ne imiş?
Gönül kimi sever güzel o imiş
Almanın eyisin ayı yer imiş
Bil,kara zülfüne kullar olduğum.
M.C.,K.,151:220

Gönül kocamaz(karımaz)

497- Atıma binip gideyim mazamaz
Her yiğit sevdiği ile gezemez
Sıfat kocar,ama gönül kocamaz
Şimdi gönlüm bir yosmaya vurgundur.
M.C.,K.,99:144

Gönül Tanrı'nın evidir.

498- Tut bu nasihatim elden bırakma
Gönül beytullahtır taş vurup yıkma
Çeşm-i hakaretle kimseye bakma
Eğer olursa da misli karınca.

O.U.,E.Ė.,46:2

Gönül yapmak Kâbe yapmaktır.

499- Karadır kaşınız yaydan nice olur,
Bugün dünya,yarın ahret nice olur,
Bir gönül yapması yüz bin hac olur,
Siz gönül yapmasın bilmez misiniz?

H.N.O.,S.,104:75

500- Öpülmek eski âdettir
Koçulmak hûb saadettir
Hatır yapmak ibadettir
Öpül,koçul huzur ile.

C.Ö.,K.D.K.,136:12

Gönül yarayı onulmaz.

501- Der Karac'oğlan n'olurmuş?
Derd Allah'tan gelir imiş
İflâh etmez,öldürürmüş
Yürekteki derd yiğidi.

M.C.,K.,284:401

502- Su serperler yaktığımız çıraya
İlaç olmaz yürekteki yaraya
Soysuz iş bozanlar girdi araya
Kesti aramızı tuzak eyledi.

E.C.G.,R.,79:69

Gönül yıkan Tanrı'ya ermez.

503- Tövbekâr ol gönül tarikten çıkma
Nâmertten şefâat şifâdar olmaz
İyilik eyle sakın bir gönül yıkma
Görüşme kötüyle onda âr olmaz.

N.S.A.,T.H.Ş.A.,S.1.m.,289

Gönülden gönüle (Kalpten kalbe) yol vardır, (Kalb kalbe karşıdır).

504- Çeşme-i zulmette âb-ı hayat ol
Merhamet bendine ak mîr-i Hayder
Gönülden gönüle var gitmeye yol
Bulunur rızâ-yı Hak mîr-i Hayder.
H.A.K., S., 190:170

505- Gönülden gönüle yol gider, derler
Onu sürmeğe bir hoşça can gerek
Doğru söyle yiğit işin doğrusun
Hilebaz alamaz, yiğit bön gerek.
C.Ö., K.D.K., 228:38

506- Tut atalar sözün kalb-i selim ol,
Gönülden gönüle yol var demişler.
Gider yavuzluğun, tab'ı hâlim ol,
Sert sirke kabına zarar demişler.
M.F.K., T.S.Ş., L., 426

Gönüle giren gönenir.

507- Gönüle gireni gönendi derler
Gönüle sende gir ki gönenesin.
C.Ö., Y.E., 312:231

Gördüğünü ört görmediğini söyleme.

508- Geçersiz deryayı geçip boylama
Görmediğin yere bühtan eyleme
Bir kimsenen gıybetini söyleme
Bühtan edip kane girmeli değil.
C.Ö., P.S.D., K.H. 242:17

509- Kırklar özün bir raya koydular
Anlar cenazesin susuz yudular
Gördüğün görmeyesin dediler
Örte gel eteğin, sır meydanıdır.
C.Ö., P.S.A., 163:85

510- Kul Pervane'm eder dertlerim artar,
Gerçek er olanlar gördüğün örter,
Nice şahbaz vardır cihanı tartar,
Boş bulma cihanı,dolu gözle dur.

M.G.,S.B.,38:9

Görenedir görene,köre nedir köre ne.

511- İnanmam gaziler,dünya hilaftır,
Bir canım var,dost yoluna teleftir,
Gördüm demek yalan,gören ol Hak'tır,
Her kişi göremez,göz olma ile.

C.Ö.,P.S.A.,211:131

Göz görmeyince gönül katlanır.

512- Cahilin yanında kitap okunmaz,
Göz görmeyince de gönül çekinmez.
Şimden gerü sana faydam dokunmaz,
"Ölürsen,yoluma öl" dedi bana.

M.C.,K.,206:299

513- Güzeller önünde kitap okunmaz,
Göz görmeyince de gönül çekinmez.
"Var git oğlan,burda konuk eğlenmez,
İstersen derdimden öl" dedi bir kız.

M.C.,K.,182:264

Göz görür,gönül ister(şeker).

514- Cemâlin gösterdi bir iki dilber,
Durmayub gönül gördüğün ister.
Biri kaymak satar,birisi şeker,
Münasip bulmuşlar,kapan kapana.

F.H.,A.Ş.,71

515- Keşke elinize varmaz olaydım,
Kırılısı dizlerimde kabahat.
Göz görünce gönül sevdi neyleyim,
Görmez olsun gözlerimde kabahat.

Göz terazi (akıl mizan).

516- Sevmeyenin şâhı sevene kul ol,
Budur âkil için mizan demişler.
E.K.E.,A.v.D.,M.,109

Gözden irak (uzak) olan gönülden de irak(uzak)olur.

517- Canım hastasıdır,kûy-i visâlin,
Gönül teşnesidir âb-ı zülâlin,
Gözden nihân olsa hüsn ü cemâlin,
Muhabbetin çıkmaz dil hânesinden.
O.U.,E.E.,190:90

Gurbet adamı terbiye eder.

518- Bir yiğit gurbete çıksa,
Gör başına neler gelir.
Merdin,sılayı andıkça
Yaş gözüne dolar gelir.
M.C.,K.,271:384

519- Deryalarda olur bahri,
Yâr elinden içtim zehri,
Sunam gurbet ilin kahrı
Yumşak eder,sert yiğidi.
M.C.,K.,284:401

520- Gittim gurbet ile geri gelinmez,
Kim ölüp de kim kaldığın bilinmez,
Ölsem gurbet ilde gözüm yumulmaz,
Anam atam bir ağlarım yok benim.
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,361:40

Gurbette sultan olacağına yurdunda züğürt ol.

521- Aslâ unutamam,gözümde tüter,
Sıla terkeylemek ölümden beter,
Koç yiğide bir at,bir silah yeter,

Cennet-misâldir gülzâkı sılanın,

M.F.K.,T.S.Ş.,A.S.,483:2

522- Bugün çay bulandı,yarın durulmaz,
Gurbette ölenin gözü yumulmaz.
Anadan ayrılır,yârdan ayrılmaz,
Yol ver dağlar ben sılaya gidelim.

M.C.,K.,349:473

523- Her dem arzûlarım bahçesin,bağın,
Gitmez hayâlîmden nârı sılanın.
Kaldım gurbet ilde,gidemez oldum,
Öldürür yiğidi ârı sılanın.

M.F.K.,T.S.Ş.,A.S.,483:2

524- Karacaoğlan der dünyaya gelmeden,
Ben usandım il işine yelmeden,
Gurbet ilde padişahlık sürmeden,
Vatanında züğürt olmük yeğ imiş.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,346:20

525- Karacaoğlan der ki,fâni dünyadan,
Korkmaz mısın haram ile zinadan,
Ayırırlar seni anan,babandan,
Gurbet ile düşen yiğit sağ m(1) olur.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,343:16

Gül bülbülsüz yaraşmaz.

526- Bir bezirgân konmuş yolun üstüne,
Arının kazancı balın üstüne,
Bülbül figân eder gülün üstüne,
Gülistansız bağda bülbül öter mi?

C.Ö.,P.S.A.,262:183

527- Gevherî der: Bilmen ne olduğum,
Gurbet illerinde durup kaldığım,
Aceplemen beyim şimdi solduğum,
Bülbülün mekânı güldür diyesin.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,G.,150

Gülme komşuna, gelir başına.

528- Bir devletlü yoksul olsa,
Usluyisen gülme ana,
Yazıda kaba ağaca,
Ulu kuşlar konar olur.

M.F.K., T.S.Ş., O., 107:1

529- Cehd-etmeyince karlı dağ aşılmaz,
Sarrafın yanında altın pul olmaz.
Yeğidin başına gelmez hal olmaz,
Başına gelene gülmeği değil.

C.Ö., P.S.D., K.H., 242:17

530- Ömer aybetme sakın aşk ehline bir vakıf olur,
Bu meseldir, her neye ta'neylesen başa gelir.
Sevdiğim dünyâda sen sağ ol gönül dostun bilür,
Yol göründü eylerim terk-i diyâr unutma hâ.

S.N.E., A.Ö., 135:266

531- Yavrı geçersen elime,
Çekerim seni yenime.
Benim şimdiki halıma,
Gülen, benden beter olsun.

M.C., K., 308:435

Gün bugün.

532- Gider bu zenginlik, gelir züğürtlük,
Gün bugünkü gündür, dün ele girmez.
Gider bu yiğitlik, gelir bir pırlık,
Gençlikte sürülen dem ele girmez.

M.F.K., T.S.Ş., B.O., 697:3

Gün doğmadan neler doğar.

533- Bulut âsûmana ağar,
Yerlere rahmatler yağar,
"Gün doğmadan neher doğar"

Dedikleri gerçek imiş.

C.Ö.,K.D.K.,345:64

534- Gerek sakıy olsun,gerekse sa'îd,
Kerim kereminden eylemez teb'îd,
Böyledir,Mevlâ'dan kesme sen ümid,
Gün doğmadan neler doğar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,429

Güneş balçıkla sıvanmaz.

535- Güneş balçık ile sıvanmaz ey dil,
Bî-zeban da olsa bellidir kâmil.
Kendüden gayriyi, beğenmez câhil,
Kendi çalar kendi oynar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Güvenme(inanma)dostuna,saman doldurur postuna.

536- Gam yiyip ağlama divane gönlüm,
Daima bu dünya başa dar olmaz.
Hakk'ın kelâmını bırakma dilden,
Hakk'tan özge bir adama yâr olmaz.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,D.B.,242

537- Sakın elin dostluğuna güvenme,
Elini yıkarsın kir ile gider.
Hiç elden olur mu bir muhubbî,
Darılırsa bir karar ile gider.

E.A.,A.G.D.,82

Güzele bakmak sevaptır.

538- Birinizin adı Cennet,
Kul olmakta câna minnet,
Güzele bakması sünnet,
Gözüm kör ağzım mı eğri?

E.C.G.,R.,91:85

539- Git teslim ol bir mürşide,
Hikmetin gör herşeyde,
Güzel sevmeyen kişide,
Vallahi, din iman olmaz.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,169:31

540- Güzellere bakan gözler ağrımaz,
Güzel seven ölür amma çürümez,
Al'izzet'i güzellerden farımaz,
Güzelleri candan sevmek güzeldir.

Prof.Dr.İ.B.,A.A.İ.Ö.,178:108

541- Güzele bakması çok sevap derler,
Güzellere güzel bakmak güzeldir.
Güzel yâr sevenler cennetlik olur,
Güzel ile yola gitmek güzeldir.

İ.A.,S.H.Ş.B.,A.İ.Ö.,52

542- Ne bilir güzelin sevmesin ahmak,
Sevaptır güzelin yüzühe bakmak,
Fırsatın bulup da yanaktan öpmek,
Can cefâ götürmez, tez kara gözlüm.

M.C.,K.,2116307

Güzele kırk günde doyulur,iyi huyluya kırk yılda doyulmaz.

543- Ayrılık bâdesin tatlı mı sandın?
Ne tez tebdil oldu çimenin dağlar?
Bu güzellik geçer sana da kalmaz,
Daha neye bağlı gümanın dağlar?

M.S.A.,T.H.Ş.^A,Meş-256

544- Bu güzellik bâki kalmaz sevdiğim,
Aşıkı ağlatan gülmez sevdiğim,
İyilerden kemlik gelmez sevdiğim,
Hakk'ı bir bilürsen ağlatma beni.

M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.144:11

545- Demeyin ki, filân bizden güzeldir,
Ya filânkeş, filân kızdán güzeldir.
"Ahlak güzelliği yüzden güzeldir"
Belkıs'e, Zeliha'ya eştir gelinler.
Dr.E.A., D.A.S.Ş M., 205:22

546- Güzelim ettiğin yanına kalmaz,
Geçer bu güzelliğin bâki kalmaz,
Zamâne dilberinde hakikat olmaz,
Şimdiki güzeller vara çevrilir.
S.N.E., A.Ö., 36:17

547- Harami olmuş da yola inmişsin,
Öldürmüş, âşığı kana girmişsin.
Geyinmiş, kuşanmış güzel olmuşsun,
Güzellik kıymatın bilmeli gelin.
M.C., K., 199:287

548- Karac'oğlan der ki yiğitler öğer,
Açılmış meyvanın dalını eğer,
Güzelin kıymatı bin altın değer,
Nispetmeli güzeli huy olmayınca?
M.Ç., K., 88:129

549- Öpülmekten zarar gelmez,
Koçulmaktan adam ölmez,
Bu güzellik sana kalmaz,
Öpül, koçul huzur ile.
C.Ö., K.D.K., 136:12

Güzeli herkes sever.

550- Bedir aylar gibi doğup dolanma,
Çıkıp karşımızda böyle salınma,
Beni seven deyyu sakın alınma,
Severler dilberi ola gelmiştir.
M.F.K., T.S.Ş., G., 207:7

551- Elim ile diktireceğim söğüdü,
 Öğüdü başıma dirsem neidi
 Kınamazlar güzel seven yiğidi,
 Güzel sevmek koç yiğide âr değil.
 M.C.,K.,97:141

552- Severler güzeli ezel âr değil,
 Derûnumda olan sanma nâr değil,
 Aşıkım başımda aklım yâr değil,
 Anınçün kusûra kalma sevdiğim.
 M.F.K.,T.S.Ş.,K.Mu.,157:9

Hak yerini bulur.

553- Alacaklı der ki fendini göster,
 Aldatmak var iken çekmezsün keder,
 Mahşer günü haklı hakkını ister,
 Anda hilaf olmaz dolu mizândır.
 A.Ş.E.,A.D.

554- Bilmez misin kanı kanla yumazlar,
 Kul hakkını el üstünde komazlar,
 Falan oğlu filan imiş demezler,
 Ettiğin var ise bulsan gerektir.
 S.N.E.,A.Ö.,427:664

Hangi taş katı(peki) ise başını ona vur.

555- Lütfedüp ağıyâra öpdürme elin Hâtem gibi,
 Kangı taş katıysa ursun başını ey sim-ten.
 C.Ö.,K.N.,71:70

Harmanı yakarım diyen orağa yetişmemiş.

556- ● sıkıyle itti büyük yemini,
 Gitti,vardı,oldu(Maden emini)
 Titretmek isterdi bunca zemini,
 Ekin yakan ulaşmazdı harmana.
 F.H.,A.Ş.,116

Hasta olmayan, hekim kadrini bilmez.

557- Hekim kadrin bilmez olmıyan hasta,
Çıraklık etmiyen olamaz usta,
Dün tekkeye gelen şeyh olsa posta,
Eski şeyh şeyhine olamaz mürit.

H.A.K., S., 231:228

Hastanın halini sağlar ne bilir.

558- Başı pâre pâre dumanlı dağlar,
Hastanın halından ne bilir sağlar,
Bozulmuş siyeci, vîrâne bağlar;
Bülbülün konduğu güller perişan.

M.C., K., 78:115

559- Ey gönül artırıp âh ile zârın,
Civr ü cefasına incinme yârın,
Bildirdiğin âleme hep cümle varın,
Sağ olan derdlinin hâlin bilir mi?

S.N.E., A.Ö., 38:45

Hastaya buza gitti, âşığa söze gitti.

560- Çiçekler tat vermez üzgündür arı,
Görenler pazara gönderir körü,
Hasta boşa bekler dağdaki karı,
Yaz gelmeden erimeye başladı.

S.Y., Y.B.H.P., Ç.H.G., 90

Hatasız kul olmaz.

561- Çok olur kulun hatası,
Bunluk deminde yetesi,
Hasan Hüseyin'in atası,
Hak, Muhammed, pîrim Ali.

C.Ö., P.S.D. K.H, 65/5:8

562- Gelir seninle güler dost olur,
Kul kusursuz olmaz, kusurun bulur,

Lâbüt ondan sana bir kemlik gelir,
En iyi dostundan sakın sen seni.

E.C.G.,R.,90:84

563- Kul olanın elbet olur kusuru,
Nesl-i peygambersin,cihanın nuru,
Ali'sin velisin pirlerin piri,
Galma kusurlara,Pir Hacı Bektaş.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,210

564- Yalvarırım akşam sabah,
Kul olanda olur günah,
Merhamet et,halime bak,
Affeyle Allah aşkına.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,216

Hatır yıkanın hatırını yıkarlar.

565- Dinle sana bir nasihat edeyim,
Hatırdan,gönülden geçici olma.
Yiğidin başına bir iş gelince,
Anı yâd illere açıcı olma.

M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.,331:1

566- Mecliste ârif ol,kelâmı dinle,
İl iki söylerse,sen birin söyle,
Elinden geldikçe sen eylik eyle,
Hatıra dokunup yıkıcı olma.

M.C.,K.,316:441

567- Pir Sultan'ım gündür ava,
Çektiğim emekler hava,
Nasihatim olsun sana,
Sen hatırlar yımka gönül.

C.Ö.,P.S.A.,275:197

568- Tövbekâr ol gönül tarikten çıkma,
Namerdden tövbekâr şakadâr olmaz.

İyilik eyle sakın bir gönüğü yıkma,
Görüşme kötüyle onda ar olmaz.

M.F.K.,T.S.Ş.,Siv.620:2

Haydan gelen,huya gider.

~~369~~ Karac'oğlan der ki:Haydan hay olur,
Seni görenlerin akli zay' olur,
Sanma yine bu yaralar sağ olur,
Gam okun süneme vuralı gelin.

M.C.,K.,177:258

Hayır dile komşuna(eşine)hayır gele başına.

370- Dilersen ki hayır gele başına,
Hayır sun her işte dâim eşine.

E.K.Ş.,A.v.D.,M.,121

Hayır da şer de Allah'tan.

371- Ayağına bir taş dokunsa eğer,
Hakdan bil Hakdandır bütün hayra şer.

E.K.Ş.,A.v.D.,E.,121

Hayvan ölür semeri kalır,insan ölür eseri kalır.

372- Çoklar,bu ehvalin âleme bakmış,
Ebedi sönmeyen,bir ışık yakmış,
Her müsannif bir yâdigâr bırakmış,
Kendi gitmiş,tamı kalır meydanda.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,182:2

373- Doğan evlâd,erkek ya kız olursa,
Maaz Allah,aklı biraz olursa,
Bir misâl var:"Koca öküz ölürse,
Bondurukla,samı kalır meydanda.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,182:2

374- Nemrut,Firavun'un,Kötü nâmı var,
Şeddat,cennet yapmış,Bağ-İremi var,

Halebi, Buhâri, Molla Câmî var,
Yazan ölmüş, câmî kalır meydanda.

Dr.E.A., D.A.S.Ş., S.M., 182:2

Hekimden sorma çekenden sor.

575- Çeken bilir derdi çeken,
Ne bilir geriden bakan,
Cûş edip de bendi yıkan,
Sellere verme bu derdi.

7 M.S.A., T.H.Ş.A., D.B., 242

Helâlzâde pazar yapar, haramzâde pazar bozar.

576- Çarşûy-ı dehirde nice toz kopar,
Ol vakti gözeten çok takye kapar.
Helâlzâde gelir pazarı yapar,
Haramzâde pazar bozar demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 428

Her ağaca dayanılmaz.

577- Nâdana göz atıp dile getirme,
Câhile uyup da kendin yitirme,
Her ağaç dibinde varıp oturma,
Meyvesi olmayan dalda nemiz var.

C.Ö., P.S.D., K.H., 148:71

Her ağacın meyvesi olmaz.

578- Borçlu der ki nasıl verirsin öğüt,
Hiç meyve verer mi bu salkım söğüt,
Tüccarın içinde sen beni büyüt,
Şöyle şöyle meşhur bir bezirgândır.

A.Ş.E., A.D.

Her ağlamanın bir gülmesi vardır.

579- Deli gönül melûl olup gam yeme,
Ağlamanın elbet gülmesi vardır.

Adüya intikam kalır mı böyle,
Herkes ettiğini bulması vardır.

S.N.,Ka.,35:38

580- Deli gönül melûl olup gam yeme,
Elbet ağlamanın gülmesi vardır.
Düşmana intikam kalır mı sandın,
Herkes ettiğini bulması vardır.

O.U.,E.E.,128:143

581- Elem çeküp deli gönül gam yeme,
Bir gün ağlamanın gülmesi vardır.
Adüya intikam kalır mı deme,
Herkes ettiğini bulması vardır.

S.N.E.,A.Ö.,31:10

582- Zannetme ağlayan gülmez,
Arslan yatağı boş kalmaz.
Yalnız gidenler gelmez
Her gelen insan ağladı.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,174

Her çiçek koklanmaz.

583- Delilsiz menzile asla erilmez,
Takdir olmayınca ağıâr sürülmez,
Her bağda açılan gonca derilmez,
Gece gündüz dâim zâr olmayınca.

C.Ö.,P.S.D.,K.H,123:49

Her deliğe elini sokma, ya yılan çıkar ya çiyân.

584- Sakın bir kimsenin metain satma,
Bülbül gibi bezm-i gülşende ötme,
Her gördüğün bala parmağın batma,
Lezzeti çıkmayan balda nemiz vad.

C.Ö.,P.B.D.,K.H,149:71

Her derdin bir devâsı vardır.

585- Ağlama gözlerim Mevlâ kerimdir,
Her dâim rüzigâr böyle de kalmaz.
Dermansız dert olmaz, sabreyle gönül,
Geçer bu âh ü zâr böyle de kalmaz.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,H.,33:32

586- Bahtından ağlama terk it figânı,
Bulunur her derdin emi dermanı.

E.K.^E.,A.v.D.F,124

587- Boşuna üzülme divane gönlüm,
Bilirsin her derde derman bulunur.
Madem başımızda bu zâlim zulüm,
Elbet bir gün Şâh-ı Merdan bulunur.

S.Y.,A.M.,127

588- Her kuşun elbette vardır yuvası,
Yaylasına göre Ab-u havası,
Elbette her derdin var bir devâsı,
Ben derdime ümit kesmem çâreden.

H.A.K.,S.,158:126

589- Hey gaziler yıldızımız tutuldu,
Ali'nin evlâdı İmam Hüseyin,
Derdin veren dermanını vermez mi,
Ali'nin evlâdı İmam Hüseyin.

C.Ö.,P.S.D.,K.H.,88:23

590- Mevlâ kullarını koymaz bu günde
Gösterirse derd ü elem önünde,
Her derdin rahatı vardır sonunda,
Süre süre sultân olursun gönül.

M.F.K.,T.S.Ş.,N .,660:1

Her gecenin gündüzü var.

591- Sen sanırsın ki edenler bulmaya,
Kimi gördün şu cihanda ölmeye,

Kangı günü gördün akşam olmaya,
Gönül şen ol, niçün melûl olursun.

C.Ö., K.D.K., 352:71

Her gördüğünü dost sanıp sırrını açma.

592- Açma râzın kimseye, ger olmak ister esen,
Açar isen çare nedir, çare dâim aç dehen,
Bir kitab et ey Ömer bu sözlerini sağ iken,
Cild ciâd ü cüz'ü harf harf ü bâb bâb.

S.N.E., A.Ö., 158:300

593- Arap ata binip eşme,
Karlı buzlu dağlar aşma,
Her gördüğüne sır aşma,
Doluları dökme gönül.

C.Ö., P.S.A., 275:197

594- Dedi bir pir bana pişman olursun,
Sır açma Hudâ'dan gayri bir ferde.

S.N.E., A.Ö., 66

595- Dinle, sana bir nasihat edeyim,
Hatırdan gönülden geçici olma,
Yiğidin başına bir iş gelince,
Anı yâd illere açıcı olma.

M.C., K., 316:441

596- Erzurum dağları kardır geçilmez,
Gizli sırlar her adama açılmaz,
Ayrılık şerbeti zehir içilmez.

M.S.A., T.H.Ş.A., , 63

597- Gezip şol âlemi seyran eyledim,
Değme bir kişide ikrar bulunmaz.
Gele faş eyleme sırr-ı reyhanı,
Yine senden özge saklar bulunmaz.

C.Ö., P.S.A., 353/23:287

598- Karac'oğlan der ki:Konmadan göçmemę
Her olur olmaza sırrımı açmam,
Kötüler köpr'olsa üstünden geçmem,
Taşkın suya uğradırım yolumu.

M.C.,K.,164:239

599- Oğlan, sen kendini ileri atma,
Gizli sırlarını yâdlara satma,
Bilip bilmediğin yere gitme,
Yabancı deremez gülleremizi.

M.C.,K.,188:273

600- Sır sözü aşkâre denmez,
Orda su oda göyünmez,
Dün-ü gün yanar söyünmez,
Bu benim çerağım orda.

C.Ö.,Y.E.,79:3

Her güzelin bir kusuru (huyu) vardır.

601- Eski libâs gibi âşıkın gönlü,
Söküldükten sonra dikilmez imiş.
Güzel seversen gerdanı benli,
Her güzelin kahrı çekilmez imiş.

M.F.K.,T.S.Ş.,X.S.,558'6

Her işin başı sağlık.

602- Dök Seyrânî gözden yaşı,
Sağlıktır her işin başı,
Merdin eşiğinin taşı,
Kuş tüyünden döşek olur.

H.A.K.,S.,215:205

603- Her kime kılsan şikâyet hasbihâlınden eğer,
Ol sana senden ziyâd eyler dönüp arz-ı diğer,
Anlayana bir nefes sıhhat iki dünya değer,
Bilmeze yeğdir, cihânın sağlığından yek filûs.

S.N.E.,A.Ö.,349:571

604- Sağlıktır her işin başı,
Sabırdır ekmeği aşısı,
Aferin ey çeşmim yaşı,
Yâr yoluna akışın var.

H.A.K.,S.,188:167

605- Sağlıktır cihânın varı,
Çok ağladım,kıldım zârı,
Dostlar şol sevdiğim yârı,
Dün de görmedim bugün de.

M.C.,K.,368:498

Her kapıdan selam gelmez.

606- Kapu Allah kapusudur erenler,
Olmaz her kapudan selam demişler.

E.K.E.,A.v.D.,M.,125

Her kötülüğün sonu pişmanlık.

607- Nefs-i emmâreye olunca hâdim,
Bâtıl zihinlere olursun âzim,
Evel eder,sonra olursun nâdim,
Her kusurun sonu pişman demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,665

Her şeyin vakti var,horoz bile vaktinde öper.

608- Ataş yanmayınca tütün mü tüter?
Ak göğsün üstünde çimen mi biter?
Vakti gelmeyince bülbül mü öter?
Öter,gider bir gözleri sürmeli.

M.C.,K.,200:290

609- Be çağlayıp akan ırmak,
Vaktli vaktsız akmak olmaz.,
Lekeliktir be gâziler,
İl üstüne düşmek olmaz.

M.C.,K.,239:342

610- Bir gün olur duman baştan sıyrılır,
Kasâvet eyleyip gam yeme gönül,
Saati var her murada erilir,
İntizâr eyleyip âh etme gönül.

M.F.K.,T.S.Ş.,N.,660:1

611- Güz gününde av avlanmaz,
Yaz gününde at bağlanmaz,
İlin kızı ele gelmez,
Harâb oldu bağlar şimdi.

M.C.,K.,277:391

612- Hiç kimseler derdime dert katamaz,
Hint horozu vakitsizce ötemez,
Deryâ gibi akli olsa benim gibi olamaz,
Yüz bin pehlivanı yıkarsın felek.

A.Ş.E.,A.D.

613- Karac'oğlan eydür: Bir mâni söyle,
Ezelden kalmıştır, bukanun böyle,
Edilecek bir eylik, vakt iken eyle,
Çağın geçer, aman kız, kerem eyle.

M.C.,K.,15:23

614- Kuru kütük yanmayınca tüter mi?
Ak memede çifte benler biter mi?
Vakti gelmeyince bülbül öter mi?
Ötüp gider bir gözleri sürmeli.

M.C.,K.,226:329

Her yokuşun bir inişi (her inişin bir yokuşu) vardır.

615- Her dergâha koçlar kurban kesilmez,
Her kaleye kılıç kalkan asılmaz,
Birden bire Hak'tan umut kesilmez,
Her yokuşun enişi var düzü var.

G.A.,A.K.A.,44

Her yüze güleni dost olur sanma.

616- Akıbet ticaret nârına yandım,
Her yüze güleni dost olur sandım,
Dünya yalan imiş şimdi inandım,
Çokların aldatmış bu kahpe cihan.

A.Ş.E.,A.D.,52:4

617- Aldanıp sözüne baktım inandım,
Meğer düşman imiş dost olur sandım,
Bağırsak Deresine yattım uzandım,
Sıneme bir kurşun değdi nâgehân.

A.Ş.E.,A.D.,52:11

618- Arz eyle bü pendî kendi özüne,
Dost addetme her güleni yüzüne,
İncinme dostunun doğru sözüne,
Doğru söz insana batar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,427

619- Benim gibi yanma,yanan kâr olur,
Dem her adamla,beh,pazar olur,
Her yüze güleni sanma yâr olur,
Zaman şeytanından,kaç âdem oğlu.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,213:35

620- Bilmem Tokat'lı yomsa Sivas'lı,
Yüze gülse de düşmandır aslı,
Fakir Hüsnü'nün geçerse nesli,
Bir gün sizi sorar mı acep.

A.Ş.,A.D.

621- Bir bölük turna da havada kuşlar,
Bak başıma geldi gördüğüm düşler,
Size derim,size yâran yoldaşlar,
Kavli yalan dostu sevmeli değil.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,356:33

622- Bu dünyada yoktur derdime çare,
 Böyle tahrir olmuş levh-i kaleme,
 Doğru adam yoktur şimdi cihanda,
 Bütün yüzleri dost derfnu düşman.
 A.Ş.E.,A.D.

623- Kul Ahmet'im her bir söze kanarsın,
 Deli misin böyle kime yanarsın
 Her yüze gülteni dost mî sanırsın
 Ya malından ya yarından gözü var.
 G.A.,A.K.A.,44

624- Mecnûnünin gayet yâri dost ola,
 Sermâyesi arkasında post ola,
 Dost odur ki' yük deminde dest ala,
 İstemem her yerde yüze gülücü.
 M.F.K.,T.S.Ş.,A.MEC,440:2

625- Şirâmı mekrine yanma,
 Yüzüne güler inanma,
 Sen anı âşına sanma,
 Salan bigânedir dünya.
 M.F.K.,T.S.Ş.,A.Ö.,297:9

626- Yürü yiğit yürü,yolundan kalma,
 Her yüze gülteni dost olur sanma,
 Ölünden korkup da sen geri durma,
 Yiğidin alınına yazılan gelir.
 C.Ö.,K.D.K.,258:65

Herkes kendi aklını beğenir.

627- Abdal Pir Sultan'ım eğme boyununu,
 Herkes beğenmiştir kendi huyunu,
 Dibi delik kaba aşkın suyunu,
 Taşıyıp doldurma dolduramazsın.
 C.Ö.,P.S.A.,402:328

Herkes kendi ölüsü için ağlar.

628- Bu yüzden gözyaşım durmadan çağlar,
Aptal olan gider ele bel bağlar,
El elin ölüsüne gülerek ağlar,
Dost ölene kadar zâr ile gider.

E.A.,A.G.D.,83

Herkes ne ederse kendine eder.

629- Pir Sultan'ım eydür, bu işi nider,
Kişi ne ederse kendine eder,
Çağrışıp bağırışıp bağırışıp turnalar gider,
Turna ağlar bana telimden oldu.

C.Ö.,P.S.A.,343:273

Herkes kendi yurdu güzel görünür.

630- Aşık Garip nider yârsız Halebâe,
Herkes sılası Sivas dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,Ş.,130

631- Mehmet İlbars kimseye gyleme minnet,
Bizim vatanımız yalancı cennet,
Yan bakanlar açar başına cinnet,
Şehit gazi bizde zaten bulunur.

M.İ.

Herkesin başına devlet kuşu konmaz.

632- Her yiğidin devlet konmaz başına,
Yâr ağlatan doyar m'ola yaşına?
Göğsü nakış hukuş Tavus kuşuna,
Benzettim yavrıyı seçemiyorum.

M.C.,K.,127:185

Herkesin ettiği yoluna gelir.

633- Bir cevri yamana meyil verirsin,
Bakmayana neye sözler söylersin,

Başına gele de sen de göresin,
Herkes ettiğini bula bir zaman.

S.N.E.,A.Ö.,425:659

634- Dayıma böyledir dünyanın işi
Kişi ettiğini bulur, demişler.
İstedersen eylik et, istersen kemlik,
Ettiğin başına gelir, demişler.

C.Ö.,K.D.K.,135:11

635- Her kim ne ederse başına gelir,
Aşkın ağlatan belasın bulur,
Bu dünya ne sana ne bana kalır,
Bir gün çöker başımıza ölüm yâr.

Prof.Dr.İ.B.,A.A.İ.Ö.,160:95

636- İncidirsen,incinirsin,
Eylik etsen gencelirsin,
Hangi diyardan gelirsin
Azizî'ye nakış gelir.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,265:17

637- İngiliz de der ki: Düşme peşime,
Kişinin ettiği gelir başına
Dinle nasihatı,gel git işine,
Ben rica eyledim Mahmut Sultan'a.

C.U.,U.P.,N.,433

638- Tut atalarsözün,kalbi selim ol,
Gönülden gönüle yol var demişler.
Gider yavuzluğun,tab'ı hâlim ol,
Sert sırke kabına zarar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

Herkesin kantarı belinde.

639- Bir bakışda mikdarını fark ider,
Henkesin belinde kantar dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,130

Hırsız onsaydı fare onardı.

640- Sözü geçmez bir mecliste gedânın
Bahtı kara olup vatan-cüdânın
Sonu karanlıktır haramzâdenin
Çalıp çarpma ile kesb-i kâr olmaz.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,Süm.,290

Horozu çok olan köyün sabahı geç olur.

641- İblis zümresinden çeke gör elin
Yaramaz sözlerden perhiz et elin
Haramâsi çok olursa bir elin
Uğratma kervanı kârı hoş olmaz.

İki dinle(bir işit)bir söyle.

642- Mecliste ârif ol, kelâmı dinle,
İl iki söylerse, sen bir söyle,
Elinden geldikçe sen eylik eyle,
Hatıra dokunup yıkıcı olma.

M.C.,K.,316:441

İki cambaz bir ipte oynamaz.

643- Bu can oyunudur oynamaz mutlak,
Bir tek ipde iki cambaz dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,Ş.,134

İki el bir baş içindir.

644- Kimseye el açma hürmetin gider
İki el bir başa kifâyet ider.

E.K.E.,A.v.D.,M.,134

İki gönül bir olursa(olunca) samanlık seyran olur.

645- İki gönül bir olunca,
Bayram olur, seyran olur.
İki gönül bir sevince,

Bayram olur,seyran olur.

-Bir dost dosta kurban olur.

S.Y.,Y.B.H.P.,A.M.,122

İkram imandandır.

646- Çün bildin alçağa akmaktadır su
Kâmilin câhile nasiyhati bu
İkrârını gözet olma abes-gû
Birdir ikrâr ile iman demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

647- Hey erenler benim yüzüm yerdedir
Yüzüm yerde ise özüm dârdadır
İkrar nerde ise iman ordadır
Bir kanım var, bin mürüvvet erenler.

C.Ö.,P.S.A.,194:116

648- Söylesem kelâmın gelmez takrîre
Nutk-ı derunumuz sığmaz tefsire
İkrar verdik iman ittik bir pire
Er evladı eriz gerçekçesine.

E.K.E.,A.v.D.,M.,136

İnce eler (eğirir)sık dokur.

649- Yutabilir misin sen bu lokmayı
Öğretirler sana ders okutmayı
İncecik eğirip sık dokumayı
Gider kahvelerde kurnazlanırsın.

C.Ö.,D.v.S.,24:3

İnsanoğlu çiğ süt emmiştir.

650- İnsanın kötüsü eylikten bilmez
Kursaksıza öğüt versen de almaz
İnsan çiğ süt emmiş, itimad olmaz
Kapında hizmetkâr kulunda sakın.

M.C.,K.,219:319

İstemek senden vermek Allah'tan.

651- Kişiyе vatan da gerek gurbet de,
Hudâ maksudunu verir elbette,
Diyâr-ı gurbette kuy-ı hasrette,
Bize de Katibî derler ad ile.

M.F.K.,T.S.Ş.,Ka.,146:13

İş başa düştü.

652- Yaşa Karac'oğlan, yaşa,
Ben söylerim coşa cosa
İş düşünce garip başa,
Düşünerek gider gelir.

M.C.,K.,272:384

İşini bilen başmakçw başı.

653- Hanım der ki yarın eyleme ihmal
Bul zengin bir adam var eyle sual
Yüzde on faiz ver bir sarraftan al
İşini bilene çoktur sîm üzer.

A.Ş.E.,A.D.

654- Kişiyi gösterir kişinin işi
İşin esin bilen başmakçı başı.

E.K.E.,A.v.D.,F.,140

İşleyen demir pas tutmaz (paslanmaz, ışıldar).

655- Aşka uy ki âb-i Kevser içile
Meydanına misk ü anber saçıla
Hakk'ı zikret kalp aynası açıla
Demir işlemezse pası silinmez.

M.G.,S.B.,193:143

656- Sapandan ibret al o sürer çifti
İşleyen bir demir işlar dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,140

İt ürür kervan yürür.

657- Ey türkoğlu tunç kalesin çetin ol
İt ürür, kervan geçer metin ol
Kes kâfir sesini, utan sâkin ol
Yanar memleketin kül olur sonra.
İ.A., S.H.Ş.B., A.İ.Ö., 51

İyi dost kara günde belli olur.

658- Avratların hâli gelmez beyâna
Çırlı çıplak döküldüler yabana
Devir döndü, geldik âhir zamana
Dost ağlayıp düşman güldü dediler.
M.F.K., T.S.Ş., N., 438

659- Bahar olmayınca dağlar donanmaz
Başa hal gelmeyince dost sinanmaz
Dostum diyenlere kalbim inanmaz
Dost ile düşmanım bilmek isterim.
C.Ö., K.D.K., 310:29

660- Çok olur insanın insana kasti
Aranmaz yanında arslanın postu
Kara gün düşmanı da iyi gün dostu
Zindanın başıma dar diye geldim.
A.Ş.E., A.D., 35:3

661- Dünya bir gelindir beli bükülmez,
Sefası az olur kahrı çekilmez
Vefâsız zamanda hiç kimse gülmez
Yaktın çığırımı hûn ettin felek.
A.Ş.E., A.D.,

662- Ecelim yetişti, yıldızım düştü
Dostlarım ağladı, düşmanım güldü
Yapılan kadirgam deryâda kaldı
Şu Malta'ya giden yollar elvedâ.
C.Ö., K.D.K., 281:3

663- Elde Ömer üç pay et ol rızkı hak verir
 Birisin ye, birisin yedir ü birin et nihan
 Düşmana kalsun ko muhtâc olma dosta tek hemen
 Hep yüze güler eyü gün dostudur halk-ı cihan.

S.N.E., A.Ö., 399:622

664- İyi günde sadık dostlar çok olur
 Başa bir hâl gelse kötü yok olur
 Var günde uğruna ölen pek olur
 Gönül tanıdın mı sâdik dostunu?

İ.A., A.V., 68:74

665- Karşımızda karlı dağlar dağ olur
 Çevre yanı ireyhanlı bağ olur
 Eyi günde yâran, ahbab çoğ olur
 Dar günümde dost bulunmaz nedendir?

M.C., K., 106:155

İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir.

666- Bizim komşu bizlen açmış arayı
 Şimdi yasa gitmiş, giymiş karayı
 Herkes bilir saçalacak yarayı
 Saran Türk'tür, Türk'ten başka olamaz.

F.H., S.Ş.D.A., A.Ş.T., 208

İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir.

667- Dokunur hatıra kendisin bilmez
 Asılzâdelerden hiç kemlik gelmez
 Sen eylik et de, o zâyi olmaz
 Darılıp da başa kakıcı olma.

M.C., K., 317:441

668- Eylik erin yâridir, ölürse uçmak yeridir
 Senden sanâ söylenir, ne dirliğin var ise.

C.O., Y.E., 130:36

iyilik eden iyilik bulur.

669- İyilik eden kişi bulur selâmet
 Elbette kemliğin sonu nedâmet
 Âşıkın başına kopar kıyâmet
 Haşre kıyâmete kaldığı zaman.

S.N.E.Ka.,7:3

670- Mecliste ârif ol, kelâmı dinle
 İl iki söylerse, sen birin söyle
 Elinden geldikçe sen eylik eyle
 Hatıra dokunup yıkıcı olma.

M.C.,K.,316:441

İyiliğe iyilik olsaydı, koca öküze bıçak olmazdı.

671- Belinde götürür gümüşlü bıçak
 İy(i)lik olsa öküz(e) olmazdı bıçak
 Ağaya hayır etmez asla uşak
 İy(i)lik ettiğinden sakın kendünü.

M.F.K.,T.S.Ş.,Kör.,100:13

İyiliğe "nereye gidiyorsun" demişler, "kötülüğe" demiş.

672- Hiç kimseye ihtiyâcım yok benim
 Her birine iyiliklerim çok benim
 Şu dünyada tesellim yok benim
 İyiliğe karşı kemlik mi acep.

A.Ş.G.,A.D.,55:6

673- Köroğlu der, atam hem anam ağlar
 Size mâlûm olsun beyler, ağalar
 Gidi felek ciğerimi dağlar
 İy(i)lik ettiğinden sakın kendünü.

M.F.K.,T.S.Ş.,Kör.,100:13

674- Ol sana düşmandır dost gibi bakar
 Fırsat da bulunca urganın çeker
 Yürek dalga urur çevrilür akar
 İy(i)lik ettiğinden sakın kendünü.

M.F.K.,T.S.Ş.,Kör.,100:13

675- Şu gezdiğim Urum mudur Şam mıdır?
Başımdaki kasvet midir, gam mıdır?
Kime eyilik etsem sonu kem midir?
Bid gün olsun selâm salmaz, nedendir?

M.C.,K.,106:155

676- Yemin ettim iyilik etmem birine,
İyiliklerim geçti kemlik yerine,
Bu gidiyor işte benim zoruma
Bu iyilik aklına gelmez mi acep?

A.Ş.E.,A.D.

677- Yine bir öğüt aldım pirimden
İy(i)lik ettiğinden sakın kendünü
Hazret-i Ali'den kalma erkârdır
İy(i)lik ettiğinden sakın kendünü.

M.F.K.,T.S.Ş.,Köğ.,100:13

İyilikle adı çıkanı el üstünde tutarlar.

678- Tavlada bağlıdır yiğidin atı,
Aslı pâk olanın söylenir zâtı,
Altuna batsa da iy(i) olmaz kötü,
Aslı ham demirden cevahir olmaz.

M.F.K.,T.S.Ş.,D.B.,624:2

Kabenin altında er yatar.

679- Gel nazar kıl deftere zâhid hurûf-i hameye,
Âlemi surettesin bildin meylin câmeye,
Bu maâni ilmildir uymaz kıyâfetnâmeğe,
Çün meseldir Kâbe'nin altında derler er yatur.

S.N.E.,A.Ö.,343:563

Kaçanı kovmazlar,yıkılanı vurmazlar.

680- Hastaya farkı yok acı tatlının,
Süsüne aldanma iki katlının
Peşine düşülmez kaçan atlının.

Kaçan kovuldukça arslan olurmuş.

E.A.,A.G.D.,98

Kaderde ne varsa o olur.

681- Aklın başına topla cahil kardeşim,
Kader defterinde olan olurmuş.
Diline sahip ol selâmet başın,
Suçlu eşek değil, palan olurmuş.

E.A.,A.G.D.,98

682- Arablar'dan oldu bize bu işler,
Çakıl taşı gibi serildi leşler,
Hâl(i)mize ağladı havada kuşlar,
Takdiri Hak böyle imiş dediler.

M.F.K.,T.S.Ş.,N.,437

683- Köroğlu'm der ki n'olacak,
Takdir yerini bulacak,
Mavilim kaldı alacak,
İlle mavili mavili.

M.F.K.,T.S.Ş.,Köç,95:6

684- Mukadder her yüzden zuhûra gelir,
Buz olmasa ayak kaymaz demişler.

E.K.E.,A.v.D.,Ş.,145

685- Sen hakkına râzı olman mı Dertli,
Çün geldin cihana ölmen mi Dertli,
Nahn ü Kasemnâ'yı bilmen mi Dertli,
Hak'tan ne gelirse kader demişler.

C.Ö.,D.v.S.,41:24

Kalıp kıyafetle adam adam olmaz.

686- Bitmez oldu harmanların eyisi,
Hurma tadı verir erik kayısı,
Saðrazam etsen eğer seyisi,

Ölmüş eşek arar nalın sökecek.
C.Ö.,U.P.,595:5

687- Kelli felli olmak ile zât olmaz,
Beslesen himarı, arap at olmaz.
Her uzun sakalda kerâmet olmaz,
Çıkar koltuğunda, haç adem oğlu.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,213:35

Kalpten büyük dağ olmaz.

688- Kalpten büyük dağ olmaz,
O Allah'a doyulmaz,
Sohbetine kanılmaz,
Erdim bir dağ içindē^e
C.Ö.,Y.E.,108:32

Kanaat gibi devlet olmaz.

689- Ey Müdâmi, yerli sözüm sanadır,
Lakin yurdu seven her insanadır,
Kanaat tükenmez bir hazinedir,
Aziz dostum yerli malı geysene.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,189:13

690- Yâr ile ettiğın kavle ver karar,
Kâr etmezsen bâri eyleme zarar,
Aza kanaat et olma tamahkâr,
Ucuз satan tezcek satar demişler.
M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Kanı kanla yumazlar, kanı su ile yurlar.

691- Bilmez misin kanı kanla yumazlar,
Kul hakkını el üstündē komazlar,
Falan oğlu filân imiş demezler,
Ettiğın var ise bulsan gerektir.
S.N.E.,A.Ö.,427:664

Kapı Allah kapısı.

692- Kapı Allah kapısıdır erenler,
Olmaz her kapıdan selâm dimişler.
E.K.E.,A.v.D.,M.,148

Kara gün kararıp kalmaz(durmaz) (koç yiğit bunalıp ölmez).

693- Ağlama Mahzunî,kara gün geçer,
Kapıyı kilitleyen bir gün de açar,
Bir âşık görmedim olmasın nâçar,
Bir Hüseyinle bir de Mervan bulunur.
S.Y.,A.M.,127

694- Ağlama Mahzunî yiğit n'olur,
Her akşamın sonu sabahla gelir.
Sanma ettiklerin yanına kalır,
Sana da bir çorap örülür bir gün.
S.Y.,Y.B.H.P.,A.M.,116

695- Kâmil olan kalmaz nâçar,
Gam yeme gönül gam yeme.
Kara gündür gelir geçer,
Gam yeme gönül gam yeme.
S.Y.,A.M.,169

696- Kara gün kararıp kalmaz,
Yürek yakan iflah olmaz.
Söz ile gönül farımaz,
Dikek bitsin çiçek diyom.
M.İ.

697- Nâçar Karacaoğlan nâçar,
Pençe urup göğsün açar,
Kara gündür,gelir geçer,
Gamlanma gönül,gamlanma.
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,368:8

Karaya sabun, deliye öğüt neylesin

698- Kara çadır is mi tutar?

Altın tabak pas mı tutar?

Kozanoğlu ölmeyilen,

Avşar kızı yas mı tutar?

C.Ö., K.D.K., 193:17

Karda yürü izini belli etme.

699- El yanımda kara etmem yüzümü,

Karda gezer belli etmem izimi,

Hemen özü gibi bilsin sözümü,

Ruhsatî'yi sınar deyü korkmasın.

E.C.G., R., 149:155

700- Katibî der gönlümde yer arta,

Yiğit olan kimse izin örte,

Yiyelim içelem ömrümüz arta,

İzin örtmez yiğit karda ne gezer.

S.N., Ka., 29:30

701- Kûy-ı dilârâya eylersen akın

Zinhar gafil olma etrâfa bakın

Karda yürü izini bildirme sakın

İl oğlu âriftir duyar demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 429

Kargayı bülbül yerine satarlar.

702- Kargalar bülbül olamaz bizde,

İnsanın eyisi belli olur sözde,

Eğer kaçır isen tutarım düzde

Yağmurlar kıcılar boranlar gelsin.

M.İ.

Karpuz kesmekle hararet sönmez.

703- Karpuz kesmek ile söğünmez yürek,

Susalığı kandırmaz kar demişler.

E.K.E., A.v.D., F., 151

Kaş yapayım derken göz çıkarma.

704- Kaş yapayım dedim bozuk bir başa
Kaş yaparken göz çıkarmış, çıkar ya
Emeksiz zengin emri var taşa
Arada ezilen fakir fukara.

S.Y., A.M., 162

705- Maarifsiz dinsiz adam
Kaş yaparken göz çıkarır
Yalancı imansız adam
Yalan yere söz çıkarır.

Prof. Dr. A.A.İ.Ö., 171:105

Katrardan olmaz şeker, olsa da cinsine çeker.

706- Bu benim sözlerim nasihat bağı,
Eğer tutar isen candan kulağı,
Dövsen ham demiri, versen samzağı,
Aslı kara demir gevherdar olmaz.

H.N.O., Süm. 134:94

707- Yalı dikeninden bade olur mu
Bunu içenlerde mide olur mu
Aslında olmıyan zâde olur mu
Asılzâde olan yüsden bellidir.

M.F.K., T.S.Ş., R., 583:11

708- Tavlada bağlıdır yiğidin atı
Aslı pâk olanın söylenir zâtı
Altuna batsa da iy(i) olmaz kötü
Aslı ham demirden cevâhir olmaz.

M.F.K., T.S.Ş., D.B., 694:2

709- Yoksulluğun dediğin ömürü söker
Katrani kaynatsan, olur mu şeker
Cinsi bozuk adam cinsine çeker
Aslı kara demir gevherdar olmaz.

H.N.O., Süm., 132:93

Kaynayan kazan kapak tutmaz.

710- Ahmet Bey gönlünü yapak
 Birikin komşular elini öpek
 Kaynar kazan tutar mı kapak
 Akıyor gözümden sel emmimoğlu.
 A.Ş.E.,A.D.

Kazanırsan dost kazan düşmanı anan da doğurur.

711- Kötü günde beraberdir dost düşman
 Kazanırsan bari yine dost kazan.
 E.K.E.,A.v.D.,M.,152

Kendi başını bağlamayan gelin başı bağlayacak.

712- Gel dinle bu pendî ey nûr-ı didem
 Bu sözü ârifler demişti akdem
 Kendi şerâfetin bilmeyen âdem
 Ne bilsin gayrinin şerâfetinden.
 O.U.,E.E.,101:337

713- Karga gül dalına konsa,
 Gülün kadrini ne bilir?
 Kendi kadrini bilmeyen,
 Elin kadrini ne bilir?
 C.Ö.,P.S.A.,413:337

Kendi çalar,kendi oynar.

714- Güneş balçıkla sıvanmaz ey dil
 Bî-zeban olsa da bellidir kâmil
 Kendüden gayriyi beğenmez câhil
 Kendi çalar kendi oynar demişler.
 M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Kendi düşen ağlamaz.

715- Abestir her vara yoğa koşanlar
 Gâhi doğru gâhi eğri aşanlar
 Ağlamak ne demek kendi düşenler

İki gözden bile çıkar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,427

716- Ağlamak ne demek kendi düşenler
İki gözden bile çıkar demişler.

E.K.E.,A.v.D.,M.,155

717- Gamı kalmaz karlı dağdan aşanın
Gözünde yaş olmaz kendi düşenin.
Adaletli Gazi Hüsrev Paşa'nın
Beş vakit ruhuna dua eyleriz.

C.Ö.,U.P.,Ka.,499

718- Hâr ile yâr oldun ey gonçe dehen hayfâ yazık
Gör ne mebzul eyledin kendini sen hayfâ yazık
Ah-ı şeyda âkıbet yerden yere çaldı seni
Bu meseldir ağlamaz kendi düşen hayfâ yazık.

S.N.E.,A.Ö.,196:385

719- Herkes kendin ıslah eder sen karışma Ruhsatı
Kendi düşen ağlamaz hiç tebiyyetten geldi ses.

E.C.G.,R.,233

720- İnsan eli ile ider kendine
Ağlamamış kendi düşen demişler.

E.K.E.,A.v.D.,M.,55

721- Nefise uyan,çürüğünü sağlamaz
Vefâsız dünyaya,meyil bağlamaz
Bir misal var:"Kendi düşen ağlamaz",
Düşüp bir çukura sızlanmıyasın.

Dr.E.A.,D.A.Ş.Ş.,S.M.,202:16

Kendi gözündeki mertegi görmez de elin gözündeki çöpi görür.

722- Kos koca mertegi görmez gözünde,
İl gözünde çör çöp arar demişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,156

Keskin sirke kabına (kapüne) zarar(dır).

723- Karşı çıktık haksızlığın hepine,
İhtar çektik azmışların topuna,
Keskin sirke zarar imiş küpüne,
İşte Enosisin koktuğu gündür.

F.H., S.Ş.D.A., A.O.F., 206

Kılavuzsuz kuş uçmaz.

724- Kâmile varmadan kâmil olunmaz,
Her mürşit olanda kemâl bulunmaz,
Nefsin bilmeyince Hâlik bilinmez,
Okuduğum cimse dal bana yeter.

C.Ö., P.S.A., 162:84

725- Kargalar çöplükte bülbül güllerde,
Kılavuzsuz kervan kalır yollarda,
Kaba odun kalem olur ellerde,
Tornadan tezgâhtan geçtiği zaman.

H.K.K.

Kılavuzsuz yola çıkan yolunu şaşırır.

726- Eğer ister isen Hakk'ı bulasın
Sanma kendi aklın ile bilesin
Eriş bir mürşide menzil alasın
Gökte uçan kılavuzsuz kuş olmaz.

M.G., S.B., 133:71

727- Hacca vardım der isen
Kanda vardın hacca sen
Kılavuzsuz kuş uçmaz
Bunca dağ u dereden.

M.S.A., T.H.Ş.A., 49, K.A.

728- Hemrahın duymak gerek
Cana aşk koymak gerek
Yalnız kuşlar uçmaz
Kılavuza uymak gerek.

C.Ö., P.S.D., K.A., 180:II

729- Kılavuz bilür yoldan,
Mâna doğmaz her dilden,
Kılavuza uyan kuş,
Geni kalmaz menzilden.

C.Ö., P.S.D., 180:II, K.H.

730- Kıymet mi biçilir, cevher taşına,
Kâmilce bir sarraf karışmayınca,
Kimse üstad olmaz kendi başına,
Bulup erbabına danışmayınca.

M.F.K., T.S.Ş., T.N., 566:3

731- Miyan beste olan üstadsız olmaz,
Rehber olmayınca bu yol bulunmaz,
Üçü bir kimsedir, ismi bilinmez,
Mürebbi farzı, müshâhip sünnetidir.

C.Ö., P.S.D., 113/8:41, K.H.

732- Pir Sultan Abdal'ım mâna bilemez,
Kibrine yedirip haber alamaz,
Kılavuzsuz giden yolu bulamaz,
Bulunmaz yolda yol aramayasın.

C.Ö., P.S.A., 301:226

733- Şah Hatayi'm der varılmaz,
Varılsa da gelinmez,
Rehbersiz bir yol alınmaz,
Aldım deyen yalan söyler.

M.S.A., T.H.Ş.A., No. 72

734- Yalnız kuş uçamaz,
Ceberruda geçemez,
Bu kadehten içemez,
Sâkisin sunmak gerek.

C.Ö.; P.S.D., K.H., 181:II

Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan (tüyünden)

735- Eşek at yanına koşulsa, göre

Huy alır huyundan ol göre göre,
Hizmet eyler isen eyle bir ere,
Su aktığı yere akar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Kıyas kıyamete kalmaz.

736- Kıyas kıyamete kalmaz demişler.

E.K.E.,A.v.D.,Ş.,159

Kısmet ise gelir Hint'ten,Yemen'den,kısmet değilse ne gelir elden?

737- Gevhersiz gönüllere yüz bin yol eder isen,
Hak'tan nasib olmasa nasib alası değil.

C.Ö.,Y.E.,212:134

738- Kısmatın var ise gelir Yemen'den,
Kısmatın yoğ ise ne gelir elden?
Hüccetin kadıdan,beratım senden,
Hiç yazılan yazı karalanır mı?

M.C.,K.,64:95

739- Müdam kendi özü bilir,
Hak yazdığı yazı bilir,
Bizim nasip bisi bulur,
Pula minnet mi çekerim.

M.S.A.,T.H.Ş.Ä.,Müd.,332

Kısmetin seni arar bulur.

740- Hocam dersi verdi okurum satır,
Kadir Mevlâ'm eksigimiz sen yetir,
Kısmet nerde ise çeker iletir,
Allah bilir nerde kalır ölümüz.

C.Ö.,P.S.A.,359:293

741- Karac'oğlan der ki yazsam bir satır,
Kâdir Mevlâ'm işimizi sen bitir,
Kısmet nerde ise çeker,iletir,

Kimse bilmez,nerde kalır ölümüz.

M.C.,K.,328:452

Kısmetinde ne varsa kaşığında o çıkar.

742- Budala'm sırrına kimseler ermez,
Tevekkül mal altın eteğin komaz,
Kişi kısmetinden ziyâde yemez,
Bana kısmet olan mal neme yetmez.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,K.B.,174

Kıssadan hisse (almak gerek).

743- Çakal nedir kapa arslandan hisse?
Bu bir darb̄ı mesel,hisseden kıssa,
Düşman tarafından engin yel esse,
Eser çakı bora,çipimiz bizim.

Dr.E.A.,D.A.Ş.Ş.,S.M.,237:3

744- Dinle bu kıssadan hisse al bârif
Takmadan boynuna İblis yuları
Biçâre taşradan eyleme zârı
Durma gel şu bezm-i cihane yürü,

O.U.,E.E.,149:181

Kız evde olsa da elden sayılır.

745- Ana kız karındaş hem kız evlâdı,
Evde bulunsa da elden sayılır.
Leylâ'nın Mecnûn'u Şirin Ferhâdı,
Yâd yabancı dağda belden sayılır.

H.A.K.,S.,198:181

746- Sahipsize kimse bakmaz,
Tarlasına suyu akmaz,
Kız evlâdı ocak yakmaz,
O da bir gün ele gider.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,A.T.,310

Kızını dövmeyen dizini döver.

747- İl için ağlayan gözünden olur,
Kızını dövmeyen dizinden olur.
E.K.E.,A.v.D.,M.,160

Kimseden kimseye hayır yok (gelmez).

748- Abdullah Paşa der:Sizde medet yok,
Yedi iklim çâr köşede medet yok,
Gedâ ile baydan zerre medet yok,
Affeyle cürm ile isyânım benim.
A.Ş.E.,A.D.

749- Başına bağlamış ibrişim poşu,
Her daim böyledir feleğin işi,
Tırnağın var ise başını kaşı,
Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş.
M.C.,K.,216:314

750- Bülbül figânını gül kapısından,
Harami vaz geçmez bal kapısından,
Kula vefâ gelmez,kul kapısından,
Dileğin var ise arz eyle şâha.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,54/113:1

751- Hazret-i Musa'ya indi Mâide,
Yine bozulmadı eski kâide,
Sağ gözden sol göze yoktur fâide,
Bak kendi başının selâmetine.
H.A.K.,S.,95

752- Her dâim böyledir feleğin işi,
Zehirden acıdır engelin aşısı,
Tırnağın var ise başını kaşı,
Kimseden kimseye vefâ yoğ imiş.
M.C.,K.,346:20

753- Mürüvvet kapısının ezel ezelden,
Hiç vefâ yok imiş oğlandan kızdan,
Kusur bizden ise mürüvvet sizden,
Yetiş imdadıma, İmam Hüseyin.

C.Ö., P.S.D., K.İ., 297:4

754- Sümmani bîhaber değil bu râhtan,
Asla kurtulmadı hicrandan, ahtan,
Her ne ister isen iste Allah'tan,
Yanılıp da çalma kul kapısını.

H.N.O., S.54/121:87

755- Yokla kendinden ararsan sâdıkane yâr-ı gar,
Kim ne senden fâide bana ne benden sana var,
Akil ü dânâ isen ol bu sözünden hissedâr,
Gördüğüne düşme nâkıs sözlere uyma gönül,
Gaflet el vermez bu yolda aç gözün yuma gönül.

S.N.E., A.Ö., 376:605

756- Zeytinin yaprağı kurumaz solmaz,
Sevgili ahbabım yanıma gelmez,
Öz evlâdın olsa kadirin bilmez,
Küçük zamanım ağlattın felek.

A.Ş.E., A.D.

Kimsenin âhı kimsede kalmaz.

757- Ettüğün bana adû-yi bedlîka bir gün bulur,
İntikamım sanma ki âlemde yanına kalır,
Giceler ta subh olunca çektiğim Mevlâ bilir,
Ah ü efgân bir yana , göz yaşı deryâ bir yana.

S.N.E., A.Ö., 149:288

Kimsenin ettiği yanına kalmaz.

758- Ağlama Mahzunî yiğit ol n'olur,
Her akşamın sonu sabaha gelir,
Sanma ettiklerin yanına kalır,
Sana da bir çorap örülür bir gün.

S.Y., Y.B.H.Ş., A.M., 116

759- Arif olan canlar ilimden bilir,
Vâde yeter bir gün nöbetin gelir,
Sanma ettiklerin yanına kalır,
Ettiğin günahlar sorulur bir gün.

I.A.,A.V.,50:46

760- Atalardan kalma bir eski meseldir bu haber,
Kim ne kadar keder etse kişiye kendi eder.
Hayr ise hayrın olur şer ise şerrin yine şer,
Ahırın hayr ola dersen şerrini kalbden çıkar.

S.N.E.,A.Ö.,324:536

761- Bir kişi ittiğin elbette bulur
Sanma kim zerrece yanına kalur
Her kuşun kuyruğu kanadı olur
Tavus kuşu gibi vefası olmaz.

F.H.,A.Ş., 104

762- Ettiği kalmaz adûnun yanına Mevlâ kerim,
Zümre-i a'dâm tamamen bünyad oldu şimdilik.

M.G.,S.B.,231:38

763- Güzelim ettiğin yanına kalmaz,
Geçer bu güzelliğin bâki kalmaz,
Zamâne dilberinde hakikat olmaz,
Şimdiki güzeller vara çevrilür.

S.N.E.,A.Ö.,36:17

764- Hak'ı ibtâl etme sen seni tanı,
Ettiğin yanına kalır mı yâni
Fitnelikte yektâ ukbâ-yi sâni
Ararken ararken bulurlar seni.

M.F.K.,T.S.Ş.,Ş.S.,668:2

765- İyi yavuz bu âlemde kimsenin
İttiği yanına kalmaz dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,Ş.,163

766- Karac'oğlan der ki: Bu böyle olmaz
 O yârin ettiği yanına kalmaz
 On'ki aydır bize selamı gelmez
 Yoksa imansızın bağrı taş m'ola?
 M.C.,K.,228:331

Kişi dünyaya bir gelir.

767- Kişi dünyâye bir kerre gelür
 Gidenler gelmedi tekrar dimişler.
 E.K.E.,A.v.D.,F.,163

Kişi düştüğü yerden kalkar.

768- Borçlu der ki , pek çok etmişim zarar,
 İnanmazsan işte âlem âşikâr,
 Kişi nerden düşerse ordan kalkar,
 Ettin bari biraz daha dayan dur.
 A.Ş.E.,A.D.

Kişi haddini bilmek gerek.

769- Dilberin koynuna girsem, görmese
 Bir dilbere öğüt versem, almâsa
 Bir yiğit kendi miktarın bilmese
 Akıbet, başına bela getirir.
 M.C.,K.,216:313

Kişi ne yaparsa kendine yapar.

770- Bâdın aldırır görenler hubların serdarına
 Kişi kemlik sanur ise yine kendi cânına
 Cennetin kapusun açmış tanışır Rıdvânına
 Kendini meleklere sultân eden karşımdadır.
 S.N.,Ku.,50:19

771- Kendim aşka müptelâ ettim seninçün sevdiğim
 Her ne ettim ben bana ettim senincün sevdiğim
 Yoluna ölmekliğe ben râzı oldum bilmedin
 Cân ile başım fedâ ettim senincün sevdiğim.
 S.N.E.,A.Ö.,227:401

Kişi noksanını bilmek gibi irfan olmaz.

772- Haberden anlamayana anlatmak haber,
Saatçilikten de gayet zor imiş.
Kendi kusurunu bilmeyen adam,
Kulağı işitmez gözü kör imiş.
E.C.G.,R.,212:213

Kişi refikından azar.

773- Altın da bir pula olur mu kâbil
Ehli ile konuş olasın ehil
Câhille konuşma olursun câhil
Kişi ayarından düşer mi düşer.
C.Ö.,P.S.A.,310:237

774- Câhille konuşma sözünü bilmez
Kötüyle konuşma meydanı olmaz
Konuş yiğit ile kahpelik olmaz
İlden ile gider ünü yiğidin.
M.S.A.,T.H.,Ş.A.,Ş.S,275

775- Felek câmlar sundu semler alursun
Kurtulmaz ebedî gamda kalursun
Nâmerde yâr olma nâmerd olursun
Merd olursun yâr ol merd oğlu merde.
S.N.E.,A.Ö.,33:31

776- Ger bulayım der isen sen bu cihandan devleti
Ehl-i dil kâmiller ile dâim eyle sohbeti
Câhil ü nâdân ile ger idersen ülfeti
Ya elinden ya dilinden bir zarar eksik değil.
S.N.E.,A.Ö.,211:377

777- Hakk'ı seven halka yârân ne imiş
Hak irâde-i cüz'iyeyi vermiş
Kişi emsâlinden azar denilmiş
İblisin hem-demi bulur esfeli.
M.F.K.,T.S.Ş.,K.P.,656:3

778- Heder olsa bir pul için her demin
 Muhannet bâbına basma kademin
 Emsâliyle konuşmayan âdemin
 Altun ismi olur pul yavaş yavaş.

H.A.K.,S.,221:213

779- İyi ile konuş olasin iyi
 Öter defler gibi sinemin neyi
 Bu çarhın elinden el aman deyi
 Gedâ ağlar, sultân ağlar, kul ağlar.

M.F.K.,T.S.Ş.,G.,221:27

780- Karac'oğlan söyler:sözün başarır,
 Aşkın deryâsını boydan aşırır,
 Seni bir mecliste hacil düşürür,
 Kötülerle konup göçücü olma.

M.C.,K.,317:441

781- Kırmızı gül bitişiktir hâr ile
 Mansur dârda bağı bir ikrâr ile
 Musahip olma da kallaş yâr ile
 Altın adınızı pula getirir.

C.Ö.,P.S.A.,329:260

782- Muhib,yoldaş olma kalleş yâr ile
 O yâr da durmadı bir ikrar ile
 Sakın sohbet etme münkir kör ile
 Altının adını pula getirir.

C.Ö.,P.S.A.,320:248

783- Tövbekâr ol gönül tarikten çıkma
 Namerdden tövbekâr,şakadâr olmaz
 İyilik eyle sakın bir gönül yıkma
 Görüşme kötüyle onda âr olmaz.

M.F.K.,T.S.Ş.,S^u620:2

784- Yalnız git,yoldaş olma yüz süze,
 Selâm verme erkansıza,yolsuza,
 Komşu olma namussuza arsız,

Akıbet üstüne hile getirir.

M.C.,K.,193:280

785- Yoldaş olma,yolun bilmez yolsuza
Komşu olma,sözün bilmez densize
Meyil verme edepsiz,arsıza
Akıbet,ırzına hile getirir.

M.C.,K.,193:280

Kişi yaktığı çerağ üstüne pervane gerek.

786- Ali kendisi hem kişinin pîri
Erenler kabul etmezler münkîri
Kişi eli ile yaktığı yeri
Ana öz indirip yapmalı imiş.

C.Ö.,P.S.İ.,197:119

Kişidir kendini hem aziz eden hem rezil.

787- Bir kişinin sorma aslın,izzetinden bellidir
Meclis-i irfan olıcak hürmetinden bellidir.

C.Ö.,K.N.,88#100

Kişinin aynası işidir.

788- Her gelene el göğüste kılınur,
İzzet nered, safâ anda bulunur
Yahşî adam hizmetinden bilînür
Dâim keyf bağışlar tâbi'si vardır.

Kişinin hürmeti de zilleti de kendi elindedir.

789- Cihân mı görünür çeşm-i uşşâka
Firâk-ı mihnette nâra yanınca
Afaka ser çekse kanma ağyâra
Herkes feyz bulur i'tibarınca.

O.U.,E.E.,45:2

790- Gönül evine bir karartı gelse,
Şol nefis bulutunun dalâletidir.

Kişi yol bulmasa yabanda kalsa,
Yaramaz huylarının şiddetidir.

C.Ö.,P.S.A.,197:119

Kişinin kendi kendine ettiğini âlem bir araya gelse edemez.

791- Bu gidişle başına çok iş gelir bilmez misin
Son ucunda hâtıra teşviş gelür bilmez misin
Mihribanlık defterinden kiş gelür bilmez misin
Fikredüp encâmın her bârdan vaz gelmedin.

S.N.E.,A.Ö.,271:462

Korkunun ecele faydası yoktur.

792- Korkunun faydası yoktur ecele,
Ecel bir gün câmın sunar dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,169

Kötü söz insanı dininden çıkarır (tatlı söz yılanı inin-
den çıkarır).

793- Kardeş(hatırınla)saydır herkesi
Der Gülhâni,iyilik insanlık süsü
Zorla güzel olmaz koyun yavrusu
Kemlik ile kuzu yılan olurmuş.

E.A.A.G.D.,99

794- Kocadım çekemem nazı
Bağrına dökemem közü
Yârin bana kötü sözü
Kara bağrım deler gelir.

M.C.,K.,271:384

795- Mümin olan (yola) yarar
Münafık dergâhta n'arar
Kem söz sahibine zarar
Muhabbetten bal akıyor.

C.Ö.,P.S.A.,167:89

796- Yavru, bu sözlerim sana misaldir
 Acı sözler, muhabbeti kısaldır
 Gönül versen, yüz deveye misaldir
 Uzadıkça katarına avlar var.

M.C.,K.,168:244

Kul kula sebeptir.

797- Kul kula sebeptir iyi bil ey can,
 İş başarmaz tek başına bir insan.

E.K.E.,A.v.D.,172

Kul kusursuz (hatasız) olmaz.

798- Cehâlet kişinin kaddini eğer
 Hamâkat zehrında olur bir eğer
 Kul günahsız olmaz der isen eğer
 İns ü cin duymasın bir günâh ile.

S.N.E.,A.Ö.,34:33

799- Gelir senin ile güler dost olur,
 Kul kusursuz olmaz, kusurun bulur,
 Lâbüt ondan sana bir kemlik gelir,
 En iyi dostundan sakın sen seni.

H.N.O.,Sür.118:84

Kurt uluya uluya başına bela getirir.

800- İbrahim Paşa der gel olma âsi
 Kurt kudurunca bulur belâsın
 Yıkıp tarla ederim Akka kalasın
 Çeliktir top ile havanım benim.

A.Ş.E.,A.D.

Kurunun (arasında) yanında yaş da yanar, (Yaşın yanın-
 da kuru da yanar).

801- Tipi eser ocağında
 Poyraz gezer bucağında

Müzevirin ocağında
Yaş yanmaz mı kuruyunan.
H.A.K.,S.,161:128

Laf la peynir gemisi yürümez.

802- Aramızı karlı dağlar alınca,
Gayri dost eline gidip gelinmez
Yahşi himmet gerek râh-ı talebde
Beyhûde lâf ile menzil alınmaz.
O.U.,E.E.,149:182

803- Ara yeri karlı dağlar alıp da
Gayri dost iline varıp gelinmez
Yahşi hüner ister râh-ı talebde
Beyhûde lâf ile menzil alınmaz.
M.S.A.,T.H.Ş.A.,T.A.N.,293

Laf la pilav pişerse deniz kadar yağı benden.

804- İktisadî olan,yoksula düşmez,
Hayal pilavları,lafınan pişmez,
Cicili bicili bize yaraşmaz,
Neylersin yeşili,alı geysene.
Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,189:13

Mal canı kazanmaz,can malı kazanır.

805- İsmail Bey yaylasından kalkınca,
"Soğuk sulu yaylalarım kal" demiş.
Vefâ yok imiş de attan deveden,
"Derde derman olmaz imiş mal" demiş.
M.C.,K.,137:200

Mal canın yongasıdır.

806- Alacaklı der ki usandım senden
Para çıkmaz canın çıkmazsa tenden
Bana verenler de istiyor benden
Ben kimden alayım dünya yalandır.
A.Ş.Ş.E.Ş.A.D.

Mansıb elde destimaldır.

807- Bu mesel meşhûrdur ellerde mansıb dest-mal
 Birine eyle inâyet gözlerim yaşı silem.
 E.K.E.,A.v.D.,F.,180

Mazlumun âhı indirir şâhı (yerde kalmaz).

808- Aşıkta cevreylemek kanûnudur dilberlerin
 Ekserisi cevre mâil ol gül-i handanların
 Zannederler yere kalır âhları âşıkların
 Dokunur çerhine bir gün âh ü zârım Mustafa.
 S.N.E.,A.Ö.,134:265

809- Aşıkın ağlatan gülmez
 Aşık âhı yerde kalmaz
 "Eyilerde kemlik olmaz"
 Dedikleri gerçek imiş.
 C.Ö.,K.D.K.,344:63

810- Bunca milletin kahrı
 Zor olur dön Mahzunı
 Mazlumun hakkını yiyen
 Kör olur dön Mahzunı
 S.Y.,A.M.,67

811- Ezelidir gönül ezel,
 Okur bencileyin gazel,
 Gel âhımı alma güzel,
 Bu âh yerde kalmaz imiş.
 C.Ö.,P.S.A.,338:268

812- Hudâ-yı lemyezel haksız iş yapmaz
 Mazlumların âhın yerde bırakmaz
 Yakın gösterir pek çok uzatmaz
 Bir anda mahveder kavm-ı âdâyı.
 M.F.K.,T.S.Ş.,A.Meh.,671

813- Peygamberin vâsisin kodular
 Alnına Mervan adın dediler

On iki imamı bir bir yediler
Mazlûmların âhı yerde kalmadı.

C.Ö.,P.S.A.,395:306

814- Sanma isteyenler murâda ermez
Herkesin ettiği yanına kalmaz
Zâlimin zulmüne Hak kail olmaz
Ya mazlûmun âhı kalır mı yerde.

O.U.,E.E.,56:20

815- Sanma isteyenler murâda ermez
Kimsenin ettiği yanına kalmaz
Zâlimin zulmüne Hak kail olmaz
Ya mazlûmun âhı kalır mı yerde.

S.N.E.,A.Ö.,33:31

816- Var mıdır misli cihanda şâhımın dostlar bakın
Ol rakib-i nâsezâya sevdiğim varma yakın
Hüsnüne mağrur olup uşşaka cevretme sakın
Yerde kalmaz âşıkın âhı Süleyman'ım benim.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.M.,74:9

Meyveli ağacı taşlarlar.

817- Elmasın elmasın seni aşlarlar
Meyveni yerler de dalın taşlarlar
Sultan olan kulun bağışlarlar
Ali'ye tercaman gelen elmalar.

C.Ö.,P.S.A.,102:25

818- lütfeyle sevdiğim sana yazıktır
Sen bir cevahirsin,sarrafin yoktur
Bâr veren ağacı taşlayan çoktur
Keserler kökünden yaşamaz burda.

M.F.K.,T.S.Ş.,C.,624:3

Mezar taşı ile övünülmez.

819- Hilal kaşlarını çatma boşuna

Gelecek mi vardır senin başına
Dostum güven olmaz mezar taşına
Gel yaklaş elimi tut bari bari.

S.Y.,A.M.,126

820- Nâmerdler içinden hicret et durma
Yapacağın hayrı kimseye sorma
Kişizâdelikle kendini kurma
Mezar taşı ile iftihar olmaz.

M.F.K.,T.S.Ş.,S^{üm}621:2

821- Uymak olmaz şu cihanda fâniye
Kazanç odur bugünkü gün hay niye
Geçen Süleymanlar nic-oldu ha niye
Mezar taşı ile iftihar olmaz.

H.N.O.,S^{üm}135:94

Misafir kısmeti ile gelir.

822- Bir eve kahr olsa misafir gelmez
Çalışsa çırpınsa eksiki bitmez
Çağırrsa bağırrsa bir ere yetmez
Mihmanlar siz bize safa geldiniz.

C.Ö.,P.S.A.,147:70

823- Misafir gelirse kısmeti bile
Misafirdir,Hızır'dır,övrünü dile
Büyük küçük anı hep Hızır bile
Mihmanlar siz bize safa geldiniz.

C.Ö.,P.S.A.,147:69

824- Pir Sultan Abdal'ım kayda verile
Misafir kısmetin getirir bile
Misafir mihmandır,sen övrün dile
Mihman canlar bize safa geldiniz.

C.Ö.,P.S.A.,147:69

Misafirin ayağı uğurludur.

825- Kahrettiği yere misafir gelmez
 Çalışır çabalar ektiği bitmez
 Seğirtse de gitse menzile yetmez
 Mihman canlar bize safa geldiniz.
 C.Ö.,P.S.A.,147:69

826- Misafir aşk kapısının dilidir
 Hızır misafirin gonca gülüdür
 Tanrı misafiri Şah'ım Ali'dir
 Mihmanlar siz bize safa geldiniz.
 C.Ü.,P.S.A.,148:70

827- Misafir kapının iç kilididir
 Ev sahibi de onların kelbidir
 Misafir mihmandır,mihman Ali'dir
 Mihman canlar bize safa geldiniz.
 C.Ü.,P.S.A.,147:69

Muhabbet iki baştan olur.

828- Şu karşıdan güle güle gelince
 İki hasret birbirini bulunca
 Muhabbet de iki baştan olunca
 İnce bel altında kol incinir mi?
 M.F.K.,T.S.Ş.,G.,217:21

829- Yavruyu sorarsan hilâl kaşlıdır
 Eşinden ayrılmış gözü yaşlıdır
 Muhabbet dediğin iki başlıdır
 Tahammül olunmaz göz var ucunda.
 E.C.G.,R.,29:11

Muhannes (nâmert) köprüsünden geçmekten,düşüp suya boğulmak yeğdir.

830- Karac'oğlan der ki:Yiyip içmeden
 Güzeller usanmaz konup göçmeden
 Muhânatın köprüsünden geçmeden

Düşelim de azgın sele gidelim.

M.C.,K.,114:166

831- Karac'oğlan der ki:Konup göçmeden,
Güzeller usanmaz yiyip içmeden,
Muhânatın köprüsünü geçmeden,
Düş Karadeniz'e sele gidelim.

M.Ç.,K.,74:109

Murat yalan,ölüm gerçek.

832- Açar solar türlü çiçek,
Kimler gülmüş kim gülecek,
Murad yalan,ölüm gerçek,
Dostlar beni hatırlasın.

Ü,Y.O.,A.V.,D.B.H.,14

833- Bu yalan dünyada murad alınmaz
Akar gözlerimin yaşı silinmez
Divâne gönlümü eğler bulunmaz
Aşk elinden midir,bişmem nedendir?

S.N.E.,Ş.Ö.,55

Ne doğrarsan aşına,o çıkar kaşığına.

834- Her dert âşika gelir
Hem yaraşika gelir
Çorbaya ne doğrarsan
Mutlaka kaşığa gelir.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,167:27

Ne ekersen onu biçersin (Herkes ektiğini biçer) (Eken biçer,konan göçer).

835- Ârif olan âdem kılı kırk seçer
Herkes bu dünyada ektiğin biçer
Çıplağın gönlünden kırk gömlek geçer
Amma çoğun azı azın çoğusun.

H.A.K.,S.,172:146

Ne şiş yansın,ne kebab.

836- Herkesle hoş geçin çekme teşvişler,
Ne kebâblı yandır,ne yansın şişler.

E.K.E.,A.v.D.,M.,187

Nefsini bilen rabbini bilir.

837- Bilen nefsin bilür Rabbin buyurmuş Sâki-i Kevser
Bu sırrı zâhir-ü bâtın hakikat ehl-i hal anlar.

E.K.E.,A.v.D.,F.,189

Ok yaydan çıktı.

838- Sıdkî'ya bir pire tapşır özünü
Eşiğinde turab eyle yüzünü
Evvel düşün sonra söyle sözünü
Ok yaydan çıkınca geri alınmaz.

M.G.,S.B.,193:143

Olacakla öleceğe çare bulunmaz.

839- Âlimler ilmiyle eylemez amel
Hiç yıkılan binâ tutar mı temel
Âlemde söylenir bu darb-ı mesel
Ölecek hastanın olmaz dermânı.

S.N.E.,B.G.,15:2

Ortaklı öküzden (inekten) buzağı yeğdir.

840- Ortaklı inekten yeğdir buzağı,
Belli olsun alan satan dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,M.,192

Öfke baldan tatlıdır.

841- Ey Dertli,bu âlem dost düşman olur
Kişi sevdiğine son pişman olur
Öfke baldan tatlı çok ziyân olur.
Hayr-et yüzün hâke sürüver gitsin.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,D.,246

Öfke ile kalkan zararlar (ziyan ile) oturur.

842- Oturur yerine zararlar elbet
Ahir öfke ile kalkan demişler.
E.K.E., A.v.D., M., 193

Öksüzün karnına vurmuşlar (öksüzü dövmüşler) "vay arkam"
demiş.

843- Dinleyin ağalar, zamâne azgın,
Yiğidin başında döner bin kuzgun,
Tohumu olmuş da tarlası bozgun,
Yiğit de ne desin day'olmayınca?
M.C., K., 88:129

844- Yiğit olan yiğit kurt gibi bakar,
Düşmanı görünce ayağa kalkar,
Kapar mızrağını meydana çıkar,
Yiğidin ardında duran olmalı.
M.C., K., 277:330

Ölüm hak, miras helal.

845- Dertli, ölüm haktır, âsân demişler,
Ölümden beterdir hicrân demişler,
Hubbü'l vatan mine'l-imân demişler,
Gönül ol sebebdan vatan arzular.
M.F.K., T.S.Ş., A.D., 813:42

Ölüm yüz akliğidir.

846- Pazarlık şarına ulu şar derler
Ölümden ileri ölüm var derler
Bir yönünden ölmesini yeğ derler
Öldün de mi söylen ölmedin de mi?
İ.A., A.V., 31:18

Ölüme çare bulunmaz.

847- Pir olmayan aşka gelmez,
Koç olmayan kurban olmaz,
Eceñ gelse derman olmaz,

Hak'tan rıza gelmemiştir.

M.C.,K.,320:444

848- Sen sanırsın ki edenler bulmaya
Kimi gördün şu cihanda ölmeye
Kangı günü gördün akşam olmaya
Gönül şen ol,niçün melül olursun?

C.Ö.,K.D.K.,352:71

Öz ağlamadıkça göz ağlamaz.

849- Aşk ağladır derd söyledi insanı
Öz ağlarsa göz de ağlar dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,196

Papaz hergün pilav yemez.

850- Bir kerre aldadur dostu dostunu
Kete yemez her dem papaz dimişler.

E.K.E.,A.v.D.,Ş.,197

Para ile imanın kimde olduğu bilinmez.

851- Kimdedir para ile iman bilinmez,
Bu bir sırrullahdır âşikâr olmaz.

E.K.E.,A.v.D.,B.,197

Pazarlıksız giren haksız çıkar.

852- Pazarlık şarına ulu şar derler,
Ölümden ileri ölüm var derler,
Bir yönünden ölmesini yeğ derler,
Öldün de mi söylen ölmedin de mi?

İ.A.,A.V.,31:18

Pişmiş aşı soğuk su katma.

853- El vurmudım toprak ile teşına
Soğuk su katmadım pişmiş aşına
Seyrâni yaratan kulun başına
Güzel çirkin başa kakmaz istemez.

H.A.K.,S.,242:242

Sabreden derviş, muradına ermiş.

854- Gülü yetiştirir dikenli çalı,
Arı her çiçekten yapıyor balı,
Kişi sabır ile bulur kemâli,
Sabretmeyen maksudunu bulamaz.

Ü.Y.O., A.V., D., B.H., 40

855- Safâ kılmaz deme ol saçı leylâ
Ne murâd istedin vermedi Mevlâ
Etma Mecnun sıfat âh ü vâveylâ
O da olur gönül sabreyle bâb bâb.

S.N.E., A.Ö., 28:19

Sabrın sonu selâmettir.

856- Dedi bir pir bana pişman olursun
Râzın açma Hakk'dan gayrı bir yerde
Vücudun mülküne sultan olursun
Sabr odersin Eyyûb misâli derde.

O.U., E.E., 56:20

857- Dedim çevretme ay âfet
Dedi hâblarda âdettir
Dedim yok çekmeğe takat
Dedi sabret selâmettir.

M.S.A., T.H.Ş.A., Y.H., 335

858- Dedim Kemâli'yi ağlatma yârim
Dedi âşıkları ağlatmak kârım
Dedim kalmadı hiç sabra kararım
Dedi sabrın sonu hep selâmettir.

M.F.K., T.S.Ş., A.Ke., 646:1

859- Minhâcî'yim dedem bindebirini
Ferhad olan niçin sevmez Şirin'i
Aradım kitapta buldum yerini
Sabır gibi devlet bulunmaz imiş

M.F.K., T.S.Ş., Min., 591:3

860- Sabırda vardır kerâmet
 Sabreden bulur selâmet
 Bu yolda yok bir felâket
 Hele sabreyle sabreyle.

E.C.G.,R.,54:39

861- Sağlıktır her işin başı
 Sabırdır ekmeği aş
 Â ferin,ey çeşmim yaşı
 Yâr yoluna akışın var.

M.F.K.,T.S.Ş.,X.S.,564:16

Sadaka muhtaca ekmeğ acadır.

862- Zâten âşıkların gözü aç olur
 Gelip geçen yolcuların pac'olur
 Veysel'e bir bûse versen nic'olur
 Sadaka muhtaca,ekmek acadır.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,115

Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.

863- Sanatına sporuna eğilin
 "Sağlam kafa sağlam vücutta" bilin
 İhmal etmeyelim onları gelin
 Kdparır ne tutsa eli gençliğin.

A.K.G.

Sağlığında kişinin kadri bilinmez.

864- Âşıkın ma'suk yanında zerrece yok râğbeti
 Ya ölüp ya gitmeyince tâ bilinmez kıymeti
 Kendime ihtiyar ettim diyâr-ı gurbeti
 Olalım yâr âşinâ sen bir yana ben bir yana.

S.N.E.,A.Ö.,150:289

865- Emrahî bu remzin keşfine delil
 İstersen evvelce sen kendini bil
 Meşhûrdur söylenir dillerde ey dil

Sağ iken bir şahsın kadri bilinmez.

O.U.,E.E.,149:182

866- Metin,Karac'oğlan,metin
Yöğrük derler aşkın senin
Kardaş kardaşın kıymatın
Sağlıkta bilen öğünsün.

M.C.,K.,304:430

867- Nuri bu sözlerin gel eyle tekmil
Eyle sûretini siyrete tebdil
Bu meşhur kelamdır âlemde ey dil
Sağ iken kimsenin kadri bilinmez.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,T.A.N.,293

Sayıllı günler(gün) tez (çabuk) geçer.

868- Ne ağlarsın kömür gözlüm
Söyle derdin sana n'oldu
Sayıllı gün gelir geçer
Gidiyorum günüm doldu.

E.C.G.,R.,222:248

Sen seni bil sen seni.

869- Deme şu kâzibtir,şu ehl-i riyâ
Kendi noksanını bilmektir kimyâ
Sen seni bil seni âkıl-ı dânâ
Pesendi neylesin eli,hey deli.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.P.,656:3

870- İlm okumaktan gerek,kişi kendin bilmektir
Pes kendini bilmezsen,bir hayvandan betersin.

C.Ö.,Y.E.,316:235

871- İlmin başı,dedi,kendin bilesin
Muhammed'e dedi,ceme gelesin
Meydana getirdi aşkın dolusun
Kırklara şarabı sunandı Ali.

C.Ö.,P.S.D.,K.H.,66:10

Ser ver, sır verme.

872- Aşıklar ölümden kaçmaz
Serini verir sırrını açmaz
Kişi sevdiğinden geçmez
Muhabbet başka hâl olunca.
S.N.E.,A.Ö.,413:633

873- Dedim güzel olan kaçmaz
Dedi âşık olan sırrın açmaz
Dedim su vereyim içmez
Dedi gel âhımı alma.
M.F.K.,T.S.Ş.,G.,240:8

874- Dinle sana bir nasihat edeyim
Hatırdan, gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir iş gelince
Anı yâd illere açıcı olma.
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,333:1

875- Gittiğin yerlerde ara bulasın
Vardığın yerlerde makbul olasın
Sakla Hak sırrını sâdık kalasın
Çek çevir kendini er meydanıdır.
C.Ö.,P.S.A.,163:85

876- Güzel olan gül benzini soldurmaz
Her olur olmaza meyil aldırılmaz
Yiğit olan gizli sırrın bildirmez
Kötüler sevdiğin dile düşürür.
M.C.,K.,121:76

877- Pir Sultan'ım bu bir sırdır
Sırrını saklayan erdir
Ay da sırdır, gün de sırdır
Allah bir Muhammed Ali
C.Ö.,P.S.A.,90:13

878- Pir Sultan'ım deme yalan
Etme imanına talan
Bu dünyada gerçek olan
Ser verir sirdan ötürü.

C.Ö.,P.S.A.,226:146

879- Zarardan dönmezem zâr vurdu beni
Ser verir sır vermez âr vurdu beni
Bir pınar başında mâr vurdu beni,
Ezdi bu bağırimi yâr yaraladı.

Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,C.H.,117:9

Serçeyi kuştan mı sayarsın?

880- Terk eyle benliği irfana karış
Neylersin benliği kulluğa çalış
Câhil kâmil ile edemez yarış
Serçe kuşu Anka ile eş olmaz.

M.G.,S.B.,132:71

Sev seni seveni hak ile yeksan ise,sevme seni sevmeyeni
Mısır'a sultan ise.

881- Murâdım nasihat bunda söylemek
Size lââyık olan onu dinlemek
Sev seni seveni za'y etme emek
Sevenin sözünden geçici olma.

M.C.,K.,317:441

Sevdâ geçer yalan olur,sonra sokar yılan olur.

882- Fenâ dünya için gam çekme gönül
Her dem ağlayıp da gülmeli değil
Sevdâ dedikleri sel misâlidir
Fikr-edip ummana dalmalı değil.

C.Ö.,P.S.D.,K.Hs.242:17

Sevenin kuluyum (kulu ol) sevmeyenin sultanı.

883- Amanın eyle mürüvvet
Gördüğüne tapma gönül
Yüzüne bakmayanın sen
Tozuna da bakma gönül.
C.Ö.,P.S.A.,274:197

884- Sevmeyenin şâhı sevne kul ol
Budur âkil için mizân dimişler.
E.K.E.,A.v.D.,M.,207

Seyrek git sen (sıkça varma) dostuna kalksın ayak üstüne.

885- Karac'oğlan der ki:Kaşların kara
Kara kaş altında ben sıra sıra
Çok varıp da gelme sevdiğin yere
Ya muhabbet kalkar ya bir hâl olur.
M.C.,K.,220:320

886- Sevildiğin yere sık varup gelme
Kırılır hürmetin itibar olmaz.
E.K.E.,A.v.D.,B.,208

887- Sümmani âh edip sararıp solma
Gelen Tanrı'dandır kimseden bilme
Sevilen bir yere çok gidip gelme
Kesilir muhabbet itibar olmaz.
H.N.O.,S^u132:93

888- Veysel bu sevdâdan vağ geç dediler
Olup bitenleri yaz geç dediler
Sevdiğin kapıdan az geç dediler
Acı sözü sevdiğimden işittim.
Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,35

Sırrını açma dostuna (dostunun döstü vardır) o da söy-
ler dostuna.

889- Gönül muhtac olma hırkaya posta
Mırâdın var ise Hudâ'dan iste

Sırrını bildirme düşmana dosta
Kendine melâmet getirme gönül.
M.F.K.,T.S.Ş.,N.,660:1

890- İstersen dâimâ ak olsun yüzün
Sakin bir kimseye fâş etme râzın.
E.K.E.,A.v.D.,Ş.,209

891- Olur olmaz yerde çok sır verilmez
Cümle bir sıfattır,kâmil bilinmez
Her akan sulardan abdest alınmaz
Yuvarlanıp akan selde nemiz var.
C.Ö.,P.S.D.,K.Him,149:71

892- Yüce dağ başında yayılan ceylan
Avcılar geliyor dört yanın dolan
Her olur olmaza sırrını diyen
Boz bulanık çaya akmış gib(i) olur.
M.F.K.,T.S.Ş.,K.,343:22

Son gülen iyi güler.

893- Ali'm hayat pek çok gülen
O da sana bana güler
Sonra gülen tamam güler
Görmez dünya kaç bucaktır.
A.A.D.,63

Son pişmanlık fayda vermez,(etmez).

894- Gel kana girüb cevr ile öldürme beni kim
Hiç fâide itmez kişiye sonra nedâmet.
E.K.E.,A.v.D.,F.,210

895- Uyan gafletten ey gâfil nedir sende bu nâdanlık
Bilirsin fâide vermez sana sonra pişmanlık.
H.A.K.,S.,273-23

Boy asma soyuna çeker.

896- Asil olan ecdâdını unutmaz
 Yazda kışda lâlesini kurutmaz
 Hâlik bile kulu bütün çürütmez
 Men yuh yil izamı kılar meydanda.
 Dr.E.A.,D.A.S.Ş.,S.M.,183:2

897- Söylerim söylerim sözümden almaz
 N'ideyim câhildir hâlimden bilmez
 Bu dostluğun senin boyuna sürmez
 Anadan atadan soy olmayınca.
 M.C.,K.,88:129

898- Yeşil pınarlarda parlayıp akar
 Asılzâde olan aslına çeker
 Pervâne olan aşkın oduna yanar
 Ben nice varayım Hak divânına.
 C.Ö.,P.S.A.,237:157

Söz adamın mihengidir.

899- Kâmil olan belli olur söz ilen
 Aş yanağa çifte benler dizilen
 Mâh yüzünde bölük bölük yazılan
 Kakül müdür, zülûf müdür, tel midir?
 M.F.K.,T.S.Ş.,G.,222:29

900- Kâmil olan belli olur sözünden
 Mâh yüzüne bölük bölük yazılan
 Al yanağa çifte benler düzülen
 Kakül müdür, zülûf müdür, tel midir?
 M.C.,K.,162:237

Sözünü bil pişir, ağzını der devşir.

901- Su gibi sâf kıl sözi fikr eyle vir cevâb
 Her ne dilüne gelse öğütme çü âsiyâb.
 E.K.E.,A.v.D.,F.,212

Su aktığı yere (yine) akar.

902- Eşek at yanına koşulsa, göre,
Huy alır huyundan ol göre göre,
Hizmet eyler isen eyle bir ere,
Su aktığı yere akar demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 428

Su alçağa akar.

903- Başlı sular dâim alçağa akar
Pervane kendini odlara yakar
Serçe kande ise aslına çeker
Bülbül olan gelir güle cevrilir.

C.Ö., P.S.A., 166:88

904- Çün bildin alçağa akmaktadır su
Kâmilin câhile nasayhati bu
İkrârını gözet olma abes-gû
Birdir ikrâr ile iman demişler.

M.F.K., T.S.Ş., L., 426

905- Kırık kaval ile ünleyemezsin
Hoş bir sedâ ile dinleyemezsin
Yüz bin baraj kursan önleyemezsin
Hep sular engine akar dediler.

S.Y., Y.B.H.P., E.A.D., 59

Su uyur düşman uyumaz.

906- Elmanın bir yüzü beyaz
Kırmızı eder niyâz
Su uyur düşman uyumaz
Yetmeden kırar elmayı.

Prof. Dr. İ. B., A. A. İ. Ö., 78:25

Suyu getiren de bir testiye kıran da.

907- Beğlerin yanında beraber olur
Su getiren senek sıyan demişler.

E.K.E., A.v.D., M., 216

908- Bu dünya böyledir ezelden ekser
Destiyi kıran da mükâfât bekler.
E.K.E.,A.v.D.,Ş.,216

Sürüden ayrılanı (ayrılan koyunu,kuzuyu) kurt kapar.

909- Gâliba şehridir şirindir sözü
Çarh-ı felek gibi raksider gözü
Sürüden ayrılmış bir körpe kuzu
İrfan tekkesine kurbanı geldi.
F.H.,A.Ş.,103

910- Sürüden ayrılan körpe kuzuyu
Ya kurt kapar ya kuş kapar demişler.
E.K.E.,A.v.D.,F.,217

Sütsüz inek meleğen olur.

911- Eğer ârif isen sözü uzatma,
Sütsüz inek durmaz meler demişler.
E.K.E.,A.v.D.,F.,217

Şaşkın ördek başını bırakır,kıçından dalar.

912- Her kâra uzatma elin eteğın
Yelkovana döner âhır emeğın
Nitekim göllerde şaşkın ördeğın
Başın kor kıçından dalar demişler.
M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

Tabak sevdiği deriyi yerden yere çarpar.

913- Sevdiği postu çalar meşhur mesel dabbağ yere
Postu rengin gösteren kıl sanma tiftik gösterir.
H.A.K.,S.,299:48

Taşa tohum ekilmez.

914- Seyrânî'nin gözü gamla yaş imiş
Aşk-u sevdâ cümle derde baş imiş

Ben bağrını toprak sandım,taş imiş
Meğer,taşa tohum ekilmez imiş.

M.F.K.,T.S.Ş.,X.S.,588:6

Taş yerinde ağırdır (Taş düştüğü yerde ağırdır).

915- Çağır Karac'oğlan,çağır
Her taş diğerinden ağır
Güzel sevmek ayıp değil
Anan,baban n'ister benden?

M.C.,K.,256:361

916- Çağır Karac'oğlan çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Kişi sevdiğinden soğur
Kurtar canım al Allah'ım.

M.C.,K.,302:426

917- Çağır Karac'oğlan,çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Yiğit sevdiğinden soğur
Sarılmayı sarılmayı.

M.C.,K.,287:405

918- Çağır Karac'oğlan çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Güzel sevmek günah değil,
Ben kitapta yerin gördüm.

M.C.,K.,274:387

919- Çağır Karac'oğlan,çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Güzel sevmek günah değil
Dört kitabda yerin gördüm.

M.C.,K.,292:413

Tatlı dil yılanı ininden çıkarır (Kötü söz insanı di-
ninden çıkarır).

920- Alacaklı der ki, vaz mı geçeyim
Yoksa üstüne bir su mu içeyim
Sağlam adamları nasıl seçeyim
Beni de aldatan tatlı lisandır.

A.Ş.E.,A.D.

921- Bilmeden aleyhte hüküm verenler
İftira insanı dinden çıkarır
Yalınız iyi laf söylen bilenler
İyi laf ayıyı inden çıkarır.

H.A.K.,S.,199:183

922- Karac'oğlan der ki :Burda durulmaz
Güleç yüze,tatlı söze doyulmaz
Gökteki yıldızdan çoktur,sayılmaz
Yedi iklim,dört köşeden geliyor.

M.C.,K.,323:447

923- Karac'oğlan der ki:Müşkülüm halde,
Garip bülbül konar,öter mi dalda?
Çokça kerâmet var şu tatlı dilde,
Del'olup gideni yola getirir.

M.C.,K.,194:280

Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüktir.

924- Yolsuza nasihat kuru emektir,
Yola gelmeyenin hakkı kötüktir.

E.K.E.,A.v.D.,M.,226

Terlemeden para kazanılmaz,solumadan can verilmez.

925- Okuttuğun tutmaz oldu âlimler
Kalktı da kitaptan arttı zulümler
Terlemeden mal kazanan zâlimler
Can verirken soluması zor imiş.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,D.,236

Tırnağın varsa başını kaşı.

926- Başına bağlamış ibrişim poşu
Her dâim böyledir feleğin işi
Tırnağın var ise başını kaşı
Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş.

M.C.,K.,216:314

927- Her dâim böyledir feleğin işi
Zehirden açıdır engelin aşu
Tırnağın var ise başını kaşı
Kimseden kimseye vefâ yoğ imiş.

M.C.,K.,159:232

928- Kendi başın,kendin kaşı,
Sanayi kur güzel Türk'üm,
Senin atan neydi bil,
Sanayi kur güzel Türk'üm.

A.A.D.,76

929- Tırnak bulur isen başın kaşırdın,
Seyrânî'yi doğru yoldan şaşkırdın,
Ey nefsim cürmümü baştan aşkırdın,
Tevbekâr olmağa yeminli misin?

H.A.K.,S.,169:141

Tuz ekmek hakkı.

930- Her baba oldı yolında çekilen bunca emek,
Arada yinmedi mi yoksa begüm nân-ü nemek.

E.K.E.,A.v.D.,F.,228

Ucuz satan tez satar.

931- Yâr ile ettiğın kavle ver karar
Kâs etmezsen bâri eyleme zarar
Aza kanaât et,olma tama'kâr
Ucuz satan tizcek satar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,428

Ürmesini bilmeyen köpek sürüye kurt getirir.

932- Obaya üşürür kurd ile kuşi,
Ürmeyi bilmeyen çomar demişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,233

Varsa (var mı pulun),herkes kulun;yoksa (yok mu) pulun,
dardır yalun.(Paran varsa cümle âlem kulun;paran yoksa tımar-
hane yolun).

933- Coşkun sular gibi akar su isen,
Ararlar,bulurlar asıl soy isen,
Gayette severler malı çoğ isen,
İsterim akl ile hergiz olmasın.

M.C.,K.,318:442

Yalnız taş,duvar olmaz.

934- Dadaloğlu der ki,belim bükülür
Gözümün gevheri yere dökülür
Yalnız taştan duvar olmaz,yıkılır,
Koç yiğide emmi dayı il gerek.

C.Ö.,K.D.K.,128:38

935- Pir olmayan aşka gelmez
Koç olmayan kurban olmaz
Yalnız taşlı dıvar olmaz
Yoldaş,deyi dey'ağlarım.

M.C.,K.,262:371

936- Tâlib-i ma'rifet çekerse emek
Yügrük at artırır yemin giderek
Şâire ses ile saz-ü söz gerek
Yalnız taş olmaz duvar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,429

937- Ufacık taşınan kule yapılmaz,
Karanlık gecede yâre bakılmaz,
"Var git oğlan;var git,elim dokunmaz,

İstersen, öcünden öl" dedi bana.

M.C.,K.,183:266

Yapı taşı,yapıdan (yerde) kalmaz.

938- Mürşide ermeyen öğrenmez hüner
Hünersiz kişiler câhildir meğer
Ustaz külingünden geçerse eğer
Yapıya uymadık asla taş olmaz.

M.G.,S.B.,132:71

939- Öldür beni efendim de böyle olmayım
Görmediğim kara günü görmeyim
Ben bir yapı taşıyında yerde kalmayım
Beni bir yapına ko diye geldim.

A.Ş.E.,A.D.,35:2

Yar yıkıldığı gün tozar.

940- Aldanma cihânın sakın varına
Düşmeyegör anın âh-ü zârına
Bugünkü işini koyma yarına
Yar yıkıldığı gün tozar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,426

Yazılan bozulmaz.

941- Alna yazılan yazıyı
Besili körpe kuzuyu
Hakk'ın yazdığı yazıyı
Bozmak elinden gelir mi?

C.Ö.,P.S.A.,260:184

942- Farketmem çok ile azı
Bozulmaz yazılan yazı
Arayup sen de Ayvaz'ı
Şol köroğlu buldu dağlar.

M.S.A.,T.H.Ş.A.,69,G.M.

943- Kematın var ise gelir Yemen'den

Kısmatın yoğ ise ne gelir elden?
 Hücçetin kadıdan,berâtım senden;
 Hiç yazılan yazı karalanır mı?
 M.C.,K.,64:95

944- Pir Sultan'ım şerbet içmiş ayılmaz
 Ezelden yazılan yazı bozulmaz
 Aman Babbim diyenlere kıyılmaz.
 Ben günahkâr erenler kulum erenler mürvet.
 C.Ö.,P.S.A.,172:94

945- Yunus Emre eydür,eyle niyâzı
 Bozulmaz Mevlâ'nın yazdığı yazı
 Eğnine biçerler şu kefen bezi
 Giyeceğim hiç fikrine düşmez mi?
 C.Ö.,Y.E.,172:96

Yıl harmansız olmaz.

946- Bulutlar kuruyub kıtlık olsa da
 Yine yıl harmansız olmaz demişler.
 E.K.E.,A.v.D.,Ş.,244

Yiğit ekmeğiyle yiğit beslenir.

947- Atı olan ata biner atlanır
 Er yiğitler her cefâya katlanır
 Yiğit gölgesinde yiğit saklanır
 Kötünün gölgesi,hem dalı olmaz.
 M.F.K.,T.S.Ş.,D.B.,694:2

948- Er gerektir erin kadrin bilmeye
 Aşık gerek,ma'suk gülün dermeye
 Mevlâ,kul keyfine meyva vermeye
 Kadir yaratmağa dal,kara gözlüm.
 M.F.K.,T.S.Ş.,X.S.,559:8

949- Yiğit olan yiğit biner,atlanır
 Yiğit de her cefâya katlanır

Yiğit gölgesinde yiğit saklanır
Nâmerdlerde gölge olmaz,dal olmaz.
M.C.,K.,320:445

950- Yiğit yiğide yâd olmaz,
Eyilerde ham sût olmaz,
Bin kaygu bir borç ödemez,
Gamlanma gönül gamlanma.
M.C.,K.,363:491

951- Yiğit yiğide yar olur,
Kötülerde ham söz olur,
Kara gün ömrü az olur,
Gamlanma gönül gamlanma.
M.C.,K.,363:491

952- Yiğit de yiğidin sırrını gizler,
Sırası geldikçe dağları düzler,
Kötüler yiğidin fırsatın gözler,
Nasıl kaynamasın canı yiğidin.
M.S.A.,T.H.Ş.A.,Ş.S.275

953- Yiğit yiğidin yoldaşı,
At yiğidin öz kardeşi,
Sağlıktır cümlenin başı,
Gamlanma gönül gamlanma.
M.C.,K.,363:491

Yiğit meydanda belli olur.

954- Aşağıdan Yusuf Paşa'm geliyor,
Düşmanına karşı koyan merd olur,
Şahin kocasa da vermez avını,
Aslı kurt yavrusu,yine kurt olur.
C.Ö.,KDK.,186:11

955- Bu remizi bilmek hayli müşkildir
Akl ile bulurum diyen câhildir
Kimde ne olduğu malûm değildir

Ancak seçer eri meydan demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,665

956- Er isen yolunu göster,
Gizlenme kendini göster,
Er olandan nişan ister,
Şeytan bunun neresinde?

O.U.,E.E.,55:18

957- Gam,kasâvet çekme divâne gönlüm,
Her zamanda dünyâ başa dar olmaz.
Yıkılıp düşene gülme sakın sen,
Yiğit düşüp kalkmayınca bell'olmaz.

M.C.,K.,320:445

958- Sana derim sana,hey Osman Paşa,
Düşmanlara karşı duran merd olur.
Şahan kocasa da vermez avını,
Tâ ezelden kurd eniği kurd olur.

M.C.,K.,334:458

959- Şamlu cıkıb kaçar köyden,
Sofu bera bakmaz Hoy'dan,
Merd var ise işte meydan,
Gele dedi de yürüdü.

M.F.K.,T.S.Ş.,B.,107:1

960- Vahâbî diyor öyle denilmez,
Meydan olmayınca yeğit bilinmez,
Destime giren bir dahi kurtulmaz,
Amansız yamansız çöl yabanım var.

A.Ş.E.,A.D.

Yiğit ölür şan kalır,at ölür meydan kalır.

961- Evvel Şam demişler,âhır da Şam'dır,
Ârifler işitsin bu ne kelâmdır,
Ben giderim,bunda kalacak nâmdır,
Adım andırmağa cihâna geldim.

M.F.K.,T.S.Ş.,B.A.H.,496:8

Yiğidin sözü demirin kertiği.

962- Ağacın eyisi özünden olur,
Yiğidin eyisi sözünden olur,
İl için ağlayan gözünden olur,
Ağlama hey gözü yaşın sevdiğim.

M.C.,K.,4:5

963- Ala gözlüm, senin neslini bilmem,
Öyle her kötüye meylimi vermem,
Merd oğlu merdim ben, sözümden dönmem,
Çıktı gözüm, yâr yolunda bil beni.

M.C.,K.,178:259

964- Karac' oğlan der ki: Her sözüm haktır,
Yiğit olmayanın yalanı çoktur,
Cehennem yerinde hiç ataş yoktur,
Herkes ataşını bile götürür.

M.C.,K.,216:313

965- Kolda götürürler, şâhini bazı,
Her dâim severler gelini kızı,
Yiğidin ikrârı güzelin sözü,
Taze yağa bala katmış gib(i) olur.

M.F.K.,T.S.Ş.,K.,343:22

Yoğurdu yumrukla yiyen sonunda avucunu yalar.

966- Yoğurdu yumrukla yiyen bir kişi,
Sonra avucunu yalar demişler.

E.K.E.,A.v.D.,F.,246

Yoktan yonga çıkmaz.

967- Oğlan der ki nedir bunun çâresi,
Kesilmiyor masarifin arası,
İki cepte yoktur bir mum parası,
Alamam efendim yoktan ne biter.

A.Ş.E.,A.D.

Yumuşak huylu atın çiftesi pek olur.

968- İnsaf et mazlumun çıkmıyor sesi,
Yüklendikçe berbad olur ötesi,
Atasözü sefil atın çiftesi,
Yiyen herif felan, filan olurmuş.

E.A.,A.G.D.,98

Yuvayı yapan dişi kuştur(Yuvayı dişi kuş yapar).

969- Bilmem küstah mıdır adama tapan,
Adamın başında güllerin kokan,
Dişi kuş değil mi yuvayı yapan,
Erkek aslan ise eşi değil mi?

C.Ö.,P.S.A.,262:182

Yüksekten uçan alçağa düşer.

970- Miskinlikten buldular,
Kimde erlik var ise,
Merdivenden iterler,
Yüksekten bakar ise.

C.Ö.,Y.E.,130:55

Yürük at yemini artırır.

971- Tâlib-i ma'rifet çekerse emek,
Yügrük at artırır yemin giderek,
Şâire ses ile saz-ü söz gerek,
Yalnız taş olmaz duvar demişler.

M.F.K.,T.S.Ş.,L.,429

Yüzü güzel olanın huyu da güzel olur.

972- Gel inan bu sözüme,
Riyâ sokma özüne,
Özüne riyâ sokan,
Kir getirür yüzüne.

C.Ö.,P.S.A.,182:II

973- Gönül yüksekte gezer,
Daima yoldan azar,
Dış yüzüne o sızar,
İçinde ne var ise.

C.Ö.,Y.E.,130:55

Zaman sana uymazsa sen zamana uy.

974- Öngülük itme sen uy zemâneye,
Sana uymaz ise zaman dimişler.

E.K.E.,A.V.D.,M.,250

975- Veysel ne durursun herkes gidiyor,
Zaman uymaz sen zamana uy diyor,
Fen çok büyük kerâmeti yuduyor,
Uyan bu gafletten uyuma yurttaş.

Ü.Y.O.,A.V.,D.B.H.,167

Zor oyunu bozar.

976- Ben de astım bu arsaya bir koyun,
Meydan-ı hünerde gel sen de soyun
Feleğin zoruna dayanmaz oyun,
Kat'i zor oyunu bozar demişler.

Zorla güzellik olmaz.

977- Gevheri der benim meylim sendedir,
Sende inci sende gevher sendedir.
Bende suç yok hep kabahat sendedir,
Cevr ile çıkardın yâr yüze meni.

M.F.K.,T.S.Ş.,G.,210:11

978- Sevdiğim güç ile güzellik olmaz,
Sevenin kuluyuz minnet nedendir,
Aylar yıllar geçer selâmın gelmez
Böyle bir zâlimsin hikmet nedendir.

S.NE,Ka.,31:34

NOTLAR

- (1) Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1983, s.82.
- (2) Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, Birlik Yayınları, Ankara 1982, s.53
- (3) Büyük Türk Sözlüğü, s.251.
- (4) Meydan Larousse, cilt 1, s.798.
- (5) Hüseyin Kâzım Kadri: Türk Lügati.
- (6) Şinasi, Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye.
- (7) Ebbüzziya Tevvik
- (8) Şemsettin Sâmî, Kamus-ı Türki, darb maddesi.
- (9) Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, Türk Atasözleri ve Deyimleri, 2. cilt, Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü, İstanbul 1971.
- (10) Tekezâde M. Sait, Durub-i Emsal-i Türkiyye veya Atalarsözü.
- (11) Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler, cilt 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1984, s.
Giriş bölümünün hazırlanmasında büyük ölçüde bu eserden yararlanılmıştır.
- (12) Genel kural gibi söylenen atasözlerinden kimilerinin, genel kural niteliğinde olmadığını görüyoruz. Bu gibi sözlerde, toplumda çok görülen konular genelleştirilerek, genel kural gibi ifade edilmiştir.
- (13) Prof. Dr. Mine Mengi, Necatinin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı.
- (14) Dehri Dilçin, Edebiyatımızda Atasözleri, İstanbul 1945, s.XIX.
- (15) H. Fethi Gözler, Türk Atasözleri Üzerinde Bir Araştırma, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 2. cilt, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1982, s.193.

SÖZLÜK

A

- âb: su.
 âb-ı hayat: hayat suyu, ebedîlik suyu.
 âb-ı Kevser: Cennetteki Kevser ırmağının suyu; iyi, soğuk su.
 abes: boş, gereksiz, saçma, akla ve hakikate uymayan şey.
 adem: yokluk, hiçlik, bulunmama, ölüm.
 Âdem: adam, insan.
 Adem: İlk peygamber Adem. Topraktan yaratıldı, Havvâ ile cennetten kovuldu. İlk buğdayı yetiştirdiği için çiftçilerin piridir.
 adû: düşman, hasım.
 âfâk: ufuklar.
 âgâh: bilgili, haberli, uyanık, ârif.
 aġû: zehir.
 aġyâr: yabancı, düşman.
 âh ü zâr: ah edip inleme.
 âhir: son en sdn.
 âhû: ceylan, gazel.
 akdem: daha eski, daha önce, çok önce.
 akîbet: son, sonunda.
 amel: iş davranış.
 anber: güzel kokulu, iyi kokulu.
 Anka: renkli tüylü, yüzü insan tüyünü andıran, uzun boyunlu, kendisinde her hayvandan bir âlamet olan, Kaf dağında yaşadığına inanılan büyük kuş, masal kuşu.
 ârif: çıplak, boş, sıyrılmış.
 ârif: bilgili, anlayışlı.
 ârifân: ârifler.
 arraf: falcı, kâhin, çalınan veya kaybolan eşyayı bulmak için falcılık yapan.
 âsan: kolay.
 âsiyab : değirmen, su değirmeni.
 âşikâr: açık, meydanda, belli,
 âşina : tanıdık, bildik, yabancı olmayan.
 ayan: açık, belli.
 ayn: göz, çeşm, dide.

B

- bâb: 1) kapı, giriş. 2) Kısım, bölüm, bahis.
 bâd: 1) rüzgar, yel; hava; nefes. 2) iç çekme, âh.
 bâde: şarap, içki, mey.
 baġ-ı İrem: cennette bir bahçe.
 baġban: bahçıvan, baġ bakıcısı.
 balçık: koyu kıvamlı yapışkan çamur.
 bâr: meyva, yemiş.
 bâtil: 1) boş ve mânasız olan, gerçeğe uymayan, doğru ve haklı olmayan, 2) hakdan gayrı olan.

bâtın: iç, iç yüz, görünmeyen taraf, sır.
 bây: zengin asil.
 bazâr: pazar.
 ber: "gibi, üzere" anlamı veren ön ek.
 bergüzâr: armağan, hediye, hatıra.
 berhûdâr: mesut, mutlu.
 Beytullah: Allah'ın evi, Kâbe.
 bezîrgan: tüccar, ticaret yapan kişi.
 bigâne: tanıdık olmayan, yabancı, ilgisiz.
 bivefâ: vefâsız, sözünde durmaz, sadakatsiz, hakikatsiz.
 bizebân: dilsiz, lisansız.
 bora: fırtına.
 bum: memleket, ülke, yer.
 bûm: baykuş.
 bühtan: iftira.
 bünyâd: temel.

C

câme: elbise, giyecek, sırtta giyilen şey.
 ceberrûd: ululuk, kudret, icbar, zorlama, Allah'ın yüce kudreti,
 Tasaffufta Allah'a ulaşma yolunun üçüncü basamağı.
 cehd eylemek: çaba göstermek, çabalamak.
 celil: çok ulu.
 cem : toplama, toplanma.
 cemâl: yüz güzelliği, çehre.
 cevâhir: cevherler, kıymetli taşlar.
 cevr: eziyet, cefâ.
 cinnet: delilik, çılgınlık, davranış uyumsuzluğu.
 civan: genç, güzel.
 cûş: coşku, coşkunluk.
 cüdâ: ayrılık, uzak kalmak.
 cünûnluk: coşkunluk, delilik.
 cürm: suç.
 cüz'i: az, küçük, parça.

Ç

çâh: kuyu, çukur.
 çâk: yırtık, yarık, çatlak.
 Çalab: Tanrı.
 çâp köşe: dört yan, her yan.
 çarh-ı gerdun: dünya.
 çerağ: ışık, mum, çıra.
 çeşm: göz.
 Çuha: yünden dokunmuş sık, kalın kumaş. Bu kumaştan yapılmış elbise.

D

dabbağ: derileri terbiye edip kösele, meşin haline getiren kimse, tabak.

dâd: 1) adalet, doğruluk 2) şikayet, sızlanma, feryâd 3) ihsan, vergi.
dâmen: etek.
dânâ: bilen, bilgili, âlim.
dâr: 1) ev, bina, yapı. 2) ağaç, direk, darağacı.
dehâ: olağanüstü zekâ ve anlayış kabiliyeti, dahilik.
dehr: dünya, yaşanılan zaman.
dem: içki, zaman.
dem-be-dem: daima, durmadan.
denf: alçak, soysuz (kişi)
der-akab: derhal, hemen ardısıra.
derûn: iç, içeri.
dest: el.
dest-mal: el silecek şey, mendil, peşkir, yağlık.
devr-i âlem: dünya seyahati.
dirahşan: parlaklık, aydınlık.
dibâ: değerli kumaş.
dîde: göz.
dilâra: gönül süsleyen, sevgili.
dilhûn: çok üzüntülü.
dinar: altın para.

E

ebed: sonsuzluk.
ebvâb: kapılar.
egin: omuz, sırt, arka.
elem: 1) ağrı, acı, sancı, 2) dert, üzüntü.
em: ilaç.
endâze: ölçü.
endişe: düşünce, tasa kaygı, kuşku, korku.
encâm: bir şeyin, bir işin sonu, son, nihayet,
esfel: çok sefil.
esrâr: sırlar.
eşkin: atın hızlı yürüyüşlerinden biri, bu şekilde yürüyen at.
evmek: ivmek, acele etmek.
eyyâm: günler.
ez-kadim: eskiden.
ezel: önce, evvel, eski, eskiden,

F

fârig: boş, feragat eden, vazgeçen.
fâş: açık, meydanda.
fâş etmek: açıklamak, meydana çıkarmak.
fâtih: fetheden.
fehm eylemek: anlamak, kavramak.
fend: hile, yarışmalarda iyi oyun uygulamak.
feragat: vazgeçmek affetmek.
fettah: açan, açıcı.
fevt: kaybolma, elden çıkma, ölme.
firâk: ayrılık, ayrı düşme; ayrılık acısı.

G

- gadir: vefasızlık, sözünde durmama; haksızlık.
gâfil: olandan bitenden habersiz, olanın bitenin farkına varama-
yan; dikkatsiz, hazırlıksız.
gaflet: gafil olma hali, gafillik.
gammaz: herkesin ayıbını açığa vuran, arabozculuk eden.
Gani : Tanrı (zengin), bağışlayıcı.
gedâ : dilenci fakir, zavallı.
genc: hazine, define.
gill-ü gış: gizli kin, düşmanlık; hile, kötü niyet.
girdâb: su ve hava çevrintisi, burgaç. Mec. Çok tehlikeli içinden
çıkılmaz zor hal.
Girdigâr: Allah, Tanrı, yaradan.
gû: eklendiği kelimelere "diyen, söyleyen" anlamı verir.
güftâr: söz, laf, lakırdı.
gülistan: gül bahçesi, güllük.
gülşen : " " "
gülzâr : " " "
gümân: sanma, zannetme; şüphe, zan vesvese.
güzâr: gezme, yol.

H

- hâcât: hacetler, ihtiyaç duyulan şeyler.
Hâdim: hizmet eden, hizmetçi.
hâk: toprak.
hâkisar: toprak seviyesinde, yerle bir, zavallı.
hâlik : 1) halk eden, yaradan, Allah'ın isimlerinden, 2) Helak
olan, fani, geçici.
hâlim: uysal yumuşak huylu, sakin, sessiz.
hamakât: ahmaklık, anlama kıtlığı.
hâme: kalem.
hâmuş: sessiz.
hâr: diken.
hâsid: haset eden, kıskanan.
hasım: düşman.
haşr: ölümlerin kıyamette diriltilmesi, kıyamet; toplanma bir
araya gelme.
hayfâ: yazık, eyvah, heyhat.
hazân: güz, sonbahar.
hazer: sakinme, kaçınma, çekinme.
hâzik: usta, becerikli, mâhir.
hecr: ayrılık, ayrı düşme.
heft: yedi.
helâk: ölme, yok olma, harâb olma.
hem-dem olmak: dost olmak, oturup sohbet etmek.
hercâi: vefasız, döneç.
hezâran: binler, binlerce.

hışm: aşırı kızgınlık, öfke, hiddet, gazap.
 hicâp etmek : utanmak.
 hicrân: ayrılık, ayrılık acısı.
 hicret: göç.
 hikmet: kimi Tanrısal işlerin, insan aklı ermeyecek derin anlamlı sebebi.
 hilaf: karşı, zıt, aykırı, ters; yalan.
 himar: eşek.
 hoşâmedi: karşılama merâsimi, hoş geldin töreni.
 hûb : güzel.
 hûm: küp, şarap küpü.
 hûn: kan.
 hûruf: harfler.
 hüccet: delil, isbat.
 hüsn : güzellik.

İ

ibtidâ : başlama, başlangıç.
 ifâkat : hastalıktan kurtulma, iyileşme.
 iftihâr: övünme, şan, şeref.
 ihtiyâr: seçme, tercih etme, serbestlik
 ihvan : yakın arkadaşlar, samimi dostlar. Bir topluluğa, tarikate v.b. mensup olanlar.
 ikbal : talih açıklığı.
 iktizâ : gerekme, lazım gelme ; muhtaç olma.
 inâyet : iyilik, yardım, bağış ; dikkat.
 inkisâr: kırılma.
 intizâr: bekleme.
 irâde-i cüziyye : Allah tarafından insanlara verilen irade.
 irtikâb : kötü, fenâ, günah teşkil edecek bir şey yapma ; rüşvet alma.
 iştiyâk : çok göreceği gelme, çok arzu etme, özleme.
 iz'am : lüzumundan fazla önem verme, büyütme.

K

kâr : bir işten, bir faaliyetten elde edilen kazanç; fayda, menfaat; iş.
 kasâvet : tasa, keder, kaygı, üzüntü.
 kasem : yemin, and.
 kavî : güçlü, kuvvetli, sağlam.
 kavi : söz, karar, sözleşme.
 kavm-i âdâ : düşman kavimler.
 kâzib : yalancı, yalan, sahte.
 kelâm : söz.
 kelb : köpek.
 kem : kötü, fenâ.
 kerâmet : Allah velilerinde zuhur eden olağanüstü hâl, kerem, lütûf, ihsan.

kerim : kerem sahibi, büyük, ulu, cömeret.
kesb-i kâr : kazanç.
kıblegâh: kible yönü, kible tarafı, kible yeri.
kibr : büyüklük, ululuk, kendini beğenme, gurur.
kibriyâ : büyüklük, ululuk.
kile: Bir çeşit ağırlık ve hacim ölçüsü, ölçek.
kişver : memleket, ülke ; iklim.
koçmak : kucaklamak.
köçek : deve yavrusu, kadın kıyafetiyle rakeden erkek.
köhne : yıpranmış, eskimiş.
kûy : köy, semt, mahalle.
kuzgun : bazı karga türlerine ve kara kargaya verilen ad.
külîf : hep, bütün.
külüng : sivri uçlu ve uzunca taşçı kazması, sivri kazma.
küh : dip, son; asıl, esas, kök, öz.

L

lâbüd : terk edilmesi mümkün olmayan, zorunlu.
la'l : yakuta benzeyen, kırmızı renkli, kıymetli taş.
leb : dudak.
letâfet : latiflik, hoşluk, güzellik.
Leylâ : Mecnun'un sevgilisi.
leyl-ü nehâr : gece gündüz.
libâs : elbise, giysi.

M

maarif : marifetler, bilgiler ; eğitim ve öğretim sistemi.
Maaz Allah : Allah esirgesin , Allah korusun.
mâh : ay (gökteki).
mahlûk : Allah tarafından halk edilmiş, yaratılmış, yaratık.
malûm : belirli, bilinen.
mansıb : mevki, makam, memuriyet.
mâr : yılan.
maral : dişi geyik, ceylan.
maarifet : kendine has ustalık hüner.
mâzi : geçmiş zaman.
mazûr : özrü olan, özürlü.
medh : övme.
meftûn : gönül vermiş, düşkün, tutkun.
mekr : hile, düzen, aldatma.
melâmet : kınama, suçlama, ayıplama.
melûl : gamlı, üzüntülü, elemli.
menzil : konak yeri, han, mânevi derece.
merdâne : erkeğe yakışır şekilde, mertçe.
mertek : uzun, kalınca ve dört köşe kereste.
mesken : ikamet edilen, barınılan yer.

- meşum : şeametli, uğursuz, kademsiz.
 metâ : mal, servet.
 meyl: tutku, gönül verme.
 mihman: konuk, misafir.
 min : -den beri.
 mirac : çıkılacak, yükselcek yer. Göğe çıkma, göğe yükselme..
 misbah: ışık, çıra.
 misk : bir ceylan cinsinin göbeğinden elde edilen güzel bir koku.
 mizan : terazi, ölçü, düzen, adalet.
 muammâ: karışık, anlamı zor anlaşılan, bilmece.
 muhannet : ihanet eden, aldatan ; korkak, namert.
 musahip : Alevilerde ergenlik çağına gelen iki erkek, birbirini beğenip tarikate girerler. Bunlar birbirlerine musahip olurlar. İkisinin de evli olması şarttır. İki genç musahibi rehber Dede'nin yanına götürürken birinin eli ötekinin eteğine, ötekinin karısı berikinin eteğine yapışır. Böylece yapılan kabul töreninde dört can bir kalıp olur.
 mürebbî : terbiye eden, yetiştiren anlamındadır. Alevilerde ileri gelin bir kimse mürebbî tayin edilir, henüz tarikate girmemiş talipleri "pişirir" yani kuralları öğretir.
 münkîr : inkarcı, inkar eden.
 mürşîd : irşâd eden, doğru yolu gösteren, şeyh, ulu.
 mürvet : cömertlik, iyilik.
 müstakbel: önde bulunan, ileride, gelecek zaman.
 müşkil : güç, zor ; güçlük, zorluk.

N

- naçar : çaresiz.
 nâdan : bilmeyen, cahil.
 nâim : uyuyan.
 nakd : akçe, madeni para.
 nâm : ad, isim ; şöhret, ün, şan.
 namzet : bir memuriyete, vazifeye veya hâle tayini, geçmesi düşünülen; nişanlı, sözlü.
 nân : ekmek, yerine göre yemek.
 nâr : ateş.
 nâs : halk, insan.
 nâsezâ : layık olmayan, yaraşmayan, uymayan.
 nâşâd : sevinçsiz, neşesiz, mutlu olmayan.
 nedâmet : pişman olma, pişmanlık.
 nefis-i emmâre : insanı kötülüğe sevk eden hayvani nefis.
 nehâr : gündüz.
 nekes : hasis, cimri, eli sıkı ; insaniyetsiz.
 nemek : tuz.
 nihân : gizli, saklı ; sır.
 niyâz : dua, yalvarma, yakarma.

O

od : ateş.

Ö

özge : başka, gayrı, diğer ; yabancı.

P

pâk : temiz, arı, saf, lekesiz.
 pâre : parça.
 pâye : derece, mertebe, rütbe.
 pend : nasihat, öğüt.
 pervâz : bir şeyin etrafına veya kenarına uzunlamasına konulan dar kenarlık; uçmak, havalanmak.
 perver : besleyen, yetiştiren, seven.
 pesend : seçme, beğenme; alkış.
 pinhan : gizli.
 pîr : tarikat kurucusu, tarikatte ulu kişi, zamanın enbüyüğü.

R

râh : yol, meslek.
 rakib : aynı şeyi elde etmeye çalışanların birbirlerine nisbetle durumu.
 raks : oyun, oynama, dans.
 râz : gizli tutulan şey, sır.
 remiz : işaret.
 rengîn : renkli, parlak ; güzel, latif, sözlü, sanatlı.
 Ridvan : rıza, razı olma ; cennet kapısında bekleyen melek.
 rub' : dörtte bir.
 rûşen : parlak, aydınlık.
 rûz : gün, gündüz.
 rûziğâr : zaman, vakit, devir; dünya; rüzgar.

S

sad : yüz (100)
 sâfî : katıksız, katıksız, hâlis, temiz; yalnız, sadece.
 sa'id : mübarek, kutlu, uğurlu.
 sâkî : içki dağıtan.
 sal : dağlar üstündeki düzlük.
 sam : yaz aylarında güneyden esen kuru ve rahatsız edici rüzgar; zehirli, ağılı.
 sarvan : kervan başı, kervancı.
 sayrı : hasta, üzgün.
 sefine : gemi.
 ser : baş, kafa; başkan; tepe, zirve, doruk.
 serdâr : başkumandan.

sıbyan : çocuklar.
 sırrullah : Tanrı sırrı.
 sınık : kırık.
 sîm : gümüş.
 simurg : devlet kuşu, anka kuşu.
 sofî : 1) tarikat ehli, tarikate girmiş kişi, 2) dinin sar-
 dece dışına bakan, bilgisiz kişi.
 subh : sabah, şafak vakti.
 sücûd : secde etme.

Ş

şâd : sevinçli, neşeli.
 şahbaz : iri ve beyaz doğan kuşu. Yiğit kahraman kişiler için.
 Şah-ı Merdan : mertlerin başı, Hazreti Ali.
 şar : şehir, belde.
 şebnem : çiy, jale.
 şefaât : araya girme, aracı olma.
 şeydâ : aşk çılgını, deli.
 şikâr : av.
 şivekâr : şiveli, nazlı, edalı.

T

tab' : yaradılış, tabiat.
 tâbir : ifade, söz ; bir mâna taşıyan söz; deyim ; yorum.
 tahkîk : araştırma, araştırıp soruşturma.
 tahvil : çevirme, döndürme, değiştirme.
 takrîr : sağlamlaştırma, yerleştirme ; sözle ifade.
 tâlip : talep eden, arayan, isteyen, istekli.
 tama' : açgözlülük, doymazlık.
 tamahkâr : açgözlü.
 tan eylemek : sövmek, ayıplamak, kötülemek.
 târûmar : karmakarışık, dağınık, perişan.
 tavla : at ve benzeri hayvanlara ait ahır.
 tebdil : çevirme, döndürme; kıyafet değiştirme.
 teb'id : görünme, belirme (Tanrı için).
 teemmül : enine, boyuna düşünme.
 teessüf : acıma, üzülme.
 tefsir : açıklama, yorumlama, yorum.
 tekâpû : dalkavukluk etme.
 telef : öldürme, yok etme ; bozma.
 temessük : tutunma, yapışma; yazılı belge, senet.
 teşne : susuz, susamış ; arzulu, istekli.
 teşviş : karıştırma, kargaşalık.
 tevekkül : vekil kılma, Allah' a güvenme.
 tevhiç : birleştirme, bir olduğuna inanma, Allah'ın birliği-
 ne inanma.
 tevir' : türlü.
 türâb : toprak, toz.

U

ulûm : ilimler.
 umûr : emirler.
 urgan: kalın ip.

Ü

ülfet: alışmak, dostluk, arkadaşlık.
 ustâz: üstat.

V

vasl : ulaştırma, birleştirme, kavuşma.
 vâveylâ : çığlık, feryat, eyvah, yazık.
 vech : yüz, çehre; tarz, üslup; sebep, vesile.
 virâne : yıkıntı, harabe.
 visâl : kavuşma, ulaşma.
 vuslat : ulaşma, erişme, kavuşmak.

Y

yâd : yabancı.
 yadigâr : hedîye, armağan ; hain, dolandırıcı.
 yahşî : iyi, güzel.
 yâr : arkadaş, dost, sevgili.
 yarak : sevgili.
 yavlak : pek çok.
 yed : el; kuvvet, kudret.
 yelmek : esmek, yel gibi gitmek.
 yevm : gün.
 yügrük : hızlı giden, çok koşan, süratli.
 yüsr : kolaylık; uygunluk; zenginlik.

Z

zâhîd : Allah korkusuyla dünya nimetlerinden el çeken (kimse).
 zâhir : dış, dış görünüş.
 zahm : yara.
 zâr : ağlama, inleme, feryat.
 zât-ı kerem : asil kişi, soylu kişi.
 zem : kötüleme.
 zer : altın.
 zikreylemek : anmak, söylemek.
 zinhar : sakın ha, asla.
 zîr : alt, aşağı; altta, aşağıda.
 ziyâd : çok, fazla.
 ziyinet : süs, bezek.
 zuhal : satürn gezegeni.
 zulmet : karanlık.

T. C.

Yükseköğretim Kurulu
 Dokümantasyon Merkezi

DİZİLER

I- KULLANILDIKLARI DİZELER

1.1. Birinci Dize

- 1.1. 1. A kuzum çok nazdan âşık usanır(240)
- 1.1. 2. Açma râzın kimseye ger olmak ister esen(592)
- 1.1. 3. Alnıma yazılan kara yazıdır(57)
- 1.1. 4. Anaların hakkı kolay ödenmez(92)
- 1.1. 5. Ârif olan bundan çok hisse kapar(111)
- 1.1. 6. Asil olan ecdadını unutmaz(896)
- 1.1. 7. Âşık kişi bilmez öğüt, zira assı kılmaz öğüt(140)
- 1.1. 8. Âşıkın başına gelmez hal olmaz(186)
- 1.1. 9. Âşıklar cümlesi bilir mi korku(142)
- 1.1. 10. Atın eşkini de yiğidin kıvı(163)
- 1.1. 11. Belalı başıma taş eksik değil(272)
- 1.1. 12. Bir kişinin sorma aslın, izzetinden bellidir(787)
- 1.1. 13. Bir nükte yetmez mi ârife kâfi(115)
- 1.1. 14. Bir olur kişver-i dilde iki sultan olmaz(203)
- 1.1. 15. Bir söz var: "Atı alan Üsküdar geçti" (102)
- 1.1. 16. Bu gidişle başına çok iş gelir bilmez misin (791)
- 1.1. 17. Bu meseldir gül içinde biter hâr (282)
- 1.1. 18. Bu yalan dünyada murad alınmaz (833)
- 1.1. 19. Bu yurt senin değil konar göçersin (459)
- 1.1. 20. Cahil olan söyler sözünü bilmez (223)
- 1.1. 21. Çeken bilir derdi çeken (575)
- 1.1. 22. Çok güvenme mülke mala bu dünya sana da kalmaz (332)
- 1.1. 23. Çok olur kulun hatası (561)
- 1.1. 24. Değildir bu dünya kimseye bâki (333)
- 1.1. 25. Değme ârif bunun sırrın bilemez (117)
- 1.1. 26. Dertliler subha dek olur uyanık (265)
- 1.1. 27. Dinle bu kıssadan hisse al bâri (744)
- 1.1. 28. Dünya bir dolaptır bilinmez eni (360)
- 1.1. 29. Dünya, Karac'oğlan, fâni (347)
- 1.1. 30. Dünyaya gelen göçer (463)
- 1.1. 31. Dünyaya gelenler gelir ölmeğe(348)
- 1.1. 32. Eksik avradın kötüsü dizini dikip oturur (165)
- 1.1. 33. Emrahı ağlattın sen dahi gülme (12)
- 1.1. 34. Er gerektir erin kadrin bilmeye (948)
- 1.1. 35. Ettiği kalmaz adûnun yanına Mevlâ kerim (762)
- 1.1. 36. Eylik erin yâridir, ölürse uçmak yeridir (668)
- 1.1. 37. Ez-kadın darb-ı meseldir, Konya'ya var bak deyü(484)
- 1.1. 38. Fâni imiş şu dünyanın ötesi (349)
- 1.1. 39. Gam değil her kişi ettiğin bulur (384)
- 1.1. 40. Gelen gider imiş bu kara yere (466)
- 1.1. 41. Gençlik yaza benzer, kocalık güze (479)
- 1.1. 42. Gönül serden geçer, yârdan geçmez (96)
- 1.1. 43. Gönülden gönüle yol gider, derler (505)

- 1.1. 44. Gönüle gireni gönendi derler (507)
1.1. 45. Gözden ağlar düşman,özden ağlamaz dost mevtine (366)
1.1. 46. Gülmez nere gitse garibin yüzü (448)
1.1. 47. Gülün çevresi hâr m'ola (289)
1.1. 48. Güzele bakması çok sevap derler (541)
1.1. 49. Hep âh ile zârdır âşıkın işi (152)
1.1. 50. Her yiğidin devlet konmaz başına (632)
1.1. 51. Her kim ne ederse başına gelir(635)
1.1. 52. Her murâdatı veren sensin gerek kulda talep (44)
1.1. 53. İlm okumaktan gerek,kişi kendin bilmektir (870)
1.1. 54. İlmin başı dedi,kendin bilesin(871)
1.1. 55. İnilerim dün-ü gün dertli olan iniler (153)
1.1. 56. İyi ile konuş olâsın iyi (779)
1.1. 57. Kahrettiği yere misafir gelmez (825)
1.1. 58. Kalbten büyük dağ olmaz (688)
1.1. 59. Kâmil olan belli olur söz ilen (899)
1.1. 60. Kâmil olan belli olur sözünden (900)
1.1. 61. Kâmil olup anlayana söylerim (122)
1.1. 62. Karac'oğlan der ki:Dengim dengime (257)
1.1. 63. Karac'oğlan der ki:Haydan hay olur (569)
1.1. 64. Kara gün kararıp kalmaz(696)
1.1. 65. Kendi başın,kendin kaşı (928)
1.1. 66. Kendin bak,il bakmaz il yarasına (421)
1.1. 67. Kâmseye bâkî değil fâni cihan ey şem'i'yâ (336)
1.1. 68. Köroğlu der giden gelmez (488)
1.1. 69. Kul borcu zordur kurtara Mevlâ (211)
1.1. 70. Kul olanın elbet olur kusuru (563)
1.1. 71. Misafir aşk kapısının dilidir (826)
1.1. 72. Misafir gelirse kısmeti bile (823)
1.1. 73. Od,düştüğü yeri yakar (157)
1.1. 74. Olur olmaz yerde çok sır verilmez (891)
1.1. 75. Ömer bu yazılan gelir bilâ şüphe başa tahkik (64)
1.1. 76. Ömer her sağ olan yazısın görür (65)
1.1. 77. Ömür tamam olur,defter dürülür (354)
1.1. 78. Fınar başından bulanır (182)
1.1. 79. Sağlıktır cihânın varı (605)
1.1. 80. Sağlıktır her işin başı (604)
1.1. 81. Sevdiği postu çalar meşhur mesel debbağ yere (913)
1.1. 82. Sevdiğim güç ile güzellik olmaz (978)
1.1. 83. Sır sözü aşkâra denmez (600)
1.1. 84. Sual itsen bilür sarraf olanlar cevherin kadrin (81)
1.1. 85. Takdirde yazılan hep gelir başa (68)
1.1. 86. Takdir-i Mevlâ hep gelir,ne çâre (193)
1.1. 87. Tırnak bulur isen başın kaşırdın (929)
1.1. 88. Ufacık taşınan kule yapılmaz (937)
1.1. 89. Ümit Allah'tan kesilmez (56)
1.1. 90. Yalanmış dünyanın ötesi yalan (358)
1.1. 91. Yalnız kuş uçamaz (734)
1.1. 92. Yazılan ne ise gelir serine (69)

- 1.1. 93. Yiğit de yiğidin sırrını gizler (952)
 1.1. 94. Yunus kim öldürür seni, veren alır yine canı (229)
 1.1. 95. Yüksek kayalarda şahinler olmaz (38)

1.2. İkinci Dize

- 1.2. 1. Acı sözler, muhabbeti kısaldır (796)
 1.2. 2. Alıcı kuş yüksek yapar yuvayı (42)
 1.2. 3. Allah'tan korkmayan kuldan utanmaz (53)
 1.2. 4. Alnımıza kara yazı yazıldı (63)
 1.2. 5. Alnında yazılan gelüptür başa (58)
 1.2. 6. Anı kâmil olan anlar (124)
 1.2. 7. Ârif olan bunu sezer efendi (110)
 1.2. 8. Ârif olan sözlerinden anlamış (123)
 1.2. 9. Ârife iyandır her dürlü esrâr (120)
 1.2. 10. Ârife târif viz gelir (113)
 1.2. 11. Ârifsen bu sırrın mânâsın yetür (116)
 1.2. 12. Arslan yatağından şikar evladım (132)
 1.2. 13. Asilzâde olan aslına çeker (898)
 1.2. 14. Âşıkın ağlatan gülmez (13)
 1.2. 15. Bahanesiz dost köyüne varılmaz (176)
 1.2. 16. Başa hâl gelmeyince dost sınanmaz (659)
 1.2. 17. Beriki gün kuyu kazan âkıbet kendi düşe (417)
 1.2. 18. Bilirsin fâide vermez sana sonra peşimanlık (895)
 1.2. 19. Bilirsin her derde derman bulunur (587)
 1.2. 20. Bir ocakta iki kazan kaynamaz (205)
 1.2. 21. Bizim vatanımız yalancı cennet (631)
 1.2. 22. Borcuma keder yemem o beni bulur (210)
 1.2. 23. Bozulmaz Mevlâ'nın yazdığı yazı (945)
 1.2. 24. Bozulmaz yazılan yazı (942)
 1.2. 25. Bu cihan kimseye kalmadı bâki (462)
 1.2. 26. Bu dünya kimseye kalmaz (329)
 1.2. 27. Bu dünyadan konan geçer ahiri (356)
 1.2. 28. Bu meseldir her neye ta'neyleysen başa gelür (530)
 1.2. 29. Bugünün işini koyma yarına (215)
 1.2. 30. Buna merhem olmaz dil yarasıdır (419)
 1.2. 31. Can tatlıdır, tatlı cana kıyılmaz (225)
 1.2. 32. Candan geçer âşık geçmez yârinden (100)
 1.2. 33. Cefâyı çekmeyen bulmaz sefâyı (231)
 1.2. 34. Çağrılmazsan varma gönül (453)
 1.2. 35. Çok söyleyip ötmek olmaz (241)
 1.2. 36. Daha ne gelir sağ olan başa (187)
 1.2. 37. Dedi âşık sırrın açmaz (873)
 1.2. 38. Derler ki âşığı sevdâ söyletir (146)
 1.2. 39. Dervişin aslından haber sorulmaz (138)
 1.2. 40. Dilber akçe ister dinlemez gazel (297)
 1.2. 41. Dilber para ister dinlemez gazel (298)
 1.2. 42. Dostlarım ağladı, düşmanım güldü (662)
 1.2. 43. Dökülen çanaklar meseldir dolmaz (314)

- 1.2. 44. Durmayup gönül gördüğün ister (514)
- 1.2. 45. Dünya sana kalır değil (331)
- 1.2. 46. Dünyaya gelen gider, baki kalası değil (472)
- 1.2. 47. Düşman düşmanlığın edecek elbet (365)
- 1.2. 48. Düşmüş dost(a) el düşer oldu (361)
- 1.2. 49. Düşünce görülür Hanya'yla Konya (363)
- 1.2. 50. Elin kuzusu da kuzu olmadı (236)
- 1.2. 51. Emek olmayınca yapılmaz yemek (424)
- 1.2. 52. Er odur Hak'tan utana (52)
- 1.2. 53. Eski düşmanların dost olur sanma (435)
- 1.2. 54. Ettiğimiz başa gelince bulduk (399)
- 1.2. 55. Ettiğin bulasın tatlı canında (393)
- 1.2. 56. Ettiğin bulsan gerektir, böyle ettim inkisâr (387)
- 1.2. 57. Ettiğin yanına kalır mı yâfi (764)
- 1.2. 58. Ezelden yazılan yazı bozulmaz (944)
- 1.2. 59. Fark eylemek âriflerin işidir (129)
- 1.2. 60. Gami kovdum keder geldi yanıma (
- 1.2. 61. Gelen gider bu cihanda kalınmaz (473)
- 1.2. 62. Gelmedi anda varan geri gelesi değil (489)
- 1.2. 63. Gerçek er olanlar gördüğün örter (510)
- 1.2. 64. Gevheri sarraf bile (77)
- 1.2. 65. Gevheri sarraf ne bilsün kıymetinden bellidir (75)
- 1.2. 66. Gizli sırlar her adama açılmaz (596)
- 1.2. 67. Gizli sırlarını yâdlara satma (599)
- 1.2. 68. Gönül beytullahtır taş vurup yıkma (498)
- 1.2. 69. Gören ol dost yüzünü örtli olanlar iniler (151)
- 1.2. 70. Göz görmeyince de gönül çekinmez (512, 513)
- 1.2. 71. Gözünde yaş olmaz kendi düşenin (717)
- 1.2. 72. Gül dikende otter, diken gül olmaz (290)
- 1.2. 73. Güleç yüze tatlı söze doyulmaz (922)
- 1.2. 74. Güllerin yanında hârın aslı ne (285)
- 1.2. 75. Hak'tan nasib olmasa nasib olası değil (737)
- 1.2. 76. Hastanın halından ne bilir sağlar (558, 264)
- 1.2. 77. Hayal pilavları, lafınan pişmez (804)
- 1.2. 78. Her emeğin karşılığı bahş olur (425)
- 1.2. 79. Her kişi ettiğini bulsun (394)
- 1.2. 80. Her ne ettim ben bana ettim, seninçün sevdiğim (771)
- 1.2. 81. Her taş diğerinden ağır (915)
- 1.2. 82. Herkes beğenmiştir kendi huyunu (627)
- 1.2. 83. Herkes ettiğinin mahsulün biçer (292)
- 1.2. 84. Herkese cennettir kendi vatani (89)
- 1.2. 85. Hiç meyve verir mi bu salkım söğüt (578)
- 1.2. 86. Hiç vefâ yoğ imiş oğlandan kızdan (753)
- 1.2. 87. Hint horozu vakitsizce ötemez (612)
- 1.2. 88. Hisabı yok imiş mülke konanın (175)
- 1.2. 89. İlaç olmaz yürekteki yaraya (502)
- 1.2. 90. İncinmez doğru giden (307)

- 1.2. 91. İt ürür kervan geçer metin ol(657)
1.2. 92. İyiliklerin geçti kemlik yerine (679)
1.2. 93. Kangı taş katıysa ursun başın ey bfm-ten (555)
1.2. 94. Karda gezer belli etmem izimi (705)
1.2. 95. Kaş yaparken göz çıkarır (705)
1.2. 96. Kaş yaparken göz çıkarmış, çıkar ya (704)
1.2. 97. Kendi düşen ağlamaz hiç tebiyyetten geldi ses (719)
1.2. 98. Kendi noksanını bilmektir kimyâ (869)
1.2. 99. Kılavuzsuz kervan kalır yollarda (729)
1.2. 100. Kısa sözün olgun olur mânası (173)
1.2. 101. Kim ne senden fâide bana ne benden sana var(755)
1.2. 102. Kişi kemlik sanur ise yine kendi cânına (770)
1.2. 103. Kişi ne ederse kendine eder (629)
1.2. 104. Kişinin ettiği gelir başına (637)
1.2. 105. Komşu olma edepsizce arsızca (443)
1.2. 106. Kul ermez maksuda meğer everek (2)
1.2. 107. Kul kusursuz olmaz kusurun bulur (562,799)
1.2. 108. Kul olanda olur günah (564)
1.2. 109. Kurt kudurunca bulur belasın (800)
1.2. 110. Mazlumların âhın yerde bırakmaz (812)
1.2. 111. Meğer düşman imiş dost olur sandım (617)
1.2. 112. Meseldir herkesin kendi vatani kendüye Bağdad (84)
1.2. 113. Mevlâ'yı bulanlar neyler Leylâyı (107)
1.2. 114. Meydan olmayınca yeğit bilinmez (960)
1.2. 115. Misafir kısmetin getirir bile (824)
1.2. 116. Ne hâcet eylemek ârife târif (118)
1.2. 117. O yâr ettiğini elbet bulur ammâ neden sonra (373)
1.2. 118. O yârin ettiği yanına kalmaz (766)
1.2. 119. Olması mümkün değil bir tahtta hünkâr iki (204)
1.2. 120. Onlar düştü kazdıkları kuyuya (414)
1.2. 121. Öldüğüme kayırmazam ettiğini bulam deyî (383)
1.2. 122. Önünden gülmeyen sonra güler mi (184)
1.2. 123. Para çıkmaz canın çıkmazsa tenden (806)
1.2. 124. Rehber olmayınca bu yol bulunmaz (731)
1.2. 125. "Sağlam kağa sağlam vücutta" bilin (863)
1.2. 126. Ser verir sır vermez âr vurdu beni (879)
1.2. 127. Sevaptır güzelin yüzüne bakmak (547)
1.2. 128. Sıla terkeylemek ölümden beter (521)
1.2. 129. Sırrını saklayan erdir (877)
1.2. 130. Soğuk su katmadım pişmiş aşına (853)
1.2. 131. Takdir yerini bulacak (683)
1.2. 132. Taş düştüğü yerde ağır (916,917,918,919)
1.2. 133. Veren alır tatlı canı (227)
1.2. 134. Ya ölüp ya gitmeyince tâ bilinmez kıymeti (864)
1.2. 135. Yalan dünya değil misin (329)
1.2. 136. Yârdan ayrılan gülemez (98)
1.2. 137. Yârimden ayrılan gülemez (94)
1.2. 138. Yüreğinde dert olmayan ağlamaz (263)
1.2. 139. Yüze gülse de düşmandır aslı (620)

1.2. 140. Zaman uymaz sen zamana uy diyor (975)

1.3. Üçüncü Dize

- 1.3.1 AÇ tavuklar darı görür düşünde (4)
 1.3. 2. Ağlayanlar bir gün güler (24)
 1.3. 3. Ahlak güzelliği yüzden güzeldir (545)
 1.3. 4. Alçak uçan taştan taşa dokunur (39)
 1.3. 5. Altın eğer vursan eşek at olmaz (71)
 1.3. 6. Altını sarrafa bozdur(76)
 1.3. 7. Altunun kadrini sarrâfı bilir (82)
 1.3. 8. Ârif isen bu suâli fikr-eyle(128)
 1.3. 9. Ârif olan anlar,câhil ne bilsin (125)
 1.3. 10. Ayrılanlar elbet bir gün kavuşur (169)
 1.3. 11. Bal tutan elbette parmağın yalar (179)
 1.3. 12. Balık baştan kokar bunu bilmemek (180)
 1.3. 13. Ben bir yapı taşıyım da yerde kalmayım (939)
 1.3. 14. Bir gün ettiğimiz buluruz deyü (386)
 1.3. 15. Bir kılı kırk yarmış kâmil olanlar (127)
 1.3. 16. Bir gönül yapması yüz bin hac olur (499)
 1.3. 17. Bir misal var:"Kendi düşen ağlamaz" (721)
 1.3. 18. Bır yiğide bir yâr yeter (208)
 1.3. 19. Bu dünya fânidir,tez gelir geçer (352)
 1.3. 20. Bu dünya kimseye bâki değildir (338)
 1.3. 21. Bu dünyada konar göçer (495)
 1.3. 22. Bu dünyanın önü sonu ölümdür (353)
 1.3. 23. Bu güzellik geçer sana da kalmaz (543)
 1.3. 24. Bu güzellik sana kalmaz (549)
 1.3. 25. Can kafeste duran kuştur (219)
 1.3. 26. Can tatlıdır,tatlı cana kıyamam (226)
 1.3. 27. Cümlelerin rızkını verici Hak'tır (49)
 1.3. 28. Derdi veren dermanını vermez mi (589)
 1.3. 29. Dermansız dert olmaz,sabreyle gönül (585)
 1.3. 30. Devlet umuruna sadık yaramaz (279)
 1.3. 31. Dişi kuş değil mi yuvayı yapan (969)
 1.3. 32. Doğru söyleyene diyorlar deli (305)
 1.3. 33. Dostum güven olmaz mezar taşına (819)
 1.3. 34. Dünya bir kuyruktur yiyebilene (318)
 1.3. 35. Dünya fânî,insan konuk (345)
 1.3. 36. Dünya sana konan ,öçer (470)
 1.3. 37. Edicek bir eylik,vakt iken eyle (613)
 1.3. 38. "Ehl elinde gonca solmaz" (402)
 1.3. 39. El elin ölüsüne gülerek ağlar (628)
 1.3. 40. Elbet ayrı düşen bir gün kavuşur (168,170)
 1.3. 41. Elbette her derden var bir devâsı (588)
 1.3. 42. Emaneti alır ol veren kişi (228)
 1.3. 43. Er olandan nişan,ister (956)
 1.3. 44. Eski düşman sakın dost olur sanma (436)
 1.3. 45. Eski sözdür,gelir yazılan sere (62)
 1.3. 46. Ev yıkanın evi olmaz bir yerde (445)

- 1.3. 47. Geçen günlerimi belki aratır (475)
1.3. 48. Gedâ ile baydan zerre medet yok (748)
1.3. 49. Gerçek dostlar kara günde bellolur (310)
1.3. 50. Giden-yavru geri gelmez (487)
1.3. 51. Göl yerinden su eksilmez bir zaman (491)
1.3. 52. Gönül kimi sever, güzel o(y) imiş (496)
1.3. 53. Gönülden gönüle var gitmeye yol (504)
1.3. 54. Göz görünce gönül sevdi neyleyim (515)
1.3. 55. Gül bitirir kara çalı (280)
1.3. 56. Gül dikensiz yâr ağyârsız olamaz (287)
1.3. 57. Gün doğmadan neler doğar (533)
1.3. 58. Güzele bakması sünnet (538)
1.3. 59. Hasmın karıncaysa merdâne gözle (367)
1.3. 60. Hasta boşa bekler dağdaki karı (560)
1.3. 61. Hastaların derdi vardır, iniler(262)
1.3. 62. Hatır yapmak ibâdetdir (500)
1.3. 63. Hep bana ettiklerini sevdiğim bulsan gerek (390)
1.3. 64. Her ağaç dibinde varıp oturma (577)
1.3. 65. Her çiçeğin bir mevsimde yire olur (
1.3. 66. Her derdin rahatı vardır sonunda (590)
1.3. 67. Her gördüğün bala parmağın batma (584)
1.3. 68. Her gördüğüne sır açma (593)
1.3. 69. Her yüze güleni dost mu sanırsın (623)
1.3. 70. Her yüze güleni sanma yâr olur (619)
1.3. 71. Herkes bilir sağılacak yarayı (666)
1.3. 72. Herkes ettiğini bulur sevdiğim (395)
1.3. 73. Herkesin ettiği sorulur bir gün (401)
1.3. 74. İbtida gülmeyen sonra güler mi (183)
1.3. 75. İkrar nerde ise iman ordadır (647)
1.3. 76. İkrar verdik, iman itdik bir pire (648)
1.3. 77. İncecik eğirip sık dokutmayı (649)
1.3. 78. Kanaat tükenmez bir hazinedir (689)
1.3. 79. Kara gündür, gelir geçer (695,697)
1.3. 80. Kaynar kazan tutar mı kapak (710)
1.3. 81. Kesilmeyen eli öp başına koy (218)
1.3. 82. Keskin sirke zarar imiş küpüne (723)
1.3. 83. Kılavuzsuz giden yolu bulamaz (732)
1.3. 84. Kılavuzsuz kuş uçmaz(727)
1.3. 85. Kısmet nerde ise çeker iletir (740,)41)
1.3. 86. Kim ki der derdim yok, yalan söylüyor (274)
1.3. 87. Kime eyilik etsem sonu kem midir (675)
1.3. 88. Kişi emsalinden azar denilmiş (777)
1.3. 89. Kişi kısmetinden ziyâde yemez (742)
1.3. 90. Kişi nerden düşerse ordan kalkar (768)
1.3. 91. Kula vefâ gelmez, kul kapısından (750)
1.3. 92. Kötünün kokusu komşuya sızar (442)
1.3. 93. Merd oğlu merdim ben, sözünden dönmem (963)
1.3. 94. Merd var ise işte meydan (959)
1.3. 95. Meseldir ârife târif ne hâcet (109)

- 1.3. 96. Meşhur sözdür "demir demiri söker" (239)
- 1.3. 97. Meyvanın ey'sini ayılar yermiş (29)
- 1.3. 98. Muhabbeti de iki baştan olunca (828)
- 1.3. 99. Muhabbet dediğin iki başlıdır (829)
- 1.3. 100. Murad yalan ölüm gerçek (832)
- 1.3. 101. Öz evladın olsa kadirin bilmez (756)
- 1.3. 102. Rehbersiz bir yol alınmaz (733)
- 1.3. 102. Saati var her murada erilir (610)
- 1.3. 103. Sağ gözden sol göze yoktur fâide (751)
- 1.3. 104. Sakla Hak sırrını makbul olasan (875)
- 1.3. 105. Sayılı gün gelir geçer (868)
- 1.3. 106. Sevdiğin kapıdan az geç dediler (888)
- 1.3. 107. Sıfat kocar, ama gönül kocamaz (497)
- 1.3. 108. Sonra gülen tamam güler (893)
- 1.3. 109. Su uyur düşman uyumaz (906)
- 1.3. 110. Şu dünyanın sonu fâni (344)
- 1.3. 111. Taşıma su ile değirmen dönmez (313)
- 1.3. 112. Ulaşır menzile âheste giden (1)
- 1.3. 113. Var dünyadan yol ahrete (317)
- 1.3. 114. Vefâsız zamanda hiç kimse gülmez (325)
- 1.3. 115. Yağmur yağar damla damla göl olur (251)
- 1.3. 116. Yahşi adam hizmetinden bilinür (788)
- 1.3. 117. Yalan dünya kime kaldı (337)
- 1.3. 118. Yalnız taştan duvar olmaz, yıkılır (934)
- 1.3. 119. Yiğit gölgesinde yiğit saklanır (949)
- 1.3. 120. Yiğit olan gizli sırrın bildirmez (876)
- 1.3. 121. Zannederler yere kalır âhları âşıkların (808)

1. 4. Dördüncü Dize

- 1.4. 1. Ağlamadan gülmez imiş (25)
- 1.4. 2. Ağlayan kulunu güldür, ya kerim (26)
- 1.4. 3. Ah, n'eyleyim, akıl başa yâr değil (31)
- 1.4. 4. Alamam efendim yoktan ne biter (967)
- 1.4. 5. Alan da satandan umar demişler (34)
- 1.4. 6. Alnımızda yazı budur, dediler (60)
- 1.4. 7. Ancak seçer eri meydan demişler (955)
- 1.4. 8. Anlarsa bu ilmi ârifan anlar (119)
- 1.4. 9. Arı kuyruğundan sokar dediler (108)
- 1.4. 10. Ârife târif ne hâcet (114,126)
- 1.4. 11. Aslı kara demir, gevherdar olmaz (706)
- 1.4. 12. Aslından azmayan asalet imiş (5135)
- 1.4. 13. Ateşnen oynama yakar dediler (161)
- 1.4. 14. Attan inen yine biner demişler (164)
- 1.4. 15. Bal tutan parmağın yalar (177)
- 1.4. 16. Bal tutan parmağın yalanır gider (178)
- 1.4. 17. Başa ne gelecek bilinmez imiş (192)
- 1.4. 18. Başıma gelmedik hallar mı kaldı (185,189)
- 1.4. 19. Beni de aldatan tatlı lisandır (920)
- 1.4. 20. Bayhüce lâf menzil alınmaz (803)

- 1.4. 21. Beyhude sarf olan altın tunç olur (198)
1.4. 22. Biz âşıkız âr bilmeyiz (145)
1.4. 23. Boğaz kırk boğundur, dilde sır olmaz (209)
1.4. 24. Bu âh yerde kalmaz imiş (811)
1.4. 25. Bu cihanda ağlamadık baş olmaz (276)
1.4. 26. Bu dünyaya gelen gitmek içindir (468)
1.4. 27. Bu güzellik soya gelir (
1.4. 28. Bu meseldir ağlamaz kendi düşen hayfâ yazık (718)
1.4. 29. Bu yalan dünyanın sonu ölümdür (350)
1.4. 30. Bulur Mevlâ'sını murâd eyleyen (104)
1.4. 31. Bunda konan geçer, mihman eğlenmez (471)
1.4. 32. Burda kimesne kalmaz (340)
1.4. 33. Bülbülün mekânı güldür diyesin (527)
1.4. 34. Bütün yüzleri dost derînu düşman (622)
1.4. 35. Çalıp çırpma ile kesb-i kâr olmaz (640)
1.4. 36. Cevr ile çıkardın yâr yüze meni (977)
1.4. 37. Çün meseldir Kâbe'nin altında derler er yatur (679)
1.4. 38. Damla düşmeyince sel uyanır mı (250)
1.4. 39. Dar kapta kaynama taşar dediler (254)
1.4. 40. Dedi sabret selâmettir (857)
1.4. 41. Dedi sabrın sonu hep selâmettir (858)
1.4. 42. Demir islemezse pası silinmez (655)
1.4. 43. Demişler herkesin vatani Bağdâd (83)
1.4. 44. "Derde derman olmaz imiş mal" demiş (805)
1.4. 45. Dost acı söylerse sakın darılma (308)
1.4. 46. Dost ağlayıp düşman güldü dediler (658)
1.4. 47. Dünya dedikleri handır konanlar handan çıkar (464)
1.4. 48. Dünyaya kimse kalmaz (335)
1.4. 49. Ekin yakan ulaşmazdı harmana (556)
1.4. 50. Eski çamlar şimdi bardakta kaldı (430)
1.4. 51. Eski dostu düşman olur yiğidin (431, 432, 433, 434)
1.4. 52. Eşen düşer bir gün eştığı çâha (411)
1.4. 53. Ettiler, buldular bunca vukûat (371)
1.4. 54. Gâh ağladup gâhi gülmesi vardır (23)
1.4. 55. Gâî denmeyen yere varılmaz imiş (452)
1.4. 56. Goncanın yanında bir hâr bulunur (286)
1.4. 57. Gonçenin etrafı hâre bağlıdır (281)
1.4. 58. Gökte uçan kılavuzsuz kuş olmaz (726)
1.4. 59. Gönül çok isterken az elden gitti (302)
1.4. 60. Gurbet ile düşen yiğit sağ m(1) olur (525)
1.4. 61. Gülistansız bağda bülbül öter mi (526)
1.4. 62. Güven olmaz bu dünyanın varına (328)
1.4. 63. Güzellik kıymatın bilmeli gelin (547)
1.4. 64. Hak'tan ne gelirse kadar demişler (685)
1.4. 65. Haktan özge bir adama yâr bulunmaz (536)
1.4. 66. Hele ettiklerin bulmuş ol senân (400)
1.4. 67. Hep bulursun ettiğün hercâyilik hoş âmedi hoş (385)
1.4. 68. Hep sular engine akar dediler (905)
1.4. 69. Hep yüze güler eyü gün dostudur halk-ı cihan (663)
1.4. 70. Her güzelin kahrı çekilmez imiş (601)

- 1.4. 71. Her kişi görmez göz olma ile (511)
 1.4. 72. Her tepenin başında bir yol olmaz (248)
 1.4. 73. Herkes çilesini çeker nihâyet (70)
 1.4. 74. Herkes ettiğini bula gelmiştir (372)
 1.4. 75. Herkes ettiğini bula bir zaman (375)
 1.4. 76. Herkes ettiğini bulmaz mı sandın (389)
 1.4. 77. Herkes feyz bulur itibarınca (789)
 1.4. 78. Herkesin rızkının razzâkı Mevlâ (48)
 1.4. 79. Hiç varan geri gelmez (485)
 1.4. 80. İçinden sıdk ile yanan olmalı (5408)
 1.4. 81. İşini bilene çoktur sîm ü zer (653)
 1.4. 82. İy(i)lik ettiğinden sakın kendünü (673,674).
 1.4. 83. İyiliğe karşı kemlik mi acep (672)
 1.4. 84. Kavli yalan dostu sevmeli değil (621)
 1.4. 85. Kazdığın kuyuya düşersin var git (416)
 1.4. 86. Kişi bulur Mevlâ'sını arayınca (106)
 1.4. 87. Kişi ettiğine düşer demişler (379)
 1.4. 88. Kötülerle konup göçücü olma (780)
 1.4. 89. Mazlumların âhı yerde kalmadı (813)
 1.4. 90. Mecnun Leylâsını bula gelmiştir (105)
 1.4. 91. Meğer bu dünyanın sonu yoğ imiş (357)
 1.4. 92. Meğer dünya dört sultanlık yer imiş (322)
 1.4. 93. Meğer taşa tohum ekilmez imiş (914)
 1.4. 94. Mezar taşı ile iftihar olmaz (820,821)
 1.4. 95. Nekeslikten kimse bezirgan olmaz (232)
 1.4. 96. Neslin yitirmeyen yine asıldır (137)
 1.4. 97. Ok yaydan çıkınca geri alınmaz (838)
 1.4. 98. Osmanlı arabayla avlar tavşanı (103)
 1.4. 99. Öldürür yiğidi ârı silanın (523)
 1.4. 100. Ölecek hastanın olmaz dermanı (839)
 1.4. 101. Padişah olsan da âhir ölüm var (341)
 1.4. 102. Sabır gibi devlet bulunmaz imiş (859)
 1.4. 103. Sabretmeyen maksudunu bulamaz (854)
 1.4. 104. Sadaka muhtaca, ekmek acadır (6862)
 1.4. 105. Sağ iken bir şahsın kadri bilinmez (865)
 1.4. 106. Sağ iken kimsenin kadri bilinmez (867)
 1.4. 107. Sağ olan derdlinin hâlin bilir mi (559)
 1.4. 108. Sarraf bilir altından (74)
 1.4. 109. Severler dilberî ola gelmiştir (550)
 1.4. 110. Sen hatırlar yıkma gönül (567)
 1.4. 111. Serçe kuşu anka ile eş olmaz (880)
 1.4. 112. Sere yazılmış olan gelir başa (56)
 1.4. 113. Takdir-i Hak böyle imiş dediler (682)
 1.4. 114. Ucuz satan tizcek satar demişler (931)
 1.4. 115. Yalan dünya değil misin (351)
 1.4. 116. Yapıya uymadık asla taş olmaz (938)
 1.4. 117. Yanık gelir ses ıraktan (259)
 1.4. 118. Yazan ölmüş, cami kalır meydana (574)
 1.4. 119. Yerde kalmaz âşıkın âhı, Süleyman'ım benim (816)
 1.4. 120. Yiğit de ne desin day olmayınca (843)

- 1.4. 121. Yiğit düşüp kalkmayınca bell'olmaz (957)
- 1.4. 122. Yiğidin ardında duran olmalı (844)
- 1.5. Birinci ve İkinci Dizelerde
- 1.5. 1. Ağlama Mahzunı, kara gün geçer
Kapıyı kilitleyen bir gün de açar (45)
- 1.5. 2. Ana kız karındaş hem kız evlâdı
Evdé bulunsa da elden sayılır (745)
- 1.5. 3. Aşık olan n'eyler malı
Ağlamaktır anın kârı (147)
- 1.5. 4. Aşıklar ölümden kaçmaz
Serini verir sırrını açmaz (872)
- 1.5. 5. Bakmayın dünya varına
Komaz bugünü yarına (326)
- 1.5. 6. Bildin gelen geçer imiş
Bildin konan geçer imiş (457)
- 1.5. 7. Bir ekmenin olur bir de biçmesi
Bir konmanın olur bir de göçmesi (403)
- 1.5. 8. Bir kişi ittiğin elbette bulur
Sanma kim zerrece yanına kalır (376)
- 1.5. 9. Bir yalaktan iki siğir sulanmaz
Irmaklar bulanır derya bulanmaz (201)
- 1.5. 10. Bir yiğit gurbete çıkırsa
Gör başına neler gelir (518)
- 1.5. 11. Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han konan geçer (461)
- 1.5. 12. Cümle takdirindir her iş,yazılan başa gelür
İki gönül bir olunca isteyen dostun bulur (59)
- 1.5. 13. Çakal nedir kapa,arslandan hisse
Bu bir darb-ı mesel,hisseden kıssa (743)
- 1.5. 14. Dertli ölüm haktır,âsân demişler
Ölümden beterdir,hicrân demişler (845)
- 1.5. 15. Dil bina-yi Kibriyâdır,yıkma gönlün kimsenin
Genc-i esrâr-ı Hüdâdır yıkma gönlün kimsenin (493)
- 1.5. 16. Binleyene sivrisinek saz olur
Anlamayana davul zurna az olur (102)
- 1.5. 17. Dövene elsiz gerek
Sövene dilsiz gerek (315)
- 1.5. 18. Dünyâ fâni,hepsi yalan
Cümle gider bunda gelen (346)
- 1.5. 19. Dünyada dertsiz baş olmaz
Derd'olanın âhı dinmez (149)
- 1.5. 20. Dünyaya geleni ölmez belleme
Her dem ağlayanı gülmez belleme (19)
- 1.5. 21. Elden gelen oyun olmaz
O da vaktinde bulunmaz (420)
- 1.5. 22. Ettüğün bana adû-yi bedlîka bir gün bulur
İntikamım sanma kim âlemde yanına kalur (757)

- 1.5. 23. Gel oğul besleme sen bu kargayı
Fır gün gelir oyar iki gözünü (197)
- 1.5. 24. Gül çikensiz bitmez imiş
Bülbül gülsüz ötmez imiş (288)
- 1.5. 25. Güz gününde av avlanmaz
Yaz gününde at bağlanmaz (611)
- 1.5. 26. Güzelim ettiğin yanına kalmaz
Geçer bu güzelliğin bâki kalmaz (546)
- 1.5. 27. Güzellere bakan gözler ağrımaz
Güzel seven ölür amma çürümez (540)
- 1.5. 28. Hekim kadrin bilmez olmıyan hasta
Çıraklık etmiyen olamaz usta (557)
- 1.5. 29. İncidirsen incinirsin
Eylik etsen gencelirsin (636)
- 1.5. 30. İyilik eden kişi bulur selâmet
Elbette kemliğin sonu nedâmet (669)
- 1.5. 31. Kara çadır is mi tutar
Altın tabak pas mı tutar (72)
- 1.5. 32. Kara çalıda gül bitmez
Karga bülbül olup ötmez (133)
- 1.5. 33. Kısmatın var ise gelir Yemen'den
Kısmatın yoğ ise ne gelir elden (778)
- 1.5. 34. Kişiyeye vatan da gerek, gurbet de
Hudâ maksudunu verir elbette (651)
- 1.5. 35. Kuzum senin budur alnında yazı
Hiç elin kuzusu olur mu kuzu (61)
- 1.5. 36. Misafir kapının iç kilididir
Ev sahibi de anların kelbidir (827)
- 1.5. 37. N'eyleyim şu dünyanın ziynetin
Âkibeti ölüm olduktan geri (327)
- 1.5. 38. Önceden gülmeyen sonra gülemez
Dert çekmeyen dert kahrini bilemez (269)
- 1.5. 39. Pazarlık şarına ulu şar derler
Ölümden ileri ölüm var derler (840)
- 1.5. 40. Sabırda vardır kerâmet
Sabreden bulur selâmet (860)
- 1.5. 41. Sağlıktır her işin başı
Sabırdır ekmeği aşı (604)
- 1.5. 42. Sakın elin dostluğuna güvenme
Elini yıkarsın kir ile gider (537)
- 1.5. 43. Sen de varıp elin kuyusunu kazma
Kuyuya düşersin yolundan azma
- 1.5. 44. Zehirdir kötünün ekmeği, yenmez
Merd olan erkeğin ışığı sönmez (451)

1.6. Birinci ve Üçüncü Dizelerde

- 1.6. 1. "Alemdede doğru dost yoktur"
"Kulunu saklayan Hak'tır" (47)

- 1.6. 2. Arif olan canlar ilimden bilir
Sanma ettiklerin yanına kalır (112)
- 1.6. 3. Aşıkın ağladan cihanda gülmez
Senin ettiklerin yanına kalmaz (9)
- 1.6. 4. Ataş yanmayınca tütün mü tüter
Vakti gelmeyince bülbül mü öter (158,159,608)
- 1.6. 5. Bu dünya kimseye kalmaz
Kimseler de gider gelmez (343)
- 1.6. 6. Cehâlet kişinin kaddini eğer
Kul günahsız olmaz der isen eğer (798)
- 1.6. 7. Delilsiz menzile asla erilmez
Her bağda açılan gonca derilmez (583)
- 1.6. 8. Ey Dertli bu âlem dost düşman olur
Öfke baldan tatlı çok ziyan olur (841)
- 1.6. 9. Gittim gurbet ile geri gelinmez
Ölsem gurbet ilde gözüm yumulmaz (520)
- 1.6. 10. Kuru kütük yanmayınca tüter mi
Vakti gelmeyince bülbül öter mi (614)
- 1.6. 11. Neler gelir koç yiğidin serine
Gün bugündür Hak kefildir yarına (191)
- 1.6. 12. Yiğit yiğidin yoldaşı
Sağlıktır cümlenin başı (953)

1.7. İkinci ve Üçüncü Dizelerde

- 1.7. 1. Ararlar bulurlar asıl soy isen
Gayet de severler malı çoğ isen (933)
- 1.7. 2. Arif isen bu mânadan fark eyle
Eğri hacat ile kumaş dokunmaz (121)
- 1.7. 3. Ehli ile konuş olasın ehil
Cahille konuşma olursun câhil (773)
- 1.7. 4. Gönül kimi sever güzel o imiş
Almanın eyisin ayı yer imiş (28)
- 1.7. 5. Gurbette ölenin gözü yumulmaz
Anadan ayrılır yârdan ayrılmaz (522)
- 1.7. 6. Her akşamın sonu sabahla gelir
Sanma ettiklerin yanına kalır (694)
- 1.7. 7. Herkes ettiğini elbette bulur
Alıcı kuşların ömrü az olur (396)
- 1.7. 8. Kendi düşen bulur taş bahane
Akıl yoksa bulur başa bahane (441)
- 1.7. 9. Kim ne kadar keder etse kişiye kendi eder
Hayır isen hayrın olur şer isen şerrin yine şer (760)
- 1.7. 10. Meyveni yerler de dalın taşlarlar
Sultan olan kulun bağışlarlar (817)
- 1.7. 11. Serini verir sırrını açmaz
Kişi sevdiğinden geçmez (872)
- 1.7. 12. Yüzüne güler inanma
Sen anı âşına sanma (625)

1.8. İkinci ve Dördüncü Dizelerde

- 1.8. 1. Ağlamanın elbet gülmesi vardır
Herkes ettiğini bulması vardır (18)
- 1.8. 2. Aşk bahrinde rüzgar eser demişler
Gemisin kurtarmak hüner demişler (477)
- 1.8. 3. Aşıka ayrılık ola gelmiştir
Ağlıyanlar bir gün güle gelmiştir (22)
- 1.8. 4. Balık ilkin baştan kokar dediler
Kırarsın testiği akar dediler (181)
- 1.8. 5. Bir gün ağlamanın gülmesi vardır
Herkes ettiğini bulması vardır (20)
- 1.8. 6. Derd çekmeyen derd kıymetin bilemez
Hiç bir zaman gül dikensiz olamaz (268)
- 1.8. 7. Dost addetme her gülünü yüzüne
Doğru söz insana batar demişler (618)
- 1.8. 8. Düşmanlara karşı koyan merd olur
Aslı kurt yavrusu yine kurt olur (618)
- 1.8. 9. Düşmanlara karşı duran mert olur
Tâ ezelden kurt eniği kurt olur (958)
- 1.8. 10. Elbet ağlamanın gülmesi vardır
Herkes ettiğini bulması vardır (17)
- 1.8. 11. Gönülden gönüle yol var demişler
Sert sirke kabına zarar demişler (506)
- 1.8. 12. Gün bugünkü gündür, dün ele girmez
Gençlikte sürülen dem ele girmez (480)
- 1.8. 13. Her yüze gülünü dost olur sanma
Yiğidin alınına yazılan gelir (626)
- 1.8. 14. İftira insanı dinden çıkarır
İyi laf ayıyı inden çıkarır (921)
- 1.8. 15. İy(i)lik ettiğinden sakın kendini
İy(i) lik ettiğinden sakın kendini (677)
- 1.8. 16. Kişi ettiğini bulur demişler
Ettiğin başına gelir demişler (684)
- 1.8. 17. Ne murâc istedin vermedi mevlâ
O da olur gönül sabreyle bâb bâb (855)
- 1.8. 18. Sana konan göçer bir gün
Seni eken biçer bir gün (474)
- 1.8. 19. Vaktli vaktsiz akmak olmaz
İl üstüne düşmek olmaz (609)
- 1.8. 20. Yigit olan kimse izini örte
İzin örtmez yiğit karda ne gezer (700)
- 1.8. 21. Yüğrük at artırır yemin çiderek
Yalnız taş olmaz duvar demişler (936)

1.9. Üçüncü ve Dördüncü Dizelerde

- 1.9. 1. Ademın çektiği dili belâsıdır
Sabrını etmemiş dilinden oldu (296)

- 1.9. 2. Ah ile vâh ile geçer
Günü yârdan ayrılanın (101)
- 1.9. 3. Alan yiğitten âh ü zâr
Daim ağlar gülmez imiş (15)
- 1.9. 4. Alçaklarda otur gözet kendini
Katı yükseklerden uçucu olma (36)
- 1.9. 5. Ananın, atanın kötü sözleri
Bal oldu gidelim bizim illere (86)
- 1.9. 6. Aslından olmıyan zâde olur mu
Aşılzâde olan yüzden bellidir (707)
- 1.9. 7. Atasözü sefil atın çiftesi
Yiğen herif falan filan olurmuş (968)
- 1.9. 8. Ben giderim bunda kalacak nâmdır
Adım andırmağa cihâna geldim (961)
- 1.9. 9. Benim şimdiki halıma
Gülen benden beter olsun (531)
- 1.9. 10. Bilemedim ana baba kıymetin
Arkamızda karlıca bir dağ imiş (91)
- 1.9. 11. Bir acayip derde uğradım
Çekmeyenler bilmez imiş (267)
- 1.9. 12. Bir adamın ezel vakti var iken
Sonu yoksul olsa gözü dar olmaz (43)
- 1.9. 13. Bir devlet kuşudur kondu başına
Derler nazret olan kısmetin diler (278)
- 1.9. 14. Bir gün olur kapın döverler
Dövmüş isen eğer el kapısını (234)
- 1.9. 15. Bir kötü dilim var, irahat durmaz
Kötü dil başına zela getirir (294)
- 1.9. 16. Bir mîsal var: "Koca öksüz ölürse
Boncukla samı kalır meydanda (573)
- 1.9. 17. Bir yiğit kendi miktarın bilse
Akıbet başına belâ getirir (769)
- 1.9. 18. Bir yiğidi ayırsalar anadan
Anasından ayrı düşen sağ olmaz (85)
- 1.9. 19. Eirdenbire Hak'tan umut kesilmez
Her yokuşun enişi var, düzü var (55)
- 1.9. 20. Bize cevredenler bulur Hüdâ'dan
Herkes ettiğini bulduğu zaman (388)
- 1.9. 21. Böyledir Mevlâ'dan kesme sen ümid
Gün doğmadan neler doğar demişler (534)
- 1.9. 22. Bu dostluğun senin boyuna sürmez
Anadan atadan soy olmayınca (897)
- 1.9. 23. Bu dünyada gerçek olan
Ser verir sirdan ötürü (873)
- 1.9. 24. Bugünkü işini koyma yarına
Yar yıkıldığı gün tozar demişler (940)
- 1.9. 25. Bülbüle yaptırın altından kafes
Yine inler imiş âh ü vâh vatan (220)
- 1.9. 26. Câhil ü nâdân ile ger idersen ülfeti
Yâ elinden yâ dilinden bir zarar eksik değil (776)

- 1.9. 27. Câhilin misali bir susuz kuyu
Elden su koymakla dolmaz ki dolmaz (312)
- 1.9. 28. Câhilin yaptığı sohbetten sözden
Alimin hâyalî düşü makbuldür (224)
- 1.9. 29. Can dedikleri bir kuştur
Kuş kafesten uçar bir gün (323)
- 1.9. 30. Çok varıp da gelme sevdiğin yere
Ya muhabbet kalkar ya bir hâl olur (885)
- 1.9. 31. Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp dem sürmesi yeğ imiş (242,244)
- 1.9. 32. Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp devran sürmek yeğ imiş (243)
- 1.9. 33. Çokça keramet var şu tatlı dilde
Del'olup gideni yola getirir (923)
- 1.9. 34. Çorbaya ne doğrarsan
Mutlaka kaşığa gelir (834)
- 1.9. 35. Daha güçlenirmiş darbeyi yiyen
Canı yanmış eşek kehlân olurmuş (230)
- 1.9. 36. Deve âhü gibi boynuz isterken
İki kulaktan da çıkar demişler (277)
- 1.9. 37. Dış yüzüne o sızar
İçinde ne var ise (973)
- 1.9. 38. Dost odur ki yük deminde dest ala
İstemem her yerde yüze gülücü (624)
- 1.9. 39. Dünyada eskiye itibar olsa
Her sabah nur yağar bat pazarına (438)
- 1.9. 40. Dünyayı zulmet alırdı
Ağlayanlar gülmeseydi (16)
- 1.9. 41. El elin dardını bilmez dediler
Kimler gelip hatırımı soracak (421)
- 1.9. 42. Emek yemesin hacca
Bir gönül yıkar ise (492)
- 1.9. 43. Emsâliyle konuşmayan âdemin
Altın ismi olur pul yavaş yavaş (778)
- 1.9. 44. Eskiden âdettir dağdan gelenler
Bağda olanları kovar demişler (249)
- 1.9. 45. İyi günde yâran, ahbâb çoğ olur
Dar günümde dost bulunmaz, nedendir (665)
- 1.9. 46. Feleğin zoruna dayanmaz oyun
Kati zor oyunu bozar demişler (976)
- 1.9. 47. Fırsat elde iken sürün devranı
Kocalıkta devran sürülmez imiş (482)
- 1.9. 48. Gele faş eyleme sırr-ı reyhanı
Yine senden özge saklar bulunmaz (597)
- 1.9. 49. Gençlik elde iken sürün devranı
Kocalıkta devran sürülmez imiş (478)
- 1.9. 50. Gördüğün görmeyesin dediler
Örte el eteğin sır meydanıdır (509)
- 1.9. 51. Gözden nihân olsa hüsn ü cemâlin
Muhabbetin çıkmaz dil hânesinden (517)

- 1.9. 52. Güzel sevmeyen kişide
Vallahi, din iman olmaz (539)
- 1.9. 53. Hakk'ın korkusun çekmeyen
Kulun kadrini ne bilir (941)
- 1.9. 54. Haramisi çok olursa bir belin
Uğratma kervanı kârı hoş olmaz (64)
- 1.9. 55. Helâlzâde gelir pazarı yapar
Haramzâde pazar bozar demişler (576)
- 1.9. 56. Her ne edersen o gelir başa
Mukadder yerini bulur, demişler (392)
- 1.9. 57. Her ne istek isen iste Allah'tan
Yanılıp da çalma kul kapısını (754)
- 1.9. 58. Her olur olmaza sırrını diyen
Boz bulanık çaya akmış gib(i) olur (892)
- 1.9. 59. Herkes kazdığı kuyuya
Ameli ile bile düştü (412)
- 1.9. 60. İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkarsa (494)
- 1.9. 61. İkrârını gözet olma abes-gû
Birdir ikrar ile iman demişler (646,904)
- 1.9. 62. İner ummana dökülür
Seli yârdan ayrılanın (97)
- 1.9. 63. İsmim Sabit anma cismim fânidir
Bir şair Müdâmî, kalır meydanda (156)
- 1.9. 64. İş düşünce garip başa
Düşünerek gider gelir (652)
- 1.9. 65. İylik eyle sakın bir gönül yıkma
Görüşme kötüyle onda âr olmaz (568,783)
- 1.9. 66. Karda yürü izin bildirme sakın
İl oğlu âriftir duyar demişler (130)
- 1.9. 67. Kardeş kardeşin kıymatın
Sağlıkta bilen öğünsün (866)
- 1.9. 68. Karıştırsan el işine
Didelerinden yaş gelir (410)
- 1.9. 69. Kem iyi her kişi ettiğin buldu
Hiç kimseye bâkî kalmadı dünya (330)
- 1.9. 70. Kendi kadrini bilmeyen
Elin kadrini ne bilir (713)
- 1.9. 71. Kendi kusurunu bilmeyen adam
Kulağı işitmez gözü kör imiş (772)
- 1.9. 72. Kendi şerâfetin bilmeyen âdem
Ne bilsin gayrinin şerâfetinden (712)
- 1.9. 73. Kılavuza uyan kuş
Geri kalmaz menzilden (729)
- 1.9. 74. Kınamazlar güzel seven yiğidi
Güzel sevmek koç yiğide âr değil (551)
- 1.9. 75. Kız evlâdı ocak yakmaz
O da bir gün ele gider (746)
- 1.9. 76. Kişi yol bulmasa yabanda kalsa
Yaramaz huylarının şiddetidir (790)

- 1.9. 77. Kişi eli ile yıktığı yeri
Ana öz indirip yapmalı imiş (786)
- 1.9. 78. Kocayıp vaktin geçince
Taşlar alır döğünürsün (483)
- 1.9. 79. Kubbenin altında ne erler yatar
El elden üstündür arşa varınca (405)
- 1.9. 80. Mazlumun hakkını yiyen
Kör olur dön Mahzunî (810)
- 1.9. 81. Merdivenden iterler
Yüksekten bakar ise (970)
- 1.9. 82. Meydân-ı hünerde ağırlık eyle
Ağır bassa yeğni ağar demişler (8)
- 1.9. 83. Muhânatın köprüsünü geçmeden
Düş Karadeniz'e sele gidelim (830)
- 1.9. 84. Muhânatın köprüsünden geçmeden
Düşelim azgın sele gidelim (831)
- 1.9. 85. Muhânatın köprüsünden geçmeden
Düşelim de azgın sele gidelim (831)
- 1.9. 86. Nâçarlıktan gene sevdim yâdımı
Gücüm yetmedi, dost oldum düşmana (217)
- 1.9. 87. Nâmerde yâr olma nâmerd olursun
Merd olursun yâr ol merd oğlu merde (775)
- 1.9. 88. Ne bilir belâyı belâsız başlar
El davulu çalmak dile kolaydır (266)
- 1.9. 89. Ne bilir cevheri acemi sarraf
Elması taş görür lâl'i lekeler (80)
- 1.9. 90. Nitekim göllerde şaşkın ördeğin
Başın kor kıçından dalar demişler (912)
- 1.9. 91. On beş yaşında bükülür
Beli yârdan ayrılanın (95)
- 1.9. 92. Özüne riyâ sokan/Kir götürür yüzüne (972)
- 1.9. 93. Peşine düşülmez kaçan atının
Kaçan kovuldukça arslan olurmuş (680)
- 1.9. 94. Piring alam diye gittim Payas'a
E,deki bulgurda hayat mı kalmış (301)
- 1.9. 95. Sadrazam etsen eğer seyisi
Ölmüş eşek arar nalın sökecek (686)
- 1.9. 96. Sağ yanında hazır gerek
Salı yârdan ayrılanın (99)
- 1.9. 97. Sakın ha kimsenin kuyusun kazma
Taş atma başına düşer dediler (413)
- 1.9. 98. Sakın sohbet etme münkir kör ile
Altın adını pula getirir (782)
- 1.9. 99. Sakın yücelere çıkma
Dokanırsın göze gelin (35)
- 1.9. 100. Sen herkesle hoş ol git
Bugünün yarını var (216)
- 1.9. 101. Sen ilin kapusun kakarsan eğer
İl de senin kapun kakar demişler (235)

- 1.9. 102. Sev seni seveni, za'y etme emek
Sevenin sözünden geçici olma (881)
- 1.9. 103. Sevilen bir yere çok gidip gelme
Kesilir muhabbet itibar olmaz (887)
- 1.9. 104. Sırrını bildirme düşmana dost
Kendine melâmet getirme gönül (889)
- 1.9. 105. Soysuz gider bir alçağa kul olur
Mert oğlunun asla nesli sorulmaz (136)
- 1.9. 106. Sözünün isbatı olmayanlara
Bir dipsiz kile boş anbar demişler (303)
- 1.9. 107. Sunam gurbet ilin kahri
Yumşak eder sert yiğidi (519)
- 1.9. 108. Sürüden ayrılmış bir körpe kuzu
İrfan tekkesine kurbanı geldi (909)
- 1.9. 109. Şu dünyada kötü sözün yarası
Bir dahi sağalır, hergiz çıkar mı (418)
- 1.9. 110. Tâ ezelden sana düşman olanlar
Sakin teslim olma, kafadar olmaz (437)
- 1.9. 111. Tatlı aşaya katsan acı bibere
Yakın bil kaymağı, balı lekeler (207)
- 1.9. 112. Terlemeden mal kazanan zâlimler
Can verirken soluması zor imiş (925)
- 1.9. 113. Tırnağın var ise başını kaşı
Kardeşten kardeşeye fayda yoğ imiş (749)
- 1.9. 114. Tırnağın var ise başını kaşı
Kimseden kimseye vefâ yoğ imiş (752)
- 1.9. 115. Vücûdun mülküne sultan olursun
Sabr edersen Eyyüb misali derde (856)
- 1.9. 116. Yabancı bir evde misafir kalan
Fazla yatmaz sabah er ile gider (404)
- 1.9. 117. Yalancılık ile dostluk olunmaz
Dost gerektir dost yoluna ölücü (311)
- 1.9. 118. Yalnız kuşlar uçmaz
Kılavuza uymak gerek (728)
- 1.9. 119. Yârin bana kötü sözü
Kara bağrım deler gelir (794)
- 1.9. 120. Yârimden ayrılan yiğit
Sılasına döner gelir (93)
- 1.9. 121. Yine dilim ile düştüm belâyâ
Sabır edemeyip dilimden ölçü (296)
- 1.9. 122. Yiğit gölgesinde yiğit saklanır
Kötünün gölgesi hem dalı olmaz (947)
- 1.9. 123. Yiğit olan düşmez ise dengine
Kendisine güldürür bütün elleri (258)
- 1.9. 124. Yiğidin ikrarı güzelin sözü
Taze yağı bala katmış gib(i) olur (965)
- 1.9. 125. Yüzüne bakmayanın sen
Tozuna da bakma gönül (883)
- 1.9. 126. Zorla güzel olmaz koyun yavrusu
Kemlik ile kuzu yılan olurmuş (793)

1.10. Birinci, İkinci ve Üçüncü Dizelerde

- 1.10. 1. Ağacın eyisi özünden olur
Yiğidin eyisi sözünden olur
İl için ağlayan gözünden olur (962)
- 1.10. 2. Arif olan adam kılı kırk seçer
Herkes bu dünyada ektiğin biçer
Çıplağın gönlünden kırk gömlek geçer (3)
- 1.10. 3. Aşıkın ağlatan gülmez
Aşık âhı yerde kalmaz
"Eyilerde kemlik olmaz" (10)
- 1.10. 4. Bu güzellik bâkî kalmaz sevdiğim
Aşıkı ağlatan gülmez sevdiğim
İyilerden kemlik gelmez sevdiğim (12)
- 1.10. 5. Çok olur insanın insana kasti
Aranmaz yanında arslanın postu
Kara gün düşmanı da iyi gün dostu (660)
- 1.10. 6. Eğer olsaydı âlemde varlık
Hiç âdem çeker mi dünyada darlık
Vallahi sultanlık şimdi bekarlık (195)
- 1.10. 7. Eski sözdür: "Arsız güleşen olur"
"Hıfzî gibi cörtli söyleşen olur"
Her başa bir belâ gelegen olur (131)
- 1.10. 8. Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır (190)
- 1.10. 9. Hatırın yıkarlar hatır yıkınca
Gözyaşı yenilmez taşıp akınca
El elden üstündür arşa varınca (406)
- 1.10. 10. İyi günde sâdik dostlar çok olur
Başa bir hâl gelse kötü yok olur
Var günde uğruna ölen pek olur (664)
- 1.10.11. Kâmile varmadan kâmil olunmaz
Her mürşîd olanda kemâl bulunmaz
Nefsin bilmeyince Hâlik bilinmez (724)
- 1.10. 12. Kelli felli olmakla zât olmaz
Beslesen himârı, arap at olmaz
Her uzun sakalda kerâmet olmaz (687)
- 1.10. 13. Kim ki ahde vefâ kılmaz
Sanmanız ki, eden bulmaz
"Dost cevrenden âşık olmaz" (309)
- 1.10. 14. Müdam kendi özü bilir
Hak yazdığı yazı bilir
Bizim nasip bizi bulur (739)
- 1.10. 15. Pîr olmayan aşka gelmez
Koç olmayan kurban olmaz
Eceh gelse derman olmaz (847)
- 1.10. 16. Sen sanırsın ki edenler bulmaya
Kimi gördün şu cihanda ölmeye
Kangı günü gördün akşam olmaya (397)

- 1.10. 17. Yalnız git yoldaş olma, yüzüze
Selâm verme erkansıza, yolsuza
Komşu olma namuzsuza, arsıza (784)
- 1.10. 18. Yiğid yiğide yâd olmaz
Eyilerde ham süt olmaz
Bin kaygı bir borç ödemez (200)
- 1.10. 19. Yiğid yiğide yâr olur
Kötülerde ham söz olur
Kara gün ömrü az olur (951)
- 1.10. 20. Zannetme ağlayan gülmez
Arslan yatağı boş kalmaz
Yalnız gidenler gelmez (27)

1.11. İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Dizelerde

- 1.11. 1. Aslı pâk olanın söylenir zâtı
Altına satsa da iy(i) olmaz kötü
Aslı ham demirden cevâhir olmaz (678)
- 1.11. 2. Ben usandım il işine yelmeden
Gurbet ilde padişahlık sürmeden
Vatanında züğürt olmak yeğ imiş (524)
- 1.11. 3. Çoğu farketmezdik az olmayınca
Kışı cehenneme misal yaratmış
Cenneti bilmezdik yaz olmayınca (174)
- 1.11. 4. Derd Allah'tan gelir imiş
İflah etmez öldürürmüş
Yürekteki derd yiğidi (501)
- 1.11. 5. Derler ki ziyankâr ömrü kısaldır
Eskilerden kalma darb-ı meseldir
"Bir dana bir nahar malı lekeler (206)
- 1.11. 6. Görmediğin yere bühtan eyleme
Bir kimsenin gıybetini söyleme
Bühtan edip kana girmeli değil (508)
- 1.11. 7. İy(i)lik olsa öküz(e) olmazdı bıçak
Ağaya hayır etmez asla uşak
İy(i)lik ettiğinden sakın kendün (671)
- 1.11. 8. Kâder defterinde olan olurmuş
Diline sahip ol selâmet başın
Suçlu eşek değil, semer olurmuş (440)
- 1.11. 9. Kişi muradına ermez
Bu fânide kimse kalmaz
Derdim vardır inilerim (339)
- 1.11. 10. Olur olmaz ayağı ile gelen
Akşam kavil verip yatsıda dönen
Yalancıdan iman gider, din gider (167)
- 1.11. 11. Sağlıktır her işin başı
Merdin eşiğinin taşı
Kuş tüyünden döşek olur (602)
- 1.11. 12. Sarrafın yanında altın pul olmaz
Yeğidin başına gelmez hâl olmaz
Başına gelene gülmeli değil (74)

- 1.11. 13. Sen bir cevâhirsin, sarrafın yoktur
Bâr veren ağacı taşıyan çoktur
Keserler kökünden yaşamaz burda (70)
- 1.11. 14. Tuz ekmek bilmeze müşkilin deme
Kül kömür ye, nâmerd lokmasın yeme
Gün olur başına kakar demişler (450)
- 1.11. 15. Usandım ben il işine yelmeden
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp bir dem sürmek yeğ imiş (244)
- 1.11. 16. Yiğit olmayanın yalanı çoktur
Cehennem yerinde hiç ataş yoktur
Herkes ataşını bile getürür (964)

1.12. Dört Dizede

- 1.12. 1. Başlı sular dâim alçağa akar
Pervâne kendini odlara yakar
Serçe kande ise aslına çeker
Bülbül olan gelir güle çevrilir (903)
- 1.12. 2. Bilmez misin kanı kanla yumazlar
Kul hakkını el üstünde komazlar
Falan oğlu filan imiş demezler
Ettiğin var ise bulsan gerektir (374)
- 1.12. 3. Bir devletlü yohsul olsa
Usluyisen gülme ana
Yazıda kaba ağaca
Ulu kuşlar konar olur (528)
- 1.12. 4. Bu dünyaya gelenlerin
Hiç birisi kalmaz imiş
Fenâ imiş dünya işi
Giden geri gelmez imiş (458)
- 1.12. 5. Câhille konuşma sözünü bilmez
Kötüyle konuşma meydanı olmaz
Konuş yiğit ile kahbelik gelmez
İlden ile gider ünü yiğidin (774)
- 1.12. 6. Dinle sana bir nasihat edeyim
Hatırdan gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir iş gelince
Anı yâd illere açıcı olma (874)
- 1.12. 7. Dokunur hatıra kendisin bilmez
Asılzâdelerden hiç kemlik gelmez
Sen eylik et de, o zâyi olmaz
Darılıp da başa kakıcı olma (667)
- 1.13. 8. Eşek at yanına koşulsa, göre
Huy alır huyundan ol göre göre
Hizmet eyler isen eyle bir ere
Su aktığı yere akar demişler (735)

- 1.12. 9. Gafil curma şaşkın bir gün ölürsün
Dünyâ sana bâkî değil ne fayda
Ettiğin işlere pişman olursun
Pişmanlığın ele girmez ne fayda (334)
- 1.12. 10. Giden gelmez giden gelmez
Aşnasın ağlatan gülmez
Geyim ile meydan olmaz
Vur kantara tart yığıdı (14)
- 1.12. 11. Gâneş balçıkla sıvanmaz ey dil
Bî-zebân da olsa bellidir kâmil
Kendüden gayriyi beğenmez câhil
Kendi çalar,kendi oynar demişler (300)
- 1.12. 12. İki gönül bir olunca
Bayram olur,seyran olur
İki gönül bir sevince
Bayram olur seyran olur (645)
- 1.12. 13. Karac'oğlan der ki:Konmadan göçmem
Her olur olmaza sırrım açmam
Kötüler köpr'olsa üstünden geçmem
Taşkın suya uğradırım yolumu (
- 1.12. 14. Kendin çün bilmezsen bilire danış
Danışık dağlardan aşar mı aşar
Danışmadan yola varsa bir kişi
Şaşırır bellerden,şaşar mı şaşar (199)
- 1.12. 15. Kırmızı gül bitişiktir hâr ile
Mansûr dârda bağlı bir ikrâr ile
Musâhip olma da kakkaş yâr ile
Altın adınıza pula getirir (291)
- 1.12. 16. Kıymet mi biçilir cevher taşına
Kâmilce bir sarraf karışmayınca
Kimse üstâd olmaz kendi başına
Bulup erbâbına danışmayınca (78)
- 1.12. 17. Mecliste ârif ol kelâmı cinle
İl iki söylerse,sen birin söyle
Elinçen geldikçe sen eylik eyle
Hatıra dokunup yıkıcı olma (566)
- 1.12. 18. Olacak oğlan bilinürmiş girince yaşına
Göz göre zerger olan gevher demez çay taşına
Adımın atmaz anın tâ urmayınca başına
Sözden alur mu eşek bin kerre dersin dahi çuş (5)
- 1.12. 19. Sanma isteyenler murâda ermez
Herkesin ettiği yanına kalmaz
Zâlimin zulmüne Hak Kail olmaz
Ya mazlumun âhı kalar mı yerde (815)
- 1.12. 20. Sanma isteyenler murâda ermez
Kimsenin ettiği yanına kalmaz

Zâlimin zulmüne Hak kail olmaz
Ya mazlumun âhı kalır mı yerde (330)

- 1.12. 21. Teklifsiz bir yere gitme,geri dur
Davet olan yere geç de bıyık bur
Bir söyle,iki duy,üç de kulak ver
Her büyük mecliste,söz güzâr olmaz (454)
- 1.12. 22. Varıp yoldaş olma sen uğursuza
Komşu olma namussuza arsızza
Sabah selâmını verme pîrsizze
Adamın başına belâ getirir (444)
- 1.12. 23. Yoldaş olma,yolun bilmez yolsuza
Komşu olma,sözün bilmez densize
Meyil verme edepsizze arsızza
Âkibet ırzına hile getirir (785)

II- ŞAİRLER DİZİNİ

- II. 1. Aşık (147)
- II. 2. Aşık Ali Değirmenli (893,420)
- II. 3. Aşık Ali İzzet Özkan (4,238,356,540,541,635,657,705,
906)
- II. 4. Aşık Derûnî (122,436,845)
- II. 5. Aşık Garip (488)
- II. 6. Aşık Gülhanî (218,230,404,628,680,681,793,968)
- II. 7. Aşık Hüdâî (224)
- II. 8. Aşık Kâmâl (62)
- II. 9. Aşık Kemâli (858)
- II. 10. Aşık Kul Ahmet (55,197,308,615,623)
- II. 11. Aşık Kul Gazi (110,337,863)
- II. 12. Aşık Lutfi (90)
- II. 13. Aşık Mahzunî (45,266,301,363,587,645,694,695,704,758,
810,819)
- II. 14. Aşık Mecnûnî (311,624)
- II. 15. Aşık Mehmet (812)
- II. 16. Aşık Osman Feymanî (723)
- II. 17. Aşık Ömer (5,20,23,44,59,64,65,83,104,120,124,285,48,
286,298,302,374,375,382,385,387,390,395,
439,460,471,530,546,554,559,581,592,594,
603,625,633,663,674,691,718,755,757,760,
763,771,775,776,791,798,808,815,833,855,
864,872)
- II. 18. Aşık Süleyman (88,521,523)
- II. 19. Aşık Şemî (81,84,11,203,204,293,336,376,462,484,514,
556,761,909)
- II. 20. Aşık Talibî (76,746)
- II. 21. Aşık Vartan (217)
- II. 22. Aşık Veli (112,129,269,664,759,846,852)
- II. 23. Aşık Veysel (27,56,70,92,143,144,155,175,184,190,198,
259,268,383,290,295,296,313,333,421,453,
461,490,563,564,582,713,832,854,862,888,
975)

- II. 24. Bahşî (422,959)
- II. 25. Bedrî (255,851,886)
- II. 26. Beşiktaşlı Gedâî (196,220,287,839)
- II. 27. Beyoğlu (480,532)
- II. 28. Cēlalî (79,250,818)
- II. 29. Cemal Hoca (216,332,411,539,750,834,879)
- II.30. Çorumlu Hamdi Gardaş (560)
- II. 31. Dadaloğlu (38,68,72,214,244,258,322,505,634,662,698,
841,925,934,054)
- II. 32. Deli Boran(209,536,575,678,708,948)
- II. 33. Dertli (164,477,649,685)
- II. 34. Erzincanlı Aşık Dâimî (108,161,181,491,905)
- II. 35. Erzurumlu Emrah (12,17,46,100,106,107,115,119,127,
138,240,270,289,329,342,348,353,381,
405,498,517,712,744,789,802,814,856,
865,956)
- II. 36. Eşrefoğlu Rumî (331)
- II. 37. Figânî (6,30,41,67,148,210,245,246,252,316,359,364,426,
427,446,447,449,456,571,586,639,654,656,703,
722,767,792,807,837,849,901,910,911,930,932,
966)
- II. 38. Geda Muslu (942)
- II. 39. Gevherî (105,189,281,284,361,384,527,550,779,828,873,
899,977)
- II. 40. Hacı Karakılçık (135,310,725)
- II. 41. Hatâyî (733)
- II. 42. Hıfzî (131,150,231,272,585)
- II. 43. Ispartalı Seyrâni (371,399)
- II. 44. Karacaoğlan (14,15,24,26,28,29,31,35,36,39,42,85,86,
91,93,95,97,98,99,101,123,133,139,157,
158,159,160,163,167,169,172,176,182,185,
187,200,208,225,226,227,232,241,242,256,

- 257, 262, 264, 275, 288, 294, 317, 319, 320, 327, 345,
 347, 350, 357, 358, 394, 451, 452, 455, 466, 474, 481,
 483, 486, 487, 488, 497, 501, 512, 513, 518, 519, 520,
 522, 524, 525, 531, 542, 547, 548, 551, 558, 566, 569,
 595, 598, 599, 605, 608, 609, 611, 613, 614, 621, 632,
 642, 650, 652, 665, 667, 670, 675, 697, 700, 738, 741,
 749, 752, 766, 769, 780, 785, 794, 796, 805, 830, 831,
 843, 844, 847, 866, 874, 876, 881, 885, 892, 897, 900,
 915, 916, 917, 918, 919, 922, 923, 926, 927, 933, 935,
 937, 943, 949, 950, 951, 953, 957, 958, 962, 963, 964,
 965)
- II. 45. Katibî (11, 18, 21, 94, 152, 243, 297, 372, 380, 388, 393, 408,
 431, 432, 433, 434, 544, 565, 579, 591, 651, 669, 978)
- II. 46. Kaygusuz Abdal (165, 727)
- II. 47. Kayıkçı Kul Mustafa (32)
- II. 48. Köroğlu (171, 271, 378, 379, 392, 482, 671, 673, 674, 677, 683)
- II. 49. Kul Budala (742)
- II. 50. Kul Himmet (52, 74, 77, 263, 349, 351, 415, 479, 561, 577, 583,
 584, 589, 728, 731, 734, 871, 891)
- II. 51. Kul Hüseyin (73, 188, 508, 529, 882)
- II. 52. Kul İbrahim (753)
- II. 53. Kul Mehmet (61, 191, 236, 237, 816)
- II. 54. Kul Mustafa (552)
- II. 55. Kul Nesimî (75, 787, 493, 464, 555)
- II. 56. Kuloğlu (10, 47, 282, 309, 321, 326, 352, 386, 391, 397, 402,
 412, 435, 470, 533, 549, 626, 659, 770, 809, 848)
- II. 57. Kütahyalı Aşık Sırrı (265)
- II. 58. Kütahyalı Pesendî (777, 869)
- II. 59. Levnî (8, 13, 16, 22, 34, 130, 177, 193, 213, 235, 249, 277, 300,
 303, 306, 450, 506, 535, 576, 607, 638, 618, 646, 690,
 701, 714, 715, 735, 902, 904, 912, 931, 936, 940, 955, 971)
- II. 60. Mehmet Çakırtaş (221)
- II. 61. Mehmet İlbars (280, 631, 696, 702)

- II. 62. Meslekî (401,543)
- II. 63. Minhacî (192,478,859)
- II. 64. Mir'atî (7,40,202,219,233,247,260,261,299,362,368,370,
407,409,410,423,429,476,516,570,572,573,574,
606,644,648,692,711,716,720,747,836,840,842,
884,907,924,974)
- II. 65. Muhiddin Abdal (145)
- II. 66. Mustafa Ruhânî (64)
- II. 67. Müdamî (50,739)
- II. 68. Neşatî (60,658,682,889,590,610)
- II. 69. Ozan (528)
- II. 70. Öksüz Dede (57)
- II. 71. Pir Sultan Abdal (25,54,113,116,117,121,125,137,183,
186,199,223,228,248,253,267,291,307,
323,324,338,355,367,369,396,406,418,
419,442,443,444,459,509,511,526,567,
593,597,627,629,647,724,732,740,773,
781,782,786,790,795,811,813,817,822,
823,824,825,826,827,875,877,878,883,
898,903,941,944,969,972)
- II. 72. Ruhsatî (19,114,126,134,168,170,174,441,502,538,562,
699,707,719,772,829,860,865)
- II. 73. Sabit Müdamî (1,33,53,80,132,154,156,162,206,207,545,
619,636,689,721,743,804,896)
- II. 74. Seyranî (3,71,96,102,109,178,179,180,201,205,215,292,
312,314,366,398,403,495,504,557,588,601,602,
604,745,751,778,801,835,853,861,895,913,914,
921,929,948)
- II. 75. Sıdkî Baba (89,254,276,330,377,413,414,416,424,473,
510,655,726,762,838,880,938)
- II. 76. Silleli Nigarî (49)
- II. 77. Sümmânî (2,43,234,305,437,438,454,467,468,499,503,568,
640,706,709,754,783,799,820,821,887)

- II. 78. Şarkışlalı Serdarî (82,764,774,952)
II. 79. Şeref Taşlıova (173,666)
II. 80. Şikarî (51,166,428,630,643,684,736,765,850,890,908,946)
II. 81. Teslim Abdal (334)
II. 82. Tokatlı Âşık Nuri (78,730,803,867)
II. 83. Üsküdârî (128)
II. 84. Yunus Emre (37,140,149,151,153,229,273,335,339,340,343,
417,457,458,463,465,472,485,489,492,494,
507,600,668,737,870,945,970,973)
II. 85. Yusufelili Huzurî (341,344,857)
II. 86. Zülalî (136,251,328)

KISALTMALAR

- A.A.D. : Aşık Ali Değirmenli (Ali Gök)
- A.K.A., G.A. ; Aşık Kul Ahmet, Güzel Anadolun
- C.Ö., K.D.K. : Cahit Öztelli, Köroğlu-Dadaloğlu-Kuloğlu
- " , K.N. : " " , Kul Nesimi
- " , P.S.A. : " " , Pir Sultan Abdal
- " , P.S.D. : " " , Pir Sultanın Dostları
- " , U.P. : " " , Uyan Padişahım
- " , Y.E. : " " , Yunus Emre
- E.C.G., R. : Eflatun Cem Güney, Ruhsati
- Dr. E.A., A.G.B. : Dr. Ensar Aslan, Aşık Gülhanî Divanı
- Dr. E.A., D.A.S.Ş. : " " , Doğu Anadolu Saz Şairleri
- F. H., A.Ş. : Feyzi Halıcı, Aşık Şem'i Hayatı ve Şiirleri
- F. H., S.Ş.D.A. : Feyzi Halıcı, Saz Şairlerinin Diliyle Atatürk
- H.A.K., S. : Hasan Ali Kasır, Seyrani
- H.N.O., Süm. : Haşım Nezihi Okay, Sümmani
- İ.A., A.V. : İbrahim Arslanoğlu, Aşık Veli
- İ.A., S.H.Ş.B. : İbrahim Arslanoğlu, Sivas Halk Şairleri Bayramı
- Prof. Dr. İ.B., A.A.İ.Ö. : Prof. Dr. İlhan Başgöz, Aşık Ali İzzet
Özkan
- M.F.K., T.S.Ş. ; Mehmet Fuat Köprülü, Türk Saz Şairleri
- M.S.A., T.H.Ş.A. : M. Sunullah Arısoy, Türk Halk Şiiri Antolojisi
- M.G., S.B. : Muhsin Gül, Sıdkî Baba
- M.C., K. : Müjgan Cumbur, Karacaoğlan
- O.U., E.E. : Orhan Ural, Erzurumlu Emrah
- S.N.E., A.Ö. : Saadettin Nüzhet Ergun, Aşık Ömer
- S.N.E., B.G. : " " " , Beşiktaşlı Gedâf
- S.N.E., Ka. : " " " , Kâtibi
- S.Y., A.M. : Süleyman Yağız, Aşık Mahzûnî
- S.Y., Y.B.H.P. : " " , Yürü Bire Hızır Paşa
- Ü.Y.O., A.V., D.B.H. : Ümit Yaşar Oğuzcan, Aşık Veysel, Dostlar
Beni Hatırlasın

Bu bölümde taradığımız eserler için kullanılan kısaltmalar verilmiştir.

- Aş. : Aşık
 A.A.D. : Aşık Ali Değirmenli
 A.i.Ö. : " " İzzet Özkan
 A.D. : " Daimî
 A.G. : " Garip
 A.G.D. : " Gülhanî
 A.H. : " Hüdâî
 A.K. : " Kâmil
 A.Ke. : " Kemâli
 A.K.A. : " Kul Ahmet
 A.K.G. : " " Gazi
 A.L. : " Lutfi
 A.M. : " Mahzûnî
 A.Mec. : " Mecnûnî
 A.Meh. : " Mehmet
 A.O.F. : " Osman Beymanî
 A.Ö. : " Ömer
 A.S. : " Süleyman
 A.Ş. : " Şem'i
 A.T. : " Talibî
 A.Va. : Aşık Vartan
 İ.A.,A.V. : Aşık Veli
 A.V. : Aşık Veysel
 Ba. : Bahşî
 B. : Bedrî
 B.G. : Beşiktaşlı Gedâî
 BO. : Beyoğlu
 C. : celâli
 C.H. : Cemal Hoca
 Ç.H.G. : Çorumlu Hamdi Gardaş
 D. : Dadaloğlu
 D.B. : Deli Boran
 E.E. : Erzurumlu Emrah

E.R. : Eşrefoğlu Rûmî
 F. : Figanî
 G.M. : Geda Muslu
 G. : Gevherî
 H.K.K. : Hacı Karakılçık
 Ha. : Hatayî
 H. : Hıfzî
 I.S. : Ispartalı Seyrânî
 K. : Karacaoğlan
 Ka. : Katibî
 K.A. : Kaygusuz Abdal
 K.K.M. : Kayıkçı Kul Mustafa
 Kö. : Köroğlu
 K.B. : Kul Budala
 K.H. : Kul Himmet
 K.Hü. : Kul Hüseyin
 K.İ. : Kul İbrahim
 K.M. : Kul Mehmet
 K.Mu. : Kul Mustafa
 K.A.S. : Kütahyalı Aşık Sırrî
 K.P. : Kul Pesendî
 L. : Levnî
 M.Ç. : Mehmet Çakırtaş
 M.İ. : Mehmet İlbars
 Mes. : Meslekî
 Min. : Minhacî
 M. : Mir'atî
 M.A. : Muhiiddin Abdal
 M.R. : Mustafa Ruhânî
 Müd. : Müdâfî
 N. : Neş'etî
 O. : Özan
 Ö.D. : Öksüz Dede

- P.S.A. ; Pir Sultan Abdal
R. : Ruhsatî
S.M. : Sabit Müdâmî
S. : Seyrani
S.B. : Sıdkî Baba
S.N. : Silleli Nigarî
Süm. : Sümâmî
Ş.S. : Şarkışlalı Serdari
Ş.T. : Şeref Taşlıova
Ş. : Şikâri
T.A. : Teslim Abdal
T.A.N. : Tokatlı Aşık Nuri
Ü. : Üsküdarî
Y.E. : Yunus Emre
Y.H. : Yusufelili Huzurî
Z. : Zülâli

Bu bölümde şairler için kullanılan kısaltmalar verilmiştir.

- s. : sayfa

KAYNAKÇA

- 1- Aksoy, Ömer Asım: Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler. Haz: Cem Dilçin. Ankara 1969, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- 2- Aksoy, Ömer Asım : Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler II. Haz: Cem Dilçin. Ankara 1971. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- 3- Aksoy, Ömer Asım: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I. Atasözleri Sözlüğü. Ankara 1971, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- 4- Aksoy, Ömer Asım: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II. Deyimler Sözlüğü. Ankara 1976, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- 5- Arısoy, M. Sunullah: Türk Halk Şiiri Antolojisi, Ankara 1985, Kurtuluş Ofset Basımevi.
- 6- Boratav, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul 1982, Gerçek Yayınevi.
- 7- Burdurlu, İbrahim Zeki: Atasözlerimizin Cümle Yapısı I-II Türk Dili, cilt XVI., 1 Nisan 1967, 1 Mayıs 1967.
- 8- Cumbur, Müjgan: Karacaoğlan, Ankara 1985, Başbakanlık Basımevi.
- 9- Dilçin, Dehri: Edebiyatımızda Atasözleri I. İstanbul 1945, Klišecilik ve Matbaacılık T.A.Ş.
- 10- Elçin, Şükrü: Halk Edebiyatına Giriş, Ankara 1981, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- 11- Ergun, Saadettin Nüzhet: Aşık Ömer Hayatı ve Şiirleri, İstanbul 1936, Samih Lutfi Kitabevi.
- 12- Esen Ahmet Şükrü (Derlemeler): Anadolu Destanları, Eser henüz yayınlanmamış olup Yrd. Doç Dr. Fuat Özdemir tarafından yayına hazırlanmaktadır.
- 13- Eyüboğlu, E. Kemal: On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler. I. Kitap, İstanbul 1973, Doğan Kardeş Sanayi A.Ş.
- 14- Eyüboğlu, E. Kemal : On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler. II. Kitap, İstanbul 1975, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayi A.Ş.
- 15- Gözler, H. Fethi: Türk Atasözleri Üzerinde Bir Araştırma, II.

Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II. cilt, Ankara 1982, Başbakanlık Basımevi, Millî Folklor Araştırmaları Dairesi Yayınları:38

16- Gül Muhsin: Halk Ozanı Sıdkı Baba, Ankara 1984.

17- Hatipoğlu, Prof. Dr. Vecihe: Türkçenin Sözdizimi. Ankara 1972, Ankara Üniversitesi Basımevi. Türk Dil Kurumu Yayınları:353

(182-205. sayfalarda atasözleri ve deyimler üzerine inceleme)

18- İzbudak, Veleğ: Atalarsözü, İstanbul 1936, Devlet basımevi. Türk Dil Kurumu Yayınları.

19- Kasır, Hasan Ali: Seyranı, Acar Matbaacılık, İstanbul 1984.

20- Köprülü, M. Fuat: Türk Saz Şairleri, cilt 1-V, Millî Kültür Yayınları, Güven Basımevi, Ankara 1962.

21- Mengi, Prof. Dr. Mine, Necati'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı, Erdem 2. cilt, Ankara 1986, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

22- Oğuzcan, Ümit Yaşar: Aşık Veysel, Dostlar beni Hatırlasın, İstanbul 1985, Özgür Yayın Dağıtım.

23- Öztelli, Cahit: Üç Kahraman Şair, Köroğlu-Dadaloğlu-Kuloğlu, İstanbul 1974, Milliyet Yayınları.

24- Öztelli, Cahit: Pir Sultan Abdal, İstanbul 1985. Özgür Yayın Dağıtım.

25- Öztelli, Cahit: Pir Sultan Abdalın Dostları, İstanbul 1984, Özgür Yayın Dağıtım.

26- Öztelli, Cahit: Yunus Emre, İstanbul 1984, Özgür Yayın Dağıtım.

27- Sakaoğlu, Saim: Folklor ve Halk Edebiyatı (Mahsulleri) Arasındaki Münasebetler, I. Türk Folklor Araştırmaları, cilt 14, Aralık 1972.

28- Saraçbaşı, M. Ertuğrul-İbrahim Minnetoğlu: Örnekli ve Açıklamalı türk Atasözleri Sözlüğü, İstanbul 1978, Yaylacılık Matbaacılık

29- Su, Aydın: Atasözleri Sözlüğü, İstanbul 1981, Emre Matbaacılık.

- 30- Türkhan, Aysan (Ediskun) : Konuşan Deyimler ve Atasözleri,
İstanbul 1983, Evrim Matbaacılık Ltd. Şti.
(Remzi Kitabevi Yayınları)
- 31- Ural, Orhan; Erzurumlu Emrah, İstanbul 1984, Özgür Yayın Da-
ğıtım.

